

Jaarlijks evaluatieverslag

2021

Mensenhandel en mensen-smokkel

Zichtbaar onzichtbaar

MYRIA

Federaal Migratiecentrum

Jaarlijks evaluatieverslag

2021

Mensenhandel en mensen-smokkel

Zichtbaar onzichtbaar

Inhoudstafel

Inleiding 3

DEEL 1: EVOLUTIE VAN HET FENOMEEN EN STRIJD TEGEN MENSENHANDEL EN MENSENSMOKKEL 7

Hoofdstuk 1
Recente ontwikkelingen van het juridische en politieke kader 8

1. Evoluties van het Europese juridische en politieke kader 8
   - 1.1. | Mensenhandel 8
   - 1.2. | Mensensmokkel 10
2. Evoluties van het Belgische juridische en politieke kader 11
   - 2.1. | Mensenhandel 11
   - 2.2. | Mensensmokkel 13
   - 2.3. | Andere maatregelen: Wetsontwerp inzake de hervorming van het seksueel strafrecht 14

EXTERNE BIJDRAGE: Sekswerk en mensenhandel: niet één pot nat 20

EXTERNE BIJDRAGE: De rol van een prostitutieambtenaar in de preventie van en de strijd tegen mensenhandel 25

EXTERNE BIJDRAGE: Prostitutie in Charleroi: de taken en opdrachten van Entre 2 Wallonie 28

CONCLUSIE: Sekswerk 33

Hoofdstuk 2
Dossieranalyse 39

1. Mensenhandel 39
   - 1.1. | Seksuele uitbuiting 39
     - Dossier: Uitbating van een bar vanuit de gevangenis 39
   - 1.2. | Economische uitbuiting 44
     - Dossier: Frauduleuze detacheringsconstructie in de pallettensector 44
2. Mensensmokkel 48
   - Dossier: Syrisch smokkelnetwerk met vliegtuigreizen naar Schengenlanden 48

EXTERNE BIJDRAGE: Nederlandse Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen 52

Hoofdstuk 3
Overzicht van de rechtspraak 2020 - begin 2021 56

1. Tendensen 56
2. Mensenhandel 57
   - 2.1. | Europees Hof voor de Rechten van de Mens, arrest-V.C.L. en -A.N. t. Verenigd Koninkrijk van 16 februari 2021 57

2.2. | Seksuele uitbuiting ... 58
2.2.1. | Nigeriaanse netwerken ... 58
2.2.2. | Loverboy-techniek ... 62
2.2.3. | Gewoonterechtelijk huwelijk ... 66
2.2.4. | Poging geherkwalificeerd in voltooid strafbaar feit: ontdekt op school ... 67
2.3. | Economische uitbuiting ... 67
2.3.1. | Bouw ... 67
2.3.2. | Transport ... 69
2.3.3. | Bakkerij ... 71
2.3.4. | Nachtwinkel ... 71
2.3.5. | Huishoudelijk werk ... 72
2.3.6. | Atypische sector: administratief werk in een reisbureau ... 75
2.4. | Gedwongen criminaliteit ... 76

3. Mensensmokkel ... 78
3.1. | Iraakse netwerken ... 78
3.2. | Vietnamees netwerk ... 81
3.3. | Albanees smokkelnetwerk met undercoveragent ... 82
3.4. | Ethiopisch netwerk ... 82
3.5. | Eritrees netwerk ... 84
3.6. | Smokkel via kleine boten en zeilschepen ... 84
3.7. | Fraude met humanitaire visa ... 86
3.8. | Mensensmokkel en hulp bij illegale immigratie ... 88
3.9. | Mensensmokkel en humanitaire hulp ... 90

DEEL 2: STATISTIEKEN ... 93

Inleiding ... 94

1. Mensenhandel ... 95
1.1. | Inbreuken mensenhandel (gegevens van de politie) ... 95
1.2. | Processen-verbaal van de RSZ-inspectiediensten (ECOSOC-teams) ... 96
1.3. | Strafzaken voor mensenhandel bij de parketten ... 97
1.4. | Dossiers voor economische uitbuiting bij de arbeidsauditoraten ... 99
1.5. | Nieuw opgestarte begeleidingen van slachtoffers mensenhandel door de gespecialiseerde opvangcentra ... 100
1.6. | Slachtoffers van mensenhandel of van een zwaardere vorm van mensensmokkel die in de procedure zijn gestapt (gegevens DVZ) ... 102
1.7. | Documenten uitgereikt door de Dienst Vreemdelingenzaken aan slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel ... 104
1.8. | Veroordelingen voor mensenhandel (gegevens van Justitie) ... 105

2. Mensensmokkel ... 106
2.1. | Inbreuken mensensmokkel (gegevens van de politie) ... 106
2.2. | Strafzaken voor mensensmokkel bij de parketten ... 107
2.3. | Nieuw opgestarte begeleidingen van slachtoffers van mensensmokkel door de gespecialiseerde centra ... 108
2.4. | Veroordelingen voor mensensmokkel (gegevens van Justitie) ... 109

EXTERNE BIJDRAGE: Toelichting bij de statistische gegevens over onderzoeken naar mensenhandel door de ECOSOC-teams van de RSZ-inspectie in 2020 ... 110

DEEL 3: AANBEVELINGEN ... 121

Inleiding

INLEIDING

Zichtbaar onzichtbaar is de titel van het *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2021* van Myria. Als de Belgische rapporteur mensenhandel heeft Myria de wettelijke opdracht om jaarlijks een onafhankelijk en openbaar verslag te publiceren waarin de strijd tegen mensenhandel én mensensmokkel wordt geëvalueerd en waarin die fenomenen mensenhandel en mensensmokkel uitgebreid worden belicht.

Van de strijd tegen mensenhandel wordt wel eens gezegd dat hij consensueel is: over alle ideologische grenzen heen wordt het belang beklemtoond van die strijd tegen mensenhandel. Alle actoren vereenzelvigen zich ermee. Wel verhult deze consensus soms dat de strijd tegen mensenhandel maar succesvol kan zijn door een hoge mate van specialisatie, een volgehouden inzet van zowel mensen als middelen en een robuuste omkadering voor de slachtoffercentra.

Terwijl dit jaarverslag gefinaliseerd wordt, vinden er hoorzittingen plaats in de Kamercommissie Justitie over een ambitieus wetsontwerp dat het seksueel strafrecht op ingrijpende wijze wil hervormen. Prostitutie, van haar stigma ontdaan, moet kunnen worden voortgezet als sekswerk. De bonafide organisatie van prostitutie mag niet langer aanleiding geven tot vervolging en bestraffing. Daarmee lijkt — na het maatschappelijke debat — ook een evolutie op gang gekomen die een sterke impact kan hebben op de strijd tegen mensenhandel, niet alleen wat mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting betreft, maar mogelijk eveneens wat de strijd tegen mensenhandel met het oog op andere vormen van uitbuiting betreft, in het bijzonder economische uitbuiting.

Indien dit wetgevende initiatief slaagt, zal deze destigmatisering niet alleen maatschappelijk merkbaar zijn. Slachtoffers van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting zullen van rechtbanken niet langer meer te horen krijgen dat hun materiële schadevergoeding wordt afgewezen omdat die materiële schadevergoeding betrekking heeft op vergoedingen voor seksuele diensten die zij wederrechtelijk hebben geleverd.

Wanneer het opzet van de wetgever erin bestaat om sekswerk en mensenhandel niet langer in één adem te laten noemen, zal het begrippenkader dat gehanteerd wordt scherp moeten worden afgelijnd en zal de wet door eerstelijnsactoren en magistraten goed begrepen en toegepast moeten kunnen worden. Ook criminele netwerken die werken met vooruitgeschoven actoren zullen het onderscheid tussen misbruik van prostitutie en mensenhandel scherp kunnen bespelen en het achterliggende businessmodel haarfijn kunnen uitwerken.

In het ontwerp wordt uitgegaan van het model van een sekswerker die autonomie heeft, zich niet laat dwingen en geen overdreven winst moet afstaan aan de organisator. Dat beeld gaat niet zomaar op voor een veelheid aan types sekswerk waarop moeilijk controle uit te oefenen valt.

Lokale besturen kunnen al op bepalende wijze gestalte geven aan de organisatie van prostitutie op hun grondgebied en aan de handhaving van hun regels.

Bij elke gelegenheid heeft Myria evenwel zijn bezorgdheid geuit over de impact die deze hervorming zou kunnen hebben voor sekswerkers — uit derde landen vooral — die zich in een precaire (verblijfs)situatie bevinden.

Veel prostitutie — of sekswerk — gebeurt nu nog in een grijze zone, waar sekswerkers in diverse socio-economische situaties en met uiteenlopende verblijfsstatussen zich aanbieden aan min of meer gelijkaardig cliënteel. Uitgebuite en mishandelde sekswerkers — vaak in onwettig verblijf — die actief zijn op die plaatsen en die niet worden opgejaagd slagen er meer dan eens in om signalen te geven rond hun slachtofferschap aan lokale politiemensen en gespecialiseerde ngo's.

Indicatoren mensenhandel vormen een belangrijk werkinstrument voor de detectie van slachtoffers van mensenhandel.

Volgens Myria is er prioritaire aandacht nodig voor deze slachtoffers die door hun verblijfssituatie, de doorgedreven organisatie en de brutaliteit van het netwerk dat hen inzet en de mogelijkheid om hen snel in andere landen in te zetten het grootste risico lopen om volledig onder de radar te blijven. Op Europees niveau ontbreekt nog altijd een verwijzingsmechanisme om slachtoffers over te brengen en te laten begeleiden op de plaats waar zij het meest in veiligheid zijn, zonder dat zoiets ten koste gaat van de vervolging van de mensenhandelaars.

Ik schreef eerder al over de mogelijke repercussies van de huidige hervormingen op de beteugeling van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting, wanneer van de gespecialiseerde diensten van de sociale

inspectie bijvoorbeeld zou worden gevraagd niet alleen mensenhandel met het oog op economische uitbuiting te detecteren maar ook misbruik van prostitutie vast te stellen. De gespecialiseerde diensten van de sociale inspectie, met name de ECOSOC-teams, wachten al langer op adequate versterking met mensen en middelen.

Myria vroeg al vaker om meer aandacht voor de bestrijding van sociale fraude in het algemeen. Preventie van mensenhandel is niet alleen een kwestie van sensibilisering van gebruikers en cliënten. Bij het gedogen van niet-naleving van arbeidsvoorwaarden en sociale zekerheidsvoorwaarden gedijt een parallelle economie waarin de detectie en de bescherming van de zwaarst uitgebuite slachtoffers haast onmogelijk worden.

Ik dank van ganser harte de auteurs van de externe bijdrages in dit verslag, die elk vanuit hun expertise, mandaat of engagement een belangrijke bijdrage leverden. De Nederlandse Nationaal Rapporteur legt daarbij onder meer de klemtoon op het snel veranderende karakter van mensenhandel en hoe er meer en meer online — en paradoxaal steeds onzichtbaarder — gebeurt. Prof. Dr. Magaly Rodríguez García biedt sociaal-historische duiding bij dit debat, waarin ze in het verleden al vaak publiek stelling nam. Mevrouw Martine Di Marino, coördinatrice van Entre 2 Wallonie, kijkt met een open vizier naar de huidige ontwikkelingen, maar houdt het beleidsniveau tegelijk een spiegel voor en wijst op de noodzaak om aandachtig kennis te nemen van expertise op het terrein en heel uiteenlopende (probleem)situaties bij prostitutie. Nog een ervaren stem met terreinervaring is die van mevrouw Lieve Huijskens, prostitutieambtenaar van de stad Antwerpen. Zij grijpt de recente ervaringen met prostitutie in coronatijden aan om tot een betere afstemming en interactie te komen tussen het lokale en het bovenlokale niveau.

Ik sluit graag af met de vraag om meer aandacht te hebben voor de cijferanalyse. 2020 vertoont een zelden gezien hoog aantal (234) initiële dossiers bij de parketten voor zaken van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting, tegenover een heel laag cijfer (36) nieuw begeleide slachtoffers bij de centra. Van die 36 slachtoffers hebben er maar liefst negentien de Nigeriaanse nationaliteit. Dat verdient absoluut verdere analyse, temeer omdat — naast drie Belgische slachtoffers — maar twee slachtoffers van seksuele uitbuiting het statuut van een EU-nationaliteit hebben. We weten dat tijdens de eerste golf van de pandemie veel Oost-Europese vrouwen naar hun land zijn teruggereisd, maar het blijft bijzonder moeilijk om het fenomeen nader te duiden aan de hand van de cijferanalyse. Eens te meer houdt Myria een pleidooi voor verder onderzoek om het fenomeen mensenhandel op een meer actuele manier te analyseren.

Zichtbaar onzichtbaar verwijst niet alleen naar de schemerzone waarin slachtoffers van mensenhandel momenteel actief zijn naast andere sekswerkers die in een veiliger kader werken. Met enige ironie zou men kunnen zeggen dat deze titel ook enigszins van toepassing is op dit verslag zelf, dat tot stand kwam in het ongewisse over de uitkomst van het huidige debat rond het seksueel strafrecht. Het was voor Myria een uitdaging om enerzijds passend en pertinent tussen te komen met advies en analyse en om anderzijds een accurate analyse en stand van zaken op te maken ten behoeve van de lezer.

Met heel het team mensenhandel bij Myria hoop ik dat dit verslag bij zal dragen tot een houding van permanente evaluatie en tot verheldering van het fenomeen mensenhandel.

Ik wens u van harte een stimulerende lezing toe van dit verslag.

Koen Dewulf
Directeur

Deel 1
Evolutie van het fenomeen en strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel

Hoofdstuk 1
Recente ontwikkelingen van het juridische en politieke kader

1. Evoluties van het Europese juridische en politieke kader

1.1. | Mensenhandel

Derde verslag van de Commissie over de vorderingen die de lidstaten hebben gemaakt in de strijd tegen mensenhandel

Op 20 oktober 2020 publiceerde de Europese Commissie haar derde verslag over de vorderingen die de lidstaten hebben gemaakt in de strijd tegen mensenhandel.[1] Dat verslag moet om de twee jaar worden ingediend op grond van artikel 20 van de Europese mensenhandelrichtlijn.[2]

Het verslag gaat dieper in op de vorderingen die zijn gemaakt, op de tendensen en uitdagingen en op de inzet van de bestrijding van mensenhandel in de EU. Het wordt aangevuld met een werkdocument van de diensten van de Commissie (*staff working document*[3]) en met een studie van strafrechtelijke gegevens die betrekking hebben op de jaren 2017-2018.[4]

In 2017 en 2018 werden in de EU 14.145 slachtoffers van mensenhandel geregistreerd.[5] Ondanks de geleverde inspanningen ligt dat aantal hoger dan in de vorige referentieperiode. Bij 72% van alle geregistreerde slachtoffers ging het om vrouwen en meisjes, en bij de helft van de slachtoffers om EU-burgers. Seksuele uitbuiting blijft de meest voorkomende vorm van mensenhandel, met 60% van de geregistreerde slachtoffers. Uit het verslag blijkt een toename van mensenhandel met het oog op uitbuiting door arbeid. Het gaat om in totaal 15% van de slachtoffers, vooral mannen (68%), hoewel in sommige sectoren de slachtoffers hoofdzakelijk vrouwen zijn (bijvoorbeeld huishoudelijk werk, zorgtaken of schoonmaakdiensten).

De criminele methoden van mensenhandelaren zijn veranderd door het intensieve gebruik van het internet en de sociale media, en door de inzet van technologie in verschillende fasen van de mensenhandelketen. Mensenhandelaars maken steeds meer gebruik van het internet om hun slachtoffers te ronselen en ze maken ook meer online reclame. Ze buiten hun slachtoffers alsmaar vaker uit in privéfaciliteiten.

De identificatie en de detectie van slachtoffers van mensenhandel in gemengde migratiestromen blijven problematisch.[6] Binnen de migratiecontext neemt het risico op mensenhandel nog altijd toe. Netwerken van

1 Verslag van de Commissie aan het Europees Parlement en de Raad over de vorderingen die zijn gemaakt op het gebied van de bestrijding van mensenhandel (2020) als vereist op grond van artikel 20 van de richtlijn 2011/36/EU inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan, 20 oktober 2020, COM(2020) 661 *final*: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0661&from=GA.

2 Richtlijn 2011/36/EU van het Europees Parlement en van de Raad van 5 april 2011 inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan, en ter vervanging van Kaderbesluit 2002/629/JBZ van de Raad, *PB*, L101 van 15 april 2011.

3 https://ec.europa.eu/anti-trafficking/third-report-progress-made-fight-against-trafficking-human-beings_nl.

4 European Commission, Data collection on trafficking in human beings in the EU, september 2020: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/system/files/2020-10/study_on_data_collection_on_trafficking_in_human_beings_in_the_eu.pdf.

5 Het verslag wijst erop dat het werkelijke aantal slachtoffers waarschijnlijk veel hoger ligt, aangezien velen onder hen niet bekend zijn.

6 De identificatie van slachtoffers van mensenhandel onder asielzoekers en hun toegang tot internationale bescherming is ook één van de punten die de GRETA, de Expertengroep van de Raad van Europa voor de strijd tegen mensenhandel, behandelt in zijn laatste activiteitenverslag: zie Raad van Europa, *10ème rapport général sur les activités du Greta*, april 2021: https://rm.coe.int/10th-general-report-greta-activities-fr/1680a21621.

mensenhandelaren blijven immers misbruik maken van kwetsbare personen en van dito asielprocedures, voornamelijk met het oog op seksuele uitbuiting. Bovendien verhoogt COVID-19 de kwetsbaarheid en het risico op mensenhandel met het oog op seksuele en economische uitbuiting.

Het verslag benadrukt dat er op tal van vlakken vorderingen zijn gemaakt. Zo is er meer transnationale samenwerking, met name tussen wetshandhavings- en justitiële diensten, en zijn er nationale en transnationale doorverwijzingsmechanismen voor slachtoffers opgericht. De gemeenschappelijke onderzoeksteams bijvoorbeeld zijn een bijzonder doeltreffend instrument voor samenwerking gebleken.[7] Toch blijft het aantal vervolgingen en veroordelingen laag, terwijl het aantal slachtoffers niet vermindert. De tekortkomingen en beperkingen die in het verslag aan bod komen vragen om een efficiëntere toepassing van de mensenhandelrichtlijn in de lidstaten, een optreden dat beter op de ontwikkeling van de criminaliteit is afgestemd en om een nieuwe strategische aanpak voor de uitroeiing van mensenhandel.

Andere verslagen

Ter gelegenheid van de Europese Dag tegen Mensenhandel op 18 oktober 2020 heeft de Commissie twee studies gepubliceerd, waarvan één over de kosten van mensenhandel[8] en een andere over nationale en transnationale doorverwijzingsmechanismen.[9] Ze sluiten allebei aan bij de mededeling van de Commissie uit 2017, die tot doel had nieuwe concrete acties te bepalen.[10]

De eerste studie meet de kosten van mensenhandel uitgedrukt in monetaire waarde. Dat helpt om betere beslissingen te nemen wanneer een kosten-batenanalyse relevant is bij de besluitvorming over de toewijzing van overheidsmiddelen. Zo zijn er drie soorten mensenhandelgerelateerde kosten geïdentificeerd: gebruik van diensten (coördinatie en preventie, gespecialiseerde diensten, rechtshandhavingsdiensten, gezondheidsdiensten en sociale bescherming); verlies van economische output; en verlies van levenskwaliteit. De studie onderscheidt drie fasen: tijdens de mensenhandel, in de gespecialiseerde diensten en na de mensenhandel.

Het doel van de studie over doorverwijzingsmechanismen was informatie te verstrekken over de werking van formele en informele doorverwijzingsmechanismen in het kader van de gewaarborgde toegang tot de rechten van slachtoffers van MH en de verwezenlijking ervan. Het verslag is het resultaat van deze EU-brede inspanning. Het omvat een uitgebreid onderzoek naar de beschikbare bronnen en veldwerk in 28 EU-lidstaten.

Nieuwe Europese strategie ter bestrijding van mensenhandel (2021-2025)

Op 14 april 2021 heeft de Europese Commissie haar strategie voor de periode 2021-2025 voorgesteld.[11] Hoewel er vooruitgang is geboekt op het vlak van samenwerking, vervolging en veroordeling van mensenhandelaren, en ook op het vlak van identificatie en hulpverlening aan slachtoffers, blijft mensenhandel een ernstige bedreiging in de EU. Om hun slachtoffers te ronselen, maken mensenhandelaren gebruik van de economische en sociale kwetsbaarheid van personen, die nog wordt versterkt door de COVID-19-pandemie. Bovendien is de reactie van politie en justitie op dit fenomeen er complexer op geworden, omdat mensenhandelaren nu voornamelijk online actief zijn voor de rekrutering en uitbuiting van hun slachtoffers. De Commissie benadrukt de link met de strategie inzake georganiseerde criminaliteit, die eveneens is aangenomen voor 2021-2025[12].

De Commissie belooft om de lidstaten te blijven steunen bij de uitvoering van de EU-richtlijn inzake bestrijding van mensenhandel en ze zal, indien nodig, aanpassingen

7 Mensenhandel is één van de vormen van criminaliteit met het grootste aantal gemeenschappelijke onderzoeksteams: in 2019 werden 26 van de 103 gemeenschappelijke onderzoeksteams opgericht voor zaken van mensenhandel.

8 European Commission, *Study on the economic, social and human costs of trafficking in human beings within the EU*, 2020: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/study_on_the_economic_social_and_human_costs_of_trafficking_in_human_beings_within_the_eu.pdf.

9 European Commission, *Study on reviewing the functioning of Member States' National and Transnational Referral Mechanisms, 2020:* https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/study_on_reviewing_the_functioning_of_member_states_national_and_transnational_referral_mechanisms.pdf.

10 Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement en de Raad, *Verslag over de follow-up van de EU-strategie voor de uitroeiing van mensenhandel en het vaststellen van verdere concrete maatregelen*, 4 december 2017, COM(2017) 728 *final*.

11 Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and social Committee and the Committee of the regions on the EU Strategy on Combatting Trafficking in Human Beings 2021-2025, 14 april 2021, COM(2021) 171 *final*: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/pdf/14042021_eu_strategy_on_combatting_trafficking_in_human_beings_2021-2025_com-2021-171-1_en.pdf.

12 Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and social Committee and the Committee of the Regions on the EU Strategy to tackle Organised Crime 2021-2025, 14 april 2021, COM(2021) 170 *final*. Terwijl de strategie inzake de bestrijding van georganiseerde criminaliteit, waaronder mensenhandel, holistische prioriteiten en kernacties omvat, sluit de strategie inzake mensenhandel aan bij specifieke aspecten van dit fenomeen.

voorstellen om te garanderen dat de richtlijn op de nagestreefde doelstelling is afgestemd.

De strategie focust op het volgende:

- **het terugdringen van de vraag die mensenhandel in de hand werkt** maakt deel uit van de preventiemaatregelen. De Commissie zal daarom nagaan of de EU minimumregels kan vastleggen, om het gebruik van diensten die het resultaat zijn van de uitbuiting van slachtoffers van mensenhandel strafbaar te stellen. Ook sensibiliseringscampagnes vormen een middel om mensenhandel te detecteren en te voorkomen. De Commissie wil in samenwerking met de nationale autoriteiten en middenveldorganisaties een preventiecampagne lanceren die gericht is op hoogrisicosectoren. De lidstaten zullen worden aangemoedigd om samen met de arbeidsinspecteurs, de sociale partners en EU-agentschappen zoals Europol of de Europese Arbeidsautoriteit meer inspanningen te leveren, om in risicosectoren gezamenlijke controles uit te voeren en er potentiële slachtoffers en hun uitbuiters te detecteren. Ook zullen publiek-private initiatieven met bedrijven die actief zijn in deze hoogrisicosectoren worden aangemoedigd. De Commissie is ook van plan de sanctierichtlijn tegen werkgevers te verstrengen en zal wetgeving inzake corporate governance voorstellen, om de verantwoordelijkheden van de ondernemingen te verduidelijken.

- **het bedrijfsmodel van mensenhandelaren doorbreken**, zowel online als offline: de Commissie zal in dialoog treden met internet- en technologiebedrijven om het gebruik van onlineplatformen voor de rekrutering en uitbuiting van slachtoffers terug te dringen. Ze zal de systematische opleiding aanmoedigen van rechtshandhavings- en justitiepersoneel in het detecteren en bestrijden van mensenhandel, onder meer via praktijkoefeningen.

- **de slachtoffers beschermen, ondersteunen en hun de middelen geven om te handelen, met bijzondere aandacht voor vrouwen en kinderen**: de strategie is erop gericht slachtoffers in een vroeg stadium beter te identificeren en hen efficiënter door te verwijzen voor verdere bijstand en bescherming. De Commissie wenst de ontwikkeling van vaardigheden en de uitwisseling van beste praktijken op het vlak van identificatie van slachtoffers van mensenhandel, met name onder kwetsbare groepen, aan te moedigen. Ze zal ook de samenwerking versterken met het oog op de oprichting van een Europees doorverwijzingsmechanisme van slachtoffers.

- **de internationale samenwerking bevorderen**: aangezien de helft van de geïdentificeerde slachtoffers in de EU geen EU-burgers zijn, is samenwerking met internationale partners van essentieel belang in de strijd tegen mensenhandel. De EU zal een aantal instrumenten op het vlak van buitenlands beleid en operationele samenwerking inzetten om bij te dragen tot de bestrijding van mensenhandel in de herkomst- en transitlanden. Zo denkt ze bijvoorbeeld aan een nauwere samenwerking met de Raad van Europa en zijn expertengroep. Volgens de Commissie moet het toekomstige actieplan tegen migrantensmokkel er mee voor zorgen dat de activiteiten van mensenhandelaren, die slachtoffers naar Europa laten overkomen om ze hier uit te buiten, ontregeld raken.

1.2. | Mensensmokkel

Migratie- en asielpact

In september 2020 heeft de Europese Commissie een nieuw migratie- en asielpact voorgesteld,[13] dat alle elementen bevat die nodig zijn voor een globale Europese aanpak van migratie. Het pact is het resultaat van uitgebreid overleg en een grondige evaluatie van migraties naar de Europese Unie, en stelt een nieuw kader voor een eerlijk, efficiënt en duurzaam migratiebeheer voor. De nadruk ligt daarbij meer op een voorspelbaar en betrouwbaar systeem voor migratiebeheer dan op ad-hocoplossingen. De Commissie stelt voor het systeem in zijn geheel te verbeteren, steunend op drie pijlers: efficiëntere en snellere procedures; heldere en eerlijke regels inzake solidariteit binnen de EU en een sterke externe dimensie, gebaseerd op intensievere samenwerking met derde landen. De Commissie wil dat deze partnerschappen helpen om gemeenschappelijke problemen zoals migrantensmokkel aan te pakken en om werk te maken van wettelijke toegangswegen. Het nieuwe pact gaat gepaard met een routekaart, een werkdocument van de diensten van de Commissie (*staff working document*) en wetgevingsvoorstellen.[14]

13 Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's, over een nieuw migratie- en asielpact, 23 september 2020, COM(2020) 609 *final*: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:85ff8b4f-ff13-11ea-b44f-01aa75ed71a1.0019.02/DOC_1&format=PDF.

14 https://ec.europa.eu/info/publications/migration-and-asylum-package-new-pact-migration-and-asylum-documents-adopted-23-september-2020_en

In het kader van het opvoeren van de strijd tegen migrantensmokkel heeft de Commissie een nieuw EU-actieplan tegen migrantensmokkel voor 2021-2025 aangekondigd, waarin zij zal onderzoeken hoe ze de sanctierichtlijn efficiënter kan maken tegenover werkgevers. Bovendien zal de strijd tegen migrantensmokkel onderdeel zijn van de partnerschappen met derde landen.

Het nieuwe actieplan moet gericht zijn op criminele netwerken bestrijden, samenwerkingen stimuleren en het werk van wetshandhavingsinstanties ondersteunen in de strijd tegen migrantensmokkel, die vaak ook gepaard gaat met mensenhandel.

De Commissie deelde voorts mee dat er wordt nagedacht over de modernisering van de bestaande regels ter bestrijding van migrantensmokkel. Die zijn een doeltreffend rechtskader gebleken in de strijd tegen zij die de illegale binnenkomst, de illegale doortocht en het illegaal verblijf vergemakkelijken.[15] De Commissie wenst ook de problematiek van de strafbaarstelling voor particuliere actoren te verduidelijken aan de hand van richtsnoeren inzake de toepassing van regels ter bestrijding van migrantensmokkel. Ze zal er voorts op wijzen dat de uitoefening van de wettelijke verplichting om personen die zich op zee in nood bevinden te redden niet strafbaar kan worden gesteld.

2. Evoluties van het Belgische juridische en politieke kader

Het federaal regeerakkoord van 30 september 2020 maakt van de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel een prioriteit.[16] In zijn vorige verslag heeft Myria[17] met voldoening vastgesteld dat de regering de intentie had alle gespecialiseerde diensten, magistraten, politie- en inspectiediensten de nodige middelen ter beschikking te stellen en de nadruk te leggen op detectie, en dus op controles op het terrein.

De regering wil ook investeren in de detectie van slachtoffers, met bijzondere aandacht voor de situatie van minderjarige slachtoffers en andere kwetsbare profielen. Het is daarom de bedoeling de financiering van opvangcentra voor slachtoffers van mensenhandel een duurzaam karakter te geven.

Het akkoord voorziet ook in de oprichting van een parlementaire commissie of werkgroep om de strategie en de wetgeving te evalueren.

2.1. | Mensenhandel

Nieuw actieplan 2021-2025

In juni 2021 heeft de Interdepartementale Coördinatiecel ter bestrijding van de mensensmokkel en de mensenhandel een nieuw actieplan 2021-2025 inzake mensenhandel[18] aangenomen.

De volgende punten komen daarin aan bod:

- **optimaliseren van de wet- of regelgevingsinstrumenten en voortzetten van de doeltreffende uitvoering ervan**

  In het kader van het vorige actieplan (2015-2019) zijn diverse wetgevende maatregelen genomen, met name om de bepalingen optimaal af te stemmen op de EU-mensenhandelrichtlijn.[19]

  Bepaalde aspecten zijn enigszins over het hoofd gezien, zoals de toepassing van de minnelijke schikking of het schuldig pleiten aan mensenhandel en de bescherming van slachtoffers in deze gevallen. Zo wil het actieplan onder meer de mogelijkheid onderzoeken om de afgifte van een verblijfstitel van onbepaalde duur aan slachtoffers van mensenhandel uit te breiden naar de gevallen waarin het Openbaar Ministerie geen enkele

15 Het gaat om de richtlijn 2002/90/EG van 28 november 2002 tot omschrijving van hulpverlening bij illegale binnenkomst, illegale doortocht en illegaal verblijf en het kaderbesluit 2002/946/JBZ van de Raad van 28 november 2002, tot versterking van het strafrechtelijke kader voor de bestrijding van hulpverlening bij illegale binnenkomst, illegale doortocht en illegaal verblijf, *PBEU*, L 328 van 5 december 2002.

16 https://www.belgium.be/sites/default/files/Regeerakkoord_2020.pdf

17 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, p. 132.

18 www.dsb-spc.be/doc/pdf/NAP_MH_2021-2025_NDL.pdf

19 Richtlijn 2011/36/EU van het Europees Parlement en van de Raad van 5 april 2011 inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan, en ter vervanging van Kaderbesluit 2002/629/JBZ van de Raad, *PB*, L101 van 15 april 2011. Opmerkelijk is de uitbreiding van de verzwarende omstandigheden bepaald in artikel 433*septies* van het Strafwetboek tot alle in de Europese richtlijn van 2011 genoemde *modi operandi*.

vordering instelt omwille van redenen buiten de wil van het slachtoffer.

Gezien de groeiende bezorgdheid over het fenomeen van "*loverboys*", die tienermeisjes ronselen en uitbuiten, wijst het actieplan ook op het ontwikkelen van een passende communicatie tussen jeugdrechters en magistraten die gespecialiseerd zijn in mensenhandel, en ook op de opleiding van jeugdrechters op het gebied van de handel in minderjarigen.

Een ander positief punt is dat het actieplan uitdrukkelijk verwijst naar het regeerakkoord door te voorzien in een verhoging van de capaciteit en de materiële steun aan de diensten die feiten van mensenhandel opsporen om de uitvoering van de doelstellingen inzake onderzoek en vervolging te garanderen.

- **zorgen voor opleiding van gespecialiseerde en niet-gespecialiseerde actoren**

  In het kader van vorige actieplannen hebben de departementen en partners die mensenhandel bestrijden al tal van opleidingen georganiseerd. Het nieuwe plan zet verder in op de organisatie van dat soort opleidingen voor actoren zoals de inspectie van de RSZ, de dienst Toezicht op de Sociale Wetten van de FOD Werkgelegenheid, de politiediensten, de magistratuur, de Dienst Vreemdelingenzaken, Fedasil, de jeugdzorgsector of diplomaten. Het actieplan voorziet ook in de ontwikkeling van een applicatie voor de uitrol van het doorverwijzingsmechanisme voor slachtoffers.

- **het beschermingsstatuut van slachtoffers verfijnen en de positie van opvangcentra verbeteren**

  De doorlopende financiering van opvangcentra voor slachtoffers blijft problematisch. Het federale regeerakkoord voorziet trouwens in de voortzetting van hun financiering. Zo wil het actieplan het volledige federale budget voor de centra voor de opvang van slachtoffers opnemen in de algemene uitgavenbegroting, die jaarlijks moet worden herhaald, en niet langer werken met buitengewone begrotingen.[20]

  Tussen 2015 en 2019 verliep het federale deel van de financiering van de centra via de recurrente begroting van de algemene uitgavenbegroting en een uitzonderlijke begroting van de interdepartementale provisie (IDP), die ter beschikking werd gesteld door de minister van Justitie en de staatssecretaris voor Gelijke Kansen. Deze tweede begroting was noodzakelijk gezien het uitblijven van een indexering sinds verscheidene jaren en de hervorming van het Impulsfonds voor het Migrantenbeleid (FIM).

  Sinds 2020 zijn deze begrotingen gecentraliseerd bij Justitie, omwille van de coördinerende taken van dat ministerie. De IDP-begroting voor opvangcentra zal in de algemene uitgavenbegroting worden opgenomen. Dat moet het vrijgeven van de begroting bespoedigen en de duurzame financiering van de opvangcentra veiligstellen.

  Het actieplan bevat ook verscheidene maatregelen om de identificatie en bescherming van slachtoffers te verbeteren. Zo is een betere identificatie van minderjarige slachtoffers van mensenhandel noodzakelijk. In juli 2018 had de Interdepartementale Coördinatiecel ter bestrijding van de mensensmokkel en de mensenhandel een addendum aangenomen bij het nationale actieplan ter bestrijding van mensenhandel, dat specifiek gericht was op de problematiek van minderjarigen. Het addendum wou met name onderzoeken hoe de huidige status van slachtoffer van mensenhandel aan de specifieke situatie van minderjarigen kon worden aangepast. Met de deelstaten zijn besprekingen binnen werkgroepen gevoerd. De conclusie luidde dat een aanpassing van de multidisciplinaire omzendbrief[21] voor elke gemeenschap nuttig zou zijn. Die zou betrekking hebben op de stappen die minderjarigen moeten volgen om hen beter te beschermen en door te verwijzen, rekening houdend met federale normen en gemeenschapsnormen. Deze maatregel is in het nieuwe actieplan opgenomen.

  Andere geplande maatregelen zijn de ontwikkeling van een "*child friendly*" instrument om minderjarigen te informeren over de mensenhandelprocedure, de evaluatie van de multidisciplinaire omzendbrief van 23 december 2016 en de publicatie van een informatiebrochure over de invordering van verschuldigde bedragen voor slachtoffers van mensenhandel.

20 De bijdrage van de federale overheid beperkt zich tot de aspecten die verband houden met het contact met de autoriteiten, en tot het juridische en administratieve luik van de werkzaamheden van de centra; voor de opvang en huisvesting zijn de deelstaten bevoegd, die elk een bijdrage leveren.

21 Omzendbrief van 23 december 2016 inzake de invoering van een multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot de slachtoffers van mensenhandel en/of van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel, *B.S.*, 10 maart 2017.

- **op internationaal vlak waakzaam blijven bij de bestrijding van mensenhandel**

  België is internationaal actief in de strijd tegen mensenhandel en werkt samen met verschillende organisaties (Verenigde Naties, OVSE, Raad van Europa, Benelux, …). Binnen de Benelux-werkgroep wil het actieplan concreet onderzoeken hoe de grensoverschrijdende opvang van slachtoffers kan worden voortgezet.

- **sensibiliseren en informeren**: een belangrijk aspect in het actieplan zijn de sensibiliserings- en informatieacties.

  Het actieplan voorziet in een continue monitoring van de Belgische context en van de cijfers inzake mensenhandel, in het bijzonder de gevolgen van een eventuele decriminalisering van pooierschap en de impact daarvan op de cijfers.

  Het actieplan wil de strijd tegen mensenhandel ook in de toekomst laten rijmen met duurzame ontwikkeling en verantwoord ondernemerschap. De Europese maatregelen zullen via regelgeving worden ondersteund. Het actieplan streeft ook naar een wetswijziging[22], die voorziet in een mechanisme waarbij grote ondernemingen niet-financiële informatie meedelen, met inbegrip van informatie over de inspanningen die ze op het vlak van mensenrechten leveren. De voorgestelde wijziging beoogt mensenhandel uitdrukkelijk op te nemen in de artikelen die verwijzen naar mensenrechten en corruptie.

  Het actieplan is er niet alleen op gericht het grote publiek te sensibiliseren via jaarlijkse campagnes (zoals de *Blue Heart*-campagne van de Verenigde Naties) maar ook specifieke sectoren (medische sector, burgerluchtvaart, onderwijs en jeugd, OCMW's en de hotelsector).

  Tot slot zal de samenstelling van de Interdepartementale Coördinatiecel en van zijn bureau worden doorgelicht met het oog op een herschikking ervan. Zo is de lokale politie er momenteel niet in vertegenwoordigd.

22 Wet van 3 september 2017 betreffende de bekendmaking van niet-financiële informatie en informatie inzake diversiteit door bepaalde grote vennootschappen en groepen, *B.S.*, 11 september 2019.

2.2. | Mensensmokkel

Nieuw actieplan 2021-2025

In juni 2021 heeft de Interdepartementale Coördinatiecel ter bestrijding van de mensensmokkel en de mensenhandel ook een nieuw actieplan 2021-2025 inzake mensensmokkel[23] aangenomen.

Door de migratiecrisissen halen tal van situaties van mensensmokkel met soms dramatische gevolgen regelmatig de krant. Het meest recente geval was de ontdekking in Essex van 39 lichamen in een koelcontainer die vanuit de haven van Zeebrugge was vertrokken.

Om migranten naar het Verenigd Koninkrijk over te brengen, maken smokkelnetwerken nog altijd vaak gebruik van het inklimmen in vrachtwagens. Sinds eind 2018 krijgen de Noordzeelanden evenwel af te rekenen met een nieuwe manier om het Verenigd Koninkrijk te bereiken: de Noordzee al zwemmend, per kajak en met kleine motorbootjes oversteken.

Mensensmokkel kan vele vormen aannemen. Zo kan het gaan om amateurs, kleine groepen criminelen of internationale netwerken van mensensmokkel. De grens tussen dader en slachtoffer is soms vaag, omdat "gesmokkelde personen" op een bepaald moment niet anders kunnen dan hun medewerking te verlenen aan daden van mensensmokkelaars.

In het verleden waren de aspecten mensensmokkel onderdeel van het actieplan mensenhandel. In 2015 is een eerste specifieke actieplan opgesteld, voor de jaren 2015 tot 2018, dat als addendum is toegevoegd bij het actieplan ter bestrijding van mensenhandel 2015-2019. Het ging hier om een volwaardig actieplan, dat wel samen moest worden gelezen met het actieplan inzake mensenhandel. Dat actieplan is in 2019 bijgewerkt.

Het nieuwe actieplan 2021-2025 is erop gericht de aanpak van mensensmokkel te versterken overeenkomstig het regeerakkoord dat bepaalt dat "wat de strijd tegen mensensmokkel betreft, er prioritair wordt ingezet op de strijd tegen smokkelaars en ontmanteling van netwerken".

Bijzondere aandacht gaat naar de detectie van slachtoffers, met name minderjarigen en andere kwetsbare profielen.

23 http://www.dsb-spc.be/doc/pdf/NAP_MS_2021-2025_NDL.pdf

Dit nieuwe actieplan bevat ook maatregelen uit het vorige actieplan, die nog niet zijn uitgevoerd. Het moet worden gelezen in samenhang met het nieuwe actieplan ter bestrijding van mensenhandel 2021-2025.

Centraal in het actieplan staan de volgende punten:

- **de aanpak van mensensmokkel verbeteren,** door slachtoffers op een correcte manier door te verwijzen en door intensiever te gaan speuren en vervolgen.

  Ondanks het bestaan van een specifiek beschermingsstatuut in geval van zwaardere vormen van smokkel, kunnen maar heel weinig migranten die slachtoffer zijn van smokkel er gebruik van maken, en minderjarige slachtoffers nog veel minder. Zo heeft de Dienst Vreemdelingenzaken in 2018 en 2019 aan respectievelijk negentien en tien slachtoffers van zwaardere vormen van smokkel een verblijfstitel afgegeven. In 2018 en 2019 waren er respectievelijk maar acht en drie minderjarigen die deze beschermingsprocedure hebben aangevraagd, ook al duiken zij in vele smokkeldossiers op. Toch ontvangt de dienst Voogdij steeds meer meldingen van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (NBMV's): 3.111 (in 2017), 4.407 (in 2018) en 4.563 (in 2019).

  Het actieplan wijdt daarom een bijzondere focus aan mensensmokkel in het kader van de evaluatie van de multidisciplinaire omzendbrief van 2016.[24] Ook zal het erom gaan te waken over de correcte toepassing van de richtlijnen inzake slachtofferbescherming en na te gaan wat het indienen van een klacht door de slachtoffers van mensensmokkel kan bemoeilijken, om deze belemmeringen weg te nemen.

  In het kader van de opsporingen en vervolgingen is een evaluatie gepland van de gemeenschappelijke omzendbrief van de minister van Justitie, de minister van Binnenlandse Zaken en het College van procureurs-generaal met betrekking tot het opsporings- en vervolgingsbeleid inzake mensensmokkel (COL 13/218).

  Op de agenda staat ook een interactieve bijeenkomst met professionals uit de financiële sector om hen op de hoogte te houden van de ontwikkelingen inzake praktijken van daders van inbreuken en om de kennis op peil te houden.

  Ook de synergie tussen het administratieve en gerechtelijke luik zal worden versterkt: het aantreffen van transitmigranten in onregelmatig verblijf impliceert een administratieve afhandeling, met name het opstellen van een aanvankelijk proces-verbaal wegens illegaal verblijf en een administratief verslag aan DVZ. DVZ beslist dan wat er met de migrant moet gebeuren. Maar als migranten worden aangetroffen in omstandigheden die wijzen op mensensmokkel, weegt het gerechtelijke luik zwaarder door in de procedure. Wanneer transitmigranten worden aangetroffen, moet er ook rekening worden gehouden met de bescherming van de slachtoffers. Het actieplan benadrukt dan ook het belang van de correcte toepassing van de richtlijnen inzake strafrechtelijk beleid en van de omzendbrief van 23 december 2016, en herhaalt dit in het kader van de organisatie van controleoperaties en de opleiding van politiediensten.

- **informeren en sensibiliseren**: de opleiding van actoren is essentieel om de correcte toepassing van de richtlijnen inzake mensensmokkel en van de maatregelen ter bescherming van slachtoffers te garanderen. Het actieplan bepaalt daarom dat elk departement (justitie, politie, Dienst Vreemdelingenzaken, dienst Voogdij) zijn inspanningen op vlak van opleiding voortzet. Het actieplan voorziet ook in sensibilisering van de transportsector en van maatschappelijk werkers die met NBMV's in contact komen.

Tot slot zal België ook internationaal actief blijven, met name via het federaal parket.

2.3. | Andere maatregelen: Wetsontwerp inzake de hervorming van het seksueel strafrecht

In april 2021 heeft de minister van Justitie in antwoord op een parlementaire vraag[25] verklaard voorstander te zijn van de decriminalisering van sekswerk (*sic*). Vervolgens heeft hij binnen de ministerraad een voorontwerp van wet houdende wijzigingen aan het Strafwetboek met betrekking tot het seksueel strafrecht voorgelegd.

24 Omzendbrief van 23 december 2016 inzake de invoering van een multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot de slachtoffers van mensenhandel en/of van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel, *B.S.*, 10 maart 2017.

25 Vraag van Marianne Verhaert aan Vincent Van Quickenborne, minister van Justitie over "de decriminalisering en de regulering van het sekswerk", Integraal verslag, plenaire vergadering van 1 april 2021, *Parl. St.*, Kamer, G.Z., 2020-2021, Doc. 55- PLEN 097, pp. 19-20.

Deze actualisering was aangekondigd in zijn algemene beleidsnota.[26]

Voorts maakt het regeerakkoord van de strijd tegen seksuele uitbuiting een prioriteit, waarbij in overleg met de actoren op het terrein nagedacht zal worden over een verbetering van de levens- en werkomstandigheden van sekswerkers.[27] De minister wees er ook op dat het de bedoeling is dat sekswerk een reguliere economische activiteit wordt, met de bijbehorende rechten, mits het gaat om volwassenen die vrij voor deze activiteit kiezen.[28]

Het op 19 juli 2021 in het parlement ingediende wetsontwerp[29] is gebaseerd op de werkzaamheden van de Commissie tot hervorming van het strafrecht, die tijdens de vorige legislatuur is opgericht met het oog op het opstellen van een nieuw Strafwetboek. Een commissie van experts had toen een voorstel van nieuw Strafwetboek op tafel gelegd. Deze werkzaamheden zijn gepubliceerd in mei 2019[30] en hebben tot wetsvoorstellen geleid.[31]

De minister wenste tegelijk het hoofdstuk over seksuele misdrijven te herschrijven om het in het huidige Strafwetboek op te nemen zonder de inwerkingtreding van het nieuwe Strafwetboek af te moeten wachten.

Het voorontwerp van wet is op talrijke punten aangepast (met name na het advies van de Raad van State) alvorens in het parlement te worden ingediend, vooral wat betreft het luik "decriminalisering van bepaalde strafbare feiten in verband met het aanzetten tot ontucht".

Het ontwerp neemt een hoofdstuk van de door de Commissie tot hervorming van het strafrecht voorgestelde tekst over, om het aan het Strafwetboek van 1867 aan te passen. Het introduceert ook een specifiek hoofdstuk over misbruik van prostitutie.

Het ontwerp beoogt de aanpassing van het seksueel strafrecht aan deze tijd (bescherming van de seksuele autonomie en niet van de zedelijke orde of de eer, strafbepalingen gericht op misbruik, strengere straffen voor seksuele handelingen zonder toestemming, samenvoeging in een nieuw hoofdstuk van seksuele misdrijven waarbij het minderjarige slachtoffer een bestanddeel is, ...).

Het ontwerp streeft er ook naar de misdrijven die met prostitutie te maken hebben te harmoniseren met de strafbepalingen inzake mensenhandel en haalt bepaalde misdrijven inzake aanzetten tot ontucht uit het strafrecht.[32] Zo zou het aanzetten tot ontucht op een openbare plaats[33] of reclame voor een aanbod van diensten van seksuele aard[34] door de prostituee zelf niet meer stroken met onze tijdsgeest en dus voor meerderjarigen uit het strafrecht worden gehaald.

De minister acht het ook onverstandig om de bepalingen inzake mensenhandel (die gericht is op uitbuiting) en die inzake prostitutie (het aanbieden van handelingen van seksuele aard in ruil voor een tegenprestatie) die elkaar zouden overlappen (met name het huidige artikel 380 van het Strafwetboek), volledig naast elkaar te laten bestaan.

Slachtoffers van pooiers kunnen wel degelijk slachtoffers van mensenhandel zijn indien het strafbare gedrag uit één van de daarin genoemde handelingen (werving, vervoer, ... met het oog op seksuele uitbuiting) bestaat. Volgens de minister kan men de huidige bepalingen van artikel 380, § 1, 1° (werving met het oog op prostitutie), 2° (het houden van een huis van ontucht), 3° (verkoop, verhuur of ter beschikking stellen van kamers of enige andere ruimte met het oog op prostitutie met de bedoeling een abnormaal profijt te realiseren) en 4° (uitbuiting van de ontucht of prostitutie) van het Strafwetboek laten vallen, aangezien die grotendeels onder mensenhandel in de strikte zin van het woord vallen.

Uiteindelijk handhaaft het wetsontwerp wel de strafbaarstelling van pooierschap, zij het in een andere bewoording.

Het voorontwerp van wet ging verder in het decriminaliseren van bepaalde misdrijven inzake prostitutie, aangezien meerdere vormen van pooierschap werden gedecriminaliseerd[35] en elke vorm van reclame

26 Algemene beleidsnota, Justitie, *Parl. St.*, Kamer, Doc 55-1580/016, 4 november 2020, p. 24.
27 https://www.belgium.be/sites/default/files/Regeerakkoord_2020.pdf
28 Antwoord van de minister van Justitie op de vraag van mevrouw Marianne Verhaert, Integraal verslag, plenaire vergadering van 1 april 2021, *Parl. St.*, Kamer, G.Z. 2020-2021, Doc. 55- PLEN 097, p. 20.
29 Wetsontwerp houdende wijziging aan het Strafwetboek met betrekking tot het seksueel strafrecht, *Parl. St.*, Kamer, G.Z. 2021-2021, DOC 55 2141/001.
30 J. Rozie, D. Vandermeersch en J. De Herdt, m.m.v. M. Debauche en M. Taeymans, *Naar een nieuw Strafwetboek – Het voorstel van de Commissie tot hervorming van het Strafrecht*, Brugge, die Keure, 2019, 591 p.
31 Wetsvoorstel tot invoering van een nieuw Strafwetboek. Boek 1 en Boek 2., *Parl. St.*, Kamer, G.Z. 2018-2019, Doc. 54-3651/001; Wetsvoorstel tot invoering van een nieuw Strafwetboek. Boek 1 en Boek 2., *Parl. St.*, Kamer, G.Z. 2019, Doc. 55-0417/001; Wetsvoorstel tot invoering van een nieuw Strafwetboek. (Boek 1 en 2), *Parl. St.*, Kamer, G.Z. 2019-2020, Doc. 55-1011/001.
32 Artikels 75 tot 84 van het wetsontwerp.
33 Nu bedoeld door artikel 380*bis* van het Strafwetboek.
34 Nu bedoeld door artikel 380*ter* van het Strafwetboek.
35 Dat omvatte het aanzetten tot of werven met het oog op prostitutie, het houden van een huis van ontucht of voor prostitutie en hotelpooierschap. De enige voorziene strafbaarstelling was de uitbuiting van prostitutie, bestaande in het verkrijgen van een abnormaal voordeel uit de prostitutie van een andere meerderjarige persoon.

voor een aanbod van diensten van seksuele aard van meerderjarige personen gedepenaliseerd werd.

Om de strafbaarstelling van alle vormen van uitbuiting van prostitutie te garanderen, voorzag het voorontwerp evenwel in een nieuwe strafbaarstelling van uitbuiting van prostitutie[36], die alleen van toepassing zou zijn wanneer er geen sprake is van mensenhandel. Deze bepaling vereist een algemeen opzet ("wetens en willens"), terwijl voor mensenhandel een specifiek doel moet worden nagestreefd.

Na de opmerkingen van de Raad van State, die van oordeel was dat de titel van het hoofdstuk "uitbuiting van prostitutie" van het voorontwerp van wet gezien het gebruik van het woord "uitbuiting" tot verwarring kon leiden, zijn de titel en de strafbaarstelling gewijzigd in "misbruik van prostitutie". Dat moet de strafbaarstelling garanderen van alle vormen van misbruik van prostitutie. In het ontwerp worden daarom vier nieuwe strafbaarstellingen naar voren geschoven. Ook wordt er rekening gehouden met het advies van het College van procureurs-generaal over het voorontwerp van wet door pooierschap strafbaar te houden. Volgens het ontwerp wordt zo een duidelijk onderscheid gemaakt met de bepalingen inzake mensenhandel die gericht zijn op uitbuiting. Het ontwerp bepaalt immers dat "deze strafbaarstellingen geen afbreuk doen aan de toepassing van de strafbaarstellingen inzake mensenhandel. Het opzet is de strijd tegen mensenhandel efficiënter maken door onnodige, parallelle strafbepalingen te schrappen. De misbruiken kunnen niet worden gekwalificeerd als mensenhandel indien niet wordt aangetoond dat er sprake was van werving, vervoer, overbrenging, huisvesting, opvang, het nemen of overdragen van de controle over het slachtoffer, maar zijn wel strafwaardig."[37]

De vier vormen van misbruik van prostitutie zijn het pooierschap (artikel 433*quater*/1), reclame voor prostitutie (artikel 433*quater*/2), aanzetten tot prostitutie (artikel 433*quater*/3)[38] en het proberen een abnormaal voordeel te halen uit de prostitutie van een andere persoon (artikel 433*quater*/4). Er kan ook een sluiting worden gelast van de inrichting waar de feiten zich hebben voorgedaan (artikel 433*quater*/7 van het ontwerp).

Voor het pooierschap (artikel 433*quater*/1[39]) geeft het ontwerp als voorbeeld dat er geen sprake mag zijn van aanzetten of dwingen zoals bedoeld in 1° indien een uitbater of uitzendbureau een legale overeenkomst sluit met een sekswerker op een vrije wijze en met toestemming.

Reclame voor de verkoop van commerciële seksuele diensten (artikel 433*quater*/2 en 3) zou verboden blijven, behalve in het geval van reclame voor de eigen diensten van seksuele aard of in de bij wet bepaalde gevallen.

Tot slot is er een vierde vorm van misbruik, bedoeld in artikel 433*quater*/4, die het nastreven van een abnormaal voordeel door de prostitutie van een andere persoon vereist.[40] Hieronder wordt in het ontwerp niet alleen een abnormaal financieel voordeel verstaan maar ook elk mogelijk abnormaal voordeel (bijvoorbeeld bepaalde seksuele diensten). Het ontwerp benadrukt dat het voordeel abnormaal moet zijn om het leven van de in de prostitutie actieve personen niet onnodig ingewikkeld te maken.[41]

Voor minderjarigen daarentegen blijft niet alleen het aanzetten tot ontucht of hun seksuele uitbuiting strafbaar,

36 Artikel 74 van het voorontwerp, tot invoeging van een nieuw artikel 433*quater*/1 in het Strafwetboek.

37 Memorie van toelichting van het wetsontwerp houdende wijziging aan het Strafwetboek met betrekking tot het seksueel strafrecht, *Parl. St.*, Kamer, G.Z. 2021-2021, DOC 55 2141/001, p. 72.

38 "**Aanzetten tot prostitutie komt neer op het volgende**:
- op welke wijze dan ook in het openbaar aanzetten tot prostitutie van een meerderjarige;
- door enig reclamemiddel impliciet of expliciet aanzetten tot de uitbuiting van de prostitutie van een volwassene.

Dit misdrijf wordt bestraft met een gevangenisstraf van één maand tot één jaar en met een boete van honderd euro tot duizend euro."

39 "**Art. 433*quater*/1. Pooierschap**
Pooierschap bestaat uit het plegen, zelfs met toestemming, buiten de gevallen die de wet bepaalt en onverminderd de in artikel 433*quinquies* bedoelde gevallen, van één of meer van de hieronder opgesomde handelingen die gesteld worden met het oogmerk om er een voordeel uit te halen:
- een meerderjarige ertoe aanzetten of dwingen commerciële seksuele diensten te verlenen of te blijven verlenen of aanzetten of dwingen om een deel of het geheel van de inkomsten uit deze diensten af te staan;
- maatregelen nemen om het verlaten van de prostitutie door een meerderjarige te verhinderen of te bemoeilijken.

Dit misdrijf wordt bestraft met een gevangenisstraf van één jaar tot vijf jaar en met een geldboete van vijfhonderd tot vijfentwintigduizend euro.
De poging tot het plegen van dit misdrijf wordt bestraft met een gevangenisstraf van zes maanden tot drie jaar en met een geldboete van honderd euro tot vijfduizend euro.
De boete bedoeld in het tweede en derde lid wordt zo veel keer toegepast als er slachtoffers zijn."

40 "**Art. 433*quater*/4. Het nastreven van een abnormaal voordeel door de prostitutie van een andere persoon**
Het nastreven van een abnormaal voordeel door de prostitutie van een andere persoon is het, zelfs met toestemming, onverminderd de in artikel 433*quinquies* bedoelde gevallen, rechtstreeks of onrechtstreeks, nastreven van een abnormaal economisch of elk ander abnormaal voordeel uit de prostitutie van een meerderjarige.
Dit misdrijf wordt bestraft met een gevangenisstraf van één jaar tot vijf jaar en met een geldboete van vijfhonderd tot vijfentwintigduizend euro.
De poging tot het plegen van dit misdrijf wordt bestraft met een gevangenisstraf van zes maanden tot drie jaar en met een geldboete van honderd euro tot vijfduizend euro. De boete bedoeld in het tweede en derde lid wordt zo veel keer toegepast als er slachtoffers zijn."

41 Zo zouden prostituees een accountant moeten kunnen inschakelen om hun belastingaangifte in te dienen en hem/haar voor zijn/haar diensten betalen. Of prostituees moeten ook rechtsgeldige overeenkomsten kunnen afsluiten met een bank of verzekeraar.

ook het reclame maken voor ontucht en prostitutie van minderjarigen, of het houden van een huis van ontucht of prostitutie waar minderjarigen zich prostitueren blijven dat.[42]

In mei 2021 had Myria over het voorontwerp van wet een gesprek met het kabinet van de minister van Justitie. Tijdens dat gesprek zijn de vragen en bezorgdheden van Myria aan bod gekomen over deze decriminalisering en over de mogelijke impact ervan op het vlak van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers. Het had ook vragen bij het begrip "abnormaal voordeel" in de strafbaarstelling van uitbuiting van prostitutie uit het voorontwerp van wet. Myria vroeg zich ook af of de voorgestelde hervorming op alle gevallen van uitbuiting van prostitutie betrekking zou hebben, met name wanneer het bewijs van het materiële of morele bestanddeel van het misdrijf mensenhandel niet kan worden geleverd of wanneer de winst die uit de vermoedelijke uitbuiting van prostitutie wordt gepuurd niet aanzienlijk "abnormaal" lijkt te zijn. Hoe zou dat begrip "abnormale winst" in de praktijk worden geïnterpreteerd?

Ook de Raad van State had vragen bij het begrip "abnormaal voordeel" en heeft om verduidelijking gevraagd. De memorie van toelichting bij het wetsontwerp geeft bovendien enkele voorbeelden. Zo verduidelijkt het ontwerp dat het begrip "abnormaal voordeel" een open begrip is, dat bewust aan de soevereine beoordeling van de rechters wordt overgelaten. Het kan gaan om directe of indirecte vermogensvoordelen (zoals het goochelen met een pseudowettelijk statuut als zelfstandige of actieve vennoot, of prostituees in slechte omstandigheden laten werken om de exploitatiekosten te drukken). Het kan ook gaan om andere voordelen dan vermogensvoordelen, zoals een boekhouder die behalve zijn gewone vergoeding ook seksuele betrekkingen vraagt. Alle activiteiten die gericht zijn op het verkrijgen van een abnormaal voordeel kunnen dus in aanmerking worden genomen voor de berekening van de illegaal verkregen meerwaarde.

Het houden van een huis van ontucht of van prostitutie, waar alleen volwassenen werken en waar geen sprake is van uitbuiting (seksueel of financieel) zou daarentegen niet langer strafbaar zijn. Dat sluit aan bij het gedoogbeleid dat sommige gemeenten al hanteren.

In het ontwerp wordt er bovendien vanuit gegaan dat door ook de poging strafbaar te stellen uitbuiting kan worden voorkomen. Op die manier zou bijvoorbeeld ook een persoon die tegen exorbitante prijzen kamers verhuurt met het oog op prostitutie kunnen worden vervolgd.

42 Artikels 27 tot 48 van het wetsontwerp.

Artikel 433*quater*/5 stelt het verzwaard misbruik van prostitutie strafbaar.[43] De straffen worden verhoogd wanneer er sprake is van bepaalde omstandigheden, zoals het misbruik van de kwetsbaarheid van meerderjarigen als gevolg van hun illegale of precaire administratieve situatie, het gebruik van dwang, … Deze verzwarende omstandigheden zijn met name ingegeven door artikel 433*septies*, 2° en 7° betreffende de zwaardere vormen van mensenhandel. De voorziene gevangenisstraffen (tien tot vijftien jaar) zijn identiek aan die van artikel 433*septies* inzake mensenhandel. De boetes verschillen (500 tot 50.000 euro voor verzwaard misbruik en 1.000 tot 100.000 euro voor zwaardere vormen van mensenhandel (artikel 433*septies*)). De memorie van toelichting[44] bepaalt dat de definitie van het verzwaard misbruik van prostitutie in het kader van de nieuwe inbreuk geen enkele invloed heeft op de interpretatie van het begrip "uitbuiting van prostitutie of andere vormen van seksuele uitbuiting" onder artikel 433*quinquies*, § 1, 1°, van het Strafwetboek (mensenhandel), dat veel ruimer zou zijn. Volgens het ontwerp zou het misbruik verschillend zijn van de uitbuiting aangezien "het gaat om misbruik van prostitutie zonder het oogmerk om controle te verwerven over de persoon, maar wel met het oogmerk om zich te verrijken of om enig voordeel van een andere aard te verkrijgen".[45]

Myria vraagt zich wel af hoe het onderscheid tussen deze twee strafbaarstellingen in de praktijk zal worden gemaakt, vooral wanneer er sprake is van (identieke) verzwarende omstandigheden.

Om het onderscheid tussen de bepalingen inzake misbruik van prostitutie en mensenhandel te verduidelijken, geeft de memorie van toelichting enkele voorbeelden.[46] Vooral de analyse van de feiten zal bepalen onder welk artikel

43 "**Art. 433*quater*/5. Verzwaard misbruik van prostitutie**
Misbruik van prostitutie, zoals bedoeld in de artikelen 433*quater*/1 tot 433*quater*/4, is verzwaard indien:
- het misdrijf werd gepleegd door misbruik te maken van de kwetsbare toestand waarin een meerderjarige verkeert ten gevolge van zijn onwettige of precaire administratieve toestand, zijn precaire sociale toestand, zijn leeftijd, een zwangerschap, een ziekte dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid;
- het misdrijf werd gepleegd door direct of indirect gebruik te maken van listige kunstgrepen, geweld, bedreigingen of enige andere vorm van dwang;
- van de betrokken activiteit een gewoonte wordt gemaakt.

Dit misdrijf wordt bestraft met een opsluiting van tien jaar tot vijftien jaar en met een geldboete van vijfhonderd euro tot vijftigduizend euro.
De boete wordt zo veel keer toegepast als er slachtoffers zijn."

44 Memorie van toelichting van het wetsontwerp houdende wijziging aan het Strafwetboek met betrekking tot het seksueel strafrecht, *Parl. St.*, Kamer, G.Z. 2021-2021, DOC 55 2141/001, p. 75.

45 Memorie van toelichting van het wetsontwerp houdende wijziging aan het Strafwetboek met betrekking tot het seksueel strafrecht, *Parl. St.*, Kamer, G.Z. 2021-2021, DOC 55 2141/001, p. 75.

46 Memorie van toelichting van het wetsontwerp houdende wijziging aan het Strafwetboek met betrekking tot het seksueel strafrecht, *Parl. St.*, Kamer, G.Z. 2021-2021, DOC 55 2141/001, p. 76.

deze feiten vallen. In sommige gevallen zal vervolging op grond van beide bepalingen (samenloop van misdrijven) mogelijk zijn.

Myria benadrukt dat dit wel degelijk gevolgen heeft voor de slachtoffers. Wanneer er sprake is van mensenhandel komen zij in aanmerking voor de specifieke bepalingen[47], terwijl dat niet het geval is wanneer het gaat om (verzwaard) misbruik van prostitutie. Het heeft dan ook vragen bij het nut om de nieuwe misdrijven inzake pooierschap te herschrijven, terwijl het misschien wel volstaat bepaalde aspecten van artikel 380 van het Strafwetboek te wijzigen, waarvoor al heel wat rechtspraak bestaat. Dat soort ingrijpende wijzigingen vergen bovendien op alle niveaus (gegevensbank, opleiding, onderzoeken, …) een (lange) aanpassingsperiode voor eerstelijnsdiensten en magistraten. Naar aanleiding van de uitspraken van de minister van Justitie in de pers over de uitbreiding van de bevoegdheden van de opvangcentra naar slachtoffers van misbruik van prostitutie[48] vraagt Myria zich ook af of de wetgever van plan is de bepalingen voor slachtoffers van mensenhandel uit te breiden naar slachtoffers van misbruik van prostitutie. In hoeverre zou een sekswerker die het slachtoffer is van (verzwaard) misbruik van prostitutie in aanmerking kunnen komen voor de bepalingen ten gunste van slachtoffers van mensenhandel (opvang door een gespecialiseerd opvangcentrum, toekenning van een specifieke verblijfstitel in geval van samenwerking met justitie, …)? Dat zou ook gevolgen hebben voor de capaciteit van de opvangcentra voor slachtoffers en voor het werk van de eerstelijnsdiensten (met name de diensten van de arbeidsinspectie, die een (nog) belangrijkere rol zouden krijgen bij de statuscontrole). Dat zou sowieso een aanpassing van de bestaande bepalingen[49] en een raadpleging van het orgaan inzake coördinatie van het beleid ter bestrijding van mensenhandel en -smokkel (Interdepartementale Coördinatiecel) vereisen[50].

Deze gedeeltelijke decriminalisering kan voor sekswerkers een positief effect hebben als dat gepaard gaat met een echt sociaal statuut, waar de regering ook werk van zou maken. De COVID-19-crisis had dramatische gevolgen voor sekswerkers. Om te overleven konden ze soms niet anders dan illegaal te werken, zonder enig vangnet en in precaire hygiënische omstandigheden. Aangezien sekswerk niet als een "beroep" wordt erkend, hebben zij geen sociale zekerheid om op terug te vallen en werken ze dus in een juridisch vacuüm. Er zouden naar schatting evenwel 25.000 mannen, vrouwen en trans personen in deze sector actief zijn.[51]

Het gaat ook om een publiek dat kwetsbaar is voor uitbuiting. De minister is dus van plan alle vormen van uitbuiting en misbruik (mensenhandel, kinderprostitutie, gedwongen prostitutie, …)[52] aan te pakken, wat een goede zaak is.

Myria is op 26 oktober 2021 gehoord in de Kamercommissie Justitie, waar het nogmaals een aantal bezwaren heeft geuit die tijdens de ontmoeting met het kabinet van de minister van Justitie aan bod waren gekomen.

Myria had toen gewezen op het essentiële belang van overleg met de actoren op het terrein (magistraten, politieagenten, verenigingen) en stelt dan ook met tevredenheid vast dat het parlement deze hoorzittingen houdt. Volgens Myria zijn voor de terreinactoren ook duidelijke richtlijnen en een passende opleiding nodig, met name wat het onderscheid betreft in interpretatie tussen misbruik van prostitutie en mensenhandel.

In dat verband is het lot van onderdanen van derde landen voor Myria prioritair.[53] Het ontwerp van hervorming lijkt dan wel op maat gemaakt voor Belgische of Europese sekswerkers (die hier legaal verblijven en zich niet in een kwetsbare situatie bevinden); voor onderdanen uit derde landen, van wie velen kwetsbaar zijn en niet over een verblijfsstatus beschikken, is dat veel minder het geval. Het is weliswaar zo dat bepaalde misdrijven die met prostitutie verband houden gedepenaliseerd worden, dat prostitutie zichtbaarder wordt en dat bordelen officieel vergund kunnen worden, maar daarmee is de status van sekswerkers zonder verblijfsrecht nog niet geregeld. Men kan zich afvragen of zij dan niet het risico lopen om in een ondergrondse en nog meer precaire situatie van uitbuiting terecht te komen? Hoe kunnen we deze risico's beperken?

47 Artikels 61/2 tot 61/5 van de wet van 15 december 1980 inzake de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen en de omzendbrief van vrijdag 23 december 2016 inzake de invoering van een multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot de slachtoffers van mensenhandel en/of van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel, *B.S.*, 10 maart 2017.

48 Nieuwsbericht Belga van 23 juli 2021: "Strengere aanpak van misbruik van prostitutie".

49 Artikels 61/2 tot 61/5 van de wet van 15 december 1980, de omzendbrief van 23 december 2016 inzake de invoering van een multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot de slachtoffers van mensenhandel en/of van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel, het maatschappelijke doel van de opvangcentra, …

50 Koninklijk besluit van 16 mei 2004 betreffende de bestrijding van de mensensmokkel en mensenhandel.

51 Vraag van Marianne Verhaert aan Vincent Van Quickenborne, minister van Justitie over "de decriminalisering en de regulering van het sekswerk", Integraal verslag, plenaire vergadering van 1 april 2021, *Parl. St.*, Kamer, G.Z., 2020-2021, Doc. 55- PLEN 097, p. 19.

52 Antwoord van de minister van Justitie op de vraag van mevrouw Marianne Verhaert, Integraal verslag, plenaire vergadering van 1 april 2021, *Parl. St.*, Kamer, G.Z. 2020-2021, Doc. 55- PLEN 097, p. 20.

53 Zie in dit verband ook de conclusie over sekswerk op het einde van dit hoofdstuk.

Myria pleit daarom voor het handhaven van een gedoogzone voor deze categorie sekswerkers, onder wie zich potentiële slachtoffers van mensenhandel bevinden.

Volgens Myria zijn er ook meer controles — met name online — en meer middelen voor eerstelijnsdiensten nodig. Aangezien reclame — gedeeltelijk[54] — toegestaan zou zijn, kunnen we uitgaan van een toename van reclame via dat kanaal. Er zullen daarom strengere controles nodig zijn om misbruiken te voorkomen en te bestrijden (bijvoorbeeld op klantenforums om indicatoren van mensenhandel op te sporen). Ook formele overeenkomsten tussen internetproviders en justitie zijn daarbij essentieel, wat met het voorontwerp mogelijk was geweest. Myria is bezorgd dat het wetsontwerp door reclame via derden (bijvoorbeeld websites zoals redlights) te verbieden dat soort overeenkomsten onmogelijk maakt.

Ook sensibilisering van klanten als een vorm van sociale controle lijkt aangewezen. Volgens de politie vormen zij immers een belangrijke bron van informatie over mogelijke misbruiken.

Tot slot moet de invoering van dat nieuwe model gepaard gaan met een analyse van de prostitutiemarkt (geheel bovengronds of gedeeltelijk ondergronds).

In de volgende externe bijdragen geeft Myria het woord aan enkele actoren die vanuit hun rol vertrouwd zijn met de prostitutiesector en aan een universiteitsprofessor die in deze problematiek gespecialiseerd is. Zij vertellen ons iets meer over hun werk op het terrein en geven terloops hun mening over dit hervormingsproject.

---

54 "**Art. 433*quater*/2. Reclame maken voor prostitutie**
§ 1. Reclame maken voor prostitutie is:
- het met welk middel ook, op enigerlei wijze, direct of indirect, reclame maken, uitgeven, verdelen of verspreiden voor een aanbod van diensten van seksuele aard door een meerderjarige, zelfs indien het aanbod wordt verhuld onder bedekte bewoordingen;
- het door enig reclamemiddel, zowel expliciet als impliciet, kenbaar maken dat een meerderjarige zich laat prostitueren;
- het door enig reclamemiddel, zowel expliciet als impliciet, vergemakkelijken van de prostitutie van een meerderjarige.

§ 2. Reclame maken voor prostitutie van een meerderjarige is verboden behoudens:
- wanneer dit beperkt blijft tot het maken van reclame voor eigen diensten van seksuele aard;
- de gevallen die de wet bepaalt.

Dit misdrijf wordt bestraft met een gevangenisstraf van een maand tot een jaar en met een geldboete van honderd euro tot duizend euro".

Externe bijdrage Sekswerk en mensenhandel: niet één pot nat[55]

Magaly Rodríguez García, Hoofddocent geschiedenis KU Leuven

Inleiding

De recente pandemie toonde pijnlijk aan hoe precair de situatie van sekswerkers is. In landen waar prostitutie niet als een vorm van werk wordt erkend, was er voor sekswerkers geen opvangnet. Zo genoot in België maar een fractie van de prostitutiebevolking financiële steun. Dat kon alleen voor wie over een statuut als zelfstandige beschikt. Hulporganisaties hadden dan ook de handen vol. In een mum van tijd dokterden zij een systeem uit om sekswerkers van voedsel en beperkte financiële steun te voorzien. De crisis stimuleerde minister van Justitie Vincent Van Quickenborne om samen te werken met stakeholders en experten in prostitutiebeleid. Begin april 2021 kondigde Van Quickenborne aan dat hij een voorstel naar de ministerraad zou sturen om sekswerk te decriminaliseren. Tegelijkertijd zal de Interdepartementale Coördinatiecel ter bestrijding van de mensenhandel en de mensensmokkel (ICC) onder het voorzitterschap van de justitieminister het vierde actieplan mensenhandel 2021-2025 ontwikkelen. De bedoeling is om slachtoffers beter te beschermen en daders harder te straffen. Met die twee voorstellen wil Van Quickenborne sekswerkers erkennen en 'criminele aasgieren' een halt toeroepen. Maar zal hij hiervoor voldoende steun vinden binnen het Belgische parlement? Op Europees niveau is er immers behoorlijk wat bijval voor het abolitionistische discours. Abolitionisten maken geen onderscheid tussen vrijwillige en gedwongen prostitutie. Ze pleiten derhalve voor de criminalisering van de vraagzijde (klanten en pooiers) om prostitutie en mensenhandel de wereld uit te helpen. Ook in België zijn heel wat politici en vrouwenorganisaties die mening toegedaan. Het zou dus wel eens kunnen dat in ons land het actieplan mensenhandel 2021-2025 goedgekeurd wordt maar niet het voorstel om sekswerk te decriminaliseren.

Deze tekst is in de eerste plaats een reflectie over de historische constructie van prostitutie als synoniem voor mensenhandel. Vervolgens bespreek ik de motieven voor sekswerk, alsook de hardnekkige weigering van nationale en internationale organisaties om rekening te houden met de stem van sekswerkers. Ik eindig met een waarschuwing tegen de ontwikkeling van een beleid dat een onderscheid maakt tussen 'waardige' en 'onwaardige' armen.

De constructie van prostitutie als mensenhandel

Commerciële seks werd in de meeste historische periodes en samenlevingen als problematisch gezien. Maar de aard van de problematisering varieerde naargelang van de periode en de culturele context. *Grosso modo* kenden westerse, christelijke samenlevingen drie vormen van problematisering van prostitutie. Ondanks overlappingen was er telkens één dominante vorm. Die weerspiegelde zich in het gevoerde beleid.[56] In de middeleeuwen werd prostitutie als een moreel probleem beschouwd. Kerkvaders veroordeelden prostitutie maar vreesden het onheil dat los zou barsten als het fenomeen verboden werd. Prostitutie werd dan getolereerd als een 'noodzakelijk kwaad'. In sommige Europese steden was er zelfs sprake van regulering door lokale overheden. Met de opkomst van moderne staten, legers en nieuwe economische activiteiten vanaf de 17e eeuw groeide het aantal zelfstandige sekswerkers dat mannelijke concentraties volgde. Dat bemoeilijkte de controle door lokale autoriteiten die vreesden voor de verspreiding van geslachtsziekten. Elites maakten zich ook zorgen over de erbarmelijke levens- en werkomstandigheden die tot sociale revolte konden leiden. Prostitutie werd voortaan als een sociaal probleem erkend dat beter gereguleerd moest worden. Toen al werd de 'gevallen vrouw' niet alleen in termen van zonde gezien maar ook als slachtoffer van de sociaaleconomische evolutie. Twee parallelle systemen kwamen zo tot stand: 1) religieuze instellingen gingen zich steeds meer bezighouden met de rehabilitatie van vrouwen in de prostitutie; 2) lokale overheden werkten draconische maatregelen uit om de sector te reguleren. Vanaf het begin van de 19e eeuw was er sprake van het moderne reguleringssysteem dat alle aspecten van het prostitutiemilieu moest controleren.

55 Hoewel ik commerciële seks binnen een arbeidsperspectief plaats, gebruik ik door deze tekst heen de termen 'prostitutie' en 'sekswerk' door elkaar. Dat dient om aan te geven dat ik me tot één vorm van sekswerk beperk, namelijk de ruil van fysieke seksuele diensten tegen geld of betaling in natura. Prostitutie krijgt meer aandacht van autoriteiten dan pornowerk, webcamseks of striptease, wat deze afbakening ook verantwoordt.

56 J. Rydström, 'What's the Problem with Prostitution? Shifting Problematisations of Men and Women Selling Sex', in M. Skilbrei & M. Spanger, *Understanding Sex for Sale. Meanings and Moralities of Sexual Commerce* (London & New York: Routledge, 2019), pp. 21-37.

België werkte gretig mee en Brussel stond zelfs bekend als een 'hyperregulationistische' stad.[57]

Het reguleringssysteem lokte heftige reacties uit in België en in andere landen. Feministische en abolitionistische organisaties spraken van 'seksuele slavernij' wanneer het over prostitutie ging (vandaar de link met de abolitionistische beweging). Ze noemden het systeem immoreel en inefficiënt omdat het voornamelijk vrouwen viseerde. Zonder de controle van vrouwen én mannen kon de strijd tegen de verspreiding van geslachtsziekten nooit succesvol zijn. De internationale abolitionistische beweging kreeg een boost op het einde van de 19e eeuw dankzij twee mediaschandalen. Aan het begin van de jaren 1880 schreef een Britse journalist een serie artikels met allerlei details over de zogenaamde 'blanke slavinnenhandel'. Die artikels beschreven gruwelijke taferelen over onschuldige meisjes die naar gereguleerde bordelen op het continent werden gelokt. Brussel werd gezien als één van de hoofdsteden van die handel, waar een corrupt politiekorps de seksuele uitbuiting van minderjarige vrouwen in de hand werkte.[58] Enkele jaren later zorgde de moord van vijf vrouwen in Londen door Jack the Ripper voor de versterking van de idee van mannelijke agressie en van vrouwelijke kwetsbaarheid in de publieke ruimte. Beide schandalen onderstreepten het gevaar van degeneratie van stedelijke gebieden en de link daarvan met internationale misdaad.[59] De link tussen de regulering van prostitutie en mensenhandel werd toen gelegd. En prostitutie werd voortaan als een genderprobleem geconstrueerd.

Na de Eerste Wereldoorlog slaagde de abolitionistische beweging erin om de Volkenbond — de voorloper van de Verenigde Naties — tot de veroordeling van het reguleringssysteem te brengen. Regulering was een nationale aangelegenheid maar na een creatieve oplossing beweerde de Volkenbond 'bewijzen' te hebben gevonden voor de link tussen gereguleerde bordelen en de internationale handel in vrouwen en kinderen.[60] Het abolitionisme kreeg daarop de wind in de zeilen en bekwam de afschaffing van het reguleringssysteem in landen zoals België (in 1948). Decennia later gingen abolitionisten en radicale feministen in Zweden nog een stap verder. Zij stelden prostitutie voor als hét symbool van mannelijke dominantie en associeerden het met fundamenteel lijden van vrouwen. Deze logica leidde tot de criminalisering van klanten van prostitutie vanaf het einde van de 20e eeuw. Het 'Zweedse model' geldt sindsdien als inspiratie voor nationale en internationale activisten die prostitutie als '*gender-based violence*' omschreven. Vrouwen worden volgens hen gedwongen om zich te prostitueren door regelrechte dwang of door de door mannen geleide globale economie.[61]

Europese instellingen volgen die redenering, weliswaar met de rem op. In 2014 keurde het Europees Parlement een niet-bindende resolutie goed met het advies om mensenhandel en 'seksuele slavernij' te bestrijden. Dat moest gebeuren door de vraagzijde van prostitutie te bestraffen.[62] In februari 2021 werd een verslag van het Europese actieplan tegen mensenhandel aan het Parlement voorgelegd. Het evaluatierapport moet dienen om het toekomstige beleid rond mensenhandel van de EU uit te stippelen. Verschillende ngo's, waaronder de Belgische sekswerkersorganisatie UTSOPI, maken zich zorgen. Ze vinden dat er te veel verantwoordelijkheid bij 'de consument' wordt gelegd. Hoewel de criminalisering van klanten niet in het huidige rapport staat, vermoeden hulporganisaties dat de focus op 'consumenten' in de Europese strijd tegen mensenhandel een handige manier is om de invoering van het Zweedse model mogelijk te maken. Het is immers duidelijk dat Europa voornamelijk de seksindustrie viseert, hoewel mensenhandel in allerlei sectoren van de economie voorkomt. Voor de Europese rapporteur, Juan Fernando López Aguilar, is het inderdaad glashelder: iemand die voor de seksuele diensten van een Nigeriaanse vrouw betaalt, moet weten dat zij als 'seksslaaf' naar Europa is gebracht.[63] Maar, zoals de volgende paragrafen aantonen, zo eenvoudig is het niet.

57 M. Rodríguez García, 'Ideas and Practices of Prostitution Around the World', in P. Knepper and A. Johansen, eds., *The Oxford Handbook of the History of Crime and Criminal Justice* (New York: Oxford University Press, 2016), pp. 132-154; S. de Schaepdrijver, 'Regulated Prostitution in Brussels, 1844-1877. A Policy and its Implementation', *Historical Social Research*, 3(1986), pp. 89-108.

58 J. Chaumont, 'De handel in blanke slavinnen (1880-1881): een Brussels schandaal?', *Brussels Studies*, 46(2011), https://doi.org/10.4000/brussels.835; laatst geraadpleegd op 8 juni 2021.

59 J. Walkowitz, 'Jack the Ripper and the Myth of Male Violence', *Feminist Studies* 8:3(1982), pp. 542-574; P. Knepper, *The Invention of International Crime. A Global Issue in the Making, 1881-1914* (New York: Palgrave Macmillan, 2010).

60 M. Rodríguez García, 'La Société des Nations face à la traite des femmes et au travail sexuel à l'échelle mondiale', *Le Mouvement Social*, 241(2012), pp. 105-125.

61 S. Jeffreys, *The Industrial Vagina. The Political Economy of the Global Sex Trade* (New York: Routledge, 2008); J. Raymond, *Not a Choice, Not a Job. Exposing the Myths about Prostitution and the Global Sex Trade* (Melbourne: Spinifex Press, 2013); R. Jean, 'Prostitution and the Concept of Agency', in H. Marway & H. Widdows, eds., *Women and Violence. The Agency of Victims and Perpetrators* (New York: Palgrave Macmillan, 2015), pp. 52-70.

62 M. Honeyball, 'Report on sexual exploitation and prostitution and its impact on gender equality', Brussels, European Parliament, Committee on Women's Rights and Gender Equality', 3 February 2014, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-7-2014-0071_EN.html; laatst geraadpleegd op 8 juni 2021.

63 D. Bauwens, 'Europees Parlement schuift verantwoordelijkheid mensenhandel door naar "consument"', 17 februari 2021, https://www.mo.be/nieuws/europees-parlement-schuift-verantwoordelijkheid-mensenhandel-door-naar-consument; laatst geraadpleegd op 8 juni 2021.

Push- en *pull*-factoren

Een constante in de visie op prostitutie doorheen tijd en ruimte is de associatie tussen vrouwen en de verkoop van seksuele diensten. Hoewel mannelijk en cross-gender sekswerk allesbehalve een rariteit was of is, zijn het beleid en de acties van antiprostitutiegroepen steevast op vrouwen gericht.[64] Terwijl lokale en nationale overheden zogenaamd afwijkende vrouwelijke seksualiteit onder controle wilden hebben door middel van allerlei regulerende systemen, focusten abolitionistische organisaties op vrouwen in prostitutie. Ze behandelden hen als weerloze slachtoffers van mannelijk geweld. Die gender-visie op commerciële seks victimiseert vrouwen en reduceert mannen tot agressieve klanten of pooiers. Als de aanwezigheid van mannen en transpersonen in de prostitutie wordt erkend, worden zij als assertieve sekswerkers voorgesteld.[65] Deze redenering gaat voorbij aan de complexiteit van de sekssector en negeert er een aanzienlijk deel van. Vrouwen treden vaak op als tussenpersonen en kunnen zich ook schuldig maken aan de uitbuiting van andere vrouwen. En wat met vrouwelijke klanten van *gigolo's*, mannelijke companions, of (vaak minderjarige) *sanky-pankies?*[66] Een analyse van de seksindustrie in haar totaliteit stelt ons in staat om de economische en niet-economische motieven voor prostitutie beter te begrijpen.

Alle studies wijzen op het belang van economische factoren. Zowel in het verleden als in het heden betaalt commerciële seks beter dan de meeste jobs die beschikbaar zijn voor laaggeschoolde personen.[67] Bovendien spelen precaire jobs door hun onzekerheid en slechte kwaliteit een belangrijke rol als *push*-factor uit de conventionele arbeidsmarkt en *pull*-factor naar de sekssector. Dat verklaart de sterke vertegenwoordiging van mannen en vrouwen uit de arbeidersklasse in het prostitutiemilieu van weleer, alsook van (lokale en buitenlandse) migranten in de huidige seksindustrie.[68] Maar prostitutie is geen synoniem voor overlevingsseks. Hoewel tijden van crisis (oorlogen, individuele of collectieve hongersnoden, hoge werkloosheid, epidemieën, …) mensen in de prostitutie duwen, verantwoordt commerciële seks vooral de noden van mensen die deel willen uitmaken van de moderne consumptiemaatschappij. Sekswerk wordt daarom ook vaak deeltijds en dus in combinatie met andere jobs of studies uitgeoefend.[69]

Niet-economische voordelen dragen ook bij tot de aantrekkelijkheid van de seksindustrie: flexibele werkuren, afstand van sociale controle door familie en vrienden en avontuur. '*Easy money'* en 'zelfstandigheid' zijn twee termen die regelmatig voorkomen bij analyses waarin de visie van de sekswerkers centraal staat.[70] Dat wil niet zeggen dat sekswerk een gemakkelijke job is of dat pooiers, *loverboys* en mensenhandelaars een uitvinding zijn van ouderwetse abolitionisten en feministen. Maar de relatie van sekswerkers met tussenpersonen is veel complexer dan wat de gender-analyse van commerciële seks ons wil doen geloven.

Net zoals bij mannelijke klanten van prostitutie, bestaan er allerlei clichés over *intermédiaires*. Het sensationalistische beeld van de brutale pooier en de exotische *loverboy* die naïeve meisjes naar de prostitutie lokken stemt niet overeen met wetenschappelijke studies die tussenpersonen in een breder sociaaleconomisch perspectief plaatsen. Zonder het fenomeen te willen romantiseren, plaatst bijvoorbeeld historicus Julia Laite de acties van pooiers en mensenhandelaars uit

64 De lijst van wetenschappelijke monografieën en tijdschriftartikels over mannelijk en trans sekswerk is bijna even lang als die voor vrouwelijke prostitutie. De werken betreffen zowel situaties in het verleden als hedendaags sekswerk wereldwijd. Zie bijvoorbeeld "'Wouldn't a Boy Do?" Placing Early-Twentieth-Century Male Sex Work into Histories of Sexuality', *Journal of the History of Sexuality*, 18:3(2009), pp. 367-392; P. Aggleton & R. Guy Parker, eds., *Men Who Sell Sex: Global Perspectives* (Abingdon: Routledge, 2015).

65 T. O'Doherty & I. Waters, 'Gender, Victimization, and Commercial Sex: A Comparative Study', *Atlantis*, 40:1(2019), pp. 18-31, https://id.erudit.org/iderudit/1066418ar; laatst geraadpleegd op 9 juni 2021. Het contrast tussen de portrettering van vrouwen in de bekende Vlaamse series 'Matroesjka's' en 'Red Light' en van mannen in 'Call boys' is frappant. Zie ook: D. Bauwens, 'Red Light: sekswerk, uitbuiting en het juiste feminisme', *RektoVerso*, 26 februari 2021, https://www.rektoverso.be/artikel/red-light-sekswerk-uitbuiting-en-het-juiste-feminisme; laatst geraadpleegd op 9 juni 2021.

66 M. Durocher, 'Male Sex Work and the Female Client. Accounts from a Straight Male Escort', in J. Scott, C. Grov & V. Minichiello eds., *The Routledge Handbook of Male Sex Work, Culture, and Society* (London: Routledge, 2021), pp. 329-338; H. Caldwell & J. De Wit, 'Female Clients of Male Sex Workers. Managing Stigma', in Scott, Grov & Minichiello, eds., *The Routledge Handbook of Male Sex Work,* 339-351; J. Sanchez Taylor, 'Female Sex Tourism: A Contradiction in Terms?', *Feminist Review*, 83:1(2006), pp. 42-59.

67 R. Frances, 'Working and Living Conditions', in M. Rodríguez García, L. Heerma van Voss & E. van Nederveen Meerkerk, eds., *Selling Sex in the City. A Global History of Prostitution, 1600s-2000s* (Leiden: Brill, 2017), pp. 677-706, open access: https://brill.com/view/title/33391.

68 M. Houlbrook, 'Soldier Heroes and Rent Boys: Homosex, Masculinities, and Britishness in the Brigade of Guards, circa 1900-1960, *Journal of British Studies*, 42:3(2003), pp. 351-388; K. Kempadoo, J. Sanghera & B. Pattanaik, eds., *Trafficking and Prostitution Reconsidered. New Perspectives on Migration, Sex Work, and Human Rights* (New York: Routledge, 2012).

69 S. Leclerc-Madlala, 'Transactional Sex and the Pursuit of Modernity', *Social Dynamics: A Journal of African Studies*, 29(2003), pp. 213-233; R. Roberts, T. Sanders, E. Myers & D. Smith, 'Participation in Sex Work: Students' Views', *Sex Education*, 10:2(2010), pp. 145-156.

70 L. Ann Jeffrey & G. Macdonald, '"It's the Money, Honey": The Economy of Sex Work in the Maritimes', *Canadian Review of Sociology*, 43:3(2006), pp. 313-327; M. Ridder-Wiskerke & P. Aggleton, 'Lifestyle, Work or Easy Money? Male Sex Work in the Netherlands Today', in Aggleton & Parker, eds., *Men Who Sell Sex*, pp. 15-26.

het begin van de 20e eeuw in de context van de globale kapitalistische economie, toenemende concurrentie en verpaupering. Haar briljante analyse '*allows us to see how these intermediaries in the sex industry were themselves often exploited and marginalized, even if their response to their experiences was to exploit others*'.[71] Ook sociologen, politicologen, antropologen en criminologen bieden nuttige bottom-upanalyses die voorbij de stereotiepe beelden van sekswerkers én pooiers gaan.[72]

Rekrutering voor prostitutie gaat niet in één richting. Hoe geslotener en riskanter het milieu, des te meer inspanningen mensen deden en doen om tussenpersonen te vinden die hen helpen met papieren, contacten en nuttige tips om politiecontroles te omzeilen. Pooiers zijn bovendien niet altijd mannen en onbekenden. Familieleden en vrienden treden vaak op als tussenpersonen.[73] Zowel in het verleden als nu zijn het ook vaak ouders die hun kinderen – doorgaans vrouwen – naar de seksindustrie in de hoofdstad of het buitenland sturen met de hulp van tussenpersonen. De vrouwen in kwestie waren en zijn op de hoogte van het doel van de reis. Ze percipiëren het als '*filial duty' e*n als een goede kans om hun levensstandaard en die van hun naasten te verbeteren.[74] De onderwerping aan tussenpersonen wordt van ondergeschikt belang geacht wanneer de economische voordelen overduidelijk zijn. Maar ver van huis en zonder de nodige bescherming komen migrantensekswerkers vaak terecht in erbarmelijke werkomstandigheden. Ze voelen zich dan genoodzaakt om nieuwe strategieën te ontwikkelen. Velen internaliseren het discours rond mensenhandel, anderen gebruiken het bewust om een wettig verblijf in het gastland te bekomen.[75]

Over de relatie met klanten bestaan er ook allerlei mythen, vaak gevoed door de populaire media. Ze focussen vooral op de meest zichtbare vormen van prostitutie en neigen naar romantisering of naar dramatisering. Het eerste slaat op het *Pretty-Woman*-sprookjesverhaal van de mooie sekswerker die door een rijke, knappe klant wordt gered; het tweede betreft het *Lilja-4-ever*-drama van het slachtoffer van mensenhandel dat door ontelbare bruten wordt misbruikt.[76] Net zoals uitbuiting door pooiers een realiteit is, bestaan er agressieve klanten die zelfs tot de dood van sekswerkers kunnen leiden. Het tragische lot van Eunice, een 23-jarige Nigeriaanse die in 2018 door een jonge klant in Brussel werd vermoord, toonde dat pijnlijk aan.[77] Maar zoals verschillende wetenschappelijke studies over sekswerk en publicaties van sekswerkers aantonen, zorgt de criminalisering van klanten voor een escalatie van geweld en marginalisering. Want uit angst voor straffen blijven rustige klanten weg en voelen sekswerkers zich genoodzaakt om ondergronds snelle afspraken te maken met twijfelachtige klanten.[78] Ze benadrukken ook dat niet alle mannen potentiële agressors zijn en dat ze vaak langdurige en vriendschappelijke relaties met verschillende klanten onderhouden. Uit interviews en egodocumenten (dagboeken, autobiografieën, blogs, …) blijkt bovendien dat klanten vaak op zoek zijn naar affectie en een warm gesprek, en niet alleen snelle seks. Voor Sonia Verstappen, die 36 jaar als sekswerker actief is geweest aan Brussel-Noord, is prostitutie '*un espace de parole*'.[79]

De complexiteit van de seksindustrie komt dus in allerlei bronnen naar voren en werd in het begin van de 20e eeuw al door sommige sekswerkers aangekaart. Argentijnse vrouwen bijvoorbeeld protesteerden tegen hun werkomstandigheden en zeiden dat zij respect verdienden, al behoorden ze tot het 'ergste soort arbeiders'. In de Verenigde Staten en in de Weimarrepubliek slaagden ze erin om lid te worden van vakbonden om voor hun rechten op te komen.[80] Maar nationale en internationale

71 J. Laite, 'Traffickers and Pimps in the Era of White Slavery', *Past & Present*, 237(Nov. 2017), pp. 237-269.

72 A. Marcus, A. Horning, R. Curtis *et al.*, 'Conflict and Agency among Sex Workers and Pimps: A Closer Look at Domestic Minor Sex Trafficking,' *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 653:1(2014), pp. 225-246; F. Bovenkerk & M. van San, 'Loverboys in the Amsterdam Red Light District: A Realist Approach to the Study of a Moral Panic,' *Crime, Media, Culture*, 7:2(2011), pp. 185-199.

73 M. Pluskota, '"We Use our Bodies to Work Hard, so We Need to Get Legitimate Workers' Rights"': Labour Relations in Prostitution, 1600-2010', in Rodríguez García, Heerma van Voss & van Nederveen Meerkerk, eds., *Selling Sex in the City*, pp. 654-676.

74 L. Heerma van Voss, '"The Worst Class of Workers": Migration, Labor Relations and Living Strategies of Prostitutes around 1900', in M. van der Linden & L. Lucassen, eds., *Working on Labor. Essays in Honor of Jan Lucassen* (Leiden: Brill, 2012), pp. 153-170; S. Adeyinka, S. Samyn, S. Zemni & I. Derluyn, *Nigerian and Ghanaian Women Working in the Brussels Red-Light District* (London: Routledge, 2021).

75 N. Mai, '"Too Much Suffering": Understanding the Interplay Between Migration, Bounded Exploitation and Trafficking Through Nigerian Sex Workers' Experiences', *Sociological Research Online*, 21:4(2016), https://www.socresonline.org.uk/21/4/13.html; laatst geraadpleegd op 9 juni 2021; K. Kay Hoang & R. Salazar Parreñas, eds., *Human Trafficking Reconsidered. Rethinking the Problem, Envisioning New Solutions* (New York: IDEBATE Press, 2014).

76 R. Campbell, *Marked Women. Prostitutes and Prostitution in the Cinema* (Madison: The University of Wisconsin Press, 2006); R. L. Dalla, 'Night Moves: A Qualitative Investigation of Street-Level Sex Work,' *Psychology of Women Quarterly*, 26(2002), pp. 63-73, doi 10.1111/1471-6402.00044.

77 'Pooierbende die vermoorde Eunice in prostitutie dwong veroordeeld,' *BRUZZ*, 16 januari 2021, https://www.bruzz.be/justitie/pooierbende-die-vermoorde-eunice-prostitutie-dwong-veroordeeld-2021-01-16; laatst geraadpleegd op 10 juni 2021.

78 A. Krüsi, K. Pacey, L. Bird *et al.*, 'Criminalisation of Clients: Reproducing Vulnerabilities for Violence and Poor Health among Street-based Sex Workers in Canada – A Qualitative Study', *BMJ Open*, 4(2014), https://bmjopen.bmj.com/content/4/6/e005191; laatst geraadpleegd op 10 juni 2021; A. Dziuban & L. Stevenson, *Nothing About Us Without Us! Ten Years of Sex Workers' Rights Activism and Advocacy in Europe*, International Committee on the Rights of Sex Workers in Europe (ICRSE), 2015, https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/30042/dziuban_stevenson_nothing_about_us_without_us.pdf?sequence=1&isAllowed=y; laatst geraadpleegd op 10 juni 2021.

79 Paying for It – Sonia Verstappen – Interview, https://www.youtube.com/watch?v=N43l1pjvJQ8; laatst geraadpleegd op 10 juni 2021.

80 Heerma van Voss, '"The Worst Class of Workers"; Rodríguez García, 'Ideas and Practices of Prostitution around the World'.

overheden hadden alleen oor voor het standpunt van 'experten' die vrouwen in prostitutie als 'slachtoffers' of 'losbandig' afschilderden.[81] Met de groei van de sekswerkersbeweging vanaf de jaren 1970 klinkt de stem van sekswerkers alsmaar luider. Toch slagen zij er maar niet in om autoriteiten te overtuigen van de nood aan een breed sociaal beleid dat de meest kwetsbaren zou omarmen. Velen vrezen dat de criminalisering van klanten en een streng beleid inzake mensenhandel zouden passen in een geheime agenda om sekswerkers uit derde landen te ontmoedigen zich in de EU te vestigen. 'Ongewenste migratie' zou daardoor worden beperkt. Sekswerkersorganisaties krijgen daarom de steun van internationale organisaties die rond mensenrechten en gezondheid werken.[82] Maar terwijl Amnesty International, Human Rights Watch, de Wereldgezondheidsorganisatie en UNAIDS voorstanders zijn van de decriminalisering van sekswerk (klanten incluis), blijft de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) verdeeld. Eén tak van de IAO volgt de abolitionistische logica en behandelt prostitutie als dwangarbeid en 'moderne slavernij'. Daartegenover staat de pragmatische houding van het IAO-gezondheidspersoneel. In 2010 werd de Aanbeveling 200 inzake HIV/AIDS aangenomen waardoor het IAO-gezondheidsprogramma uitgebreid kon worden. Doel van het programma is de sociale uitsluiting, discriminatie en stigmatisering van seropositieven – waaronder sekswerkers die seropositief zijn – te bestrijden.[83] Dat is positief nieuws maar net zoals nieuwe actieplannen tegen mensenhandel op nationaal en internationaal niveau kan een dergelijk programma tot nieuwe vormen van discriminatie leiden. De huidige plannen van Van Quickenborne kunnen ook discriminatie van de meest kwetsbaren in de hand werken.

'Waardige' versus 'onwaardige' armen

Het voorstel van minister Van Quickenborne om meer bescherming te bieden aan sekswerkers en slachtoffers van mensenhandel is zonder meer lovenswaardig. De vraag is wat er zal gebeuren met mensen die niet in aanmerking komen voor die bescherming. En als de decriminalisering van sekswerk in België erdoor komt, hoe zal de regering zich dan positioneren ten opzichte van voorstellen op het Europese niveau die de verantwoordelijkheid voor mensenhandel gericht op prostitutie naar de klant doorschuiven?

Als de decriminalisering van sekswerk goedgekeurd wordt, kan België voor een primeur in Europa zorgen. Zo'n beleid zou een moedige stap zijn binnen een Europese context waar men steeds meer in de richting van criminalisering gaat. Sekswerkers zijn niet het doelwit daarvan maar door hun klanten te criminaliseren, worden zij in nog meer precaire en gevaarlijke situaties geduwd. Met een goed uitgewerkt decriminaliseringsbeleid zou België die perverse toestand vermijden. Maar zowel decriminalisering als een nieuw actieplan mensenhandel 2021-2025 kan verschillende categorieën van kwetsbare groepen creëren. Net zoals in de vroegmoderne tijd dreigt men een onderscheid te creëren tussen 'waardige' en 'onwaardige' armen. Onder de eerste groep vielen toen bejaarden, zieken of mensen met een beperking die de steun van wereldse of religieuze overheden konden genieten; de tweede groep bestond uit zogenaamde 'ongedisciplineerde', 'luie' of 'afwijkende' mensen die naar werkateliers of terug naar hun geboorteplek werden gestuurd. Noch de persoonlijke situatie noch de sociaaleconomische context maar individuele verantwoordelijkheid werd in het tweede geval benadrukt.[84] Hoewel men niet dezelfde woorden gebruikt, zien we nu een gelijkaardige situatie ontstaan als men geen rekening houdt met de beperkingen van de voorstellen die op tafel liggen. Sekswerkers die niet kunnen genieten van de voordelen van een toekomstig Belgisch decriminaliseringsbeleid en die niet in aanmerking komen voor asiel dreigen verder in de marginaliteit te verzeilen. Niet-EU-sekswerkers behoren nu al tot de meest kwetsbare groep binnen de prostitutiebevolking.

Zoals vertegenwoordigers van hulporganisaties aangeven, is het daarom buitengewoon belangrijk dat het toekomstige beleid "niet in een opjaagbeleid verglijdt".[85] Hulpverlening moet bovendien aan *alle* sekswerkers worden verleend, ongeacht hun afkomst. Op die manier kan er een minimum aan bescherming en monitoring worden gegarandeerd.

81 M. De Koster, 'Los van God, gezin en natie. Problematisering en criminalisering van ongeoorloofde seks van jonge vrouwen in de vroege twintigste eeuw', in J. Kok en J. Van Bavel (red.), *De Levenskracht Der Bevolking: Sociale En Demografische Kwesties in de Lage Landen Tijdens Het Interbellum*, (Leuven: Universitaire Pers Leuven, 2010), pp. 355-384; M. Rodríguez García, 'The League of Nations and the Moral Recruitment of Women,' *International Review of Social History*, 57(2012), pp. 97-128.

82 C. Giametta, 'The Synergy between Restrictive Sex Work and Migration Policies Targeting Sex Workers in France,' in Cirus Rinaldi, ed., *Quaderni del laboratorio interdisciplinare di ricerca su corpi, diritti, conflitti* (Varazze: PM edizioni, 2021), pp. 89-98, https://www.unipa.it/dipartimenti/cultureesocieta/.content/documenti/Quaderni-del-laboratorio-Interdisciplinare-di-ricerca-su-Corpi-Diritti-Conflitti-1.pdf#page=90; laatst geraadpleegd op 10 juni 2021.

83 M. Rodríguez García, 'The ILO and the Oldest Non-Profession,' in U. Bosma & K. Hofmeester, eds., *The Lifework of a Labor Historian. Essays in Honor of Marcel van der Linden* (Leiden: Brill, 2018), pp. 90-114, open access: https://brill.com/view/title/39412.

84 S. Romano, *Moralising Poverty: The 'Undeserving' Poor in the Public Gaze* (London & New York: Routledge, 2018).

85 Mailcorrespondentie van de auteur met vertegenwoordigers van Violett, 25 mei 2021.

Externe bijdrage De rol van een prostitutieambtenaar in de preventie van en de strijd tegen mensenhandel

Lieve Huijskens,
Prostitutieambtenaar
Stad Antwerpen

De stad Antwerpen gelooft sterk in het belang van een prostitutieambtenaar. Sinds 2000 zet de stad een voltijdse werkkracht in voor het programma rond prostitutie. De nadruk ligt daarbij op het bijdragen aan de veiligheid en de gezondheid van sekswerkers. Daarnaast blijkt het programma ook zinvol in de strijd tegen mensenhandel.

Vroeger geloofde men niet echt dat een lokale overheid kon bijdragen aan de strijd tegen de georganiseerde misdaad. Nu zien we meer en meer samenwerkingen met bovenlokale partners. Programma's of projecten tonen vaak hoe succesvol en zinvol die samenwerking kan zijn. Een prostitutieambtenaar kan snel aan de slag gaan met signalen of vaststellingen op het terrein.

In Antwerpen werken we zij aan zij met een prostitutieteam dat ingebed is in de wijkwerking van de Politiezone Antwerpen (PZA). Daardoor zijn ze heel aanwezig en aanspreekbaar. Het team kan proactief werken ten aanzien van sekswerkers. Voor hulpverlening kunnen wij rekenen op Violett en Boysproject (CAW Antwerpen). Het prostitutieteam en de hulpverlening geven nieuwe tendensen, fenomenen en problemen aan. De prostitutieambtenaar gaat mee op zoek naar mogelijke oplossingen en werkt daarvoor samen met een breed netwerk van deskundigen. Vaak zijn dat andere steden, organisaties of academici. De prostitutieambtenaar werkt een voorstel uit en presenteert dat aan de politiek. Na akkoord leidt de prostitutieambtenaar dat besliste beleid in goede banen.

Een integraal prostitutiebeleid

Het integrale prostitutiebeleid van de stad Antwerpen vindt zijn oorsprong in het jaar 1999. Toen werd de raamprostitutiebuurt herontwikkeld, met bijbehorende geschiktheidsverklaringen voor panden en eigenaars. De stad koos voor een zichtbare vorm van prostitutie. Daardoor konden we het als lokale overheid beheersbaar en controleerbaar houden. Dat op meerdere vlakken: gezondheid, werkomstandigheden, criminele invloed, overlast en het bestrijden van mensenhandel. Deze manier van denken vormt nog altijd de basis van ons beleid: "Waar prostitutie plaatsvindt, moet dat zo verlopen dat de gezondheid en het sociaal welzijn van de sekswerker niet worden geschaad en dat de negatieve effecten van het prostitutiegebeuren op de bredere samenleving worden beperkt of uitgeschakeld".

De stad heeft binnen het Belgische kader maar een beperkt speelveld om veiligheid en gezondheid rond prostitutie te organiseren. Maar Antwerpen gaat daarmee creatief aan de slag. We gebruiken, als aanvulling op het beleid van het Openbaar Ministerie, voornamelijk de bestuurlijke bevoegdheid van stad en politie om zicht te houden op alle takken van de sector. Omdat we dat overzicht hebben, kunnen we er goed op inspelen en een strategie bepalen.

Aanpak tienerprostitutie en resultaten

In 2017 en 2018 was er binnen de hotelsector een toename van het aantal slachtoffers van tienerpooiers (minderjarigen en personen die net meerderjarig waren geworden). Een samenwerking tussen PZA, de stad en het BuurtInformatieNetwerk (BIN) hotels zorgde voor de "aanpak sensi hotels". Enkele specifieke hotels kregen een waarschuwingsgesprek met het prostitutieteam en een folder met info. De doelstellingen waren:

- dat uitbaters hun personeel gerichter zouden opleiden;
- dat er richtlijnen rond registratie werden gemaakt;
- dat er aandacht was voor de problematiek van mensenhandel en tienerprostitutie.

Hotels die hardnekkig weigerden mee te werken werden tijdelijk gesloten. Deze aanpak werkte bijzonder snel en effectief. De actie had een grote impact op de sector. Malafide uitbaters werden geweerd of hun gedrag werd bijgestuurd. Een nadeel van deze aanpak was dat er zich een verschuiving van de problematiek voordeed. Naburige politiezones en gemeenten riepen onze hulp in omdat zij soortgelijke praktijken vaststelden op hun grondgebied. Conclusie: een lokale aanpak werkt effectief, maar om een probleem bij de wortel aan te pakken zijn samenwerking en bovenlokale opvolging noodzakelijk.

Opmars van sociale media en apps voor seksadvertenties

Tienerprostitutie vormt onverminderd een probleem. Er is een verschuiving naar hotels in de Antwerpse

randgemeenten. Daarnaast is er ook een verschuiving van reguliere seksadvertentiewebsites (zoals redlights.be of afspraakjes.nl) naar apps zoals Snapchat, Instagram, Tinder, … We krijgen dat signaal van zowel politie als hulpverlening. Deze verschuiving zien we ook bij de volwassenen-prostitutie en was er al eerder in de mannen- en transgenderprostitutie. Door onderzoek en in samenwerking met politie en hulpverlening gaan we nu op zoek naar oplossingen om in te spelen op deze tendens. Dat is niet eenvoudig, want de coronacrisis en het sluiten van de zichtbare prostitutiesector hebben dat proces versneld.

De verdoken sector met zijn voor- en nadelen

Het internet heeft binnen de prostitutiesector wellicht ook voor veel meer *agency* gezorgd bij de sekswerkers. Zij hebben geen tussenpersonen meer nodig om aan klanten te geraken of een locatie te vinden. Zij maken gebruik van bijvoorbeeld Airbnb en plaatsen zelf advertenties. Vroeger betekende de aanwezigheid van een man tijdens een controle in de thuisontvangst vaak dat hij het 'vriendje' (*aka* de pooier) was. Nu zie je vaak een groepje meisjes die een chauffeur uit hun dorp in bijvoorbeeld Roemenië meevragen en wordt er een zakelijke relatie aangegaan. De chauffeur ontvangt dan 1.000 euro om de meisjes veilig rond te rijden met de wagen en mag op de zetel van de Airbnb overnachten. Situaties zijn helemaal niet meer zwart-wit.

We zien nog wel situaties waarbij tussenpersonen onder meer huisvesting en chauffeurs regelen. Zoiets brengen we in kaart. Dat is zinvolle info die de politie retroactief gebruikt wanneer er iemand een slachtoffer blijkt te zijn bij een gerechtelijk onderzoek. Door de opkomst van Airbnb en andere logies kan er veel meer onder de radar blijven. Een oplossing dringt zich op. Lokaal zijn we gestart met het fenomeen in beeld te brengen en partners te engageren tot een gezamenlijke aanpak.

Wat ons zorgen baart is dat prostitutie veel minder zichtbaar is geworden. Tot op heden zijn we erg pragmatisch wat betreft escort en thuisontvangsten. We gedogen deze activiteiten als ze niet voor overlast zorgen, wat niet wil zeggen dat we niets doen. De politie checkt via een bestuurlijke controle de veiligheid van de sekswerkers, de omstandigheden, enzovoort. De stad gebruikt dat moment om toe te leiden naar hulpverlening en een gezondheidsaanbod.

Als het aanbod in de verdoken sector blijft toenemen ten koste van de zichtbare sector (raamprostitutie en seksuitbatingen):

- dan kunnen we veel minder sekswerkers bereiken om hun veiligheid en gezondheid te garanderen;
- en wordt het moeilijk(er) om een vertrouwensband te creëren.

Bovendien verwachten we in dat geval meer overlast en alle klachten van dien, waardoor onze bestuurlijke controles een andere insteek zullen (moeten) krijgen. Van zodra het prostitutieteam een veeleer repressieve rol moet opnemen, verwachten we veel minder meldingen van sekswerkers zelf (over bijvoorbeeld verkrachtingen, diefstal, geweld, mensenhandel, …).

Latina's en Nigerianen tijdens bestuurlijke controles in de thuisontvangst

In de thuisontvangst zagen we een verschuiving van bepaalde fenomenen, soms als onbedoeld neveneffect. Zo maakten we ons in 2017 zorgen over de groep latina's (al dan niet met een Spaanse verblijfstitel). Zij spraken alleen Spaans en lieten zich helpen door iemand die zorgde voor huisvesting/een afwerkkamer en telefonisch afspraken regelde met klanten. Na onderzoek en afstemming met andere steden besloten wij dat het meestal geen uitbuiting of mensenhandel betrof. In Antwerpen huurt deze groep latina's complete appartementen (zonder dat ze elkaar hoeven te kennen). Dat in tegenstelling tot de situatie in Nederland waar zij vaak worden ondergebracht in een kamertje bij iemand die bijvoorbeeld van de bijstand leeft en iets probeert bij te verdienen. Toch leven deze latina's in Antwerpen in precaire omstandigheden en blijft hun situatie verontrustend.

Een ander voorbeeld heeft betrekking op de tendens in 2018 van minderjarigen en Nigeriaanse meisjes. Momenteel treffen we nog amper minderjarigen en veel minder Nigerianen aan in de thuisontvangst omdat de 'pakkans' door onze bestuurlijke controles te groot is. Hiermee lossen we mensenhandel in België niet op en dragen we bij aan een waterbedeffect. Als alle Belgische politiezones bestuurlijke controles zouden uitvoeren met hetzelfde uitgangspunt als in Antwerpen, dan zou dat helpen om de mensenhandel in de verdoken sector in beeld te krijgen, zodat een gerechtelijk onderzoek kan starten.

Keuze voor raamprostitutie

In Antwerpen zal je achter de ramen nooit meer een minderjarige aantreffen, of iemand zonder papieren of iemand die er gedwongen wordt geplaatst via onderverhuring. Sinds 2014 bestaat de pandkalender,

die in 2020 veranderd werd in HookUp (www.hookup.antwerpen.be). Dat is een webapplicatie waar sekswerkers via QR-scan tot één maand in de toekomst rechtstreeks een verhuring kunnen registreren met een eigenaar. Zo weet de politie wanneer er iemand nieuw in het kwartier start. Zij gaat zichzelf meteen voorstellen. De politie kiest er bewust voor om de intake op de werkplek te doen, zonder nieuwsgierige oren in de buurt. Ook doet de politie op basis van HookUp sporadische controles en werkt ze op zulke momenten aan het vertrouwen bij de sekswerkers. Eigenaars worden via deze toepassing verplicht om minstens maandelijks een fysieke ontmoeting te hebben met de sekswerkers en onderverhuring wordt uitgesloten. Inbreuken op HookUp worden gehandhaafd met bestuurlijke maatregelen (van GAS-boetes tot sluiting). Ook bouwde de stad op dit HookUp-platform een hulpverlenend stuk met animatiefilmpjes, linken naar hulpverlening en zelfs een link naar de mailbox van de politie. Allemaal in de taal naar keuze, zodat het laagdrempelig blijft.

Project massagesalons

In 2014-2016 zagen we de komst van de Aziatische (overwegend Chinese) massagesalons. We zijn gestart met beeldvorming van de problematiek. Samen met bovenlokale partners, waaronder Toezicht op de Sociale Wetten (TSW), FOD Financiën, de sociale inspectie, het parket, het arbeidsauditoraat en DVZ, brachten we in beeld:

- dat deze masseuses overwegend de Chinese nationaliteit hadden;
- dat zij voornamelijk via een schijnhuwelijk papieren kregen (in tegenstelling tot de situatie in Nederland waar zij vaak via een studentenvisum verblijven);
- en dat de malafide uitbaters vaker uit waren op fiscale fraude dan op seksuele uitbuiting. De Chinese masseuses betalen de eerste jaren vaak nog een schuld af aan mensensmokkelaars, maar die hebben geen rechtstreekse band met de uitbaters van de massagesalons. Vanwege hun wantrouwen tegenover de overheid, gebrekkige talenkennis en meervoudige afhankelijkheid van hun beperkte netwerk hier in België zijn ze extra kwetsbaar. Vaak gaan zij in op advertenties in lokale Chinese krantjes en komen ze zo in de salons terecht. Via constructies werken zij als schijnzelfstandigen en verdienen ze bijzonder weinig. Door extra diensten aan klanten aan te bieden, trachten zij hun enorme schulden af te betalen.

Door samen te werken en lokale regels op te stellen, konden we het fenomeen lokaal aanpakken. Door op hulpverlening in te zetten, probeerden we de masseuses te heroriënteren naar ander werk en te waarschuwen voor de gevolgen van een statuut als (schijn)zelfstandige.

Inzet van bestuurlijke maatregelen tegen mensenhandel

Een lokaal prostitutiebeleid en de inzet van een prostitutieambtenaar zijn niet zaligmakend. Het is wel een noodzakelijke schakel in een Belgische aanpak tegen mensenhandel. Om sneller te schakelen, de juiste mensen te benaderen of te engageren en om te handhaven. De burgemeester heeft de mogelijkheid om een pand te sluiten bij het vermoeden van mensenhandel, tot wel zes maanden. Dankzij dat 'lik-op-stukbeleid' voelt de uitbuiter meteen de gevolgen van het wangedrag. Andere uitbatingen worden zo gewaarschuwd en op hun verantwoordelijkheid gewezen, of het nu een hotel, Airbnb, seksuitbating, krotverhuurder of een massagesalon is.

Politiemensen, inspectiediensten en magistraten winnen zeker bij een gemeenschappelijke aanpak. Nog vóór er een gerechtelijke uitspraak is over de feiten wordt er immers al een sterk signaal gegeven.

Behoefte aan federale en Vlaamse aanpak

Ook tijdens de coronacrisis stelden we helaas vast dat de federale regelgeving inzake prostitutie tekortschoot. De prostitutiesector werd vaak doodzwegen en er werd weinig gedaan voor de sekswerkers of uitbaters. Wij voelden al snel de gevolgen en konden 'brandjes blussen' met extra voedselpakketten, voedselbonnen, bemiddeling bij huurgeschillen, … Maar bij gebrek aan een statuut moesten talloze sekswerkers werken op een bijzonder onveilige, afhankelijke en kwetsbare manier. Dat heeft onlosmakelijk een invloed op situaties van uitbuiting en mensenhandel. Ondanks onze goede relaties met bovenlokale partners zou een aanspreekpunt op zowel het Vlaamse als het federale niveau bijzonder welkom zijn. We hebben alvast enkele ideeën rond een landelijke samenwerking. Denk maar aan een initiatief om de online markt van mensenhandel te ontwrichten in combinatie met een gezamenlijke bestuurlijke aanpak, manieren zoeken om klanten in te schakelen in de strijd tegen uitbuiting, openbrononderzoek op het internet gebruiken bij (anonieme) meldingen of ongerustheid, …

Aan ambitie en enthousiasme is er in Antwerpen geen gebrek. Ja, ook een lokale overheid kan een rol spelen in de strijd tegen mensenhandel en die eindigt niet bij preventie en hulpverlening.

Externe bijdrage Prostitutie in Charleroi: de taken en opdrachten van Entre 2 Wallonie

Martine Di MARINO,
Coördinatrice
Entre 2 Wallonie

1. Taken en opdrachten van de vzw

Als multidisciplinair team helpen wij prostituees bij het zoeken naar duurzame juridische, sociale en medische oplossingen.

Samenstelling van het team: 6,4 VTE (maatschappelijk werkers, opvoeders, verpleegkundige).

2 diensten en 3 antennes:

HENEGOUWEN	WAALS-BRABANT
1 dienst Charleroi + 1 antenne "Extra Ring" + 1 antenne La Louvière	1 dienst Louvain-la-Neuve + 1 antenne Genappe

Werkterreinen

1. Veldwerk

Op straat (straat - kraakpanden - afgelegen zones - parkeerterreinen, ...)

Straatwerk is een essentiële stap, enerzijds om contact te leggen met mensen die niet naar de permanenties van de vzw komen en anderzijds om de banden te onderhouden. Het past binnen een preventieve aanpak door middel van het uitdelen van gratis condooms, hygiënekits en COVID-beschermingsmateriaal.

Sinds 2017 gaan we met de Médibus langs op de autosnelwegparkings van Heppignies en Fontaine-l'Evêque, en op een parking in Charleroi. We hebben deze zones uitgekozen omdat ze vaak voor prostitutie of als locatie voor seksuele betrekkingen worden gebruikt.

De bedoeling van de Médibus is niet om personen op te volgen maar wel **om de mensen die we daarbij ontmoeten op te roepen gebruik te maken van de verschillende sociale en medische diensten**. We bieden dus alleen eerste hulp aan: uitdelen van condooms, glijmiddelen, maskers, ... informatie verstrekken en mensen doorverwijzen, screenings uitvoeren, materiaal voor gebruikers uitwisselen of verpleegkundige zorg verlenen. Soms willen mensen alleen even hun sociaal isolement doorbreken. Daarom hebben we ook een onthaalruimte.

In bars

Wij proberen contact te leggen en een vertrouwensband te creëren in de cafés langs de as Charleroi-Baisy-Thy.

Privé

Via ons "*projet SMS*" leggen we contact met mensen die zich via gespecialiseerde datingsites prostitueren. We beperken ons daarbij tot Waals-Brabant en tot de arrondissementen Charleroi en La Louvière. In samenwerking met een aantal van deze websites konden wij onze boodschap — die de beheerders van de website rechtstreeks per sms versturen — gratis en op grote schaal verspreiden. In deze sms roepen we belangstellenden op om contact met ons op te nemen.

2. Dagopvang

De vzw Entre 2 Wallonie houdt een permanentie van maandag tot vrijdag, van 9 uur tot 12 uur en van 13.30 uur tot 16 uur.

3. Medisch

Op ons kantoor in Charleroi is er in functie van de vraag een gratis medische permanentie. Een verpleegkundige is er de hele week aanwezig en helpt personen bij het vervullen van alle medische formaliteiten (begeleiding naar medische afspraken, medische opvolging, zich opnieuw in regel stellen, ...).

4. Psychosociale begeleiding

We gaan in op verzoeken en begeleiden personen fysiek in de meest uiteenlopende domeinen:

- Financieel
- Huisvesting
- Juridisch
- Werk
- Familie
- ...

We werken samen met de psycho-medisch-sociale diensten in elke regio.

5. Preventie-sensibilisering

Eén van onze taken is het om werk te maken van een mentaliteitswijziging.

Door de aandacht te vestigen op ons werk en door het brede publiek, jongeren en (toekomstige) maatschappelijk werkers te informeren, proberen we het beeld dat de maatschappij van prostitutie en prostituees heeft bij te sturen en te nuanceren.

In het kader van deze informatieopdracht richten wij ons tot onze doelgroep (prostituees, klanten, entourage, ...) maar geven we ook antwoorden op de uiteenlopende vragen die we krijgen (pers, scholen, groepen, conferenties, maatschappelijk werkers, ...).

2. Prostitutie in Charleroi

Prostitutie in Charleroi heeft altijd al bestaan. De 'rue Desandrouin', 'rue du Moulin' en 'rue de la Fenderie' zijn drie straten die de wijk "Le Triangle" vormen, de rosse buurt in de benedenstad van Charleroi.

Tot het einde van de jaren '90 tierde de prostitutie in bars er welig.

Intussen gaat het vooral om straatprostitutie.

"Le Triangle" was in die tijd een sociaal bijzonder gemengde buurt met zowel overdag als 's nachts veel bedrijvigheid.

Vóór mei 2002 was de prostitutie in Charleroi verdeeld tussen barprostitutie en straatprostitutie.

Na de publicatie van de resultaten van de werkzaamheden van de "Commissie mensenhandel" die er op verzoek van het Centrum voor gelijkheid van kansen was gekomen, heeft de gemeenteraad op 30 mei 2002 een reglement goedgekeurd dat de opening of heropening verbiedt van inrichtingen die wegens MH op het grondgebied van Charleroi waren gesloten.

Dat leidde tot een leegloop en de verloedering van de buurt. Straatprostitutie ging zich ontwikkelen en de sociale mix die er vroeger was verdween.

Om haar imago te verbeteren en het economische herstel te bevorderen, lanceerde de stad in 2007-2008 de projecten "Phénix" en "Rive Gauche".

Het eerste project betrof een volledige heraanleg van de benedenstad, met een herinrichting van "Le Triangle". Het tweede had betrekking op de bouw van een winkelcentrum in diezelfde wijk.

Voor het gemeentebestuur ging de prostitutie in "Le Triangle" dus niet langer samen met de renovatieprojecten.

Op 20 september 2010 ondertekende de gemeenteraad van Charleroi een eenzijdige verbintenis met de NV Engelstein (een projectontwikkelaar die een deel van de wijk in de benedenstad opkocht), waarin de afschaffing van straatprostitutie in de benedenstad van Charleroi werd geëist.

De verenigingen op het terrein, ook wij dus, en de prostituees mobiliseerden zich. Zij vreesden dat de clandestiene prostitutie zich zou ontwikkelen, waardoor ze de band met de meest hulpbehoevenden zouden verliezen.

Tegelijk breidde de straatprostitutie zich uit naar andere wijken van de benedenstad ('rue Léopold', 'quai de Brabant', 'quai de Flandres', ...).

Ondanks de mobilisatie van de betrokkenen en van de verenigingen werd op 27 juni 2011 een gemeentelijk besluit uitgevaardigd dat tippelen in de wijk "Le Triangle", in de 'rue Léopold' en langs de kaaien zou verbieden.

In het besluit werd voorgesteld de prostitutie-activiteit te verhuizen naar de 'rue du Rivage', 'Quai de Flandres', achter de "Cité des Finances" en de TEC.

Dat reglement legde bijzonder strikte openingsuren op, op straffe van administratieve aanhoudingen in geval van overtreding.

Het resultaat liet niet lang op zich wachten. Deze afgelegen locatie voor prostitutie zou voor meer onveiligheid bij prostituees zorgen.

De dames vreesden met nog gevaarlijkere situaties te worden geconfronteerd dan in de wijk "Le Triangle", waar een zekere collectieve waakzaamheid mogelijk was.

Bovendien zouden nieuwe problemen opduiken die met de organisatie van en het toezicht op prostitutieactiviteiten te maken hadden.

Sinds 1 december 2014 is een nieuw gemeentereglement van kracht.

Artikel 3 bepaalt het volgende:

"*De loutere aanwezigheid op de openbare weg van personen die zich actief met prostitutie inlaten (de zogenaamde straatprostitutie) is op het hele gemeentelijke grondgebied verboden.*"

Net zoals in andere steden werd tippelen in bepaalde zones gedoogd. Het reglement, dat in feite niet meer is dan een herinnering aan de wet, maakt een einde aan dat gedoogbeleid.

De gevolgen van het gemeentelijke besluit worden in onze activiteitenverslagen toegelicht:

- Geografische spreiding van het fenomeen
- Verlies van contact met een aantal prostituees
- Toename van nacht- en avondprostitutie
- Gebrek aan hygiëne en veiligheid
- Grotere risico's (gezondheid, veiligheid)

Na uitvoerige besprekingen binnen de Commissie-Prostitutie (opgericht na de goedkeuring van dit gemeentelijke reglement), zou de stad Charleroi eindelijk een gedoogzone in het stadscentrum bestuderen.

Soorten prostitutie: het gaat om straat-, bar- en privéprostitutie. Occasioneel of regelmatig.

Algemene statistieken 2020:

Charleroi en antenne Extra Ring		
A		**238**
Geslacht	Vrouwen	67%
	Mannen	30%*
	Transgender	3%
Gemiddelde leeftijd		**35-49 jaar**
Nationaliteiten	Belg	50%
	EU	20%
	Buiten EU	18%
	Onbekend	12%
Inkomen	Leefloon	23%
	Beroepsinkomen	18%
	Geen inkomen	9%

*Dit percentage hangt samen met de aanwezigheid op één van de parkings van hoofdzakelijk mannen die uit zijn op seksuele contacten (al dan niet tegen betaling). Ons begeleidingswerk is evenwel vooral gericht op vrouwen.

3. Project MH

Dit verzoek is ingediend in het kader van het PCS-project (*Plan de Cohésion Sociale)* van de stad Charleroi. Het werd uiteindelijk niet geselecteerd.

Dat bewijst dat de stad Charleroi geen interesse heeft voor het aspect MH.

De MH-dienst van de politie is zich de afgelopen jaren meer gaan richten op de bescherming van jongeren, ten koste van de MH binnen de prostitutie.

De beschrijving van ons project **APVV** (*Accompagnement des Personnes Victimes de Violences*) luidde als volgt.

Ondanks de grote stedenbouwkundige ingrepen in het stadscentrum van Charleroi en een reglement dat tippelen verbiedt (in 2014), wordt de stad Charleroi nog altijd geconfronteerd met onder meer seksuele uitbuiting van (Belgische of buitenlandse) vrouwen die het slachtoffer zijn van pooiers.

Opvanginstellingen (Sürya, PAG-ASA, Payoke) ontfermen zich over deze vrouwen wanneer zij vanuit juridisch oogpunt als slachtoffer worden erkend (beslissing van

de magistraat onder bepaalde voorwaarden, bijvoorbeeld: te zijn gerekruteerd, vervoerd en ondergebracht met het oog op de uitbuiting van prostitutie, ...). Deze vrouwen beschouwen zichzelf niet altijd als slachtoffers, terwijl uit het politieonderzoek blijkt dat dit wel zo is. Op basis van observaties en verhoren beschouwt de politie hen als slachtoffers van uitbuiting.

De politie van Charleroi, en met name de sectie MH, staat machteloos tegenover deze vrouwelijke slachtoffers die aan hun lot worden overgelaten en die zich blijven prostitueren terwijl hun pooiers opgesloten zitten. Ons optreden is er specifiek op gericht werk te maken van een echte band met deze mensen, om ze op psycho-medisch-sociaal en ook op juridisch vlak te kunnen begeleiden.

Dat is de ontbrekende schakel: de politie staat machteloos tegenover deze slachtoffers, die "terug naar af" worden gestuurd (dat wil zeggen: de straat, bars, privéwoningen).

Slachtoffers kunnen bij geen enkele sociale hulpverleningsdienst terecht omdat zij het sociale netwerk in Charleroi niet kennen. En wat Entre 2 Wallonie betreft (veldwerk), dat zou een werkelijk doeltreffende aanpak en rechtstreekse contacten met deze doelgroep, die zo wantrouwig en moeilijk bereikbaar is, mogelijk maken.

In de praktijk streven wij naar overleg met de sectie MH van de politie, over een eventueel gezamenlijk optreden, zodat onze dienst altijd bereikbaar is (bijvoorbeeld 24 uur/24 per gsm voor de politie). Dat impliceert onmiddellijk contact met het slachtoffer na het verhoor door de politie en in overleg met beide partijen (politie en slachtoffer).

De opvolging bestaat er in de eerste plaats in naar de persoon te luisteren om een eerste analyse te maken. Vervolgens kunnen indien nodig een psychosociale en medische hulpverlening (via onze verpleegkundige en onze arts), een administratieve begeleiding die beantwoordt aan zijn/haar behoeften (terugkeer naar het land of andere) en juridische bijstand worden opgestart.

Bovendien kunnen wij het slachtoffer met de tijd proberen te overtuigen van de noodzaak om zich als slachtoffer te laten erkennen, om zo in aanmerking te komen voor het bestaande beschermingssysteem (drie referentie-instellingen).

4. Welk statuut?

Het zoeken naar een statuut zou sommige slachtoffers van mensenhandel kunnen helpen uit hun situatie weg te raken en zou tegelijk de situatie van personen die een statuut als sekswerker claimen regulariseren.

Laten we niet vergeten dat deze erkenning van een statuut wettelijk zou worden vastgelegd maar we herinneren er ook aan dat de wet abstract en algemeen is.

Twee grote problemen zouden mogelijk niet opgelost raken:

- Het eerste is dat ook al zouden slachtoffers beschermd zijn door een statuut, ze daarom nog niet zouden ontsnappen aan uitbuiting door een pooier of een netwerk. Stel dat de prostituee een loon heeft en een behoorlijke sociale bescherming geniet, dan nog kan de persoon worden gedwongen om urenlang tegen een hoog tempo te werken, onder blootstelling aan geweld, en om zijn/haar inkomsten af te staan aan zijn/haar uitbuiter.
- Biedt het statuut alle garanties voor de gewenste bescherming?
- Met of zonder statuut, een effectieve bescherming is alleen mogelijk door het instellen van een afgebakende perimeter voor prostitutie, een gedoogzone, met controle door een sociale mix, sociale diensten, de politie, ...
- Het tweede probleem is dat we geen oog hebben voor de diversiteit van de wereld van de prostitutie.

We verdedigen veeleer het idee om het zelfstandigenstatuut te verbeteren en te ontwikkelen, door het duidelijker, toegankelijker en beter erkend te maken. Op die manier zouden mensen die een erkend statuut voor hun prostitutieactiviteit willen of nodig hebben dat legaal kunnen bekomen.

Deze legalisering en deze erkenning als zelfstandige economische activiteit zouden ook bijdragen tot een mentaliteitswijziging en ervoor zorgen dat we anders tegen prostituees gaan aankijken. Het discours rond slachtofferschap zou ook kunnen verdwijnen (zoals bevestigd door rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie in Luxemburg).

We hebben evenwel onze bedenkingen als het over straatprostitutie gaat, die occasioneel gebeurt of vaak bij kwetsbare personen (precaire situatie, drugsverslaving, geestelijke gezondheid, ...). Deze groep is doorgaans geen

vragende partij voor erkenning of voor een bepaald statuut (loontrekkende, zelfstandige, …). Ze leven van dag tot dag en moeten dagelijks strijd leveren om zich ondanks hun buitensporige schuldenlast en/of precaire situatie staande te houden.

Onze taak is het om hun administratieve situatie te stabiliseren en hen zo goed mogelijk in het stelsel van sociale bescherming in te schakelen (leefloon, werkloosheid, mutualiteit, …). Helaas ontbreekt het deze mensen aan voldoende structuur om een basis op te bouwen waarmee ze in hun basisbehoeften kunnen voorzien. Het opleggen van een statuut en de verschillende regels die inherent zijn aan dat statuut dreigen contraproductief te zijn, waardoor ze in grote problemen zouden raken op vlak van administratie en beheer. Een spiraal van schulden en andere moeilijkheden zouden onvermijdelijk zijn. Tegelijk kan een leefloon sommige mensen helpen om het hoofd boven water te houden. Voor al deze mensen, die we niet mogen vergeten, moet er werk worden gemaakt van een essentiële overgangsperiode.

Lopen we niet het gevaar door er een aantal te willen helpen dat alle anderen ten onder gaan?

3. CONCLUSIE Sekswerk

In de bovenstaande externe bijdragen over prostitutie in al haar diversiteit vormen de positieve punten en de redenen tot ongerustheid aangaande de decriminalisering van pooierschap en de toekenning van een mogelijk statuut aan sekswerkers de rode draad.

Een belangrijke insteek van dit wetsontwerp is dat het sekswerk uit een negatieve sfeer van stigmatisering wil halen en een evolutie wil inzetten naar een sociaal statuut voor een deel van de sekswerkers. Daartoe werd er ook al in volle coronaperiode door parlementsleden uit de meerderheid in het parlement gepleit om sekswerkers een betere bescherming te geven via een sociaal statuut.[86]

Tegelijkertijd waarschuwt Myria dat dit in de toekomst niet een beleid zou mogen stimuleren dat een ander deel van de sekswerkers ondergronds duwt en tot bijkomende situaties van mensenhandel leidt.

3.1. | Decriminalisering

Het wetsontwerp is gebaseerd op een model van decriminalisering en niet van legalisering zoals in Nederland. De justitieminister verklaarde daarover in het parlement: “Eerst en vooral mag de vergelijking met Nederland niet worden gemaakt. In Nederland heeft men gelegaliseerd, niet gedecriminaliseerd zoals wij dat wensen te doen. Wij hebben geleerd uit de fouten van Nederland om dus niet te legaliseren. Zij hebben sekswerkers een strikt wettelijk kader opgelegd waarbinnen ze werkzaam moeten zijn. Voor vele sekswerkers in Nederland was de drempel om binnen het wettelijke kader te werken gewoon te hoog, waardoor ze onder de radar verdwenen en in de illegaliteit gingen werken. Door een te strikt kader op te leggen, duwt men personen opnieuw in de illegaliteit, waar ze vatbaarder zijn voor uitbuiting. Wij willen het signaal geven dat een sekswerker het recht heeft zoals elke gewone werknemer in België om zijn of haar beroep uit te oefenen, zonder dat wij strikte voorwaarden of andere hoge eisen zullen stellen, die wij aan een andere werknemer ook niet zouden stellen.”[87]

De justitieminister wenst prostitutie uit de taboesfeer te halen en verzet zich tegen de associatie met mensenhandel: “Dankzij dit ontwerp wordt prostitutie uit de grijze zone gehaald. Een moreel oordeel is niet meer op zijn plaats als dergelijke activiteiten plaatsvinden tussen instemmende volwassenen. Ze hebben echter een veiliger en transparanter kader nodig. Ik ben het niet eens met het verband dat gelegd wordt tussen prostitutie en mensenhandel. Het is daarentegen duidelijk dat mensenhandel bestreden moet worden. We hebben getracht een evenwicht te vinden tussen de strijd tegen mensenhandel en een opening naar een statuut dat de uitoefening van prostitutie omkadert.”[88]

3.2. | Geen stigmatisering zoals Zweeds abolitionistisch model

In het wetsontwerp wordt er duidelijk afstand genomen van het Zweedse abolitionistische model dat de bestraffing van seksklanten beoogt en volgens getuigenissen[89] van migrantensekswerkers in Zweden stigmatiserend werkt en zelfs racistisch aanvoelt bij hen. Dat leert alvast een studie door Zweedse en Italiaanse onderzoekers in het kader van een Europees project in samenwerking met het International Centre for Migration Policy Development (ICMPD) en UNESCO. Het studierapport maakt deel uit van het Insight-project dat de transitroutes van de slachtoffers van mensenhandel tussen Nigeria, Italië en Zweden en hun opvang onderzoekt.[90]

Uit deze studie blijkt dat de meeste sekswerkers in Zweden migranten zijn. Migrantensekswerkers lopen het risico gerepatrieerd te worden. Er is alleen sprake

86 Schriftelijke vraag van Sophie Thémont (PS) aan de minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid, en van Asiel en Migratie, *Bulletin*, Kamer, G.Z. 2019-2020, QRVA 55 014, 24 maart 2020.

87 Antwoorden van de justitieminister op vragen van Ben Segers (Vooruit), Sophie Rohonyi (Défi), Kamercommissie Justitie integraal verslag, Kamer, G.Z. 2020-2021, CRIV 55-COM 534, 30 juni 2021.

88 Antwoord van justitieminister op vraag van Séverine de Laveleye (Ecolo), Kamercommissie Justitie, integraal verslag 545, Kamer, G.Z. 2020-2021, CRIV 55-COM 545, 7 juli 2021.

89 Zoom-meeting EU Insight project 29 juni 2021, The Swedish Anti-trafficking System and the Struggles of Sex Workers: shortsighted Solutions and Lack of Support, met getuigenissen van de Zweedse sekswerkorganisatie Red Umbrella Sweden (RUS).

90 www.insightproject.net/project/publications/; INSigHT - Building Capacity to Deal with Human Trafficking and Transit Routes in Nigeria, Italy, Sweden. INSigHT AWARENESS RAISING - SSIMM international (unescochair-iuav.it)

van een tijdelijke verblijfsvergunning voor slachtoffers van mensenhandel, meestal voor drie maanden zodat de onderzoeksters en de sekswerkers tijdens de Zoom-meeting de term "deportatiebeleid" jegens slachtoffers van mensenhandel gebruikten. Er kan wel asiel worden aangevraagd maar meestal met een negatief resultaat. De tijdelijke opvangcentra voor slachtoffers van mensenhandel worden niet beheerd en ook niet gefinancierd door de Zweedse overheid, maar uitbesteed aan organisaties, christelijk geïnspireerd in de regel, die de sekswerkers opnieuw op 'het rechte pad' willen helpen. De slachtoffers van mensenhandel worden zo gedwongen om in een moreel carcan opgevangen en begeleid te worden.

Wat de strijd tegen mensenhandelaars betreft, is het Zweedse model niet doeltreffend. Er zijn nauwelijks gerechtelijke veroordelingen van mensenhandelaars, wel van seksklanten. In 2018 werden er in Zweden twaalf veroordelingen voor mensenhandel uitgesproken, waarvan negen voor uitbuiting van bedelarij en maar drie kleine dossiers voor seksuele uitbuiting en geen enkel voor economische uitbuiting.[91] Het Zweedse systeem en de middelen zijn vooral gericht op de strijd tegen seksklanten, wat in de praktijk een negatieve impact heeft op de strijd tegen de mensenhandelaars zelf. Uit de analyse van de gerechtelijke dossiers waarin Myria burgerlijke partij is blijkt nochtans dat de internationale Nigeriaanse netwerken niet alleen in België, Nederland, Italië en Spanje actief zijn maar ook in Zweden opereren[92], waar ze evenwel weinig kans hebben om veroordeeld te worden.

In theorie zijn het Zweedse beleid en de Zweedse wetten gericht tegen de klanten, niet tegen de sekswerkers. Maar op het terrein worden ze allebei aangepakt omdat elke vorm van ondersteuning gecriminaliseerd wordt. Zo moet elke verhuurder bij een vermoeden van sekswerk in een verhuurde locatie dat melden aan de overheid, anders wordt hij of zij zelf vervolgd. Dat leidt voor sekswerkers tot problemen op het vlak van huisvesting maar ook voor elke vorm van hulp bij onder meer transport, boekhouding, het openen en beheren van een bankrekening en bij betalingen waarbij ook een meldingsplicht geldt. Dit heeft soms het gevolg dat de sekswerkers hun betaling van een klant mislopen. Zelfs hulpverlening kan problemen geven. Volgens de sprekers bestaat er ook een Zweedse wet waardoor sekswerkers onder 21 jaar kunnen worden opgesloten.

Volgens de Zweedse deskundige die het onderzoek gevoerd heeft en de getuigenissen druist een dergelijk beleid ook in tegen de mensenrechten en is het in feite gericht tegen migranten. In de praktijk worden deze sekswerkers gestigmatiseerd en opgejaagd om hen het sekswerk onmogelijk te maken. Politiemensen zoeken als zogezegde klanten contact met sekswerkers, een veelvuldig gehanteerde strategie die omwille van de gevolgen traumatiserend werkt bij de sekswerkers. Sekswerk (meestal door migranten) wordt in de Zweedse publieke opinie volledig geassocieerd met mensenhandel en gebeurt vaak in hotels. Die hotels moeten elke verdachte indicatie voor sekswerk melden, wat stigmatiserend werkt ten aanzien van migranten. Het gevolg is ook dat klanten uit angst migrantensekswerk weigeren. Sommige migranten, zelfs als ze niet gelieerd zijn met sekswerk, krijgen dus ook schrik bij het inchecken van een hotel omdat dat gemakkelijk als een indicator beschouwd wordt. Daarnaast getuigden sekswerkers dat niet alleen zijzelf maar ook hun levenspartners negatief worden bekeken door hun omgeving en zelfs sociale uitsluiting ervaren.

Een Roemeense sekswerker bevestigde tijdens de Zoom-meeting dat in Roemenië — dat het Zweedse abolitionistisch model gevolgd heeft — sindsdien dezelfde problemen van stigmatisering versterkt worden. Daarbij moet de bedenking worden gemaakt dat er in Roemenië veel personen van Roma-origine actief zijn in sekswerk, soms ook als slachtoffers van mensenhandel, en deze bevolkingsgroep in een precaire situatie zit en als minderheidsgroep al sterk gediscrimineerd wordt. Het valt te vrezen dat een dergelijk beleid hun precaire positie allerminst zal verbeteren.

3.3. | Implementatieniveau

Het wetsontwerp rond sekswerk heeft de verdienste dat het sekswerk uit de taboesfeer haalt om wantoestanden zoals bij het abolitionistische model te vermijden maar kan wel tot andere ernstige problemen leiden wat de strijd tegen mensenhandel betreft. Het wetsontwerp roept op dat vlak een aantal vragen op, zeker op het implementatieniveau. Het kan de indruk geven vooral gericht te zijn op sekswerkers die (legaal) in vitrines werken, eventueel als zelfstandige of werknemer, terwijl in werkelijkheid dit fenomeen meer divers is.[93] Parlementsleden verwijzen hierbij zelf in hun vragen naar het bestaan van meerdere

91 Strengths and Weaknesses of the Swedish Anti-trafficking System, Michela Semprebon and Isabelle Johansson, Prepared by UNESCO Chair SSIIM, University of Venice (Italy), juni 2021. http://www.unescochair-iuav.it/en/ of www.insightproject.net/project/publications/.

92 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood.*

93 Zie externe bijdrage Martine Di Marino.

prostitutievormen: "raamprostitutie, straatprostitutie (tippelen), prostitutie in een privéwoning, escortservices, barprostitutie en prostitutie in massagesalons".[94]

Daarnaast zijn er sekswerkers die hier legaal verblijven — zoals Belgen, EU-inwoners en derdelanders met papieren — maar er zijn ook verschillende sekswerkers zonder verblijfsdocumenten in gedoogzones werkzaam. De vraag rijst wat er met deze laatsten zal gebeuren. Veel zal dus afhangen van hoe de (toekomstige) wet op het terrein zal worden toegepast en van het beleid dat zal worden gestimuleerd door de justitieminister.

Myria heeft daarover advies[95] gegeven aan het kabinet van de justitieminister, wat ook blijkt uit zijn antwoorden op parlementaire vragen.[96] Eén van de parlementsleden had bij haar vraag over welke organisaties en actoren er geraadpleegd werden ook verwezen naar het manifest van Samilia dat gepubliceerd werd in de krant 'Le Soir' van 22 juni 2021.[97] De minister antwoordde daarop dat de gespecialiseerde centra voor slachtoffers van mensenhandel, het College van procureurs-generaal, het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, de sekswerkersvakbond UTSOPI en verschillende andere organisaties geraadpleegd werden.[98]

Volgens de gespecialiseerde centra werden zij evenwel onvoldoende betrokken bij de discussie over dit wetsontwerp.[99] Bij de bespreking van het nieuwe actieplan mensenhandel 2021-2025 tijdens de laatste vergadering (op 31 maart 2021) van de Interdepartementale Coördinatiecel ter bestrijding van de mensenhandel en de mensensmokkel (ICC) is dit wetsontwerp, dat toen nog volop intern ter discussie lag binnen de regering, ook niet ter sprake gekomen. Nadien heeft een vertegenwoordiger van het kabinet Justitie dat wetsontwerp wel uitgelegd in de uitvoerend Bureauvergadering van de ICC. Daar formuleerden verschillende leden, waaronder de gespecialiseerde centra, kritische opmerkingen. In het nieuwe actieplan mensenhandel wordt evenmin verwezen naar het wetsontwerp. Volgens Myria is het belangrijk om de betrokken actoren en de verschillende middenveldorganisaties hieromtrent veel ruimer te raadplegen.

3.4. | Gedoogzone[100]

In sommige stedelijke prostitutiezones zijn er gedoogzones waar sekswerkers zonder verblijfsdocumenten getolereerd worden door de lokale autoriteiten. Daarbij gaat het maar om een beperkte groep die lokaal actief is en gekend is bij de politie. De focus ligt dan op de strijd tegen mensenhandel en niet op illegaal verblijf. De controles van de gespecialiseerde cellen mensenhandel binnen de lokale politiediensten zijn gericht op indicatoren mensenhandel en niet op verblijfsdocumenten omdat dat contraproductief is in de strijd tegen mensenhandel. De gespecialiseerde cellen mensenhandel van de politie hebben expertise opgebouwd om het vertrouwen te winnen van slachtoffers. Hierdoor voelen de mogelijke slachtoffers zich niet opgejaagd en zullen ze — indien nodig — ook bereid zijn om mee te werken met politie en justitie.

Dankzij deze bestuurlijke controles op mensenhandel kunnen de gespecialiseerde politiediensten gemakkelijker weten welke sekswerkers (inclusief sekswerkers zonder papieren) waar actief zijn, welke wijzigingen er gebeuren en kunnen ze dat beter opvolgen op indicatoren mensenhandel. Zo kan de politie beter zicht houden op het fenomeen, het onder controle houden en de uitwassen van mensenhandel eruit halen. Dat beleid heeft al tot veel successen geleid en tot verschillende gerechtelijke dossiers en veroordelingen voor mensenhandel, ook dossiers waarin Myria burgerlijke partij is geweest.

In eerste instantie bleek de minister van Justitie dit probleem te erkennen en er de nodige aandacht aan te willen besteden. Begin mei antwoordde hij in het parlement: "Het probleem met sekswerkers zonder papieren is niet zozeer dat zij kwetsbaar zijn door het ontbreken van een statuut voor sekswerkers, maar wel

94 Schriftelijke vraag van Els Van Hoof (CD&V) aan de minister van Binnenlandse Zaken, Institutionele Hervormingen en Democratische Vernieuwing, *Bulletin*, Kamer, G.Z. 2020-2021, QRVA 55 036, 27 januari 2021.

95 Myria heeft tijdens een overleg met het kabinet Justitie de positieve punten hiervan benoemd maar ook zijn bekommernissen geuit en vragen gesteld.

96 Antwoord van de minister van Justitie op de vraag van Séverine de Laveleye (Ecolo), Kamercommissie Justitie, integraal verslag, Kamer, G.Z. 2020-2021, CRIV 55-COM 545, 7 juli 2021; Antwoorden van de minister van Justitie op vragen van Ben Segers (Vooruit), Sophie Rohonyi (Défi), Kamercommissie Justitie, integraal verslag, Kamer, G.Z. 2020-2021, CRIV 55-COM 463, 5 mei 2021.

97 Kamercommissie Justitie, integraal verslag, Kamer, G.Z. 2020-2021, CRIV 55-COM 534, 30 juni 2021 antwoorden op vragen van Sophie Rohonyi (Défi).

98 Antwoord van de minister van Justitie op de vraag van Séverine de Laveleye (Ecolo), Kamercommissie Justitie, integraal verslag, Kamer, G.Z. 2020-2021, CRIV 55-COM 545, 7 juli 2021; Antwoorden van de minister van Justitie op vragen van Ben Segers (Vooruit), Sophie Rohonyi (Défi), Kamercommissie Justitie, integraal verslag, Kamer, G.Z. 2020-2021, CRIV 55-COM 463, 5 mei 2021; Antwoorden van de minister van Justitie op vragen van Ben Segers (Vooruit), Sophie Rohonyi (Défi), Kamercommissie Justitie integraal verslag, Kamer, G.Z. 2020-2021, CRIV 55-COM 534, 30 juni 2021.

99 De centra mensenhandel hebben hierover een brief overgemaakt aan alle leden van de ICC.

100 Zie ook inleidende tekst bijdrage Nederlandse rapporteur.

door hun illegale verblijfsstatus. We moeten ons dus concentreren op dat statuut. Wij zullen deze bezorgdheid zeker bespreken met de bevoegde staatssecretaris en samen bekijken hoe ook deze groep mensen beter kan worden beschermd of hoe we kunnen voorkomen dat ze hier illegaal terechtkomen. Ook hier betekent dit dat de focus moet liggen op de criminele netwerken achter de handel en de smokkel."[101]

Het antwoord van de staatssecretaris voor Asiel en Migratie in het parlement was duidelijk en veel strikter: "Wat de verblijfsvergunning voor sekswerkers zonder Belgische nationaliteit betreft, kan ik alleen meedelen dat zij een beroep kunnen doen op de bestaande regelgeving. Wanneer zij wettig in België verblijven, kunnen ze vaak, afhankelijk van hun specifieke verblijfsstatuut, ook legaal werken. Indien ze geen verblijfsrecht hebben, kunnen ze niet legaal werken."[102]

Begin juni antwoordde de minister van Justitie over het gedoogbeleid: "We willen de overstap maken van een gedoogbeleid naar een uitdrukkelijke decriminalisering van sekswerk door meerderjarigen."[103]

Enkele weken later verklaarde de minister van Justitie daarover: "Het huidige gedoogbeleid heeft tal van nadelen. Het creëert willekeur. Steden en gemeenten stellen onder het mom van een gedoogbeleid dan maar zelf hun regels op. Dat heeft tot gevolg dat de arbeidsomstandigheden binnen dezelfde sector heel sterk verschillen. COVID-19 heeft de schrijnende situaties die dat tot gevolg heeft blootgelegd. Het doel is een situatie te creëren waardoor sekswerkers veiliger kunnen werken en niet om *red light districts* te laten verdwijnen. Het is wel de bedoeling om gedoogzones te laten verdwijnen. Het woord 'gedoog' moet er alleszins uit. We hebben een strafwet die erop gericht moet zijn om effectief te bestraffen. Strafbepalingen laten staan die in de realiteit gedoogd worden, dat is voor sekswerkers een onhoudbare, kafkaiaanse situatie."[104]

Het blijft dus de vraag hoe deze (mogelijke) toekomstige wet concreet zal worden toegepast op het terrein. De steden en gemeentes blijven alleszins hun bevoegdheid ter zake behouden. Maar betekent deze uitspraak van de minister dat hij een beleid wenst te stimuleren waarbij er in de prostitutiezones alleen plaats is voor sekswerkers die hier legaal verblijven of blijft er enige marge? In welke mate bestaat de kans dat sommige steden zich door de minister gesteund zouden voelen om hun beleid aan te passen met een formele registratieplicht voor (wettelijk verblijvende) sekswerkers in panden in een stedelijke prostitutiezone zodat sekswerkers zonder papieren ondergronds moeten gaan werken, goedkoper en onder gevaarlijkere voorwaarden? De stad Antwerpen[105] heeft in 1999 haar model in die zin aangepast waar de minister van Justitie in zijn antwoorden als relevant praktijkvoorbeeld ook naar verwijst, met het Antwerpse HookUp-model, een digitale toepassing die alle huurcontracten tussen panduitbaters en sekswerkers registreert.[106] Past dat in een model van decriminalisering waarin geen extra voorwaarden aan sekswerkers mogen worden opgelegd, in vergelijking met andere werknemers zoals werken in een pand en een registratieplicht?

Een decriminalisering zou nochtans de mogelijkheid kunnen bieden dat gedoogzones blijven bestaan waarbij ook derdelanders zonder papieren sekswerk kunnen verrichten. Zo kan de politie tijdens haar controles focussen op indicatoren van mensenhandel, in plaats van administratieve controles op verblijfsstatus te verrichten. Hierdoor kan worden verwacht dat derdelanders zonder papieren vermoedelijk minder geneigd zullen zijn om ondergronds sekswerk te verrichten. Door de zichtbare prostitutie van *alle* sekswerkers meer te controleren op mogelijke mensenhandel kan het uitbuitingsrisico mogelijk worden verminderd. Indien de gedoogzones voor alle sekswerkers zouden verdwijnen, zou dat kunnen resulteren in een groter risico op uitbuiting omdat de kwetsbare sekswerkers zonder papieren dan waarschijnlijk meer ondergronds zullen moeten werken in precaire omstandigheden.

Het is belangrijk om afspraken te maken op het implementatieniveau tussen de beleidsniveaus en verschillende partners zodat er op het terrein een beleid kan worden uitgestippeld waarbij via het tolereren van lokale gedoogzones voor alle sekswerkers het risico op mensenhandel mogelijk verminderd wordt of zeker niet zal toenemen. De lokale stedelijke besturen moeten hier ook hun autonomie in kunnen behouden en gesensibiliseerd worden over het belang van controles van de sekswerkers op indicatoren van mensenhandel

101 Antwoorden van de minister van Justitie op vragen van Ben Segers (Vooruit), Sophie Rohonyi (Défi), Kamercommissie Justitie, integraal verslag, Kamer, G.Z. 2020-2021, CRIV 55-COM 463, 5 mei 2021.

102 Antwoord van de staatssecretaris voor Asiel en Migratie op vragen van Ben Segers (Vooruit), Kamercommissie Binnenlandse zaken, Veiligheid, Migratie en Bestuurszaken, integraal verslag, Kamer, G.Z. 2020-2021, CRIV 55-COM 503, 4 juni 2021.

103 Antwoord van de minister van Justitie op vragen van Cécile Thibaut (Ecolo), Kamercommissie Justitie, integraal verslag, Kamer, G.Z. 2020-2021, CRIV 55-COM 501, 2 juni 2021.

104 Antwoorden van de minister van Justitie op vragen van Ben Segers (Vooruit), Sophie Rohonyi (Défi), Kamercommissie Justitie integraal verslag, Kamer, G.Z. 2020-2021, CRIV 55-COM 534, 30 juni 2021.

105 Zie externe bijdrage van de prostitutieambtenaar van Antwerpen.

106 Antwoorden van de minister van Justitie op vragen van Ben Segers (Vooruit), Sophie Rohonyi (Défi), Kamercommissie Justitie integraal verslag, Kamer, G.Z. 2020-2021, CRIV 55-COM 534, 30 juni 2021.

in plaats van op de verblijfsstatus en de bestaande regelgeving voor slachtoffers van mensenhandel.

3.5. | Hulpverlening

Er bestaan verschillende medische hulpverleningsprogramma's op het terrein voor alle sekswerkers waarmee dus ook de sekswerkers zonder verblijfsdocumenten worden bereikt. Dergelijke programma's dienen het algemeen maatschappelijk belang en de gezondheid. Daarom is het van belang dat zij al deze sekswerkers kunnen benaderen en hun vertrouwen winnen. Momenteel zijn verschillende van deze sekswerkers zonder verblijfsdocumenten nog gemakkelijk bereikbaar binnen gedoogzones in de stedelijke prostitutiegebieden. Dat is een bijkomend argument om geen beleid te voeren dat kan leiden tot een opjaagbeleid tegenover deze sekswerkers zonder papieren. Een beleid dat gefocust is op controles van indicatoren mensenhandel en niet op verblijfsdocumenten is dus ook van maatschappelijk belang om de volksgezondheid te garanderen, zeker tijdens een pandemie.

3.6. | Klanten en privéprostitutie via internet

Prostitutie via seksdatingsites en sociale media neemt sterk toe. Tijdens interviews heeft Myria vernomen dat er in België dagelijks 60.000 personen op sites op zoek zouden gaan naar seks. De politie kan wel internetcontroles uitvoeren maar dat vergt veel capaciteit en is soms moeilijk bij speciale apps die alleen bedoeld en beschikbaar zijn voor klanten. De klanten kunnen dus een belangrijke meerwaarde vormen in de strijd tegen mensenhandel.

De minister van Justitie en de autoriteiten zijn zich bewust van het belang en de rol van internet en sociale media op dat vlak: "In de digitale sfeer lijken de sociale media een steeds nadrukkelijkere rol te spelen bij het aantrekken van minderjarige of meerderjarige tienermeisjes om hen dan vervolgens in de klauwen van pooiers te doen belanden. TikTok en Instagram lijken de populairste sociale netwerken. De onderzoekseenheden van de politie zijn zich ten volle bewust van die evoluties en heroriënteren hun activiteiten zodat er rekening wordt gehouden met die nieuwe realiteit."[107]

Daarbij bevestigde de justitieminister aan de parlementsleden dat de politiediensten internet en sociale media als onderzoeksinstrumenten gebruiken maar ook dat de internetproviders van datingsekssites nu al hierbij samenwerken: "De 'gespecialiseerde' websites als X (geanonimiseerd door Myria) worden inderdaad gemonitord door de onderzoekers, net als de advertenties die op andere internetplatformen en in papieren publicaties (huis-aan-huisbladen, ...) verschijnen. De beheerders van de website in kwestie werken vlot mee met onze diensten wanneer advertenties op verdachte situaties kunnen wijzen. Jammer genoeg vormen soortgelijke platformen maar het zichtbare gedeelte van de ijsberg."[108]

Myria heeft tijdens zijn interviews met magistraten vernomen dat de internetproviders vragende partij zijn om protocolafspraken te maken met justitie om misbruiken te melden maar dat zoiets met de huidige wetgeving rond een verbod op publiciteit voor prostitutie onmogelijk is. Het zou dus belangrijk zijn dat dit met het nieuwe wetsontwerp wel mogelijk zou worden gemaakt. De minister van Justitie had dat begin mei wel toegezegd aan de parlementsleden[109] maar ondertussen werd het voorontwerp van wet gewijzigd[110]. Daarbij kan de vraag worden gesteld of digitale reclame via derden (vennootschappen zoals internetproviders en websitebeheerders) toch verboden zal blijven omdat alleen het aanbieden van eigen diensten op een digitaal platform toegelaten zou worden:

"De decriminalisering van bepaalde gedragingen zal in elk geval de contacten vergemakkelijken tussen de autoriteiten en de beheerders van deze sites. Sommigen van hen zijn bereid samen te werken om te voorkomen dat hun platformen als basis voor criminele doeleinden worden gebruikt. Het decriminaliseren van sekswerkers en het herzien van het wetsartikel met betrekking tot het verbod op seksadvertenties zullen het ons mogelijk maken om samen met bepaalde providers en andere internetfora beter te screenen op uitbuitingssituaties."[111]

---

107 Schriftelijke vraag van Emir Kir (onafhankelijke) aan de minister van Justitie, Kamer, G.Z. 2020-2021, QRVA 55 043, 17 maart 2021.

108 Schriftelijke vraag van Emmanuel Burton (MR) aan de minister van Justitie, Kamer, G.Z. 2020-2021, QRVA 55 040, 25 februari 2021.

109 Dit werd door de minister van Justitie bevestigd: zie antwoorden op vragen van Ben Segers (Vooruit), Sophie Rohonyi (Défi), Kamercommissie Justitie integraal verslag, Kamer, G.Z. 2020-2021, CRIV 55-COM 534, 30 juni 2021.

110 Zie hierboven punt 2.3. over wetsontwerp hervorming seksueel strafrecht.

111 Antwoorden van de minister van Justitie op vragen van Ben Segers (Vooruit), Sophie Rohonyi (Défi), Kamercommissie Justitie, integraal verslag, Kamer, G.Z. 2020-2021, CRIV 55-COM 463, 5 mei 2021.

Klanten kunnen ook een relevante rol spelen in de strijd tegen mensenhandel omdat ze uiteraard veel gemakkelijker en sneller bepaalde misbruiken kunnen vaststellen op plaatsen die niet of nauwelijks bereikbaar zijn voor de politie. De minister van Justitie beschouwt dat als één van de mogelijke voordelen van zijn wetsontwerp:

"Als men decriminaliseert, zullen klanten eveneens sneller geneigd zijn om mogelijke uitbuitingssituaties te melden. Ze doen immers niks illegaals meer en zo kan er sneller hulp worden geboden, waar nodig."[112]

Het sensibiliseren van klanten wordt door de politie als een belangrijke vorm van sociale controle beschouwd in de bestrijding van mensenhandel in de (groeiende) privéprostitutie via internet. Volgens de politie waarschuwen seksklanten haar soms anoniem over mogelijke misbruiken. De seksklanten zouden geen schrik hebben van de politie maar willen zeker niet dat hun naam geregistreerd wordt omwille van hun reputatie. Voor de minister van Justitie is dat ook een cruciaal aspect:

"Het lijkt me belangrijker om klanten te informeren over tekenen van mogelijke uitbuiting. We moeten hen aansporen om snel gevallen van uitbuiting te melden via een aangifte die laagdrempelig, efficiënt en zonder stigma verloopt. De politie zal hierbij een belangrijke partner zijn."[113]

Met het sensibiliseren van klanten voor mensenhandel en het stimuleren van meldingen van mogelijke misbruiken kan de vraagzijde van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting worden verminderd. De seksklanten zullen hierdoor vermoedelijk minder geneigd zijn om naar slachtoffers van mensenhandel te gaan. Omwille van de mogelijke meldingen door de klanten zullen verschillende pooiers waarschijnlijk minder het risico durven te nemen om slachtoffers van mensenhandel in te zetten. Dat zal ook een positief effect hebben op de strijd tegen mensenhandel.

Volgens politiemensen hebben klanten momenteel geen schrik voor hen, wel voor de negatieve reacties van hun sociale omgeving. De politie krijgt veel anonieme meldingen van klanten maar die haken dikwijls af wanneer hun identiteit gevraagd wordt. Dit kan betekenen dat het invoeren van een klantenbestraffingswet — zelfs waarin "wetens en willens" opgenomen wordt en dus klanten die er zich niet van bewust waren vrijgesproken zouden worden — een negatief effect zou kunnen hebben op het meldingsgedrag van seksklanten. Deze klanten zouden dan waarschijnlijk niet het risico willen lopen om door een dergelijk onderzoek met verhoren en mogelijk een buurtonderzoek in het kader van een klantenbestraffingswet als 'hoerenloper' bekend te staan in hun omgeving. De drempel om misbruiken door klanten te laten melden zal door een dergelijke wetgeving dus net vergroten, ook met een wet die het alleen over "wetens en willens" heeft, want dat houdt altijd een identiteitsregistratie van de klant in. De klanten zullen dan niet meer het risico durven te nemen om bij de politie meldingen te doen over misbruiken, wat contraproductief is in de strijd tegen mensenhandel.

112 Antwoorden van de minister van Justitie op vragen van Ben Segers (Vooruit), Sophie Rohonyi (Défi), Kamercommissie Justitie integraal verslag, Kamer, G.Z. 2020-2021, CRIV 55-COM 534, 30 juni 2021.
113 *Ibid.*

Hoofdstuk 2
Dossieranalyse

1. Mensenhandel

1.1. | Seksuele uitbuiting

Dossier: Uitbating van een bar vanuit de gevangenis

Inleiding

De correctionele rechtbank van Brugge boog zich op 17 juni 2015 over een zaak van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting. De feiten speelden zich af tussen september 2012 en mei 2013.[114] De Albanees-Kosovaarse bende maakte zich ook schuldig aan diefstallen en drugsfeiten. Zes beklaagden werden vervolgd. Myria stelde zich burgerlijke partij.

De hoofdbeklaagde, die zich in staat van wettelijke herhaling bevond[115], werd door de correctionele rechtbank veroordeeld tot een gevangenisstraf van vier jaar. De rechtbank veroordeelde de uitbaatster van de bar (de vaste vriendin van de hoofdbeklaagde) tot een gevangenisstraf met uitstel. De echtgenote van de hoofdverdachte, die alleen vervolgd werd voor valsheid in geschrifte, kreeg een gevangenisstraf van vier maanden opgelegd. Eén van de cipiers werd veroordeeld tot zes maanden met uitstel, de andere werd vrijgesproken wegens gebrek aan bewijzen. Verschillende geldsommen — die onder meer werden aangetroffen in bankkluizen — werden verbeurdverklaard. Myria kreeg een schadevergoeding van 2.500 euro. De hoofdbeklaagde en de uitbaatster van de bar tekenden beroep aan tegen het vonnis. In beroep werden de veroordelingen bevestigd, maar de straffen verminderd.[116]

1.1.1. | Structuur en modus operandi van het netwerk

De hoofdverdachte zat op het moment van het onderzoek in de gevangenis voor andere feiten. Het telefonieonderzoek leerde evenwel dat hij zijn zaak bleef uitbaten vanuit de gevangenis met behulp van binnengesmokkelde gsm's en zo de touwtjes stevig in handen hield. Uit het strafdossier bleek duidelijk dat de hoofdverdachte de werkelijke baas was van de nachtclub waar de meisjes diverse diensten verleenden, zoals meedrinken, dansen en strippen, 'kameren' (erotische massage en geslachtsgemeenschap) en escorte. Met verschillende meisjes, naast zijn vrouw en vaste vriendin, had hij ook een relatie en zelfs kinderen. Hij maakte gebruik van de *loverboy*-methode om slachtoffers te rekruteren (zie punt *slachtofferanalyse*). Uit een slachtoffergetuigenis bleek dat de hoofdbeklaagde al sinds 1997 als pooier in de prostitutiesector actief was.

De vaste vriendin/minnares van de hoofdverdachte, op wiens naam de club stond, fungeerde als gerante. Zij trad op als 'stroman' voor de hoofdbeklaagde. Ze stond achter de bar, was medezaakvoerster/aandeelhoudster en diende de instructies van de hoofdbeklaagde te volgen en uit te voeren op de werkvloer. Bovendien diende zij ook verantwoording af te leggen aan de hoofdbeklaagde. Ook aan zijn echtgenote, de derde beklaagde, gaf hij instructies. Beide vrouwen stonden onder zware druk van hem.

De vierde beklaagde, die in de bar werkte en de nicht is van de echtgenote, was ook actief betrokken bij de uitbating. Zij was verantwoordelijk voor de contacten tussen de diensters en de baas.

Tot slot werden twee cipiers vervolgd voor passieve corruptie. Dankzij hen kon de hoofdverdachte zijn criminele activiteiten immers voortzetten vanuit de gevangenis. Zo waarschuwden de cipiers hem voor celcontroles en knepen ze een oogje dicht voor zijn gsm- en drugsgebruik.

---

114 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2016, Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, pp. 138-139: Corr. West Vlaanderen, afdeling Brugge, 17 juni 2015, 17e k. De correctionele beslissing is beschikbaar op de website van Myria: www.myria.be.

115 Hij had al een dertigtal veroordelingen opgelopen, onder meer voor uitbuiting van prostitutie en mensenhandel.

116 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2017, Online*, p. 19: Hof van Beroep Gent, 29 juni 2016, 3e k. (niet-gepubliceerd).

De hoofdbeklaagde, zijn echtgenote en de vierde beklaagde waren van Albanees-Kosovaarse afkomst. De tweede beklaagde, zijn vaste vriendin, was van Roemeense afkomst. Beide cipiers waren van Belgische afkomst.

1.1.2. | Start dossier

Begin september 2012 ging de bar opnieuw open met nieuwe uitbaters. De rechercheurs merkten bij een kortstondige observatie de aanwezigheid van verschillende beklaagden op.

De uitbaatster werkte met vier à vijf meisjes van Oost-Europese origine per dag/nacht. Er was sprake van een roulatiesysteem, waarbij op regelmatige basis nieuwe meisjes werden aangebracht.

De spilfiguur zat in de gevangenis en opereerde achter de schermen. Uitvoerig telefonieonderzoek wees uit dat dit niet belette dat er druk telefoonverkeer was tussen hem en leden uit zijn entourage.

Op 11 december 2012 merkten rechercheurs van de lokale politiezone Brugge tijdens hun patrouille twee personen op die samen van winkel naar winkel wandelden. Zodra zij de winkel betraden, gingen ze evenwel apart wandelen. Zij bleven gedurende een langere periode in de winkel en hadden weinig tot geen contact met elkaar. Die verdachte handelingen gaven aanleiding tot de identificatie van deze personen door de rechercheurs. Het ging om de uitbaatster en een meisje dat werkte in de bar. Op het bureau werden hun handtassen aan een grondige controle onderworpen en vonden de rechercheurs een totaalbedrag van 9.370 euro. Ook hun telefoons werden uitgelezen, maar er werd geen informatie gevonden die het verdachte gedrag kon verklaren.

1.1.3. | Onderzoek

a) Telefonieonderzoek en telefoontap

Uit verschillende fragmenten van de tapgesprekken bleek de bijzonder dominante rol die de hoofdbeklaagde speelde. Vanuit de gevangenis stelde hij verscheidene malen in niet mis te verstane bewoordingen als enige de 'baas' te zijn: "Ik heb het op haar naam gezet; zij is zogezegd de '*patron*.' Maar je weet goed genoeg hoe het in elkaar zit, hé? (…)" Of nog: "Ik ga je iets uitleggen. Er is maar één baas, dat ben ik (…)." De entourage vroeg bovendien zijn toestemming voor een aantal zaken.

Uit de tapgesprekken kwam ook duidelijk naar voren dat de hoofdbeklaagde instructies en orders gaf, wat zijn positie als leider verder bevestigde. De instructies konden betrekking hebben op de prijs die een bepaalde klant diende te betalen of op hoe lang deze mocht blijven. Ook over het feit dat er niet te veel fiscaal mocht worden aangegeven nam hij beslissingen, of over het plaatsen van advertenties voor de bar. Daarnaast controleerde hij vaak de leden van zijn entourage en ging hij na of zij wel gewerkt hadden en hoeveel ze verdiend hadden.

Dreigementen en zware druk schuwde hij niet. Uit de tapgesprekken bleek dat hij zijn gesprekspartners overigens vaak uitschold. Daarbij gebruikte hij erg denigrerende woorden, tot zelfs verwijten — ook al ging het om zijn vrouw of vaste vriendin. Hij legde de medebeklaagden vervolgens niet zelden op om op bezoek te komen of één van zijn slachtoffers te sturen: "Stuur de hoer maar!", en: "Zeg haar dat het haar beste dag niet zal zijn!"

De telefoontap toonde daarenboven aan hoe de hoofdbeklaagde contratechnieken gebruikte ten aanzien van justitie. In de telefoongesprekken gaf hij orders om bepaalde zaken alleen tijdens het bezoek in de gevangenis te vertellen en niet via de telefoon, omdat die afgeluisterd werd. De vrouwelijke medebeklaagden volgden die instructies strikt op: tijdens een gesprek tussen zijn echtgenote en haar nichtje (vierde beklaagde) verwees de echtgenote van de hoofdbeklaagde ernaar dat zijn naam niet mocht worden genoemd.

Er werden eveneens tekstberichten geregistreerd van de telefoons tussen de uitbaatster van de bar en de veroordeelde cipier. De sms'en werden afgesloten met de woorden "slaapwel, vele zoentjes…". Dit toonde aan dat de verhouding niet puur 'penitentiair beambte'–'bezoeker' was. Bovendien bracht hij de baruitbaatster op de hoogte van het feit dat ze een celcontrole gingen uitvoeren, maar dat de hoofdbeklaagde daarvan al op de hoogte was. Hij verwees ook meerdere malen naar een "toestelleke" waarmee de hoofdbeklaagde haar ging contacteren. In ruil voor deze diensten mocht hij, net zoals de tweede cipier[117], gratis drinken en gebruikmaken van de diensten van de meisjes. De inhoud van de berichten toonde voorts aan dat de penitentiair beambte vertrouwd was met het gebeuren in de bar.

117 De strafinformatie bevat naar het oordeel van de rechtbank niet afdoende objectieve en met elkaar overeenstemmende gegevens om met de rechtens vereiste zekerheid te oordelen dat de zesde beklaagde zich effectief schuldig maakte aan passieve corruptie. Desondanks vond de rechtbank de bezoeken van de zesde beklaagde aan de bar van de hoofdbeklaagde deontologisch discutabel.

b) Internetonderzoek

Sociale media en internet zijn hedendaagse onderzoeksinstrumenten. In dit dossier gebruikten de politiediensten de Facebookaccounts van al geïdentificeerde personen om een slachtoffer te detecteren en een verdachte te identificeren.

Op de subpagina van een Facebookaccount van een verdachte was een roze zitbank afgebeeld vergezeld van een tekst waarin de naam van de bar in kwestie stond. De politiediensten onderzochten de reacties en de 'likes' onder de foto. Via die 'likes' werd een slachtoffer geïdentificeerd. De betrokkene woont volgens de Facebookpagina in Roemenië en is bevriend met twee personen die in verband werden gebracht met de bar. Het slachtoffer was ook gekend bij de politie nadat ze geïdentificeerd was bij een verkeerscontrole in een prostitutiezone.

Er werd ook een tweede verdachte cipier geïdentificeerd aan de hand van een Facebookaccount. Het telefonieonderzoek had ernstige aanwijzingen opgeleverd van de betrokkenheid van een tweede penitentiair beambte. In een bevolen afluisterprocedure werd een voornaam genoemd die mogelijk de tweede penitentiair beambte betrof. Via de Facebook-vriendenlijst van de al geïdentificeerde cipier kon de tweede verdachte cipier worden geïdentificeerd.

c) Financiële analyse

De hoofdbeklaagde wijzigde zijn adres naar een camping, waar hij één van zijn commerciële vestigingen uitbaatte, namelijk een frituur/pizzeria/broodjeszaak. Deze locatie werd volgens inlichtingen van de politie beschouwd als de uitvalsbasis van waaruit de hoofdverdachte zijn criminele activiteiten ontplooide. De prostituees die voor hem werkten dienden er hun geld af te geven. Hij gedroeg zich als een soort peetvader en beschikte over een aantal handlangers die voor hem diefstallen pleegden en meisjes in de prostitutie aan het werk zetten. De meisjes dienden daar ook hun drugs te kopen.

De medevennoten en medezaakvoerders konden allemaal in verband worden gebracht met het prostitutiemilieu. De derde vennoot werd in 2010 nog gecontroleerd in een bar in de Aarschotstraat te Brussel. Deze plek is gekend als een rosse buurt waar meisjes soms geplaatst worden door mensenhandelaars. Eén van zijn vrouwelijke handlangsters (vierde beklaagde, nicht van de echtgenote) was werkneemster in de frituur/pizzeria.

Er waren volgens de Cel voor Financiële Informatieverwerking (CFI) al ernstige aanwijzingen met betrekking tot het witwassen van geld dat verdiend werd met mensenhandel ten laste van zowel de medevennoten en medezaakvoerders van deze vennootschap als een aantal personen die in verband werden gebracht met het netwerk. In dergelijke zaken circuleert veel cash geld, wat in het criminele milieu gebruikt wordt voor witwasactiviteiten.

De onderzoeksrechter vroeg de geldoverdrachten van Western Union op. Uit de analyse bleek dat de uitbaatster van de bar in de onderzochte periode tien transacties deed voor een totaalbedrag van 2.220 euro. De landen van bestemming van de verstuurde gelden waren Roemenië (acht transacties), Macedonië (één transactie) en Kosovo (één transactie).

Er werd ook een kluis doorzocht door de rechercheurs. Daarin werd onder meer een omslag met in totaal 11.500 euro cash gevonden en in beslag genomen. Dit was verdacht geld dat wees op de prostitutieactiviteiten waarmee ze zich bezighielden.

Daarnaast legde een getuige in zijn verhoor uit hoe de hoofdbeklaagde een klant manipuleerde om tijdens verbouwingswerken de huur van de bar te betalen. In opdracht van de hoofdbeklaagde moest de echtgenote zich hiervoor met de klant prostitueren om aan geld te komen. De getuige verklaarde: "Het leek alsof ze een relatie hadden maar eigenlijk ging het over geld".

1.1.4. | Slachtofferanalyse

De tewerkgestelde meisjes waren van Roemeense of Belgische afkomst, met uitzondering van een Frans-Algerijns meisje. De hoofdbeklaagde maakte in het verleden al andere slachtoffers, onder wie een Frans meisje dat hij in 1997 verleidde.

a) Slachtofferverklaringen

Uit de verklaringen van twee slachtoffers bleek dat de in de arbeidsovereenkomsten overeengekomen verloning in werkelijkheid niet werd betaald: de hoofdbeklaagde en zijn omgeving hanteerden verdeelsleutels (60/40 voor champagne en 50/50 voor het 'kameren'), waarbij geen loon werd betaald wanneer er niet werd gedronken met klanten of niet met hen werd 'gekamerd'. Eén van de meisjes verklaarde eens liefst achttien uur te hebben gewerkt zonder betaald te zijn.

Daarnaast haalde één van de meisjes de lange werkdagen aan. Ze vertelde aan de rechercheurs hoe de 'dienst' begon om 20 uur, om pas te eindigen omstreeks 8 à 9 uur de volgende ochtend wanneer de laatste klant het voor bekeken hield.

b) Loverboy

De hoofdbeklaagde had met vele vrouwen een intieme relatie. De prostitutieslachtoffers werden aangebracht als 'zijn' meisjes. De hoofdbeklaagde was daarover in een telefoongesprek ook duidelijk tegen een slachtoffer: "Het is niet naar haar (zijn echtgenote, medebeklaagde) dat je moet luisteren. Het is niet met haar dat je een relatie hebt; dat is met mij."

Frans voormalig slachtoffer

Een Frans slachtoffer verklaarde hoe de hoofdbeklaagde haar als *loverboy* verleidde toen hij haar in 1997 leerde kennen op het moment dat zij in de raamprostitutie werkte: "Op dat moment begon T. (hoofdbeklaagde) mijn gevoelens te bespelen. Hij heeft me zo ver gekregen dat ik smoorverliefd werd op hem. T. zei dat zijn relatie met D. heel slecht liep. Hij stelde alles in hun relatie bewust negatief voor, waardoor ik uiteindelijk mijn kans heb gewaagd. T. had in die periode een relatie met D. en met mezelf. Na drie maanden samen was ik al zwanger."

Ze verklaarde dat hij niet alleen haar[118] maar ook zijn andere vriendin bespeelde, die niet op de hoogte was van de relatie tussen beiden. Na haar bevalling had de hoofdbeklaagde nog een relatie met een derde vrouw. Dat leidde tot een zelfmoordpoging van het meisje met wie hij initieel een relatie had. Hij speelde de vrouwen tegen elkaar uit.

Deze slachtoffergetuigenis illustreerde eveneens hoe de hoofdbeklaagde als *loverboy* zijn slachtoffers gevoelsmatig aan hem trachtte te binden door een kind bij hen te verwekken.[119] De Franse vrouw legde uit dat hij haar als moeder van zijn kind manipuleerde door aan te kaarten dat zij de enige van de drie was bij wie hij een kind had verwekt. Omwille van zijn 'peptalk' werd ze opnieuw in de prostitutie actief. Het Franse slachtoffer verklaarde dat zij niet de enige was bij wie hij kinderen had verwekt. Ze was er vrijwel zeker van dat de nicht van zijn echtgenote ook een kind had van hem. Bovendien had hij nog een dertienjarige zoon met een andere ex.

Hij manipuleerde het Franse slachtoffer ook tot het overdragen van geld. Haar vader en broer stierven in dezelfde week, waardoor zij erfde. Ze droeg de volledige erfenis, goed voor 25.000 euro, over uit medelijden. Hij beloofde haar alles terug te betalen, maar ze kreeg amper 10.000 euro terug. Ze schonk hem bovendien 3.000 euro voor de opvoeding van hun dochter.

Roemeens prostitutieslachtoffer B.

Hij manipuleerde nog een ander slachtoffer. Zij was het enige slachtoffer dat een beroep deed op het slachtofferstatuut[120]. Het slachtoffer verklaarde in november 2012 naar de gevangenis te zijn gegaan met een vriendin om haar man te bezoeken. In de hoedanigheid van barverantwoordelijke in de bezoekerszaal ging de hoofdbeklaagde bij haar aan tafel zitten. Tijdens het eerstvolgende bezoek vroeg de hoofdbeklaagde het nummer van het slachtoffer aan haar vriendin. Kort daarop werd ze door hem opgebeld vanuit de gevangenis. Hij zei dat hij haar lief vond, dat hij haar beter wou leren kennen en vroeg of ze bij hem op bezoek wou komen.

De speurders confronteerden haar tijdens het verhoor met de waarheid dat ze door deze relatie mogelijk gemanipuleerd werd om in de prostitutie te werken: "U vraagt mij of mijn tewerkstelling in de bar niet kan zijn gestuurd door T., wat blijkt uit de volgende vroegere verklaring: 'Naar aanleiding van mijn eerste bezoek aan T. blijkt tevens de aanwezigheid van de neef M., met wie ik in een later stadium een relatie heb, waardoor ik mijn intrek neem op het adres van de entourage van T. (boven de bar). Initieel werd ik er tewerkgesteld als babysit, maar om meer inkomsten te hebben, ben ik vervolgens beland in de bar.' Ik weet niet wat ik daarop moet zeggen. Het is enorm confronterend om de waarheid te horen. Ik had mijzelf andere dingen wijsgemaakt. Ik ben me ervan bewust dat de relatie met M. uiteindelijk niet is wat het leek. Ik zie alles momenteel in een ander licht. Ik wil rust nu."

De hoofdbeklaagde gaf na discussies in zijn telefoongesprekken duidelijk te kennen dat hij het slachtoffer voor zijn eigen prostitutiedoeleinden naar België gebracht had en niet voor zijn neef. Ze moest voor hem blijven werken: "Haar heb ik voor mezelf gebracht en niet voor neef M. Hebben we elkaar goed begrepen?"

118 Hij beloofde meermaals het andere meisje te verlaten.

119 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2015, Schakels verbinden,* pp. 29-30.

120 Het dossier bevatte geen verdere informatie over een eventuele doorverwijzing van het slachtoffer naar een gespecialiseerd opvangcentrum mensenhandel in het kader van het slachtofferstatuut.

c) Geweld

De hoofdbeklaagde schuwde het geweld niet ten aanzien van zijn vriendinnen. Zo sloeg hij volgens een getuige het Franse slachtoffer met een autokrik bewusteloos.

Het Franse slachtoffer, tevens de moeder van zijn dochter, verklaarde dat ze meermaals klappen had gekregen. De eerste keer was na een uitje naar de discotheek. Een uitspraak viel slecht bij hem en hij sloeg haar. Vervolgens vertrok zij, maar hij speelde in op haar gevoelens en ze keerde terug op haar stappen. Nadien werd de situatie alleen maar erger en begonnen de slagen een '*way of life*' te worden. Op een bepaald moment werd ze zelfs in een tuinhok bij de hond opgesloten.

In haar verklaring stelde zij later dat de klappen meermaals hadden geleid tot periodes van werkonbekwaamheid. Ze vreesde geregeld voor haar leven en vertelde vervolgens over een andere gebeurtenis: "Hij heeft me lange tijd geslagen in de bar. Hij sloeg me met een fles; gooide mij meters door de zaak, op een glazen tafel, … Hij vroeg me steeds om uitleg. Maar telkens ik iets wou zeggen, gaf hij mij een vuistslag. Ik heb vervolgens vier weken niets kunnen doen. Mijn gezichtskenmerken waren door de slagen niet meer herkenbaar. Ik werd evenwel nooit naar een ziekenhuis gebracht, terwijl ik wel medische verzorging diende te krijgen."

Ze zei dat zij niet de enige was in deze situatie. Zij was getuige van de slagen die hij gaf aan zijn vriendin die later een zelfmoordpoging ondernam. Haar dochter zag dan weer dat zijn huidige echtgenote vol blauwe plekken stond.

Het geweld was niet alleen fysiek, maar ook psychisch. De vrouw verklaarde dat hij haar emotioneel wou breken. Het verhoor diende tweemaal onderbroken te worden ten gevolge van de emotionele toestand waarin ze verkeerde. Zij verklaarde dat ze door haar relatie met de hoofdbeklaagde volledig geïsoleerd was van haar familie in Frankrijk en dat ze aan alcohol en drugs verslaafd was geraakt.

d) Intimidatiepraktijken

De vrouwen werden geïntimideerd door de hoofdbeklaagde en zijn omgeving.

Na afronding van het verhoor uitte het Franse slachtoffer haar bezorgdheid over de represailles die zouden volgen tegen haar of haar kinderen.

De hoofdbeklaagde vroeg om de moeder van zijn dertienjarige zoon te verhoren. Zij was één van zijn exen. Zij gaf onmiddellijk te kennen dat ze niets negatiefs over hem zou verklaren in het belang van haar zoon. Ze stelde dat als zij de hoofdbeklaagde in een slecht daglicht zou stellen dat zich tegen haar zou keren. Dat was al meermaals gebeurd in het verleden toen ze de waarheid over de vader van haar zoon had verteld.

Een ander slachtoffer van de hoofdbeklaagde, de Roemeense F., gaf in een bericht naar de uitbaatster van de bar aan dat ze met rust wou worden gelaten door de nicht van de echtgenote van de hoofdbeklaagde (vierde beklaagde). Zij zei dat ze niet bang wou zijn dat iemand haar kwam zoeken. Bovendien maakte de Albanees-Kosovaarse bende zich ook schuldig aan manipulatie bij dit slachtoffer. Zij verklaarde dat ze door de neef van de hoofdverdachte werd gecontacteerd om een verklaring af te leggen in het voordeel van deze laatste. Dat deed ze door bij de advocaat van de eerste of tweede beklaagde een verklaring af te leggen. Ze werd eveneens gecontacteerd door de hoofdbeklaagde vanuit de gevangenis met de vraag geen leugens te vertellen over de club waarvan hij, volgens haar, de baas was.

1.1.5. | Het niet-bestraffingsbeginsel[121]

Het niet-bestraffingsbeginsel houdt in dat slachtoffers niet worden gestraft voor inbreuken gepleegd in het kader van of als gevolg van mensenhandel. Het idee achter niet-bestraffing – of *non punishment* – is dat het slachtoffer, ook al heeft het een misdrijf gepleegd, niet autonoom heeft gehandeld. Ofwel door de mate waarin het slachtoffer onder controle van de mensenhandelaars stond, ofwel door de methodes die de mensenhandelaars gebruikten.[122]

Het Roemeense slachtoffer B. (zie punt *slachtofferverklaringen*) werd na de huiszoeking van de bar gearresteerd en aanvankelijk als verdachte verhoord voor mededaderschap bij feiten van mensenhandel met het oog op het uitbaten van een ontuchthuis. Zij werkte in de bar en de telefoon die ze verloren waande was net de telefoon die binnengesmokkeld werd voor de hoofdbeklaagde. Zij ontkende dat ze er iets mee te maken had en verklaarde dat de entourage van de hoofdbeklaagde haar pincode kende. Bovendien had ze een relatie met de neef van de echtgenote van de hoofdbeklaagde en nam zij haar intrek op het adres van de entourage van de hoofdbeklaagde. Na haar verhoor wenste ze een beroep te doen op

121 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2012, Bouwen aan vertrouwen*, pp. 9-40.

122 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2015, Schakels verbinden,* p. 40.

het slachtofferstatuut en werd zij als een slachtoffer beschouwd.

De interpretatie en de invulling van het niet-bestraffingsbeginsel konden zich soms in een grijze zone bevinden die vatbaar is voor interpretatie van procureurs, politiediensten en rechters. Dat niet-bestraffingsbeginsel is verankerd in het Strafwetboek, sinds de goedkeuring van de wet van 22 mei 2019 betreffende de handel in menselijke organen en betreffende het niet-bestraffingsbeginsel voor slachtoffers van mensenhandel. Volgens dat beginsel wordt de verantwoordelijkheid van de pleger van het misdrijf niet betwist maar kan er hem geen straf worden opgelegd.[123] Bij de prostitutieslachtoffers van *loverboys* zijn er drie profielen: slachtofferschap, grijze zone en daderschap. De profielen zijn onderhevig aan verschillende gradaties.[124] Deze profielen komen voor bij de drie vrouwelijke beklaagden die onder druk stonden van de hoofdbeklaagde en met wie hij een intieme relatie had. Met de derde beklaagde was hij getrouwd, de tweede beklaagde was zijn vaste vriendin en de vierde beklaagde een ex-vriendin.

Uit het strafdossier kwam naar voren dat de drie vrouwelijke beklaagden onder zware druk stonden en bedreigd werden door de hoofdbeklaagde. Dat bleek toen de hoofdbeklaagde hen alle drie om de beurt aan de telefoon riep. Hij beval hun te luisteren, dreigde ermee dat mensen hun spullen zouden mogen pakken en dat ze zouden afzien wanneer ze op bezoek kwamen. Hij dreigde als volgt: "Ik zal je kapotmaken, hoer. Zeg het, want ik zal je kapotmaken van zodra jullie op bezoek komen. Ik zal het je laten zien, hé". En verder: "Als jullie op bezoek komen, zullen jullie het geweten hebben, verdomme. Ik zal jullie in stukken kappen, het kan me niet schelen."

De echtgenote van de hoofdbeklaagde (derde beklaagde) vertoonde meer kenmerken van een slachtoffer dan van een dader (zie punt *slachtofferverklaringen*). Dat had tot gevolg dat zij alleen werd vervolgd voor valsheid in geschrifte. De rechtbank oordeelde dat ze actief deelnam aan de mensonterende praktijken doordat zij valse arbeidsovereenkomsten regelde. Aangezien ook zij onder druk stond en aangezien beterschap in haar hoofde mocht worden verhoopt, veroordeelde de rechtbank haar tot een gevangenisstraf met uitstel. Ze had wel drie maanden in voorhechtenis gezeten.

Uit het dossier blijkt dat de hoofdbeklaagde zijn echtgenote leerde kennen toen ze door een man als 'stroman' werd tewerkgesteld in zijn bars en hij zich voordeed als haar redder in nood. Zij verklaarde dat haar echtgenoot haar uit het prostitutiemilieu wou halen en dat ze samen een horecazaak zouden opstarten. Hij verleidde haar met de *loverboy*-methode, trouwde met haar en zette haar in zijn prostitutiebar aan het werk. Volgens getuigen gebruikte hij geweld tegen haar en toen ze tijdens zijn gevangenschap met toestemming de politie had binnengelaten bedreigde hij haar met de dood: "Ik ga je hier afmaken op bezoek, en ik zal twintig jaar gevangenisstraf uitzetten voor jou, vuile hoer!"

De mogelijk als criminele feiten omschrijfbare handelingen van de nicht van de echtgenote van de hoofdbeklaagde (vierde beklaagde) bevonden zich in een grijze zone. De hoofdbeklaagde verwekte als *loverboy* ook bij haar een kind. Ze werd gezien als tussenpersoon tussen de meisjes en de hoofdbeklaagde. Tegelijkertijd gaf de hoofdbeklaagde telefonisch de opdracht aan een handlanger om haar te slaan, omdat ze niet had opgenomen toen hij belde. Zij werd door de rechtbank alleen schuldig bevonden aan mededaderschap aan souteneurschap met verzwarende omstandigheden. Aangezien ze onder druk stond en aangezien beterschap in haar hoofde mocht worden verhoopt, veroordeelde de rechtbank haar tot een gevangenisstraf met uitstel.

De uitbaatster van de bar (tweede beklaagde) maakte zich schuldig aan gewelddadig gedrag zodat bij haar de kenmerken van daderschap zich duidelijk manifesteren. Een slachtoffer verklaarde tegen haar zin te hebben moeten strippen alsook dat zij door de baruitbaatster werd geslagen, waarna ze zich had moeten uitkleden. Zij werd hoofdzakelijk vervolgd voor dezelfde feiten als de hoofdbeklaagde, maar de rechtbank hield er rekening mee dat zij onder druk van de hoofdverdachte handelde. Dat had een lichtere straf tot gevolg.

1.2. | Economische uitbuiting

Dossier: Frauduleuze detacheringsconstructie in de pallettensector

Inleiding

Dit dossier heeft betrekking op mensenhandel met het oog op economische uitbuiting, huisjesmelkerij en valsheid in

123 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, p. 100.

124 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2015, Schakels verbinden*, pp. 40-43.

geschrifte.[125] Acht beklaagden, waaronder verschillende vennootschappen als rechtspersoon, werden vervolgd voor tenlasteleggingen die dateren van 2008 tot 2011. Daardoor is uiteraard niet uitgesloten dat soortgelijke feiten zich al vóór 2008 hebben afgespeeld. Verschillende slachtoffers, Payoke en Myria stelden zich burgerlijke partij.

Na de afwijzing van het cassatieverzoek van een beklaagde rondde men de hele procesgang pas af in mei 2019. Verschillende beklaagden werden in eerste aanleg schuldig bevonden en veroordeeld, maar het hof van beroep besloot dat de redelijke termijn overschreden was met als gevolg dat de straffen herleid werden tot gevangenisstraffen met uitstel en tot geldboetes met gedeeltelijk uitstel. Bovendien verkregen twee beklaagden de vrijspraak. De verbeurdverklaarde som bedroeg 12.396,69 euro. De slachtoffers kregen morele en materiële schadevergoedingen. Payoke en Myria ontvingen elk één euro schadevergoeding.

De beklaagden zetten via vennootschappen een juridische constructie met frauduleuze detacheringen op om buitenlandse arbeiders aan Belgische klanten te leveren. De slachtoffers werkten voor (deels) in het zwart betaalde lonen die ver onder het Belgische minimumloon lagen en de arbeid ging soms zelfs gepaard met ernstige aantastingen van de menselijke waardigheid.

1.2.1. | Structuur netwerk

a) Structuur

De Belgische hoofdbeklaagde was zaakvoerder van de pallettenfirma. Hij had een juridische constructie opgezet en in Bulgarije een postbusbedrijf zonder substantiële activiteiten opgericht. Zo detacheerde hij onrechtmatig Poolse en Bulgaarse arbeiders naar België. Daarnaast werkte hij samen met Poolse en Roemeense onderaannemers die hem goedkope arbeidskrachten leverden. Die onderaannemers werden daarvoor ook veroordeeld als zijn medebeklaagden.

De Poolse medebeklaagde was één van de onderaannemers die aan de Belgische hoofdbeklaagde goedkope arbeidskrachten leverden.

Eén van de daders was aanvankelijk een slachtoffer[126]. Hij reageerde initieel op een krantenadvertentie waarin werk werd aangeboden in een pallettenfabriek in België. Hoe meer palletten er hersteld werden, hoe meer hij zou verdienen. In het begin werkte hij mee aan de productie, maar later werd hij opzichter voor de Poolse hoofdbeklaagde. Hij haalde de nieuwe werknemers op aan het busstation en bracht hen naar de woning waar ze verbleven tijdens hun tewerkstelling. Daar vernamen zij de regels inzake woonstvergoeding en betaling van het loon, waarna hij de werknemers naar de pallettenfabriek bracht. Ter plaatse stond hij in voor de controle van de palletten, de verdeling van het werk, het opvolgen en noteren van zowel de gepresteerde uren als het aantal herstelde palletten per werknemer. In geval van ziekte dienden de arbeiders hem te verwittigen. Hij besliste over het ontslag van een werknemer en gaf de productiecijfers door aan de Poolse medebeklaagde, die de lonen berekende.

b) Modus operandi

De arbeiders, die in Bulgarije gerekruteerd werden via een internetadvertentie, kregen een promotiefilm te zien waarin de arbeids- en verblijfsomstandigheden in België mooier werden voorgesteld dan ze in werkelijkheid waren. De detacheringsfirma regelde het vervoer en de reis, maar vorderde de kosten terug via het loon van de buitenlandse arbeiders.

In België werkten ze voor de Belgische zaakvoerder die in opdracht van andere ondernemingen palletten herstelde.

De loonvoorwaarden strookten helemaal niet met wat hun was voorgespiegeld en beloofd in Bulgarije. De Poolse zaakvoerder hield soms volledig of gedeeltelijk het geld achter om de buitenlandse arbeiders aan zich te binden: werken of geen resterend loon. Hij maakte ook gebruik van niet-correcte bankrekeningnummers om aan te tonen dat de lonen van de buitenlandse arbeiders gestort waren, met veel klachten tot gevolg.

De werkuren zoals die in Bulgarije voorgesteld werden verschilden van de gepresteerde werkuren in België. In plaats van acht uur bleek het meermaals te gaan om werkdagen van tien à twaalf uur per dag plus weekendwerk.

De Belgische zaakvoerder werkte ook samen met een andere onderaannemer die op grote schaal Roemeense arbeiders naar België haalde via zijn Roemeense firma. Hij trad altijd op als tussenpersoon bij de tewerkstelling

125 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensenmokkel 2017, Online*, pp. 116-117: Corr. Antwerpen, afdeling Turnhout, 18 januari 2017, k. TC1; Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, pp. 125-126: HvB Antwerpen, 24 januari 2019, k. 6C. Deze beslissingen zijn beschikbaar op de website van Myria: www.myria.be.

126 De rechtbank veroordeelde hem als dader ten aanzien van de andere slachtoffers en erkende hem daarnaast ook als slachtoffer van mensenhandel ten aanzien van de andere beklaagden.

van de gedetacheerde Roemeense arbeiders. Deze onderaannemer bood ook aan andere bedrijven in België arbeiders aan.

1.2.2. | Opstart van het onderzoek/ aanvankelijk PV

De zaak kwam op 29 januari 2009 aan het licht na de natuurlijke dood van een Poolse onderdaan die werkzaam was als pallettenmaker/-hersteller bij de Belgische hoofdbeklaagde. Het slachtoffer stierf aan een ernstige vorm van suikerziekte waarvoor hij zich in december 2008 diende aan te bieden in een ziekenhuis in Polen. Hij raakte daar nooit, aangezien hij geen geld had om de reis te bekostigen noch voor de aankoop van de nodige levensmiddelen. Op het moment van zijn overlijden diende de beklaagde hem nog minstens 6.000 euro te betalen.

De namen van de Belgische hoofdbeklaagde en van de Poolse beklaagde verschenen al in een proces-verbaal van de lokale politie van Ninove in november 2006, toen twee Poolse arbeiders naar huis terugkeerden en verklaringen aflegden.

Vier Bulgaren hadden zich in gebrekkig Duits bij de lokale politie aangeboden om een klacht neer te leggen tegen hun werkgever. Deze laatste had hen misleid en hield een groot deel van hun loon achter. Zij hadden bovendien een handgeschreven brief bij waarin ze hulp vroegen en stelden slachtoffers te zijn van mensenhandel. Elf personen ondertekenden de brief met naam en toenaam. Ze woonden in erbarmelijke omstandigheden en werden opgehaald door een persoon die hen naar de pallettenfabriek van de Belgische hoofdbeklaagde bracht. Ze werkten twaalf uur per dag, voor 3 euro per uur. Bovendien hield de zaakvoerder 215 euro per maand in op het loon voor hun verblijf.

De lokale politie nam contact op met de arbeidsinspectie (dienst Toezicht op de Sociale Wetten van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg) en deed navraag of één van de personen die een klacht hadden ingediend door de firma aangemeld was bij Dimona[127], wat niet het geval bleek te zijn. Daarop contacteerde de lokale politie de cel mensenhandel van de Federale Gerechtelijke Politie (FGP) om het onderzoek voort te voeren alsook de referentiemagistraat voor mensenhandel. Daarnaast vorderde ze een Bulgaarse tolk voor het latere verhoor van de slachtoffers. Aan de hand van de lijst aan de achterzijde van het geschreven briefje slaagde de lokale politie erin de identiteit van nog enkele andere personen te achterhalen die het mee hadden ondertekend en contacteerde hen.

1.2.3. | Gerechtelijk onderzoek

In februari 2009 vorderde het Openbaar Ministerie een onderzoeksrechter en werden er huiszoekingen en arrestaties verricht.

Op basis van de klacht en de ondervraging van de vier Bulgaarse arbeiders die zich hadden aangemeld bij de lokale politie, trof men tijdens een controle op de site van het pallettenbedrijf nog vijf andere Bulgaarse werknemers aan. Ze hadden allen loon tegoed, maar wensten oorspronkelijk geen klacht neer te leggen. Er werd een huiszoekingsbevel uitgevaardigd voor de verblijfplaats van de buitenlandse arbeiders. Ook daar trof men vijf Bulgaarse arbeiders aan die staakten wegens niet-betaling van de lonen en bereid waren om een klacht neer te leggen.

a) Financieel aspect

Volgens de politie-inspecteurs investeerde de Belgische zaakvoerder de criminele opbrengsten zowel in vastgoed als in andere luxegoederen. De hoofdbeklaagde beschikte, bovenop de door hem verhuurde panden, over een loft en een in Nederland geregistreerde boot. Cashgelden gaf hij regelmatig bij zijn ouders in bewaring.

De Poolse onderaannemer weigerde zijn medewerking aan het onderzoek, omdat hem in ruil voor zijn stilzwijgen door de Belgische hoofdbeklaagde een geldsom beloofd was.

De Poolse onderaannemer investeerde de criminele opbrengsten dan weer in reizen naar mondaine skioorden in Zwitserland en Frankrijk en in voorwerpen zoals vliegsimulatoren.

b) Internationale samenwerking

Enkele Poolse arbeiders hadden op 17 februari 2010 via de ambassade van Polen in Bulgarije een klacht neergelegd tegen hun werkgever, de detacheringsfirma. Ze verzochten om een onderzoek te voeren naar de praktijken van deze firma in België. De Poolse ambassade vroeg uitleg over de Poolse arbeiders aan het Bulgaarse ministerie van

127 Dimona (de onmiddellijke aangifte van tewerkstelling) is een elektronisch bericht waarmee de werkgever de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid op de hoogte brengt dat hij een werknemer aanwerft of dat een werknemer zijn onderneming verlaat.

Tewerkstelling en Sociaal Beleid. Daarnaast werd gevraagd om in België het onderzoek voort te zetten.

Een groep Bulgaren die als gedetacheerden werkten voor de Poolse onderaannemer legde eveneens een klacht neer bij de ambassade van Bulgarije in Brussel op 26 februari 2010. De klacht betrof het niet-betalen van de verschuldigde lonen en de ongezonde huisvestingsomstandigheden. Er werd meer informatie gevraagd met betrekking tot de klacht, maar de antwoorden hadden maar gedeeltelijk betrekking op de vragen. Eén van de Bulgaarse slachtoffers verklaarde wel dat na de klacht bij de ambassade de Poolse onderaannemer plots de lonen van de Bulgaren uitbetaalde, waarna de meesten naar hun thuisland vertrokken.

Het onderzoek van de arbeidsinspectie in Bulgarije en de vaststellingen in België maakten het duidelijk dat deze firma een postbusbedrijf was zonder substantiële activiteiten. Dat had tot gevolg dat de FOD Sociale Zekerheid de intrekking had gevraagd van alle E101-documenten[128] op naam van de vermelde firma in Bulgarije.

Het Bulgaarse National Revenue Agency vond, bij nazicht bij de bevoegde Bulgaarse instanties, geen registraties terug op de namen van de Bulgaarse en Poolse arbeiders. De Bulgaarse firma had met andere woorden gebruikgemaakt van valse documenten waardoor de gemelde arbeiders in de uitzendstaat niet sociaal verzekerd waren.

c) Internetonderzoek: mailverkeer

Uit mailverkeer bleek dat zowel de Belgische zaakvoerder als de Poolse onderaannemer wist dat er sprake was van ernstige misbruiken ten aanzien van de Bulgaarse arbeiders betreffende het niet-betalen van hun lonen alsook betreffende de huisvesting en het innen van huishuur.

Uit een andere mail bleek dat de Poolse onderaannemer en zijn vrouw op de hoogte waren van de constructie. De Belgische hoofdbeklaagde verzocht deze laatsten namelijk om cash geld af te halen in het bankkantoor.

1.2.4. | Slachtofferanalyse[129]

De Bulgaarse slachtoffers waren in de meerderheid, maar er waren ook een aantal Roemeense en Poolse slachtoffers.

a) Slachtofferstatuut

De slachtoffers werden op basis van de meertalige slachtofferbrochure geïnformeerd over het slachtofferstatuut mensenhandel, waarin ze interesse toonden. Twaalf slachtoffers wilden meewerken door een klacht neer te leggen voor mensenhandel en wensten te worden doorverwezen naar de gespecialiseerde slachtoffercentra.

Verschillende Bulgaarse slachtoffers wensten zo snel mogelijk terug te keren naar hun herkomstland. Zij hadden geen nood aan juridische begeleiding maar beseften onvoldoende dat ze zo hun kansen op een financiële compensatie verkleinden. Ze ontvingen eveneens informatie op basis van de meertalige slachtofferbrochure maar wensten geen beroep te doen op het slachtofferstatuut.

De cel mensenhandel van de FGP was op het moment van de aangifte wegens andere prioriteiten niet in staat om de slachtoffers te verhoren en bracht de referentiemagistraat mensenhandel en de gespecialiseerde centra daarvan op de hoogte.

Wegens een gebrek aan capaciteit konden de gespecialiseerde centra op dat ogenblik tijdelijk geen residentiële opvang bieden. Het OCMW ving alle betrokken Bulgaarse arbeiders op vrijwillige basis op in een vakantiepark.

Een week later konden twee van de drie gespecialiseerde centra de slachtoffers opvangen. Payoke nam acht slachtoffers op, Sürya de vier andere slachtoffers. Ze hadden de contacten met de firma verbroken en waren bereid de verplichte begeleiding bij de gespecialiseerde opvangcentra te volgen.

De slachtofferverhoren vonden plaats in de gebouwen van de gespecialiseerde centra, een omgeving die de slachtoffers het nodige vertrouwen inboezemde. Een medewerker van de gespecialiseerde centra mocht de slachtoffers bijstaan tijdens hun verhoor.

Verschillende slachtoffers die in het statuut zaten wensten na een tijdje ook naar hun familie in thuisland Bulgarije terug te keren. De gespecialiseerde centra informeerden de politie en de referentiemagistraat schriftelijk over de stopzetting van hun begeleiding omwille van de terugkeer van de slachtoffers naar Bulgarije. Uit de bijkomende interviews met Myria bleek dat de centra de slachtoffers voor hun vertrek nog wel in contact hadden gebracht met een pro-Deoadvocaat zodat ze de mogelijkheid hadden om zich in de latere procedure te laten vertegenwoordigen.

128 Bewijsmiddel van onderwerping aan de sociale zekerheid in de lidstaat waaruit men gedetacheerd wordt, ondertussen vervangen door A1-documenten.

129 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, pp. 77-80.

Bijna tien jaar later waren verschillende slachtoffers dan ook burgerlijke partij tijdens het proces.

b) Slachtofferverklaringen

De slachtoffers spraken in hun klacht over de erbarmelijke omstandigheden waarin zij waren gehuisvest. Ze sliepen op de grond en er was maar één badkamer met toilet voor twaalf mensen. Ook was er maar één keukenruimte. De zaakvoerder hield 215 euro per maand af van hun loon voor hun verblijf, wat al dan niet vooraf vermeld was. De zaakvoerder zelf huurde het pand voor 1.000 euro per maand van zijn Belgische opdrachtgever. De bezetting was afhankelijk van de periode, maar bij een maximaal vernoemde bezetting van vijftien personen puurde hij er maandelijks 2.225 euro winst uit.

Wat de verloning betrof, gebeurde de betaling per pallet, terwijl in Bulgarije een uurloon van 7 euro werd beloofd. Bij ziekte ontvingen de Bulgaarse werknemers geen loon. De lonen werden soms niet, soms gedeeltelijk betaald. De uitbetaalde lonen in de periode van november 2009 tot februari 2010 stonden niet in verhouding tot de inkomsten die de betrokken firma genereerde in diezelfde periode. De bewering van de Poolse beklaagde dat hij niet over voldoende middelen beschikte om de arbeiders uit te betalen hield derhalve geen steek.

Naast de erbarmelijke huisvesting waren ook de werkomstandigheden bijzonder slecht. De buitenlandse arbeiders werkten lange dagen en dat meestal zes dagen per week, zonder extra vergoedingen. Er werd in extreem lage temperaturen gewerkt in onverwarmde lokalen. In de beloofde veiligheidskledij werd niet voorzien. Uit onderzoek is gebleken dat de buitenlandse arbeiders in Bulgarije geen sociale verzekering noch ziekteverzekering hadden en dat hun lonen niet werden aangegeven aan het Bulgaarse ministerie van Werk.

c) Empowerment

Twee Bulgaarse slachtoffers die in België een klacht hadden ingediend bij de lokale politie namen initiatieven om andere potentiële arbeiders te sensibiliseren rond de misleidende beloftes en misbruiken van de betrokken pallettenfirma en onderaannemers.

Eén van de Bulgaarse slachtoffers had een website gecreëerd waarop hij Bulgaarse arbeiders waarschuwde voor de praktijken van de firma. Volgens verschillende slachtofferverklaringen ontwikkelde de andere Bulgaar die een klacht had ingediend een website om alle bedrogen arbeiders te verenigen.

2. Mensensmokkel

Dossier: Syrisch smokkelnetwerk met vliegtuigreizen naar Schengenlanden

Inleiding

In dit dossier smokkelde een Syrisch netwerk in 2014 en 2015 Syrische slachtoffers met valse lookalikedocumenten[130] via vliegtuigreizen naar verschillende Europese landen, waaronder België, Duitsland, Frankrijk, Nederland en Zweden. Het Verenigd Koninkrijk behoorde niet tot de eindbestemmingen.

Verschillende beklaagden werden door de Gentse correctionele rechtbank veroordeeld voor mensensmokkel en criminele organisatie.[131] Een Syrische ambassademedewerker in Parijs die tijdelijk diplomatieke onschendbaarheid genoot werd vrijgesproken wegens gebrek aan bewijzen (zie *Internationale samenwerking*).

2.1. | Structuur netwerk

Het smokkelnetwerk opereerde internationaal en smokkelde vanuit Turkije en Griekenland de Syrische slachtoffers met vliegtuigreizen via Parijs en Brussel naar Europese bestemmingen. Hierbij werden valse Belgische, Franse, Hongaarse en Zweedse identiteitsdocumenten gebruikt. De organisatie bezat safehouses in Athene, op Kreta, in Parijs en in Gent. Het smokkelnetwerk werkte samen met andere smokkelnetwerken. De telefoonnummers van het netwerk doken structureel op in twee Hongaarse, een Duits en een Fins smokkeldossier.

De smokkelslachtoffers waren afkomstig uit dezelfde regio in Syrië. Een beklaagde was verantwoordelijk voor de rekrutering van de slachtoffers in Latakia (Syrië), een stadje gelegen aan de Middellandse Zee in de omgeving van de Turks-Syrische grens.

Vóór hun vertrek kregen de smokkelslachtoffers van de smokkelaars de opdracht om hun identiteitsdocumenten via DHL naar een medebeklaagde in België te verzenden. Deze medebeklaagde is de broer van de ronselaar in Syrië.

130 Het lookalikesysteem bestaat erin een identiteitsdocument te gebruiken van iemand op wie men sterk lijkt.

131 Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 16 oktober 2017, G28m kamer. Het dossier is definitief afgesloten. Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, pp. 130-131.

Bij aankomst kregen ze hun echte identiteitsdocumenten terug waarmee ze dan in hun bestemmingsland asiel konden aanvragen.

De smokkelslachtoffers regelden bij vertrek zelf hun reis van Latakia naar Turkije of werden met de boot naar Mersin (Turkije) overgebracht. In Turkije verbleven ze op eigen kosten in hotels in afwachting van hun overtocht naar het Schengengrondgebied. Sommige slachtoffers werden naar de luchthaven van Istanbul gebracht en vlogen met lookalikedocumenten naar Brussel. Maar de meeste smokkelslachtoffers werden in Bodrum (Turkije) met de ferry of met rubberbootjes naar het eiland Kos (Griekenland) gebracht en van daaruit naar de luchthaven van Kreta of Athene vervoerd. Hier namen ze eveneens met lookalikedocumenten de vlucht naar de luchthaven van Parijs of die van Brussel, waar ze naar hun bestemming gebracht werden of verder vlogen naar Zweden.

2.2. | Opstart van het onderzoek

De politie had informatie ingewonnen waaruit bleek dat de hoofdbeklaagde samen met zijn broer vanuit Syrië een internationale smokkelroute had opgezet waarin de luchthaven van Zaventem een rol speelde. Daarnaast stond de hoofdbeklaagde bij de politie bekend voor zijn contacten met Syriëstrijders, zodat zijn activiteiten onmiddellijk werden opgemerkt. Verder had de hoofdbeklaagde ook contacten met drugshandelaars, rondtrekkende daderbendes en het Hongaarse prostitutiemilieu.

De witwascel CFI (Cel voor Financiële Informatie-verwerking) had ook al meldingen verzonden naar het parket over verdachte geldtransacties van de hoofdbeklaagde naar Syrië.

Op basis daarvan startte het parket een telefonie-onderzoek naar de telefonische contacten en een onderzoek naar de geldtransfers waaruit de betrokkenheid bij smokkelactiviteiten bleek. Daarop werd een onderzoeksrechter aangesteld om verdere onderzoeksdaden te kunnen stellen.

2.3. | Gerechtelijk onderzoek

In het verdere onderzoek met huiszoekingen, chatgesprekken en analyses van smartphones en computers bleek dat er aan de hoofdbeklaagde sommen werden betaald om naar België gesmokkeld te worden (gemiddeld tussen de 4.000 en de 4.500 euro).

Na onderzoek van de verschillende gegevens in de smartphones konden heel wat personen worden geïdentificeerd, die aan de hand van bepaalde gesprekken werden gelinkt aan de feiten van mensensmokkel.

2.3.1. | Sociale media

Justitie en politie gebruikten sociale media als onderzoeksinstrumenten om bewijsmateriaal van de mensensmokkel te verzamelen en de smokkelaars te identificeren.

Bij een uitlezing van de smartphone van de hoofdbeklaagde werden er met de Viber-applicatie heel wat chatgesprekken over smokkelactiviteiten en foto's van identiteitsdocumenten en pasfoto's (portretfoto's) gevonden. Uit de chatgesprekken bleek dat de smokkelaars vroegen of "de foto's gelijkend genoeg waren" en dat ze daarbij codetaal gebruikten. De hoofdbeklaagde informeerde zelfs bij een andere smokkelaar "of hij iemand had die op een jongen leek van wie hij foto's had doorgestuurd". Er werden tussen de smokkelaars eveneens gesprekken gevoerd over de bedragen die werden gevraagd.

De speurders konden door het analyseren van een Facebookaccount met openbronnenonderzoek een medebeklaagde in Kreta identificeren. Uit het dossier bleek dat de hoofdbeklaagde een belangrijk smokkelcontact had in Kreta dat daar hun safehouse beheerde. Door de analyse van de vriendenlijst van de Facebookaccount van de hoofdbeklaagde kon de politie de betrokkene identificeren die daar geafficheerd stond als de manager van een autobedrijf.

Daarnaast konden de speurders via Facebookonderzoeken een gezin met kleine kinderen als smokkelslachtoffers identificeren en opsporen in Zweden, waar ze later konden worden verhoord. Bij de uitlezing van de smartphone van de hoofdbeklaagde werden foto's teruggevonden van vier originele paspoorten van een Syrisch gezin met twee jonge kinderen van twee en zes jaar die via Viber en WhatsApp werden ontvangen. Er konden berichten met smokkelbedragen over dat gezin worden teruggevonden. Uiteindelijk werd alleen de vader van het gezin gesmokkeld van wie in de smartphone ook een valse Franse identiteitskaart gevonden werd. Aan de hand van opzoekingen binnen open internetbronnen kon de politie

de Facebookpagina van de Syrische vrouw opsporen, waaruit bleek dat het gezin in Zweden (Stockholm) verbleef. Op de vriendenlijst stonden verschillende personen met dezelfde familienaam als de slachtoffers. Verschillende foto's op de Facebookpagina stemden qua uiterlijke kenmerken volledig overeen met de foto's op de Syrische paspoorten. Na een bevraging van de Dienst Vreemdelingenzaken bleek dat Zweden aan de vader van het gezin in maart 2015 subsidiaire bescherming verleend had en dat zijn familie nadien op basis van gezinshereniging naar Zweden overgekomen was.

2.3.2. | Internationale samenwerking

De onderzoeksrechter heeft internationale rechtshulpverzoeken verstuurd naar Frankrijk, Griekenland en Zweden.

Het Franse luik van het onderzoek over de rol van een Syrische ambassademedewerker in hun ambassade in Parijs moest omwille van procedureredenen uit het dossier worden verwijderd. De Franse autoriteiten hadden deze onderzoeken verricht op het moment dat deze ambassademedewerker diplomatiek onschendbaar was.

In Griekenland werd op basis van huiszoekingen en verhoren meer bewijsmateriaal gevonden rond de rol van de beheerder van het safehouse in Kreta, die manager was van een autobedrijf.

In Zweden konden de via Facebook opgespoorde ouders van het gezin worden verhoord (zie *Sociale media*). De vader bevestigde dat hij door de hoofdbeklaagde in de luchthaven van Parijs opgehaald werd en door hem overgebracht werd naar Gent, waar hij verbleef in de woning van een andere beklaagde. Het probleem was wel dat de originele stukken van de rogatoire commissie niet vertaald waren en hiervan alleen een beknopte samenvatting beschikbaar was. De slachtofferverklaringen van de ouders konden dus niet worden gelezen.

2.4. | Slachtofferanalyse

Op basis van de chatgesprekken konden de speurders vaststellen dat er minstens 291 smokkelslachtoffers, onder wie ook kinderen met hun ouders, in dit dossier teruggevonden werden. De meesten konden niet worden geïdentificeerd.

De Syrische smokkelslachtoffers vroegen asiel aan in de bestemmingslanden Duitsland, Zweden en België. Ze waren niet geïnteresseerd in het smokkelstatuut in België. Sommigen waren kennissen van de smokkelaars. Maar enkele smokkelslachtoffers waren bereid om belastende verklaringen af te leggen tegen de smokkelaars.

2.4.1. | Slachtofferverklaringen: bedreigingen

Sommige smokkelslachtoffers waren bang en legden daarover verklaringen af.

Slachtoffer X

Een Syrisch smokkelslachtoffer werd samen met de hoofdbeklaagde in de luchthaven van Zaventem voor een vlucht vanuit Athene gecontroleerd. De politie stelde vast dat de Hongaarse documenten van het smokkelslachtoffer vals waren. Dezelfde documenten waren ook al opgedoken in een Hongaars smokkeldossier waarin Syriërs naar Europa gesmokkeld werden.

Het smokkelslachtoffer verklaarde dat hij de hoofdbeklaagde had ontmoet bij vrienden in Athene en hem 4.000 euro betaalde voor een smokkeltransport naar Amsterdam (Nederland) waar zijn familieleden verbleven. De hoofdbeklaagde van zijn kant beweerde dat zijn gezel een oude vriend was die hij in Kreta ontmoet had en in Hongarije woonde. Zij hadden volgens hem samen de vlucht van Athene naar Brussel genomen omdat zijn vriend voor enkele dagen naar Amsterdam wou gaan. De politie stelde vast dat de hoofdbeklaagde in het bezit was van 4.340 euro. Tijdens de politiecontrole in Zaventem probeerde de hoofdbeklaagde discreet een gesprek te voeren met het smokkelslachtoffer. Nadien verklaarde het smokkelslachtoffer bij zijn verhoor dat deze hem gevraagd had "of hij iets over hem had losgelaten en iets gezegd had over het geld". Na zijn verhoor liet het slachtoffer aan de politie weten dat hij schrik had voor represailles en langs een discrete weg de luchthaven wenste te verlaten.

Het smokkelslachtoffer is nadien spoorloos verdwenen. De speurders hebben hierover later nog navraag gedaan bij de migratiediensten. Daaruit bleek dat de Dienst Vreemdelingenzaken wel een dossier had van de betrokkene over de interceptie in de luchthaven van Zaventem, maar ze konden geen asielaanvraag terugvinden op de opgegeven identiteiten. Ook in Nederland kon op basis van de gebruikte en opgegeven identiteiten geen spoor van de betrokkene worden teruggevonden.

Verdere opzoekingen via de vingerafdrukken van het smokkelslachtoffer in het Eurodac-systeem leverden evenmin resultaten op.

Smokkelslachtoffer Y

Een ander Syrisch slachtoffer had ondertussen asiel aangevraagd in Duitsland waar zijn familie verbleef. Hij legde verklaringen af omdat hij voor zijn betalingen niet de afgesproken smokkeldiensten had verkregen en bedreigd werd toen hij een deel van zijn geld terugeiste.

Hij verklaarde dat hij vanuit Turkije door de smokkelaars naar het safehouse in Kreta gebracht werd met het plan om vanuit Athene met valse documenten naar Zaventem te vliegen. Maar de hoofdbeklaagde, die ondertussen gearresteerd was, liet het smokkelslachtoffer weten dat hij hem niet verder kon helpen en dat hij zich vanuit Kreta moest zien te redden.

Enkele maanden later arriveerde het smokkelslachtoffer in België en telefoneerde hij naar één van de smokkelaars om zijn echte identiteitsdocumenten terug te krijgen die hij via DHL had verzonden. Toen hij het geld terugeiste, werden hij en zijn familie bedreigd door de smokkelaar.

2.4.2. | Minderjarigen

In de smartphone van de hoofdbeklaagde werden valse identiteitsdocumenten teruggevonden van gezinnen met kinderen (zie *Sociale media*). Volgens de chatberichten stuurde één van de smokkelaars foto's van een gezin naar de hoofdbeklaagde. Op één van de foto's stonden drie jonge kinderen onder de leeftijd van twaalf jaar. Op de andere foto's stonden de ouders. De smokkelaar liet aan de hoofdbeklaagde weten dat ze geen papieren hadden en in Turkije verbleven. Hierover werden dan afspraken gemaakt, bijvoorbeeld rond de smokkelprijzen. Dit was een van de voorbeelden dat het smokkelnetwerk ook gezinnen met kinderen smokkelde.

Externe bijdrage Nederlandse Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen

De Belgische en Nederlandse situatie in mensenhandel met de visie van de Nederlandse rapporteur

Myria heeft dit jaar eveneens een externe bijdrage gevraagd aan de Nederlandse Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen in het kader van een internationale samenwerking. Dat is cruciaal om een fenomeen zoals mensenhandel te bestrijden waarbij ook verschillende internationale netwerken actief zijn. Deze bijdrage vormt hierin een eerste belangrijke stap.

De Nederlandse Rapporteur deelt in deze bijdrage interessante vaststellingen over problemen die zich voordoen bij de aanpak van mensenhandel op het terrein. Er kunnen bepaalde parallellen worden getrokken met de situatie in België waar gelijkaardige problemen herkend worden, waaronder de Nigeriaanse netwerken (zie verder).

Meerdere aspecten kwamen al aan bod in verschillende 'focussen' van voorgaande Myria-jaarverslagen mensenhandel – waarbij ook enkele aanbevelingen werden geformuleerd. In dat verband kan worden verwezen naar de jaarverslagen die de problematiek van slachtoffers van *loverboys*[132] en de rol van technologie[133] behandelen. In dat laatste rapport werd ingegaan op hoe politie en justitie sociale media als onderzoeksinstrumenten gebruiken. Daarnaast bevatten de Myria-jaarverslagen telkens een uitgebreid hoofdstuk met rechtspraak waarvan economische uitbuiting altijd een belangrijk onderdeel is. In de jaarlijkse dossieranalyse met dossiers van economische uitbuiting komt tot uiting hoe de sociale inspectiediensten samen met de politie en de referentiemagistraten (arbeidsauditoraat, parket) en onderzoeksrechter dat aanpakken.

Een interessante parallel tussen de Nederlandse en de Belgische situatie kan worden gezien met betrekking tot de problematiek van minderjarige slachtoffers van mensenhandel, in het bijzonder de moeilijke detectie van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen. Veel van deze slachtoffers krijgen nadien ook nog onvoldoende bescherming van de overheidsinstanties in België en in Nederland.

Het Myria-jaarverslag 2018[134] heeft een focus gewijd aan de precaire situatie van minderjarige slachtoffers van mensenhandel. Daarin werden specifieke aanbevelingen rond deze groep geformuleerd. De Nigeriaanse slachtoffers werden daarbij als voorbeeld genomen.

In de Belgische dossiers kan worden vastgesteld dat de Nigeriaanse prostitutienetwerken internationaal opereren, met verschillende slachtoffers in Nederland en België als resultaat. De politiediensten detecteren weinig Nigeriaanse minderjarige meisjes als vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel. De minderjarigen worden door hun uitbuiter verplicht om zich als meerderjarige uit te geven. Zij hebben geen documenten zodat ze door de politie niet als minderjarigen worden gedetecteerd. Het is belangrijk om de politiediensten te sensibiliseren voor die methodes en contrastrategieën van de Nigeriaanse netwerken. Anders zullen wellicht nog maar weinig minderjarige Nigeriaanse slachtoffers worden gedetecteerd.

De eerstelijnsdiensten moeten worden gesensibiliseerd rond de specifieke kwetsbare situatie van minderjarige slachtoffers, zoals deze Nigeriaanse meisjes. De politie heeft maar één kans om een Nigeriaans slachtoffer uit de handen van haar pooister en het prostitutienetwerk te redden. De Nigeriaanse netwerken zijn immers uiterst professioneel, opereren internationaal en verplaatsen hun slachtoffers onmiddellijk naar een andere prostitutieplaats in het buitenland. Bij een interceptie van een Nigeriaans slachtoffer moet de gespecialiseerde cel mensenhandel van de politie worden ingeschakeld voor de verdere afhandeling.

Vaak worden de controles uitgevoerd door lokale politieagenten die geen of nauwelijks expertise hebben op het vlak van mensenhandel en het slachtofferstatuut mensenhandel niet kennen. Zij hebben dikwijls een attitude waarbij ze mensen zonder papieren viseren om ze over te laten brengen naar een gesloten centrum voor repatriëring of een bevel om het grondgebied te verlaten (BGV) af te laten geven. Het is uitgerekend bij Nigeriaanse slachtoffers die geen documenten hebben dat de agenten geen vragen over hun leeftijd stellen. Tegelijk worden de madammen en hun handlangers bij de controle niet verontrust, omdat zij wel (valse) identiteitsdocumenten

132 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2015, Schakels verbinden.*
133 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2017, Online.*
134 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood.*

hebben. De Nigeriaanse slachtoffers zonder papieren mogen niet worden gepercipieerd als 'illegalen die moeten worden gerepatrieerd' maar wel als vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel die in aanmerking komen voor het slachtofferstatuut. Zoiets vereist dat zowel de lokale politie als de lokale overheden worden gesensibiliseerd rond dat slachtofferstatuut.

De lokale besturen van steden en gemeenten moeten er doortastend over worden geïnformeerd dat volgens de bestaande regelgeving mogelijke slachtoffers van mensenhandel naar de gespecialiseerde centra moeten worden doorverwezen en niet mogen worden behandeld als mensen zonder papieren in het kader van een irregulier verblijf. Ook al is mensenhandel een federale materie, de lokale besturen mogen zich niet alleen focussen op overlastbestrijding.

Dat aspect is ook relevant voor de discussie over het wetsontwerp sekswerk, omdat veel Nigeriaanse sekswerkers zonder papieren momenteel in lokale gedoogzones werkzaam zijn.[135]

Interview met de Nederlandse Rapporteur Mensenhandel en Seksueel geweld tegen Kinderen

Nationaal Rapporteur Herman Bolhaar rapporteert aan de regering over de aard en de omvang van mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen in Nederland. De Nationaal Rapporteur monitort de effecten van het beleid op deze terreinen en formuleert aanbevelingen om de aanpak van mensenhandel en van seksueel geweld tegen kinderen te verbeteren. Myria en de Nationaal Rapporteur streven hetzelfde doel na en daarbij is samenwerking van groot belang. In het licht daarvan is aan de Nationaal Rapporteur Bolhaar een aantal vragen gesteld.

Hoe ziet u de problematiek in Nederland?

"Jaarlijks worden in Nederland naar schatting 5.000 mensen het slachtoffer van mensenhandel. Mensenhandel is een ernstige aantasting van de waardigheid en de integriteit van de mens en een inbreuk op de persoonlijke vrijheid. Zoiets meemaken kan langdurig ontwrichtende gevolgen hebben, en diepe sporen nalaten in de levens van slachtoffers. Het is daarom van groot belang dat we uitbuiting in de eerste plaats proberen te voorkomen. En als zoiets toch plaatsvindt, om het zo snel mogelijk te stoppen; slachtoffers te beschermen en hulp te bieden; daders op te sporen, te vervolgen, te veroordelen én te resocialiseren. Zo kan ook herhaald slachtoffer- en daderschap worden voorkomen."

"Als Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen doe ik doorlopend onafhankelijk onderzoek naar de aard, de omvang en de aanpak van deze fenomenen. Het is mijn taak de Nederlandse regering te adviseren over hoe deze aanpak kan worden verbeterd. Het afgelopen jaar ben ik daarbij drie doelgroepen tegengekomen die mij in het bijzonder zorgen baren. Dat zijn:

1. Nederlandse jongeren die slachtoffer en/of dader worden van seksueel geweld en uitbuiting. Binnenlandse seksuele uitbuiting is nog altijd de meest voorkomende vorm (circa 50%) van mensenhandel in Nederland. Een derde van de daders van binnenlandse seksuele uitbuiting is jonger dan 23 jaar op het moment van plegen. Naar schatting de helft van de slachtoffers van binnenlandse seksuele uitbuiting is minderjarig.
2. Arbeidsmigranten die naar Nederland komen en vanwege hun kwetsbare positie het risico lopen om uitgebuit te worden. Arbeidsuitbuiting vindt voornamelijk plaats aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Het gaat vaak om laagbetaalde, laaggeschoolde en flexibele arbeid in sectoren zoals de bouw, land- en tuinbouw, distributie, schoonmaak of de vleesverwerkende industrie. In Nederland werken meer dan 400.000 arbeidsmigranten in deze sectoren. Arbeidsmigranten zijn extra kwetsbaar omdat ze bijvoorbeeld de Nederlandse taal niet spreken of illegaal in Nederland verblijven. Hoeveel arbeidsmigranten precies te maken krijgen met arbeidsuitbuiting is onbekend.
3. Andere kwetsbare mensen in migratiestromen, zoals Afrikaanse migranten en vluchtelingen en alleenstaande minderjarige vreemdelingen uit landen als Vietnam. Zij lopen het risico om misbruikt en uitgebuit te worden op hun migratieroute. Nederland kan daarin zowel het bestemmings- als het doorreisland zijn. Ook 'ongedocumenteerden' in Nederland dragen deze kwetsbaarheid."

Wat vindt u dat er moet gebeuren?

"Voor deze complexe problemen zijn er geen gemakkelijke oplossingen. Mensenhandel verandert snel van karakter en wordt minder zichtbaar doordat het zich meer en meer online afspeelt. Steeds meer bestuurders en overheden – op lokaal, regionaal en landelijk niveau – erkennen de urgentie van deze problematiek. Dat is een belangrijke ontwikkeling."

135 Zie ook hieromtrent de conclusie van hoofdstuk 1 van deel 1 (conclusie sekswerk).

"Uit onze onderzoeken en uit talloze contacten in het professionele en bestuurlijke veld blijkt bovendien dat verschillende vormen van uitbuiting en seksueel geweld op verschillende vlakken sterk in elkaar overlopen en met elkaar verband houden. Zij kunnen in de context van een complexe multiproblematiek en ondermijnende criminaliteit niet los van elkaar worden gezien. Het gebruik van sociale media, internet en technologie loopt hier overigens als een rode draad doorheen. De coronacrisis heeft er bovendien voor gezorgd dat de bovenstaande doelgroepen nog meer de kwetsbaarheid in zijn gedrukt. Dat maakt een stevige en integrale aanpak noodzakelijk."

"Seksueel geweld en uitbuiting vormen een groot maatschappelijk probleem. Uit onze recente onderzoeken is naar voren gekomen dat het hierbij gaat om veel jonge slachtoffers en daders. Dat is heel ernstig, want seksueel misbruik heeft zware, vaak langdurige gevolgen. Als het bovendien gaat om jonge slachtoffers en daders, betekent dit dat het toekomstperspectief van deze jongeren in gevaar is, met alle mogelijke maatschappelijke gevolgen van dien. Het zicht op de groep minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting blijft evenwel beperkt. Seksuele uitbuiting in Nederland vindt tegenwoordig vrijwel alleen plaats in de minder zichtbare sectoren, zoals de escort-, hotel-, en thuisprostitutie."

"Internet en sociale media spelen een steeds grotere rol in zowel het contact tussen dader en slachtoffer — zoals het benaderen of bedreigen van slachtoffers via sociale media — als in de uitbuiting zelf. Dat vraagt om een verdiept inzicht in het slachtofferschap en de werkwijzen van de daders van binnenlandse seksuele uitbuiting. Gezien de jonge leeftijd van slachtoffers én daders is het vervolgens van belang deze kennis in te zetten bij het direct bereiken van deze doelgroep in preventiemaatregelen. Zoals we kinderen zwemles en verkeersles geven, moeten er ook structurele programma's komen rondom het voorkomen van seksueel geweld, bijvoorbeeld op school."

"Preventie zit ook in maatregelen om herhaling te voorkomen, zoals effectieve resocialisatie van daders. Daarbij is de inzet van alle partijen die om deze jongeren heen staan van belang. Om mensenhandel effectief te bestrijden, is slagkracht nodig in de uitvoering. Met steun voor de professionals die daadwerkelijk in contact staan met jongeren. Anders betalen deze jongeren en wij als maatschappij straks de rekening."

U noemde het risico dat kwetsbare arbeidsmigranten het slachtoffer worden van arbeidsuitbuiting. Wat kan er worden gedaan om deze kwetsbare arbeidsmigranten en slachtoffers beter te beschermen?

"Werknemers in laagbetaalde, laaggeschoolde banen met flexibele contracten, vaak arbeidsmigranten, zijn kwetsbaar voor allerlei misstanden. In het ergste geval betreffen deze misstanden arbeidsuitbuiting. Arbeidsmigranten zijn vaak (meervoudig) afhankelijk van hun werkgever en/of uitzendbureau. Werk, huisvesting, transport en (zorg)verzekering worden in één pakket aangeboden, waarbij het verlies van werk automatisch eveneens leidt tot het verlies van de andere basisbehoeften. Dergelijke afhankelijkheidsrelaties werken misstanden in de hand, en vormen in sommige gevallen de basis voor de criminele verdienmodellen van malafide werkgevers en arbeidsbemiddelaars."

"Binnen de Nederlandse samenleving en in de rechtspraak is het nog onvoldoende helder waar ernstige benadeling ophoudt en arbeidsuitbuiting begint. Bij ernstige benadeling gaat het vaak om gevallen van malafide werkgevers die hun werknemers ernstig onderbetalen, hen laten werken in slechte werksituaties of andere grove overtredingen van de arbeidswetten begaan, maar waarbij er bijvoorbeeld geen sprake is van aantoonbaar fysiek geweld of misbruik van een kwetsbare positie. Ernstige benadeling is geen term die volgt uit strafrechtelijke of bestuursrechtelijke wetgeving, maar is een door de Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid (ISZW — de Nederlandse arbeidsinspectie, red.) geïntroduceerd begrip."

"Dat er nog altijd zoveel onduidelijkheid bestaat over de positie van deze kwetsbare personen is zorgelijk. Wel komt er steeds meer aandacht voor de mechanismen die werknemers en sectoren kwetsbaar maken voor arbeidsuitbuiting. Het is belangrijk om te inventariseren welke werknemers en welke sectoren extra kwetsbaar zijn en waar dat is: per regio of gemeente kunnen daarin grote verschillen bestaan. Op basis van een gerichte lokale aanpak kan arbeidsuitbuiting effectief worden aangepakt."

Hoe zou grensoverschrijdende mensenhandel het best het hoofd kunnen worden geboden?

"Het aantal meldingen van buitenlandse slachtoffers van mensenhandel in Nederland stijgt. Die stijging van het aantal meldingen komt vooral door het groeiende aantal voornamelijk Nigeriaanse slachtoffers. Ondanks het grote aantal meldingen is er nog weinig bekend over de daadwerkelijke problematiek die daarachter

schuilgaat. Omdat de meldingen vaak weinig tot geen opsporingsindicaties hebben voor een strafonderzoek in Nederland stranden zaken vrijwel altijd voortijdig of worden die overgedragen aan buitenlandse opsporingsdiensten. Dat terwijl we niet weten wat er met deze groep slachtoffers is gebeurd, waarvan zij precies het slachtoffer zijn geworden, en hoe het kan worden voorkomen dat er nieuwe slachtoffers worden gemaakt."

"Daarnaast zijn er in de periode van 2015 tot 2019 zo'n 1.750 kinderen verdwenen uit asielzoekerscentra in Nederland. We weten niet waar deze kinderen zijn en wat hen overkomt. We weten wel dat ze een ernstig risico lopen om het slachtoffer te worden van uitbuiting en seksueel geweld. Uit de onderzoeken van het Expertisecentrum Mensenhandel en Mensensmokkel (EMM) en de Analyseproeftuin Migratieketen (APM) blijkt dat er in verband met deze vermissingen signalen zijn van mensenhandel en mensensmokkel. Gezien de internationale dimensie van de problematiek moeten deze onderzoeken in Europees verband worden uitgevoerd. Dat is nog niet gebeurd. Door de urgentie van dat probleem en de kwetsbaarheid van deze groep mogen we niet loslaten. We moeten tot op de bodem uitzoeken welke oorzaken daarachter zitten en welke aanknopingspunten er zijn voor de aanpak van dit probleem."

Hoe ziet u de internationale samenwerking voor zich?

"Een effectieve aanpak van mensenhandel binnen migratiestromen houdt niet op bij de Nederlandse grens. Ook wanneer de uitbuiting zelf niet in Nederland plaatsvindt, wil dat niet zeggen dat Nederland geen verantwoordelijkheid heeft. Zo verplichten internationale verdragen Nederland om slachtoffers te beschermen. Om mensenhandel binnen de migratiestromen effectief tegen te gaan, criminele organisaties te stoppen, en daarmee ook (toekomstige) slachtoffers te beschermen, is het noodzakelijk om inzicht te krijgen in hoe slachtofferschap zich in migratiestromen voordoet en wat de oorzaken zijn van de recente toename van het aantal meldingen van mensenhandel vanuit deze groep. Internationale samenwerking en een integrale samenwerking tussen alle Nederlandse partijen die betrokken zijn bij de aanpak (bijvoorbeeld het Openbaar Ministerie, politie, ngo's, liaisons) zijn daarbij essentieel."

"Daarnaast zien we dat seksuele uitbuiting zich vaak online afspeelt: een app waarmee slachtoffers worden geworven, een website waarop slachtoffers aangeboden kunnen worden, een chatprogramma waarmee slachtoffers onder druk kunnen worden gezet: het beperkt zich allemaal niet meer tot de landsgrenzen. Deze veranderende aard van de problematiek vraagt ook om een internationale aanpak: om wie gaat het, hoe ziet de problematiek eruit en wat kunnen we doen om te voorkomen, te signaleren, te stoppen, te bestraffen en passende hulp te bieden?"

"Een goed voorbeeld van een succesvolle internationale aanpak zie ik bij mijn andere mandaat: seksueel geweld tegen kinderen. De netwerken achter de beelden van seksueel kindermisbruik zijn vaak volledig anoniem, Engelstalig, en daardoor valt moeilijk te achterhalen waar de daders vandaan komen. Dat maakt internationale samenwerking noodzakelijk. Je ziet dat opsporingsdiensten hier veel samenwerken, door informatiedeling over verdachten (bijvoorbeeld als er een vermoeden bestaat dat iemand een bepaalde nationaliteit heeft). Ze delen kennis en expertise, en waar nodig worden aanhoudingen gecoördineerd en op elkaar afgestemd. Dat is een belangrijke ontwikkeling."

"Om mensenhandel effectief te bestrijden, is een aanpak op lokaal, nationaal en internationaal niveau nodig. Samenwerking met ons naaste buurland België en onze partnerorganisatie Myria is daarbij essentieel."

Hoofdstuk 3
Overzicht van de rechtspraak 2020 - begin 2021

1. Tendensen

Wat waren in 2020 en begin 2021 de grote tendensen in de rechtspraak over dossiers mensenhandel en mensensmokkel? In deze editie is het overzicht gebaseerd op dossiers waarin Myria zich burgerlijke partij heeft gesteld, op beslissingen die het heeft ontvangen van de opvangcentra voor slachtoffers en op beslissingen die zijn meegedeeld door magistraten. Myria belicht ook een recente uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

Myria heeft kennisgenomen van 42 beslissingen van gerechtelijke autoriteiten. Hieronder overloopt het de meest interessante, meer bepaald 34 beslissingen met betrekking tot 33 dossiers[136] in de verschillende rechtsgebieden van het land[137]:

- Bij twaalf beslissingen (waarvan vier in beroep) in elf zaken ging het om **feiten van seksuele uitbuiting**. Het betrof uitspraken in het rechtsgebied van het hof van beroep van Antwerpen (afdeling Antwerpen en hof van beroep), Brussel (Nederlandstalig) en Luik (afdeling Luik). Op één beslissing van de correctionele rechtbank in Luik na vielen de elf andere beslissingen in het Nederlandstalige landsgedeelte of voor Nederlandstalige rechtbanken in Brussel.

Wat **seksuele uitbuiting** betreft, zijn er — zoals de afgelopen jaren — heel wat beslissingen die verband hielden met Nigeriaanse netwerken. Bij verschillende andere beslissingen ging het om jonge vrouwen die via de *loverboy*-techniek zijn geronseld, onder wie sekswerksters. Een zaak van een gewoonterechtelijk huwelijk dat leidde tot de uitbuiting van de prostitutie van een Albanees slachtoffer werd opnieuw berecht. Tot slot werd een slachtoffer in de schoolsector gedetecteerd: de rechtbank herkwalificeerde de feiten van poging tot mensenhandel in een voltooid misdrijf.

- Bij acht uitspraken (waarvan twee in beroep) ging het om **zaken van economische uitbuiting**. De beslissingen worden voorgesteld per sector (bouw, transport, bakkerij, nachtwinkel, huishoudelijk werk). Een complexe zaak rond een detacheringscarrousel en onopzettelijke doodslag binnen de transportsector leidde tot veroordelingen wegens mensenhandel. Eén beslissing viel ook in een atypische sector, met name bureauwerk in een reisbureau. Het ging hier om beslissingen binnen de rechtsgebieden van de volgende hoven van beroep: Antwerpen (afdelingen Antwerpen en Mechelen), Brussel (hof van beroep), Gent (Oost-Vlaanderen (Dendermonde, Gent), West-Vlaanderen (Brugge)) en Luik (afdeling Luik).

Wat **economische uitbuiting** betreft, gaat het hoofdzakelijk om kleine dossiers. We stellen vast dat om tot het besluit te komen dat er sprake is van arbeidsvoorwaarden in strijd met de menselijke waardigheid — die een bestanddeel vormen van mensenhandel — de rechters rekening hebben gehouden met verschillende elementen zoals de arbeidsvoorwaarden en -omgeving (buitensporige werkuren, overdreven lage lonen, geen rustdagen), huisvesting in slechte omstandigheden, onder diverse voorwendselen inhouden van loon, afhankelijkheid van de werkgever (bijvoorbeeld bewakingscamera's). Opvallend is dat de rechtbanken in tal van dossiers heel wat geloof hechten aan de verklaringen van de werknemers, als die tenminste nauwkeurig en eensluidend zijn en onderbouwd worden door andere objectieve elementen. Toch geven heel wat rechtbanken nog altijd blijk van een gebrekkige kennis over de bepalingen inzake mensenhandel (door een vorm van vrijheidsberoving te eisen).

- Twee beslissingen hebben betrekking op **gedwongen criminaliteit**, de ene zaak is behandeld door het hof

136 Verschillende dossiers waarover al een uitspraak in eerste aanleg is gedaan zijn in vorige verslagen aan bod gekomen.
137 Deze beslissingen worden ook gepubliceerd op de website van Myria: www.myria.be.

van beroep in Antwerpen, de andere in Dendermonde. De slachtoffers waren een Belgische man en een Roemeense minderjarige.
- Bij twaalf uitspraken (waarvan vier in beroep) ging het om zaken van **mensensmokkel**. Het betrof uitspraken in het rechtsgebied van de hoven van beroep van Brussel (Brussel Franstalig en hof van beroep), Gent (Oost-Vlaanderen (Gent, Dendermonde)), West-Vlaanderen (Brugge) en hof van beroep), Antwerpen (afdeling Antwerpen) en Luik (afdeling Luik).

Wat **mensensmokkel** betreft, gaat het vaak om goed gestructureerde, of zelfs criminele organisaties. Ook worden nieuwe *modi operandi* vastgesteld, zoals smokkel aan boord van kleine boten of zeilschepen. Een grote zaak rond fraude met humanitaire visa leidde tot veroordelingen wegens mensensmokkel.

2. Mensenhandel

2.1. | Europees Hof voor de Rechten van de Mens, arrest-V.C.L. en -A.N. t. Verenigd Koninkrijk van 16 februari 2021

Dit arrest betrof een gebrek aan adequate bescherming van twee potentiële slachtoffers van mensenhandel die gedwongen waren een misdrijf te plegen.[138] Het Hof heeft geoordeeld dat artikel 4 (verbod op dwangarbeid) en artikel 6 § 1 (recht op een eerlijk proces) van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens waren geschonden.

Politieagenten hadden twee destijds minderjarige Vietnamese onderdanen ontdekt die in het Verenigd Koninkrijk op cannabisplantages werkten. Ze werden opgepakt en beschuldigd van inbreuken op de drugswetgeving, waarvoor ze schuldig pleitten.

Na hun veroordeling werden ze opgesloten in centra voor jeugdige delinquenten. De instantie die bevoegd was voor de erkenning van de hoedanigheid van slachtoffer van mensenhandel gaf hun achteraf de status van slachtoffer van mensenhandel. Ze heeft als taak potentiële slachtoffers van moderne slavernij op te sporen en ervoor te zorgen dat zij passende hulp krijgen.

Na de herziening van de beslissing om hen te vervolgen kwamen de vervolgende instanties evenwel tot het besluit dat ze geen slachtoffers van mensenhandel waren. Op basis van de feiten van elke zaak oordeelde het hof van beroep dat de beslissing om hen te vervolgen gerechtvaardigd was.

De voornaamste grieven van de verzoekers betroffen het gebrek aan bescherming door de autoriteiten nadat ze het slachtoffer waren geworden van mensenhandel, het feit dat zij geen adequaat onderzoek hadden gevoerd en dat ze geen eerlijk proces hadden gekregen.

Het Hof boog zich daarmee voor het eerst over het verband tussen artikel 4 van het Verdrag en de vervolging van slachtoffers en van potentiële slachtoffers van mensenhandel.

Het Hof is van oordeel dat de vervolging van slachtoffers of van potentiële slachtoffers van mensenhandel niet noodzakelijk volstaat om te kunnen spreken van een schending van artikel 4 van het Verdrag.

In deze zaak besloot het Hof evenwel dat er sprake was van een schending van artikel 4 (verbod op dwangarbeid) van het Verdrag, omdat de nationale autoriteiten hadden nagelaten adequate en concrete maatregelen te nemen ter bescherming van de verzoekers, die allebei potentiële slachtoffers van mensenhandel waren geweest. Het merkte met name op dat de verzoekers, hoewel zij waren betrapt in omstandigheden die deden vermoeden dat ze het slachtoffer van mensenhandel waren, waren beschuldigd van een inbreuk waarvoor zij — op advies van hun advocaten — schuldig hadden gepleit, zonder dat hun situatie vooraf door de bevoegde autoriteit was beoordeeld. Hoewel de bevoegde autoriteit de verzoekers het statuut van slachtoffer van mensenhandel had verleend, hadden de vervolgende autoriteiten deze conclusie verworpen zonder hun beslissing voldoende te motiveren. Op basis van dezelfde ontoereikende gronden had het hof van beroep vervolgens geoordeeld dat de vervolging gerechtvaardigd was.

Het Hof oordeelde dat deze beslissingen een schending vormden van de verplichting van de staat uit hoofde van artikel 4 van het Verdrag om concrete maatregelen te nemen ter bescherming van de verzoekers, hetzij onmiddellijk als potentiële slachtoffers van mensenhandel, hetzij later na erkenning door de bevoegde autoriteit van hun statuut van slachtoffer van mensenhandel. Ondanks

138 EHRM, *arrest V.C.L. en A.N. t. Verenigd Koninkrijk*, 16 februari 2021, verzoeken nr. 77587/12 en nr. 74603/12, beschikbaar via: V.C.L. AND A.N. v. THE UNITED KINGDOM (coe.int).

de geloofwaardige vermoedens van mensenhandel hebben noch de politie noch de vervolgende autoriteit de verzoekers ter beoordeling naar een bevoegde autoriteit doorverwezen. Bovendien hebben de vervolgende autoriteiten beide zaken later opnieuw onderzocht, waarbij ze de conclusie van de bevoegde autoriteit hebben verworpen zonder duidelijke redenen aan te voeren die haar conclusies konden weerleggen. Tot slot onderzocht het hof van beroep alleen of het bij de beslissing tot vervolging om een misbruik van procedure ging.

Het Hof oordeelde ook dat de procedure in haar geheel niet eerlijk was verlopen, hetgeen in strijd is met artikel 6 § 1 (recht op een eerlijk proces) van het Verdrag. Hoewel de autoriteiten enige voorzieningen jegens de verzoekers hadden getroffen na hun veroordeling, heeft het niet-beoordelen of de betrokkenen het slachtoffer van mensenhandel waren geweest hen mogelijk belet belangrijk bewijsmateriaal te verkrijgen dat hun verdediging kon ondersteunen.

2.2. | Seksuele uitbuiting

2.2.1. | Nigeriaanse netwerken

Net als in de vorige overzichten van de rechtspraak hadden verschillende beslissingen betrekking op Nigeriaanse netwerken, die onder anderen minderjarigen uitbuitten.

Nigeriaanse netwerken die ook meisjes lieten overkomen voor andere "madammen"

De **Nederlandstalige correctionele rechtbank in Brussel** heeft twee zaken behandeld met betrekking tot Nigeriaanse netwerken.

In de eerste, op **4 september 2020**[139] behandelde zaak werden zes beklaagden vervolgd om op verschillende manieren betrokken te zijn geweest bij tenlasteleggingen inzake mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting met verzwarende omstandigheden (met name minderjarigen en het in gevaar brengen van het leven van de slachtoffers), uitbuiting van de ontucht of prostitutie van meerderjarigen en minderjarigen en criminele organisatie. Twee beklaagden werden eveneens vervolgd voor witwassing.

De drie eerste beklaagden zijn verschenen, de drie laatste beklaagden gaven verstek.

Drie slachtoffers hadden zich burgerlijke partij gesteld.

Het dossier is opgestart in augustus 2018, na informatie uit het Afrikaanse prostitutiemilieu aan het Brusselse Noordstation. Een Nigeriaanse vrouw, zelf een contractuele prostituee, zou minstens 35 jonge Nigeriaanse meisjes via Italië naar België hebben laten smokkelen om hen in de prostitutiewijk van het Noordstation uit te buiten. Zij nam ook bestellingen van andere madammen aan, die meisjes wilden laten overkomen. De jonge meisjes zouden via Italië zijn overgebracht met behulp van een "zus" van deze vrouw, die zelf in 2018 met haar partner in Italië was aangehouden op verdenking van mensensmokkel. Het gaat om de vierde beklaagde in dit dossier.

Het onderzoek is gevoerd op basis van controles in de *carrées* (peeskamers), het verhoor van vermoedelijke slachtoffers, telefonieonderzoek, telefoontaps en huiszoekingen.

Slachtoffers werden gerekruteerd met leugenachtige beloften als zouden ze een baan als kapster, kokkin of kinderverzorgster krijgen en ze ondergingen een voodoorituee, waarbij zij moesten zweren hun "madam" niet bij de politie aan te geven. Ze moesten hun reisschuld van ongeveer 30.000 euro terugbetalen zodra ze hun bestemming hadden bereikt. Ze zijn via de Libische route naar hier gekomen. Om de grens tussen Niger en Libië over te steken, werden valse paspoorten gebruikt, die vervolgens werden vernietigd. Sommige van de meisjes werden onderweg geslagen en verkracht. Vanuit Libië werd de overtocht naar Italië gemaakt, waar de broer van de hoofdbeklaagde (de derde beklaagde) hen opwachtte. Vervolgens werden zij per trein naar België gebracht, of met valse papieren op een vliegtuig richting België gezet. Ze werden onmiddellijk naar vitrines gebracht om er zich te laten prostitueren. Ze moesten minstens de helft van hun inkomsten afstaan om hun schuld te vereffenen. Als één van hen stopte met betalen vooraleer de schuld was afbetaald, werd ze bedreigd of onder druk gezet om de terugbetalingen te hervatten.

Sommige slachtoffers werden naar Frankrijk gebracht om daar asiel aan te vragen, waarbij ze de ontvangen financiële steun aan de "madam" moesten overhandigen.

De hoofdbeklaagde hanteerde voor het gebruik van de gehuurde vitrines het "yemeshe"-systeem: als contractuele prostituee gaf zij meisjes toestemming om er zich te prostitueren, waarbij de opbrengsten onder hen twee werden verdeeld.

De rechtbank hield rekening met de meeste tenlastelegging van mensenhandel en met de verzwarende

139 Corr. Brussel Nederlandstalig, 4 september 2020, 23e k. (beroep).

omstandigheden: er is vastgesteld dat verschillende Nigeriaanse meisjes tussen 1 september 2015 en juni 2019 naar België zijn overgebracht met valse beloften rond een legale baan in Europa en vervolgens zijn gedwongen om zich in Italië of in België te prostitueren.

De meisjes werden in Nigeria geronseld door de zus van twee van de beklaagden of door een kennis van de hoofdbeklaagde of door de vader en de schoonmoeder van een andere beklaagde.

Hun leven werd in gevaar gebracht: tijdens de reis werden zij in kampen ondergebracht of hielden ze ergens halt waar ze zich moesten prostitueren om te kunnen eten en waar zij het slachtoffer werden van geweld of verkrachting.

De rechtbank hield eveneens rekening met de tenlasteleggingen uitbuiting van prostitutie en criminele organisatie.

De eerste beklaagde speelde een sleutelrol: zij liet de meisjes overkomen voor zichzelf of voor andere "madammen". Ze gaf instructies voor de rekrutering, bevestigde valse beloften, faciliteerde de reis van de meisjes in Europa, onderhield contacten met haar familie ter plaatse die voor de rekrutering zorgde en de Afrikaanse route organiseerde, volgde de reis van de slachtoffers en ving hen in België op om hen de prostitutie in te loodsen.

De rechtbank sprak deze beklaagde evenwel vrij van de tenlastelegging witwassen: aangezien zij zelf jarenlang als prostituee had gewerkt, was het niet bewezen dat het geld dat zij naar Nigeria stuurde afkomstig was van de uitbuiting van de prostitutie van de slachtoffers.

De tweede beklaagde werd vrijgesproken van mensenhandel en witwassen maar de rechtbank veroordeelde haar wel voor de tenlastelegging criminele organisatie: ze gebruikte het netwerk van de organisatie om leden van haar familie, onder wie haar dochter, over te laten komen. Zij heeft ook actief bijgedragen aan de uitvoering van activiteiten van de organisatie door onderdak te bieden aan de meisjes of door hen te vergezellen naar Frankrijk om daar asiel aan te vragen.

De derde beklaagde wachtte de meisjes in Italië op en zette hen vervolgens op een vliegtuig naar Brussel. De rechtbank wees erop dat het feit dat hij de meisjes niet rechtstreeks om betaling voor de verleende diensten heeft gevraagd irrelevant is. Artikel 433*quinquies* van het Strafwetboek vereist niet dat de verrichte handelingen winst hebben opgeleverd. Evenmin moeten de handelingen zijn gesteld met het oogmerk de slachtoffers zelf uit te buiten.

De vierde beklaagde bevestigde voor sommige slachtoffers de valse beloften, was de contactpersoon tijdens de overtocht en regelde, zodra de meisjes in Italië waren aangekomen, hun opvang in Italië en de verdere reis naar België. Zij was al door de rechtbank van Bologna veroordeeld voor gelijkaardige feiten.

Bij de vijfde beklaagde ging het om een madam die gebruikmaakte van de diensten van de hoofdbeklaagde om een slachtoffer over te laten komen.

De zesde beklaagde kreeg het voordeel van de twijfel en werd vrijgesproken van alle tenlasteleggingen.

De hoofdbeklaagde werd veroordeeld tot vier jaar gevangenisstraf en tot een geldboete (deels met uitstel) van 64.000 euro. De andere beklaagden werden veroordeeld tot gevangenisstraffen van vijftien tot dertig maanden en tot boetes van 8.000 tot 16.000 euro.

De slachtoffers die zich burgerlijke partij hadden gesteld kregen één euro provisioneel.

De tweede zaak, **die op 12 januari 2021 is behandeld**, betreft vier Nigeriaanse beklaagden, onder wie een broer en een zus.[140] Ze werden vervolgd wegens mensenhandel van verschillende jonge Nigeriaanse vrouwen, met verzwarende omstandigheden, waaronder de dood van één van de vrouwen, die levenloos in haar vitrine werd aangetroffen. Zij werden ook vervolgd voor aanwerving voor en uitbuiting van de prostitutie van deze jonge vrouwen, en wegens deelneming aan een criminele organisatie. Maar één beklaagde verscheen voor de rechtbank.

Drie slachtoffers en Myria hadden zich burgerlijke partij gesteld.

De beklaagden rekruteerden de slachtoffers in Nigeria. Zij raakten in Italië via de Libische route. Vervolgens ging het richting België, waar ze zich moesten prostitueren om hun schuld (tussen 25.000 en 30.000 euro) terug te betalen.

De zaak werd opgestart in november 2016, na een politiecontrole van één van de jonge vrouwen die aan het tippelen was. Omdat ze hier illegaal verbleef, werd zij naar een gesloten centrum gebracht. In januari 2017 diende ze een klacht in wegens mensenhandel. Tijdens haar verhoor legde zij uit hoe ze was gerekruteerd door één van de beklaagden, die haar een baan als mecanicien in Italië had beloofd, tegen betaling van 25.000 euro, die ze door haar werk in Europa moest terugbetalen.

140 Corr. Brussel Nederlandstalig, 12 januari 2021, 26e k. (definitief).

Nadat zij samen met andere meisjes door Libië was gereisd, werden ze door de Italiaanse kustwacht opgepikt en in een opvangcentrum in Napels ondergebracht. Van daaruit nam ze contact op met de beklaagde, die haar en een ander meisje kwam ophalen. Ze werd per trein naar België gebracht, terwijl twee andere meisjes, die voor een andere beklaagde moesten werken, per vliegtuig in België aankwamen. In België werden ze naar de flat van een "mama" gebracht, waar zij vernam dat ze als prostituee moest werken. Vier dagen nadat ze begonnen was, heeft de politie haar opgepakt.

Het onderzoek werd gevoerd op basis van onder meer een telefonieonderzoek, raadpleging van een ander Nigeriaans dossier, verhoor van slachtoffers en getuigen, huiszoekingen in de *carré* aan het Brusselse Noordstation en een bankonderzoek. De namen van de verschillende beklaagden die in de loop van het onderzoek opdoken bleken de organisatoren van/deelnemers aan de mensenhandelactiviteiten van deze jonge vrouwen te zijn.

In maart 2018 werd één van de slachtoffers, die zwaar was verminkt door een klant, opgevangen door een gespecialiseerd opvangcentrum. Het slachtoffer legde ook verklaringen af.

In juni 2018 werd een ander slachtoffer dood aangetroffen in haar vitrine, neergestoken door een onbekende man.

De familie was betrokken bij activiteiten die parallel liepen met de feiten uit een ander dossier (mama M.) en hield zich bezig met het illegaal overbrengen van meisjes, ook voor andere madammen.

De broer was een expert van de Libische route en stond er in contact met tussenpersonen. Zijn zus buitte de jonge vrouwen vervolgens uit in Brussel.

De rechtbank veroordeelde de beklaagden voor de meeste tenlasteleggingen. Tussen februari 2016 en oktober 2018 zijn verschillende Nigeriaanse meisjes met valse beloften rond legaal werk in Europa of activiteiten als prostituee voor eigen rekening geronseld, en vervolgens in de prostitutie gedwongen en uitgebuit. Ze moesten een deel van hun inkomsten afstaan aan de beklaagden om hun reisschuld af te betalen of mee betalen voor de "huur" van het appartement waar ze waren ondergebracht.

De rechtbank veroordeelde hen ook voor de tenlastelegging criminele organisatie: de komst van de meisjes was goed voorbereid en zij werden tijdens het hele traject nauwgezet opgevolgd. De organisatie deed een beroep op een aantal personen om de meisjes in Nigeria te ronselen, valse documenten af te geven en de slachtoffers tijdens hun reis te begeleiden.

De rechtbank veroordeelde drie beklaagden bij verstek tot gevangenisstraffen van veertig maanden tot vier jaar en tot boetes van 8.000 tot 32.000 euro. De vierde beklaagde, die op tegenspraak werd berecht, kreeg een gevangenisstraf van 33 maanden en een geldboete van 32.000 euro.

Eén slachtoffer kreeg 5.000 euro schadevergoeding, de anderen en ook Myria 1 euro.

Zaken die in beroep zijn behandeld: bevestiging en vrijspraak

Het hof van beroep van Antwerpen heeft twee zaken die in eerste aanleg door de correctionele rechtbank van Antwerpen werden behandeld en in het jaarverslag 2020 aan bod zijn gekomen opnieuw berecht.

In de eerste zaak, die op **20 november 2019** door de **correctionele rechtbank van Antwerpen**[141] werd behandeld, werden zes beklaagden vervolgd voor mensenhandel en mensensmokkel van verschillende slachtoffers, van wie er zich twee burgerlijke partij hadden gesteld.

Het onderzoek begon na een bericht aan de politie van een Franse ngo die een slachtoffer begeleidde. De twee slachtoffers werden in Nigeria geronseld door de moeder van de hoofdbeklaagde. Zij waren voor respectievelijk 25.000 en 20.000 euro naar Europa kunnen komen. Daarvoor moesten ze een voodooritueel ondergaan. Het eerste slachtoffer was amper zeventien jaar oud toen ze de reis aanvatte. Een slachtoffer werd in Italië opgepikt door een man, de tweede beklaagde, en onmiddellijk aan het werk gezet in de prostitutie om haar schuld af te betalen. Na een paar maanden besloot hij haar naar België te sturen. Eenmaal in België werd ze ondergebracht in een huis in het Antwerpse, waar ze het tweede slachtoffer opnieuw aantrof. Zij werkte in de Antwerpse flat en op verschillende andere plaatsen in België. In Brussel werkte ze in een vitrine, waarvoor zij huur moest betalen. Ze moest haar inkomsten afstaan aan de eerste beklaagde en de tweede beklaagde, zus en broer.

Op een gegeven moment werd ze naar Frankrijk gestuurd om er asiel aan te vragen en een maandelijkse uitkering van 350 euro te ontvangen, die ze volledig moest afgeven. Toen zij door de eerste beklaagde uit het appartement was gezet, kreeg ze onderdak bij kennissen van de beklaagden in Frankrijk. Daar nam ze contact op met de ngo.

---

141 Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 20 november 2019, k. AC10: beschikbaar op www.myria.be. Zie ook Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, p. 72.

Eén van de beklaagden is een prostituee, die haar vitrine aan het eerste slachtoffer verhuurde. Een andere beklaagde stelde zijn woning ter beschikking.

De rechtbank achtte de feiten van mensenhandel en mensensmokkel bewezen. De beklaagden maakten deel uit van een netwerk dat Nigeriaanse vrouwen naar België lokte en hen dwong om zich te prostitueren. De hoofdbeklaagden werden veroordeeld tot gevangenisstraffen van vijf en vier jaar, en tot boetes van 16.000 euro. Verschillende geldsommen zijn in beslag genomen. De burgerlijke partijen ontvingen respectievelijk 21.679 euro en 8.500 euro als (materiële en morele) schadevergoeding.

De eerste beklaagde en hoofdbeklaagde tekende beroep aan tegen alle beschikkingen van de beslissing. Deze zaak kwam voor het **hof van beroep in Antwerpen** op **8 januari 2021**[142]. Het hof van beroep bevestigde het eerdere vonnis. Het hof oordeelde dat de stelling van de beklaagde dat de twee slachtoffers haar valselijk beschuldigen omdat zij een einde maakte aan hun comfortabele leventje door hen uit het appartement te zetten omwille van de komst van haar partner en baby en omdat de slachtoffers hoopten zo verblijfsdocumenten te krijgen volstrekt ongeloofwaardig was. Het verloop en de resultaten van het onderzoek (onder meer het onderzoek op de website redlights.be, de uitlezing van telefoniegegevens, de notities in de bagage van het slachtoffer, de verklaring van een vriendin van de beklaagde, de politionele vaststellingen, het retroactieve telefonieonderzoek, de inlichtingen uit Italië en Frankrijk) komen overeen met de duidelijke en gedetailleerde verklaringen van de beide slachtoffers. Het hof oordeelt dan ook dat de feiten van mensensmokkel en mensenhandel vaststaan. Op een kleine aanpassing van de plaatsbeschrijving en incriminatieperiode na wordt het eerdere vonnis bevestigd.

Het hof bevestigde ook de in eerste aanleg uitgesproken straffen.

De tweede zaak leidde in beroep tot de vrijspraak.

In een **vonnis van 30 maart 2020** had de correctionele rechtbank van Antwerpen zich uitgesproken over een zaak waarin een beklaagde werd vervolgd voor mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting met verzwarende omstandigheden[143].

De feiten dateerden van half 2015 tot begin 2016. Het slachtoffer kwam in Nigeria in contact met smokkelaars die haar naar Europa konden brengen. Ze zou daarvoor 52.000 euro moeten terugbetalen over een periode van zes maanden. Ze vloog naar Turkije, van waar ze per boot naar Griekenland werd gesmokkeld. De boot werd onderschept door de Griekse kustwacht, die haar naar een opvangkamp bracht. Zij werd opgehaald door de beklaagde en haar vriend en meegenomen naar Athene. Ze werd gedwongen om zich op straat te prostitueren aan tien euro per klant. Zo zou de afbetaling te lang duren, dus werd haar aangeraden om naar België te gaan waar zij meer kon verdienen en waar ze kon wonen bij een kennis van de beklaagde.

Het geld dat ze verdiende moest ze overschrijven op een Griekse bankrekening op naam van de vriend van de beklaagde. In Nigeria onderging het slachtoffer voor het vertrek een voodooritueel. Dat werd regelmatig als dreigement gebruikt. Eveneens werd ermee gedreigd dat haar kinderen in Nigeria zouden worden ontvoerd.

Tijdens het onderzoek is een verzoek om rechtshulp naar Griekenland gezonden om meer informatie te verkrijgen over de beklaagde en de personen met wie zij samenwoonde. Een bankonderzoek bevestigde ook de overschrijvingen naar de Griekse bankrekening.

De beklaagde werd in eerste aanleg veroordeeld. De rechtbank was van oordeel dat de verklaringen van het slachtoffer samenhangend, gedetailleerd en geloofwaardig waren, en konden worden gestaafd door een aantal elementen uit het strafdossier.

Uit de verklaringen van het slachtoffer bleek dat de beklaagde het slachtoffer verplicht in de prostitutie tewerkstelde door met voodoorituelen te dreigen. Het slachtoffer werd bij verschillende personen gehuisvest voor het uitoefenen van de prostitutieactiviteiten en moest haar inkomsten afgeven (via overschrijving op de rekening van een vriend van de beklaagde). Het slachtoffer werd niet alleen bedreigd, ook haar zus en kinderen in Nigeria werden bedreigd. Zij bevond zich in een precaire situatie omdat ze geen legaal verblijf had en de taal niet machtig was. Op basis van deze elementen uit de verklaringen van het slachtoffer ondersteund met vaststellingen van de politie, overeenstemmende verklaringen van getuigen, de resultaten van het rechtshulpverzoek uitgevoerd in Griekenland, het bankonderzoek en het retroactieve telefonieonderzoek achtte de rechtbank de feiten van mensenhandel met verzwarende omstandigheden bewezen.

De beklaagde trok naar het hof van beroep. De zaak kwam voor **het hof van beroep in Antwerpen** op **10**

142 Antwerpen, 8 januari 2021, k. C6.

143 Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 30 maart 2020, k. AC10, nr. 2020/1876: beschikbaar op www.myria.be. Zie ook Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, p. 72.

december 2020[144]. De beklaagde verzette zich tegen de beslissing betreffende de ten laste gelegde schuld en de daaropvolgende straftoemeting.

Het hof van beroep verklaarde het beroep ontvankelijk en oordeelde dat de schuld van de beklaagde aan de feiten niet is bewezen op basis van de gegevens uit het strafdossier. Het onderzoek door de Griekse autoriteiten — na het versturen van een rechtshulpverzoek naar Griekenland — leverde te weinig informatie op waardoor niet met zekerheid vaststaat dat de beklaagde schuldig zou zijn. Het hof van beroep verklaarde de beklaagde niet schuldig aan de haar ten laste gelegde feiten en sprak de beklaagde vrij.

2.2.2. | Loverboy-techniek

"Loverboys" die minderjarigen uitbuiten

De **correctionele rechtbank van Luik** moest zich op **3 februari 2021** uitspreken in een grote zaak over *loverboys* die onder anderen minderjarigen hadden uitgebuit.[145]

Zes beklaagden, onder wie drie vrouwen (van wie één de ex-partner en moeder van de dochter van de hoofdbeklaagde is), werden vervolgd om op verschillende manieren betrokken te zijn geweest bij tal van tenlasteleggingen: mensenhandel van minderjarigen en volwassenen, werving met het oog op de uitbuiting van de prostitutie van minderjarigen en meerderjarigen, en bendevorming. De hoofdbeklaagde — die de Franse nationaliteit heeft — en een andere beklaagde werden eveneens vervolgd wegens reclame voor een aanbod van diensten van seksuele aard, en samen met een andere beklaagde wegens slagen en verwondingen. De hoofdbeklaagde, die zich in staat van wettelijke herhaling bevond, werd ook beschuldigd van identiteitsdiefstal, kwaadwillige belemmering van het verkeer, illegaal vuurwapenbezit, diefstal, onbruikbaar maken van een voertuig, valsheid in geschrifte en gebruik van valse stukken, en gewapende weerspannigheid. Een andere beklaagde werd ook vervolgd voor de vrijheidsberoving van een slachtoffer en twee andere beklaagden voor toedekking van misdaden.

Het dossier werd opgestart toen de politie in september 2019 in een hotel in Luik een interventie moest doen na een telefoontje van het personeel dat een wapen en munitie had aangetroffen in een kamer, waarbij de gasten op de vlucht sloegen in een voertuig dat achterna werd gezeten. De inzittenden werden geïdentificeerd als een jonge Franse minderjarige vrouw — die na een melding van haar ouders als vermist geseind stond —, de hoofdbeklaagde, eveneens een Fransman, en een andere persoon die in dit dossier niet wordt vervolgd. De auto was gehuurd door laatstgenoemde en de hotelkamer door diens broer. De hoofdbeklaagde wist te ontsnappen en was naar verluidt gewond.

Het minderjarige meisje prostitueerde zichzelf via de website "*quartier rouge*" onder verschillende bijnamen en zou, om haar identiteit te valideren, die van haar zus hebben gebruikt die zich niet prostitueert en bij haar ouders in Frankrijk woont.

Op 15 januari 2020 kreeg de politie een melding binnen dat een jonge vrouw zich prostitueerde in een studio in Luik. Naar verluidt was het sinds enkele weken een constant komen en gaan in dat gebouw. De vrouw zou altijd vergezeld zijn geweest van minstens één van de vier personen, die zich met huurwagens verplaatsten. Ook het minderjarige Franse meisje zou zich op dat adres prostitueren. De jonge vrouwen zouden bij hun activiteiten worden begeleid door twee mannen.

De politie deed buurtonderzoeken, controleerde de website *"quartier rouge"* en luisterde het nummer van één van de beklaagden af. Daardoor bleek dat het minderjarige meisje een relatie had met de hoofdbeklaagde. Zij komen allebei uit dezelfde gemeente in Frankrijk. Ze zouden ook samen met een andere jonge vrouw naar het zuiden van Frankrijk zijn gereisd, waar ze hun prostitutieactiviteiten voortzetten. Na een gewelddadige ruzie op de autosnelweg op de terugweg uit Frankrijk in februari 2020 zou het minderjarige meisje naar haar familie zijn teruggekeerd en zou zij bij de Franse autoriteiten een klacht hebben ingediend tegen de hoofdbeklaagde wegens uitbuiting van prostitutie.

Later zouden nog andere jonge vrouwen worden geïdentificeerd die zich voor rekening van de beklaagden prostitueerden in hotels in het Luikse.

De hoofdbeklaagde riep verschillende procedure-argumenten in, waaronder de schending van het recht op een eerlijk proces en de rechten van de verdediging, die door de rechtbank zijn verworpen.

De rechtbank veroordeelde de hoofdbeklaagde voor de meeste tenlasteleggingen inzake mensenhandel. Voor het minderjarige meisje dat zijn vriendin was, oordeelde de rechter dat de bestanddelen van deze tenlastelegging *in casu* aanwezig waren, aangezien het jonge meisje zonder twijfel is opgevangen, ondergebracht, vervoerd en gecontroleerd met het oog op uitbuiting van prostitutie.

144 Antwerpen, 10 december 2020, k. C6.
145 Corr. Luik, afdeling Luik, 3 februari 2021, 19e k. (definitief).

Hij baseerde zich daarbij op de volgende elementen: het "nemen van controle" waarbij hij macht had over het slachtoffer en een houding aannam van emotionele verbondenheid. Het nemen van controle blijkt uit de telefoontaps, de verhoren van het slachtoffer, diverse getuigen en andere beklaagden. De ex-vriendin van de beklaagde verklaarde dat de beklaagde het jonge slachtoffer liet geloven dat hij een relatie met haar had, opdat zij zich zou prostitueren. Zij gaf hem het geld dat ze verdiende en hij huurde airbnb's en auto's. Hij bracht haar naar de verschillende locaties voor rendez-vous (bij klanten thuis, naar appartementen of naar hotels). Het slachtoffer werd door de beklaagde ook mishandeld.

De hoofdbeklaagde gebruikte dezelfde ronseltechniek bij andere slachtoffers, waarbij hij te werk ging via verleiding en voordeelvergelijking met andere pooiers.

De rechtbank veroordeelde ook een andere beklaagde voor een aantal tenlasteleggingen inzake mensenhandel. Hij vervoerde het Franse minderjarige meisje en regelde de huur van de kamers, zelfs al ontving hij niet rechtstreeks de opbrengsten uit het werk van het meisje. Hij stond eveneens in voor het vervoer van en het toezicht op andere jonge vrouwen.

Deze tenlastelegging gold ook voor een derde beklaagde, die eveneens jonge vrouwen rekruteerde en tot prostitutie dwong. Hij was aanwezig in de hotels en was te zien op de screenshots van het hotel. Bovendien plaatste hij advertenties op Snapchat om meerderjarige meisjes te ronselen.

De rechtbank hield niet alleen rekening met de verzwarende omstandigheden van de minderjarigheid van sommige slachtoffers en het misbruik van hun kwetsbare situatie als gevolg van hun precaire sociale situatie (alleenstaand, weggelopen, dakloos, …) maar ook met de geweldplegingen, bedreigingen en dwang waarvan er sprake was in de verhoren van sommige slachtoffers en getuigen en in de telefoongesprekken. De meisjes hadden weinig vrijheid van handelen, woonden samen met personen die hen in de gaten hielden en wisselden vaak van werkplek en woning. De rechtbank verklaarde ook de verzwarende omstandigheden van gebruikelijke activiteit en vereniging bewezen.

De rechtbank veroordeelde de mannelijke beklaagden voor de meeste tenlasteleggingen inzake werving met het oog op prostitutie. Hij herinnerde er in dat verband aan dat het aanwerven, meenemen, wegbrengen of de bewaring, zelfs met toestemming, van een persoon het materiële element van deze tenlastelegging is. Dat kan betrekking hebben op elke materiële handeling, ook het verstrekken van advies of informatie, waardoor de dader een persoon ertoe brengt zich te prostitueren. Het morele element is de intentie om een anders driften te bevredigen. Het is niet vereist dat de dader handelt met de intentie winst te maken voor zichzelf of voor een ander. Het aanwerven teneinde een anders driften te bevredigen sluit het doel om winst te maken evenwel niet uit.

Voor twee van hen hield hij ook rekening met de meeste tenlasteleggingen inzake uitbuiting van ontucht of prostitutie.

De hoofdbeklaagde werd veroordeeld voor de meeste andere tenlasteleggingen tegen hem.

De rechtbank sprak de vrouwelijke beklaagden evenwel vrij voor de tenlastelegging mensenhandel, omdat hij van oordeel was dat een vorm van dwang om toestemming te verkrijgen, misbruik van de kwetsbaarheid en een finaliteit, namelijk de seksuele uitbuiting van de jonge meisjes in kwestie, niet waren aangetoond. De rechtbank sprak hen ook vrij voor de tenlasteleggingen van aanwerving en uitbuiting van prostitutie.

De rechtbank veroordeelde de hoofdbeklaagde, die zich in staat van wettelijke herhaling bevond, tot acht jaar gevangenisstraf, tot een geldboete van 8.000 euro, vermenigvuldigd met het aantal slachtoffers (zes), zijnde 48.000 euro, tot een ontzetting uit de rechten en tot een verbeurdverklaring per forfaitair equivalent van de som van 30.000 euro.

De andere twee beklaagden werden veroordeeld tot respectievelijk twintig maanden en drie jaar, deels met uitstel en tot boetes met volledig uitstel.

Myria, dat zich burgerlijke partij had gesteld, kreeg één euro definitief.

"Loverboy"-methode om sekswerksters uit te buiten

Twee zaken van uitbuiting van sekswerksters werden in Antwerpen behandeld.

In de eerste zaak werd een Belgische beklaagde vervolgd wegens mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting van vijf slachtoffers, die op één na allemaal Belg waren. Ook zijn vriendin stond voor het merendeel van deze feiten terecht. De hoofdbeklaagde werd eveneens beschuldigd van de verkrachting van sommige slachtoffers, van slagen en verwondingen en van stalking van één slachtoffer. Ook een derde beklaagde werd vervolgd maar alleen voor de tenlastelegging slagen en verwondingen tegenover datzelfde slachtoffer.

Twee slachtoffers hebben zich burgerlijke partij gesteld.

De beklaagde ging altijd op dezelfde manier tewerk. Hij maakte als klant gebruik van de diensten van sekswerksters (escorts). Hij verleidde er een aantal of overtuigde hen ervan hem exclusief hun seksuele diensten te verlenen, in ruil voor huisvesting in zijn huis of in een flat die hij hun ter beschikking stelde. De meeste slachtoffers waren sociaal en economisch heel kwetsbaar, hadden geestelijke beperkingen of leefden aan de rand van de samenleving. Zodra hij voldoende invloed over de slachtoffers had, dwong hij hen tot prostitutie. Hij nam foto's van de slachtoffers, die hij of zijn partner vervolgens op verschillende websites plaatste. Hij regelde de afspraken met de klanten. Aan een aantal van de slachtoffers gaf hij drugs, om hen van hem afhankelijk te maken. Een groot deel van hun inkomsten moesten zij aan hem afstaan.

In een **vonnis van 29 juni 2020** heeft de **correctionele rechtbank van Antwerpen**[146] de twee beklaagden veroordeeld voor mensenhandel op basis van uitvoerige, gedetailleerde en eensluidende verklaringen van de slachtoffers, gestaafd door andere elementen uit het dossier (retroactief telefonieonderzoek en analyse van advertenties voor seksuele diensten, resultaten van huiszoekingen, uitlezing van gsm's, verklaringen van getuigen en beklaagden).

De beklaagde heeft wel degelijk de prostitutie van de slachtoffers uitgebuit door hen bij hem thuis (onderdak) voor hem te laten werken (controle), en door actief op zoek te gaan naar nieuwe slachtoffers (werving).

De andere beklaagde, die zijn partner was en zich ook prostitueerde, hielp bij de organisatie en bij de uitbuiting van de prostitutie van de slachtoffers: ze plaatste de advertenties, nam de telefoon "voor het werk" op, begeleidde de klanten, informeerde haar partner. Ook stond zij in voor de ontvangst en de verdeling van de opbrengsten.

De slachtoffers verklaarden dat zij, nadat ze met de beklaagde hadden samengewoond en voor hem hadden gewerkt, gedwongen werden andere of meer seksuele diensten te verlenen dan toen hij hun klant was (anale seks bijvoorbeeld). De rechtbank oordeelde dat de instemming van de slachtoffers irrelevant was, aangezien zij schrik hadden (of konden hebben) dat hij hen op straat zou zetten.

De rechtbank veroordeelde hen eveneens voor de tenlasteleggingen verkrachting, slagen en verwondingen en stalking, behalve bij de derde beklaagde, die voor deze tenlastelegging werd vrijgesproken.

Hij veroordeelde de beklaagde tot zeven jaar gevangenisstraf en tot een geldboete van 40.000 euro en de andere beklaagde tot drie jaar gevangenisstraf (met volledig uitstel) en tot een geldboete van 24.000 euro (deels met uitstel) en wees erop dat zij zowel slachtoffer als mededader was. Ze werkte als prostituee en werd door haar vriend (eerste beklaagde) geslagen wanneer zij te weinig klanten had. Zo bleef ze in de gratie van de beklaagde. De rechtbank hield hier rekening mee om haar uitstel te verlenen.

Hij veroordeelde de beklaagde tot de betaling van één euro provisioneel aan één slachtoffer en van 3.500 euro morele schadevergoeding aan het andere slachtoffer. De gevorderde materiële schadevergoeding van 15.000 euro, die overeenkomt met de winsten die het slachtoffer uit prostitutie zou hebben gepuurd, werd evenwel geweigerd. Volgens de rechtbank kon deze activiteit immers niet als grondslag dienen voor een vordering tot schadevergoeding.

De **tweede zaak**, die op **14 mei 2020**[147] door de **correctionele rechtbank van Antwerpen** is behandeld, betreft een Iraanse beklaagde die sekswerksters had geronseld in een Antwerpse prostitutiewijk. Hij werd vervolgd voor de tenlastelegging mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting van twee jonge Roemeense vrouwen, met verzwarende omstandigheden. Hem werd ook ten laste gelegd te hebben geweigerd om de onderzoeksrechter de toegangscodes voor zijn gsm te geven.

De zaak werd opgestart na een melding van de politie over raamprostituees in het Antwerpse Schipperskwartier die gedwongen zouden zijn een deel van hun opbrengsten af te staan aan de beklaagde en aan een andere man. Naar verluidt zou er met geweld zijn gedreigd en zouden er klappen zijn gevallen, omdat één van de slachtoffers en haar vriend weigerden te betalen.

De beklaagde was een bekend figuur in de Antwerpse prostitutiewijk en was in het verleden al veroordeeld voor inbreuken die in dezelfde buurt waren gepleegd (waaronder een aanval met een mes).

Hij gebruikte de *loverboy*-methode om sekswerksters te ronselen. Hij begon een relatie met hen, om vervolgens van hun prostitutie te leven en hen volledig onder controle te krijgen. Alles wat zij verdienden moesten ze aan hem afstaan. Hij bedreigde hen ook en gebruikte geweld tegen hen.

Onder druk van de beklaagde trok één van de slachtoffers haar eerdere verklaringen in en zei ze dat zij die onder

146 Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 29 juni 2020, k. AC10 (beroep van de hoofdbeklaagde).

147 Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 14 mei 2020, k. AC4 (beroep).

invloed van drugs had afgelegd. Ze moest haar verdiensten niet afstaan en de beklaagde zou geen geweld gebruiken. De rechtbank achtte deze nieuwe verklaringen niet geloofwaardig, in tegenstelling tot de eerdere verklaringen, die werden gestaafd door andere elementen uit het dossier (getuigenverklaringen en telefoontaps).

De rechtbank veroordeelde de beklaagde voor alle tenlasteleggingen. Voor mensenhandel werd hij veroordeeld tot een gevangenisstraf van zeven jaar en tot een boete van 16.000 euro. De rechtbank baseerde zich op de vaststellingen van de politieagenten, het telefonieonderzoek, de telefoontaps, de verklaringen van getuigen en slachtoffers, de resultaten van de huiszoeking en het financiële onderzoek, waaruit bleek dat de beklaagde geen inkomsten had.

De rechtbank is ingegaan op het verzoek van het parket om een verbod op te leggen nog langer het Schipperskwartier te betreden. Aangezien hij beweerde bij zijn ouders in Schoten te wonen/verblijven, was de rechtbank van oordeel dat zo'n verbod zijn re-integratie niet in gevaar zou brengen. Het is voor het eerst dat een dergelijk verbod wordt opgelegd aan een beklaagde die een officiële verblijfplaats in België heeft.

De beklaagde tekende beroep aan tegen zijn veroordeling.

In een arrest van **19 november 2020** oordeelde het **hof van beroep van Antwerpen** dat de beklaagde wel degelijk controle had over de twee slachtoffers, in de zin van artikel 433*quinquies* van het Strafwetboek om hen vervolgens uit te buiten.[148] Hij won het vertrouwen van de slachtoffers door hen te manipuleren, ging een relatie met hen aan en trok vervolgens bij hen in. Daarop kon hij beginnen controle over hen te krijgen, hen te domineren en uit te buiten.

Het hof bevestigde de in eerste aanleg uitgesproken straffen.

Uitbuiting van een jonge Bulgaarse vrouw

Het hof van beroep van Antwerpen heeft een zaak die de **correctionele rechtbank van Antwerpen op 10 maart 2020** in eerste aanleg had behandeld en die in het jaarverslag 2020[149] aan bod is gekomen opnieuw berecht.

In deze zaak werden twee beklaagden, een echtpaar, vervolgd wegens mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting. Het onderzoek begon nadat een slachtoffer, een prostituee die in het Antwerpse Schipperskwartier werkte, een klacht had ingediend tegen haar pooier en de vrouw die haar had geronseld. Zij verklaarde dat de tweede beklaagde haar twee jaar eerder had overtuigd om van Bulgarije naar België te komen om er als prostituee te werken. Eenmaal in België moest ze eerst haar reiskosten betalen, vervolgens de helft van haar inkomsten afstaan en uiteindelijk al haar inkomsten. Op basis van WhatsApp- en Facebook-berichten konden de speurders opmaken dat er aanvankelijk sprake was van een soort liefdesrelatie tussen het slachtoffer en de eerste beklaagde. Hij gebruikte daarbij de *loverboy*-techniek. Na verloop van tijd werd de toon van de gesprekken dreigender. Zij moest zich prostitueren in Antwerpen, Amsterdam en Brussel. De beklaagden regelden ook een vitrine voor haar.

Het slachtoffer en haar moeder in Bulgarije kregen doodsbedreigingen. De rechtbank achtte de feiten bewezen, ook voor de tweede beklaagde. Zij had eveneens een actieve rol gespeeld bij de rekrutering en de uitbuiting van het slachtoffer.

Het hof veroordeelde de eerste beklaagde tot een gevangenisstraf van vier jaar en tot een boete van 8.000 euro. Zijn vriendin, de tweede beklaagde, werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van dertig maanden en tot een boete van 8.000 euro. Hun eigendommen werden in beslag genomen.

De eerste beklaagde tekende beroep aan tegen alle beschikkingen van het vonnis. Deze zaak kwam voor **het hof van beroep van Antwerpen** op **30 oktober 2020**[150]. Het hof bevestigde het eerdere vonnis. De bewering van de beklaagde dat het slachtoffer nog werkzaam zou zijn in de prostitutiesector en dat zij dus niet gedwongen werd om in de prostitutie te werken doet geen afbreuk aan de feiten. De beklaagde verkreeg macht over het slachtoffer door gebruik te maken van de *loverboy*-techniek en beschouwde het slachtoffer als een geldmachine. Het slachtoffer en haar familie werden bedreigd, ook na aangifte bij de politie door het slachtoffer. Zijn handelingen getuigen van een totaal gebrek aan respect voor de fysieke en psychische integriteit van het slachtoffer. Het hof bevestigde de in eerste aanleg uitgesproken straffen.

Schijnhuwelijk

Op **22 december 2020** moest de **correctionele rechtbank van Antwerpen** een zaak behandelen waarin de *loverboy*-methode was toegepast en een schijnhuwelijk werd afgesloten.[151]

148 Antwerpen, 19 november 2020, k. C6.

149 Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 10 maart 2020, k. AC10, beschikbaar op: www.myria.be. Zie ook Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, p. 78.

150 Antwerpen, 30 oktober 2020, k. C6.

151 Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 22 december 2020, k. AC10 (beroep).

Twee beklaagden werden vervolgd voor mensenhandel en exploitatie van andermans ontucht of prostitutie van een slachtoffer, met verschillende verzwarende omstandigheden (gebruik van listige kunstgrepen, geweld, bedreigingen of enige andere vorm van dwang). De eerste en de tweede beklaagde vormen samen een gezin met drie schoolgaande kinderen.

Het slachtoffer heeft zich burgerlijke partij gesteld.

Het slachtoffer deed aangifte op 3 augustus 2016 dat zij zich in de periode van 2000 tot 2012 diende te prostitueren en seksueel werd uitgebuit door haar ex-vriend, de eerste beklaagde. Zij zou haar ex-vriend hebben leren kennen in Albanië toen ze daar studeerde. Door middel van de *loverboy*-techniek ontstond er al snel een relatie. Zij kwam naar België om hier een gezin te stichten waarvoor de eerste beklaagde haar visum, vlucht en vervolgens een schijnhuwelijk om een verblijfsvergunning te bekomen regelde. Nadien dwong hij haar om zich te prostitueren om de gemaakte kosten terug te betalen. Het slachtoffer werkte dagelijks in de prostitutie in Antwerpen of Oostende met amper één rustdag per maand en werd soms ondergebracht in Nederland. Zij verdiende veel geld dat ze moest afstaan aan de beklaagden die het investeerden in vastgoed in Albanië en in België. Samen manipuleerden zij haar, belemmerden ze haar sociale contacten en bedreigden zij haar met een mes en vuistslagen.

Volgens de verdediging zijn er geen strafbare feiten gepleegd en is de strafvordering verjaard. Er zouden geen concrete bewijselementen voorhanden zijn. De verdediging vroeg de vrijspraak voor de beklaagden.

De rechtbank stelt dat de feiten niet verjaard zijn en dat er evenmin een aantasting van de rechten van de verdediging van de beklaagden is. De rechtbank is van oordeel dat de tenlasteleggingen bewezen zijn. Het slachtoffer werd door de eerste beklaagde overgebracht naar België met het oog op seksuele uitbuiting en werd daarin onder dwang gecontroleerd. Ook het mededaderschap van de tweede beklaagde staat vast. Zij heeft bijgedragen aan het manipuleren van het slachtoffer en wetens en willens meegeprofiteerd van de geldsommen die het slachtoffer genereerde met haar prostitutie-activiteiten. Het slachtoffer heeft samen met de eerste beklaagde een kind, dat werd gebruikt als ultiem drukkingsmiddel volgens het *loverboy*-principe. De opmerkelijke snelheid waarmee alles geregeld werd toont duidelijk aan dat er een plan achter de activiteiten zat.

De rechtbank acht de feiten bewezen op basis van de gedetailleerde verklaringen van het slachtoffer, de vaststellingen van de politiediensten, inlichtingen bekomen van de Dienst Vreemdelingenzaken, het financieel onderzoek en gelijkluidende getuigenverklaringen. Ook de bedreigingen ten aanzien van het slachtoffer, zelfs op de dag van het verhoor van de eerste beklaagde, blijken uit de oproep aan de noodcentrale.

De eerste beklaagde wordt veroordeeld tot een gevangenisstraf van drie jaar en tot een geldboete van 6.000 euro. De vermogensvoordelen voor een bedrag van 37.570 euro worden verbeurdverklaard met gedeeltelijke toewijzing aan de burgerlijke partij. De tweede beklaagde wordt veroordeeld tot een gevangenisstraf van twee jaar, waarvan een jaar met uitstel voor vijf jaar en tot een geldboete van 6.000 euro.

De beide beklaagden worden er hoofdelijk toe veroordeeld om een morele schadevergoeding te betalen aan de burgerlijke partij van 7.500 euro. De burgerlijke partij had eveneens een materiële schadevergoeding van 3.630.000 euro gevraagd gebaseerd op haar prostitutiewerk maar dat werd door de rechtbank verworpen.

2.2.3. | Gewoonterechtelijk huwelijk

De **correctionele rechtbank van Antwerpen** heeft een zaak van mensenhandel die met een gewoonterechtelijk huwelijk verband hield opnieuw berecht. In een **vonnis van 12 november 2019** heeft de rechtbank de beklaagde bij verstek veroordeeld.[152]

In dit dossier werd een beklaagde vervolgd voor mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting van een slachtoffer. De zaak kwam pas in 2017 aan het licht maar de feiten dateerden al van 2015-2016. Het slachtoffer, een gescheiden moeder van één dochter, was onder druk van haar ouders een niet-officieel huwelijk aangegaan volgens Albanees gebruik. Haar partner, de beklaagde, was haar door vrienden aanbevolen als een rijke man die in Duitsland woonde. Zodra het huwelijk gesloten was, nam hij haar mee naar Italië. Daar verplichtte hij haar om zich op straat te prostitueren. Hij dreigde ermee haar jongere zusje aan te pakken als zij niet meewerkte. Ze werkte voor 20 à 30 euro per klant en moest al haar inkomsten aan de beklaagde afstaan. Samen met een vriend hield hij de vrouw in de gaten. Als ze niet genoeg verdiende, kreeg ze slaag. De beklaagde gebruikte drugs, was onvoorspelbaar en kon plots bijzonder agressief uit de hoek komen.

Het echtpaar reisde vervolgens naar Duitsland. Daar moest het slachtoffer in een groot bordeel werken. Zij moest voor 140 euro een kamer huren waar ze de nacht doorbracht. Ze verdiende 20 à 30 euro per twintig minuten.

152 Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 12 november 2019, k. AC10. (Beschikbaar op www.myria.be). Zie ook Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, p. 80.

Al het geld moest ze afgeven. In deze periode werd zij zwanger.

Het koppel ging naar België omdat abortus er goedkoper was. Een week na de abortus moest het slachtoffer ondanks de pijn opnieuw aan het werk, deze keer in een club in België. Zij woonde in een flat met een andere vrouw die voor de beklaagde werkte. Nadat ze gedwongen was geweest om te werken ondanks aanhoudend bloedverlies, slaagde zij erin te vluchten naar haar ouders in Albanië. Ze durfde hen niet te vertellen dat zij als prostituee had moeten werken. Toen de beklaagde erachter kwam dat ze in Albanië zat, vluchtte het slachtoffer naar een vriend in Nederland en vervolgens naar Zweden, waar ze asiel aanvroeg. Haar aanvraag werd afgewezen en uiteindelijk keerde zij via Denemarken naar België terug.

In zijn **vonnis van 23 februari 2021** verklaarde de rechtbank de beklaagde schuldig.[153] Het dossier bevatte voldoende objectief bewijsmateriaal om de geloofwaardige verklaringen van het slachtoffer te bevestigen.

De beklaagde werd veroordeeld tot vier jaar gevangenisstraf en tot een boete van 6.000 euro, 13.300 euro werd in beslag genomen. Dat bedrag komt overeen met de vergoeding van een sekswerkster voor een bepaalde periode, tegen een bedrag van ongeveer 140 euro per dag, zes dagen per week.

2.2.4. | Poging geherkwalificeerd in voltooid strafbaar feit: ontdekt op school

De **correctionele rechtbank van Antwerpen** heeft op **23 juli 2020** een zaak van poging tot mensenhandel behandeld, die als voltooid misdrijf van mensenhandel is geherkwalificeerd.[154]

Een beklaagde werd vervolgd voor poging tot mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting: zij had er alles aan gedaan opdat het slachtoffer zich zou prostitueren, had erop aangedrongen klanten te ontvangen, maar uiteindelijk kwam er niets van in huis omdat het slachtoffer ziek was of deed alsof zij ziek was op de dag van de afspraak.

De zaak werd opgestart toen de politie werd gecontacteerd door de school van het (meerderjarige) slachtoffer, die zich zorgen maakte. Het jonge meisje verwondde zichzelf opnieuw aan de armen en leek erg nerveus. Haar huiswerk was nooit in orde. Volgens de docent die haar tijdens haar stage begeleidde, zou het meisje hebben laten uitschijnen niet langer naar de stage te kunnen komen, omdat een vrouw seksuele ontmoetingen voor haar regelde. De politie nam toen contact op met het meisje, dat extreem nerveus en angstig leek. Ze verklaarde dat zij zichzelf verminkte uit stress en angst. Zij kende de beklaagde als een vroegere schoolvriendin. De beklaagde stelde haar voor opnieuw klanten te ontvangen en zei dat ze veel geld kon verdienen. Zij zou alles regelen: klanten, afspraken, hotels en flats. De opbrengsten zouden ze tussen hen beiden verdelen. Het meisje zou de dag daarvoor voor het eerst klanten hebben ontvangen maar had de afspraak afgezegd, omdat ze ziek was.

De beklaagde verklaarde het slachtoffer te willen helpen door voor haar meer respectabele klanten te vinden dan diegene die ze in het verleden had gehad.

Op basis van de verklaringen van het slachtoffer en van de beklaagde, de vaststellingen van de verbalisanten en de Whatsapp-gesprekken oordeelde de rechtbank dat de beklaagde haar actief tot prostitutie had aangezet, haar onder druk had gezet en tot prostitutie had gedwongen. Dat bleek uit de dwingende taal die in de berichten werd gebruikt. Het gedrag van de beklaagde (het slachtoffer vragen om naaktfoto's en -video's op te sturen om klanten te werven, het regelen van klanten en van plaatsen voor rendez-vous) vormt wel degelijk een bestanddeel van de inbreuk mensenhandel. Het feit dat er geen enkele afspraak kon doorgaan omdat het slachtoffer zich ziek had gemeld is irrelevant.

Het hof veroordeelde de beklaagde tot een gevangenisstraf van twee jaar, waarvan de helft met uitstel en tot een boete van 8.000 euro, met uitstel.

2.3. | Economische uitbuiting

2.3.1. | Bouw

Klusjesman

Het hof van beroep van Brussel heeft een zaak van mensenhandel in de bouwsector, die op **26 juni 2017** in eerste aanleg door de **correctionele rechtbank van Brussel** was behandeld opnieuw berecht.[155]

153 Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 23 februari 2021, k. AC10 (definitief).
154 Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 23 juli 2020, k. ACV3 (definitief).
155 Corr. Brussel Franstalig, 26 juni 2017, 89e k., beschikbaar op www.myria.be. Zie ook Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, p. 113.

In deze zaak stonden een Belgische beklaagde — de zaakvoerder — en zijn vennootschap terecht voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting van een Tunesische werknemer, die zich burgerlijke partij had gesteld. Samen met een andere beklaagde, de medezaakvoerder, werden ze ook vervolgd wegens verschillende tenlasteleggingen inzake sociaal recht (tewerkstelling van een buitenlandse werknemer zonder verblijfsrecht, geen Dimona-aangifte, prestaties niet aangegeven bij de RSZ, niet-betaling van loon).

De vennootschap, waarvan de hoofdbeklaagde zaakvoerder is, renoveert en verhuurt gebouwen, vooral onder de vorm van aparthotels. Deze beklaagde is rechtens of feitelijk altijd al de bedrijfsleider geweest. Tijdens de periodes waarin hij tijdelijk arbeidsongeschikt was, stelde hij andere zaakvoerders aan.

Het dossier werd opgestart na een controle van de sociale inspectie in de lokalen van de vennootschap, nadat zij een "tip" had ontvangen. De werknemer was er aanwezig en de inspecteurs stelden vast hoe verloederd de woning wel was (ruimte die dienstdeed als werkplaats en opslagplaats, bank als bed, geen waterkraan of toilet, geen keuken, vochtige woning, verouderde en gevaarlijke elektrische installatie). De werknemer legde uit dat hij als klusjesman werkte in de aparthotels die de hoofdbeklaagde verhuurde (insecticiden verspreiden, bagage dragen of meubels verplaatsen), dat hij er al een jaar woonde en dat hij naar het gemeentelijk zwembad moest gaan om zich te wassen.

De beklaagde stelde dat hij de werknemer, die verblijfstitel noch arbeidskaart had, had leren kennen op een moment waarop hij in hetzelfde gebouw en in dezelfde precaire omstandigheden leefde, dat hij hem had voorgesteld gratis in een leegstaand kantoor te gaan wonen waarin hij zelf had gewoond. De rechtbank stelde vast dat de leefomgeving ongeschikt was als woning. Bovendien werd de werknemer, die beschikbaar moest zijn zodra hem een dienst werd gevraagd, niet betaald. Af en toe kreeg hij 100 euro. Na verloop van tijd moest hij alsmaar meer klusjes doen (onderhoudswerken).

De rechtbank had de hoofdbeklaagde en zijn vennootschap daarom voor de tenlastelegging mensenhandel veroordeeld. Het stond immers vast dat hij de werknemer had blootgesteld aan werkomstandigheden die in strijd waren met de menselijke waardigheid, door hem op een ongezonde plaats onderdak te verlenen en hem diensten te vragen die niet in overeenstemming met de wettelijke barema's werden uitbetaald, zonder rekening te houden met de veiligheid of hygiëne op het werk, zonder sociale bescherming, zonder uurrooster, en door van hem te verwachten dat hij beschikbaar was zodra van hem een dienst werd gevraagd. De rechtbank veroordeelde de beklaagde en zijn vennootschap ook voor de tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht.

De beklaagde werd veroordeeld tot twintig maanden gevangenis met uitstel en tot een boete van 6.000 euro, de vennootschap tot een boete van 12.000 euro. De rechtbank gelastte bovendien de heropening van de debatten op een latere zitting om uitspraak te doen over de burgerlijke vordering (van de werknemer en van het centrum dat hem heeft opgevangen), aangezien de beklaagden geen conclusies hadden neergelegd over de burgerlijke vorderingen.

De zaakvoerder en de vennootschap gingen tegen de beslissing in beroep. De vennootschap is niet verschenen in hoger beroep.

In een **arrest van 3 november 2020** heeft het **hof van beroep van Brussel**[156] de in eerste aanleg uitgesproken veroordelingen bevestigd.

Renovatie van een privéwoning

In dit op **18 september 2020** door de **correctionele rechtbank van Dendermonde**[157] behandelde dossier werden drie beklaagden vervolgd wegens mensenhandel met het oog op uitbuiting door arbeid en omdat er geen Dimona-aangifte was ingediend. Ze werden ervan beschuldigd twee Marokkaanse broers te hebben aangeworven voor de renovatie van een privéwoning en hen tewerkgesteld te hebben in omstandigheden die in strijd waren met de menselijke waardigheid.

De beide werknemers hebben zich burgerlijke partij gesteld.

De zaak werd opgestart toen de politie werd opgeroepen voor een burgerlijk geschil. In het huis trof ze de twee werknemers aan. Zij hadden er verbleven tot ze ontdekten dat de sloten waren veranderd en hun spullen voor de deur waren gezet.

Eén van hen verklaarde dat hij in 2005 Marokko had verlaten om zich in Spanje te vestigen, waar hij een verblijfsvergunning had. Hij was actief in de bouwsector en had zijn eigen bedrijf. Eén van de beklaagden had zijn bedrijf online gevonden en had hem ingeschakeld om renovatiewerkzaamheden te verrichten in een huis in België. Er was overeengekomen dat hij 25 euro per uur zou verdienen, zijn broer 15 euro per uur. Hij werkte tien uur per dag, ook in het weekend. Hij kreeg 500 euro. Een contract

156 Brussel, 3 november 2020, 11e k.
157 Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde, 18 september 2020, k. D13V (beroep).

heeft hij nooit gekregen. Voor drie maanden moesten ze 1.500 euro huur betalen, die van hun loon werd afgetrokken. De woning was vuil en er was alleen een kleine boiler. Er was geen plaats om te douchen of te koken.

De broer zou verklaren dat hem 10 euro per uur was beloofd, dat hij 2.200 euro zou verdienen en ook een contract zou krijgen. Hij werkte tien uur per dag, dus zeventig uur per week, zeven dagen op zeven, en dat zes weken lang.

De zaken begonnen uit de hand te lopen toen zij één van de beklaagden om een kopie van het contract en hun geld vroegen. Ze werden bedreigd.

De werknemers werden opgevangen door een gespecialiseerd opvangcentrum voor slachtoffers van mensenhandel.

De rechtbank veroordeelde de twee beklaagden voor de tenlastelegging mensenhandel: zij hebben de komst van de twee werknemers vanuit Spanje naar België georganiseerd en hun huisvesting en werk geregeld in omstandigheden die in strijd waren met de menselijke waardigheid: ze werden uitgebuit, hun loon werd nauwelijks uitbetaald, ze presteerden het maximale aantal toegelaten werkuren en hun verblijfssituatie werd plots onderbroken.

De rechtbank sprak de derde beklaagde evenwel vrij, omdat er enige twijfel bestond over zijn — minimale — rol.

De beklaagden werden veroordeeld tot een gevangenisstraf van één jaar (met uitstel voor één van hen) en tot een boete van 8.000 euro (deels met uitstel voor één van hen).

De rechtbank veroordeelde de beklaagden tot de betaling aan de slachtoffers van respectievelijk 7.120 euro en 8.852 euro materiële en morele schadevergoeding.

2.3.2. | Transport

Carrousel van frauduleuze detachering en onopzettelijke doodslag

Een complexe zaak in de transportsector heeft tot veroordelingen wegens mensenhandel geleid. Bij deze zaak die op **27 november 2020** door de **correctionele rechtbank van Brugge**[158] werd behandeld, ging het om een carrousel van frauduleuze detacheringen en onopzettelijke doodslag.

De zaak betreft zes beklaagden, waarvan twee natuurlijke personen (de eerste beklaagde en de zesde beklaagde) en vier rechtspersonen (naamloze vennootschappen). Bij de tweede beklaagde en de derde beklaagde ging het om transportbedrijven, die een beroep deden op mecaniciens. De eerste beklaagde stond in voor de dagelijkse leiding. De vierde beklaagde (vennootschap) trad op als afgevaardigd bestuurster voor de tweede, de derde en de vijfde beklaagde (ook vennootschappen). De vijfde beklaagde was gespecialiseerd in de verkoop van nieuwe en gebruikte palletten. De zesde beklaagde was de werkgever van de palletherstellers.

De zes beklaagden (waaronder de twee transportfirma's) werden vervolgd wegens mensenhandel van vijf Poolse werknemers, van wie er twee zijn overleden. De hoofdbeklaagde en twee bedrijven werden ook vervolgd voor onopzettelijke doodslag jegens de twee overleden Poolse mecaniciens. Bij de andere tenlasteleggingen ging het om onvrijwillige slagen en verwondingen, niet-naleving van het sociaal strafrecht (geen Dimona-aangifte en geen betaling van loon aan 168 werknemers: mecaniciens, palletherstellers of chauffeurs) en praktijken van huisjesmelkerij. Het Openbaar Ministerie vroeg eveneens aanzienlijke inbeslagnames.

De moeder van één van de overleden Poolse mecaniciens, een intercommunale voor gas- en elektriciteit en Myria hadden zich burgerlijke partij gesteld.

Op 1 april 2012 werd de politiezone Tielt gecontacteerd naar aanleiding van een uitslaande brand in een loods. Deze loods fungeerde niet alleen als werkplaats, maar bleek ook dienst te doen als slaapruimte met voorzieningen voor zestien personen. Op het ogenblik van de zware brand verbleven er negen Polen in de loods. Er vielen twee dodelijke slachtoffers, twee werknemers waren zwaargewond en twee lichtgewond. Hoewel de uiteindelijke oorzaak van de brand niet achterhaald kon worden, bleek wel dat de ruimte absoluut niet brandveilig was en niet gekend was als woonplaats.

Volgens de arbeidsinspectie waren de verschillende vervolgde ondernemingen opgezet in een carrousel van detacheringen om frauduleus aan de toepassing van de Belgische wetgeving te ontkomen. Het personeel werd frauduleus gelijktijdig in Polen en België tewerkgesteld waarbij de in België actieve Poolse werknemers zelfs niet wisten voor welke Poolse firma ze werkzaam waren. De beweerde Poolse onderaannemer fungeerde in werkelijkheid louter als een doorgeefluik van goedkoop personeel dat enkel en alleen in België tewerkgesteld werd en derhalve onder het gezag stond van de Belgische klant.

158 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 27 november 2020, k. B17. (beroep).

De Poolse socialezekerheidsinstellingen werkten niet mee om de A1-detacheringsdocumenten in te trekken.

De verdediging voerde een aantal procedureargumenten aan (redelijke termijn overschreden, vermoeden van onschuld geschonden, nietigheid van een aantal van de verhoren van de slachtoffers omwille van een betwisting van de tolken[159]), die allemaal door de rechtbank werden verworpen.

De rechtbank acht de feiten bewezen, waaronder de mensenhandel. De rechtbank verwees naar een arrest van het Hof van Cassatie van 8 oktober 2014 en merkte op dat bij gebrek aan een juridische definitie of toelichting in de parlementaire werkzaamheden het begrip "rekrutering" van de tenlastelegging mensenhandel in zijn gewone betekenis moest worden opgevat. Er is sprake van rekrutering wanneer de beklaagden of hun vennootschappen de werknemers hebben aangeworven om hen hun arbeidskracht ter beschikking te stellen. Evenmin heeft de wetgever het begrip "omstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid" verduidelijkt, aangezien dat betrekking heeft op de essentie van de menselijke aard. De aantasting van de menselijke waardigheid is dus de "vermindering" van de menselijke kwaliteit van een persoon of groep van personen, met name het "neerhalen" van datgene wat de menselijke aard kenmerkt, namelijk de fysieke (zich vrij kunnen bewegen, in het eigen onderhoud kunnen voorzien, voor zichzelf kunnen zorgen, …) en geestelijke (de intellectuele en sociale vaardigheden die in een samenleving kunnen worden ingezet) capaciteiten.

Arbeidsomstandigheden die ertoe leiden dat werknemers niet langer in hun basisbehoeften kunnen voorzien kunnen in strijd zijn met de menselijke waardigheid, zoals lonen die niet in verhouding staan tot het aantal gepresteerde uren of het verrichten van onbetaalde prestaties, een werkklimaat dat niet voldoet aan de normen inzake welzijn op het werk. Bovendien moet bij de beoordeling van de situatie van buitenlandse werknemers worden uitgegaan van de arbeidsvoorwaarden in België.

De rechtbank stelde vast dat er geenszins sprake was van een echt woonhuis: de slachtoffers waren ondergebracht in een loods, die voordien respectievelijk gebruikt werd als een berghok voor zeilen en als een kaasmakerij, zonder enige verwarming of echte elektrische installaties noch andere voorzieningen. De accommodatie was slecht en gevaarlijk.

De werknemers bevonden zich in een precaire verblijfs- en sociale situatie. Ze moesten bijzonder lange werkdagen presteren (meer dan 65 uur per week, zes dagen per week) zonder compensatie en voor een ontoereikend loon.

De leefomstandigheden van de betrokkenen wijzen onmiskenbaar op huisjesmelkerij. De beklaagden zetten een constructie op waarbij duidelijk werd dat de loods als verblijfsplaats zou dienen, terwijl dat niet kon volgens de vigerende wetgeving. Voor heel wat werknemers werd ook geen Dimona-aangifte gedaan en/of konden ze geen correcte detacheringsdocumenten voorleggen.

De eerste beklaagde draagt de grootste verantwoordelijkheid en werd schuldig bevonden aan onopzettelijke doding, onopzettelijke slagen en verwondingen en mensenhandel (economische uitbuiting) van verschillende werknemers. Hij wordt eveneens schuldig bevonden aan huisjesmelkerij. Hij wordt veroordeeld tot een gevangenisstraf van drie jaar met gedeeltelijk uitstel en tot een geldboete van 60.000 euro waarvan de helft met uitstel voor een periode van drie jaar. Daarnaast wordt hij sociaalrechtelijk schuldig bevonden aan de laattijdige Dimona-aangifte van niet minder van 182 werknemers en tal van looninbreuken, waarvoor hij apart veroordeeld wordt tot een geldboete van 655.200 euro. De gegenereerde inkomsten worden verbeurdverklaard voor een bedrag van 1.475.408,03 euro.

De zesde beklaagde wordt veroordeeld tot een gevangenisstraf van vijftien maanden met gedeeltelijk uitstel en tot een geldboete van 15.000 euro waarvan 3.000 euro met uitstel voor een periode van drie jaar.

De andere beklaagden (vennootschappen) werden veroordeeld tot geldboetes van 18.000 euro of 45.000 euro met gedeeltelijk uitstel. De rechtbank gaat ook over tot bijzondere verbeurdverklaringen van de vermogensvoordelen die uit het misdrijf zijn verkregen voor bedragen tot 1.475.408,03 euro.

De rechtbank achtte de schadevordering van de intercommunale ongegrond.

Bij de brand raakte het laagspanningsnet van deze burgerlijke partij beschadigd. Er wordt daarentegen niet vervolgd voor onopzettelijke brandstichting. Het misdrijf huisjesmelkerij staat niet in noodzakelijk oorzakelijk verband met de brand, waarvan de precieze oorzaak niet kan worden achterhaald.

De moeder van het overleden slachtoffer krijgt een schadevergoeding van 15.000 euro voor vermengde morele en materiële schade. Myria krijgt een schadevergoeding van 5.000 euro voor vermengde morele en materiële schade.

159 De rechtbank verwierp deze eis omdat de identiteit van de tolken wel voldoende uitgeklaard was en ze effectief beëdigd waren.

2.3.3. | Bakkerij

Op **19 maart 2021** sprak **de correctionele rechtbank van Mechelen** zich uit over feiten van mensenhandel in een bakkerij tussen 23 november 2020 en 23 januari 2021.[160] Een beklaagde en zijn bedrijf werden vervolgd voor verschillende tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht waarbij vier werknemers betrokken waren. Hijzelf werd eveneens vervolgd voor mensenhandel met verzwarende omstandigheden tegenover drie van hen. Zijn vennootschap werd burgerrechtelijk aansprakelijk gesteld. Eén van de werknemers heeft zich burgerlijke partij gesteld.

Bij verschillende controles door inspecteurs van de RSZ en de RVA in een bakkerij werden meerdere sociale inbreuken vastgesteld, waaronder werknemers voor wie geen Dimona-aangifte was gebeurd, die niet in het bezit van een geldige Belgische verblijfsvergunning waren en/of zonder een studentenovereenkomst of arbeidsovereenkomst werkten. Uit de verklaringen van de personen die aan het werk waren, bleek dat zij onrechtmatig tewerkgesteld waren, bijzonder weinig betaald werden voor lange nachten werk, door het zwartwerk niet konden genieten van enige vorm van sociale bescherming, achterstallig loon tegoed hadden en zelfs woonden in een kleine kamer boven de bakkerij zonder toereikende voorzieningen. Er stonden camera's opgesteld om te controleren of het werk correct werd uitgevoerd.

De rechtbank acht de feiten bewezen op basis van de vaststellingen van de sociaal inspecteurs en hun opzoekingen, de verklaringen van de slachtoffers en de verklaring van de beklaagde, naast de toegevoegde foto's. De slachtoffers bevonden zich evenzeer in een precaire situatie omdat zij zich in een financieel moeilijke positie bevonden, geen Nederlands spraken en geen geldige verblijfsvergunning hadden, wat de beklaagde wist.

In zijn verdediging voerde de beklaagde aan dat hij de werknemers niet aangeworven heeft. De rechtbank wijst erop dat 'werving' geen actieve houding vereist van de persoon die de werknemer in dienst neemt. Het volstaat dat de aanwervende persoon de betrokken werknemer in dienst heeft genomen opdat deze hem zijn arbeidskracht ter beschikking zou stellen.

De beklaagde heeft geen blanco strafregister. Hij werd al 34 keer door de politierechtbank veroordeeld en liep ook al vier correctionele veroordelingen op, onder meer voor sociaalrechtelijke inbreuken. De beklaagde wordt veroordeeld tot een gevangenisstraf van twee jaar met probatie uitstel mits de voorwaarden worden nageleefd en tot een geldboete van 36.000 euro. De vennootschap werd veroordeeld tot een boete van 64.000 euro, deels met uitstel. Allebei werden ze veroordeeld tot betaling van één euro provisioneel aan de burgerlijke partij.

2.3.4. | Nachtwinkel

Op **2 april 2021** behandelde de **correctionele rechtbank van Luik** een zaak van mensenhandel in nachtwinkels.[161]

Een beklaagde uit Bangladesh werd vervolgd voor verschillende tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht, waarbij hij verschillende buitenlandse werknemers in zijn nachtwinkels had tewerkgesteld (geen Dimona-aangifte, tewerkstelling van werknemers zonder verblijfsrecht, niet-betaling van loon). Samen met zijn bedrijf werd hij ook vervolgd wegens mensenhandel tegenover drie van deze werknemers, Indiërs, en ook wegens andere tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht.

Zes werknemers stelden zich burgerlijke partij, van wie twee in verband met de tenlastelegging mensenhandel.

De beklaagde was de zaakvoerder van vier nachtwinkels, die via een vennootschap werden uitgebaat.

In februari 2014 werd een controle uitgevoerd in verschillende door de beklaagde uitgebate inrichtingen. In juni 2015 nam een gespecialiseerd opvangcentrum contact op met de RSZ-inspectie omdat twee personen die hier beiden illegaal verbleven zich hadden gemeld om hun werkomstandigheden aan te klagen. Tussen 2015 en 2018 werden verdere controles uitgevoerd, waarbij verschillende onregelmatigheden op het vlak van tewerkstelling van buitenlandse werknemers werden vastgesteld.

De beklaagde betwistte de ontvankelijkheid van de vervolgingen, omdat de rechten van de verdediging volgens hem waren geschonden, een argument dat door de rechter werd verworpen.

De rechtbank achtte de tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht bewezen (geen Dimona-aangifte, tewerkstelling van werknemers zonder verblijfsrecht, niet-betaling van loon).

In een uitvoerige (en betwistbare) motivering sprak de rechtbank de beklaagde evenwel vrij van de tenlastelegging mensenhandel, waarbij hij zich met name baseerde op

160 Corr. Antwerpen, afdeling Mechelen, 19 maart 2021, k. MC7 (beroep).

161 Corr. Luik, afdeling Luik, 3 februari 2021, 19e k. (beroep).

de zes IAO-indicatoren die wijzen op dwangarbeid en die volgens hem nuttig zijn om het begrip "arbeid die in strijd is met de menselijke waardigheid" te vatten.[162]

De drie werknemers hadden het over bijzonder lange werktijden, tegen een belachelijk laag loon, gelet op het bijzonder hoge aantal gewerkte uren, zonder enig sociaal of medisch statuut, onder cameratoezicht en onder druk (doordat ze wachtten op de regularisatie van hun verblijfsstatus, wegens het isolement omdat zij de taal niet spraken en omdat de beklaagde hun verbood om met elkaar over hun situatie te praten, of nog omdat ze de instructie hadden gekregen te vluchten in het geval van een controle in de winkels). Eén van hen was bovendien gehuisvest in een vochtig en onverwarmd gebouw, dat eigendom was van de beklaagde.

De rechtbank oordeelde dat het loon onder de geldende barema's lag, dat het niet regelmatig werd uitbetaald en dat de voorschriften inzake arbeidstijden niet waren nageleefd. Wel bleek niet, of toch met onvoldoende zekerheid, dat de werknemers op hun werkplek werden opgesloten, dat ze niet vrij waren om te gaan en staan waar ze wilden of dat de beklaagde ermee dreigde hen bij de politie aan te geven wegens illegaal verblijf.

De rechtbank merkte ook op dat de rugpijn van één van de werknemers niet wees op arbeidsomstandigheden die in strijd waren met de menselijke waardigheid maar het gevolg was van de aard van de geleverde prestaties (die het dragen van zware lasten impliceerden).

Het feit dat de arbeidsomstandigheden van de werknemers onaanvaardbaar waren (niet-naleving van de regelgeving inzake werktijden, bezoldiging en waarschijnlijk arbeidsongevallen), rechtvaardigde volgens de rechtbank evenwel niet dat deze elementen op zich uitbuiting inhielden in omstandigheden die in strijd waren met de menselijke waardigheid, wat het risico inhield om een te ruime interpretatie te geven aan het begrip mensenhandel.

De rechtbank was derhalve van mening dat er twijfel bestond, hoe gering ook, aangezien de rechter zich niet uitsluitend kon baseren op de verklaringen van de werknemers, die niet door andere elementen werden gestaafd.

De rechtbank veroordeelde de beklaagde tot een gevangenisstraf van een jaar met uitstel en tot een geldboete van 95.200 euro, met uitstel voor het bedrag boven de 15.000 euro, en de vennootschap tot een geldboete van 96.000 euro, met uitstel voor het bedrag boven de 3.000 euro.

Hij gelastte de verbeurdverklaring van een bedrag van 3.803,5 euro, zijnde de vermogensrechtelijke voordelen die ze uit de misdrijven hadden gehaald en die tijdens de controles uit de kassa's van de winkels in beslag zijn genomen.

De werknemers die zich burgerlijke partij hadden gesteld kregen de gevorderde bedragen (hoofdzakelijk in de vorm van achterstallig loon) toegewezen.

De rechter verklaarde zich onbevoegd om kennis te nemen van de op de tenlastelegging mensenhandel gebaseerde burgerlijke partijstelling van de twee werknemers maar kende hun een bedrag van respectievelijk 49.471,36 euro en 89.124,49 euro toe als achterstallig loon.

2.3.5. | Huishoudelijk werk

Het hof van beroep van Brussel heeft een beslissing van de **correctionele rechtbank van Brussel van 24 november 2017**[163] inzake huishoudelijk werk van een minderjarige gedeeltelijk tenietgedaan.

Een beklaagde werd vervolgd voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting en voor tal van tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht ten opzichte van een Congolees meisje dat op het moment van de feiten minderjarig was (twaalf jaar aan het begin van de feiten), zij woonde bij haar in en zou daar uitgebuit zijn. Ze werd daarenboven vervolgd voor feiten van geweld op het werk, illegale tewerkstelling van een kind en vrijwillige slagen en verwondingen

In april 2014 werd om een interventie van de politiediensten gevraagd voor een minderjarige die zich op straat in moeilijkheden bevond. Ter plaatse troffen zij een huilend vijftienjarig Congolees meisje aan, in het gezelschap van een vriendin. Het jonge meisje, dat op de vlucht was, stelde in te wonen bij de beklaagde, aan wie haar vader haar drie jaar eerder had toevertrouwd. Een verblijfstitel had ze niet. De beklaagde verdacht haar van hekserij en gedroeg zich om die reden al een

162 Zijnde: "bedreiging of fysiek geweld tegenover een werknemer, opsluiting in een werkplaats of beperking van de bewegingsvrijheid, schuldbinding, achterhouden van loon of exuberante inhoudingen op het loon, achterhouden van paspoorten en identificatiebewijzen en dreigementen van aangifte bij de politie als de arbeider zich in een irreguliere verblijfsstatus bevindt".

163 Corr. Brussel Franstalig, 24 november 2017, 59e k. beschikbaar op www.myria.be. Zie ook Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, p. 124.

maand gewelddadig tegenover haar. Diezelfde ochtend was zij verplicht geweest om op het balkon te gaan staan, terwijl het buiten koud was. De politie heeft haar naar het ziekenhuis begeleid, waar een arts pijn vaststelde als gevolg van verschillende kneuzingen. Ook op de foto's die de politiediensten van het jonge meisje namen waren duidelijke sporen van geweld te zien. Ze werd ondergebracht in een gespecialiseerd centrum voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel.

Zij verklaarde naar België te zijn gekomen om haar school af te maken, nadat ze in Congo lager onderwijs had gevolgd. Sinds haar aankomst woonde ze bij de beklaagde, een vriendin van een vriend van haar vader. Ze ging naar dezelfde school (secundaire afdeling) als de jongste van de vier kinderen van de beklaagde, die in het lager onderwijs zat. Ze moest zich met het huishouden bezighouden, het kind wassen, eten geven en naar school brengen. Als ze niet gehoorzaamde, werd de beklaagde agressief en gaf ze haar klappen. Zij sliep op een matras op de grond, in dezelfde kamer als de beklaagde en haar jongste dochter.

In eerste aanleg had de rechtbank de beklaagde vrijgesproken voor de tenlastelegging mensenhandel, aangezien er twijfel bestond over de omstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid: de huisvesting gebeurde in omstandigheden die in overeenstemming waren met de middelen van de beklaagde, gezien haar jeugdige leeftijd leek het niet abnormaal dat de beklaagde het paspoort van het jonge meisje bijhield, en het onzekere verblijf van het meisje heeft noch haar sociale leven, noch haar medische begeleiding vergemakkelijkt. De rechtbank had haar wel veroordeeld voor de tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht, voor illegale tewerkstelling van een kind en voor vrijwillige slagen en verwondingen. Voor de tenlastelegging geweld op het werk werd de beklaagde vrijgesproken.

De beklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van één jaar met uitstel en tot de betaling aan het jonge meisje, dat zich burgerlijke partij had gesteld, van een morele schadevergoeding van 2.000 euro en tot een materiële schadevergoeding van 38.414 euro.

Het Openbaar Ministerie en de burgerlijke partij hadden beroep aangetekend.

In een **arrest van 2 december 2019 bij verstek** vernietigde het **hof van beroep van Brussel**[164] deze beslissing. In tegenstelling tot de rechtbank had het hof verklaard dat ook de tenlastelegging mensenhandel, met alle genoemde verzwarende omstandigheden, en de tenlastelegging geweld op het werk, waren bewezen.

Na verzet van de beklaagde tegen het arrest heeft het hof van beroep van Brussel de zaak opnieuw onderzocht.

Aangezien ze geen beroep had aangetekend en het Openbaar Ministerie zijn beroep had beperkt tot de in eerste aanleg uitgesproken vrijspraken, verklaarde het **hof van beroep van Brussel** in een **arrest van 2 maart 2021**[165] de tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht, illegale tewerkstelling van een kind en opzettelijke slagen en verwondingen definitief als bewezen.

Het hof heeft het vonnis gedeeltelijk herzien, waarbij de tenlastelegging mensenhandel als bewezen werd beschouwd. Het baseerde zich daarbij op de elementen uit het strafdossier, de verklaringen van het slachtoffer, getuigenissen en de verhoren van de beklaagde en de leden van haar familie.

Het hof oordeelde dat er geen twijfel over bestond dat het minderjarige meisje tijdens haar lange verblijf bij de beklaagde gedwongen werd om zware huishoudelijke taken te verrichten en voor haar kinderen te zorgen in omstandigheden die in strijd waren met de menselijke waardigheid.

In dat verband wees het hof op het volgende: zij was verplicht om altijd beschikbaar te zijn; de werktijden beletten haar om normaal onderwijs te volgen; ze moest herhaaldelijk geweld, beledigingen en bedreigingen ondergaan; ze was gehuisvest in onmenselijke omstandigheden en haar paspoort had ze moeten afgeven.

De rechtbank veroordeelde de beklaagde tot een gevangenisstraf van twee jaar, deels met uitstel.

Ook het burgerrechtelijke vonnis werd herzien: het hof veroordeelde de beklaagde ertoe om aan het slachtoffer een materiële schadevergoeding van 100.577,60 euro te betalen (wat overeenkomt met de schade als gevolg van niet-betaling van het loon en van het verlies van twee schooljaren) en van een morele schadevergoeding van 5.000 euro.

Een andere zaak, die op **7 oktober 2020** door de **correctionele rechtbank van Gent** is behandeld, betreft de feitelijke moderne slavernij van drie Bulgaarse slachtoffers.[166] De feiten werden pas in een late fase van

164 Brussel, 2 december 2019, 11e k., beschikbaar op www.myria.be. Zie ook Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, p. 89.

165 Brussel, 2 maart 2021, 11e k.

166 Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 7 oktober 2020, k. G29 (beroep).

het onderzoek als mensenhandel gedetecteerd, voordien betrof het louter een onderzoek naar verwondingen en illegaal verblijf.

Twee beklaagden (een vader en zijn zoon) met de Bulgaarse nationaliteit stonden terecht voor mensenhandel met verzwarende omstandigheden (misbruik van de kwetsbare toestand van een persoon en gezag over het slachtoffer) en sociaalrechtelijke inbreuken (geen Dimona-aangifte), tegenover drie Bulgaarse slachtoffers voor de periode tussen augustus 2018 en september 2019. Eén van de beklaagden (de vader) werd ook vervolgd voor opzettelijke slagen en verwondingen ten aanzien van één van de drie slachtoffers.

Twee slachtoffers hebben zich burgerlijke partij gesteld, net als een gespecialiseerd opvangcentrum.

De feiten kwamen al in het begin van de incriminatie-periode aan het licht door een onderzoek van de Gentse lokale politie op 17 augustus 2018 naar de woonsituatie van de eerste beklaagde naar aanleiding van een nieuw verslag ambtshalve afvoering terwijl een buurtbewoner de politie had verwittigd dat hij er nog altijd verbleef. De politie vond dat verdacht en stelde vast dat de beklaagde nog in verschillende andere dossiers opdook. Bij een buurtonderzoek vermeldden verschillende buurtbewoners feiten van ernstige geweldpleging tegen onder meer een inwonende gehandicapte man. De politie volgde de situatie van nabij op en kon in september 2018 één van de slachtoffers in aanwezigheid van de tweede beklaagde treffen. De identiteitskaart van het slachtoffer was verlopen zodat de politie een proces-verbaal opstelde voor de verwondingen van het slachtoffer en zijn illegaal verblijf. Naar aanleiding van zijn illegaal verblijf werd het slachtoffer na het verhoor opgesloten in het stedelijke bewaarhuis in afwachting van een beslissing van de Dienst Vreemdelingenzaken. Bij de fouille stelde de politie nog vast dat zijn lichaam vol met oude en recente littekens stond zoals striemen, bloeduitstortingen, mogelijke brandwonden of schroeiplekken (sigaretten). De politie vermoedde dat deze littekens niet waren veroorzaakt door valpartijen en dat een diepgaand medisch onderzoek zich opdrong.

De beklaagden werden in september 2018 verhoord, net als de slachtoffers. In eerste instantie – zeker wanneer de beklaagden bij het slachtoffer aanwezig waren – verklaarde het eerste slachtoffer dat hij vaak dronken was, epilepsie had en er al altijd heel onverzorgd bij had gelopen als verklaring voor zijn vele (niet-geheelde) wonden en voor zijn voorkomen. De beklaagden voerden dat eveneens als verdediging aan en vermeldden dat zij het slachtoffer alleen probeerden te helpen door onderdak te bieden.

Naar aanleiding van deze vaststellingen en de inhoud van dit verhoor verzocht het parket om de beklaagde opnieuw te verhoren, ditmaal als verdachte, zo nodig met een tolk. Uiteindelijk kon hij na enkele geweigerde uitnodigingen eind februari 2019 verhoord worden waarop hij alles ontkende en door de politie 'ontseind' werd.

In april 2019 verwittigde de bediende van een tankstation de politie over eenzelfde bestelwagen waarbij een tweede man steeds met nieuwe bloedende verwondingen kwam betalen alsof hij regelmatig geslagen werd. De tankbediende bezorgde de camerabeelden waaruit bleek dat de betrokkene hetzelfde Bulgaarse slachtoffer was. Ondertussen waren er verschillende nieuwe klachten van buurtbewoners bij de politie binnengekomen.

Op 29 september 2019 startte de politie een nieuw buurtonderzoek waarbij verschillende getuigen de slachtoffers als slaven van de beklaagden omschreven. De politie kon ook zelf toevallig ter plaatse vaststellen dat een beklaagde een slachtoffer met een ijzeren staaf sloeg. Het slachtoffer verklaarde dat hij bij de hond sliep, taken uitvoerde wanneer de beklaagde dat vroeg, overschotten eten kreeg, vaak geslagen werd wanneer hij iets niet goed uitvoerde, verplicht werd zijn ontlasting buiten te doen, … Hij verklaarde de beklaagden ontmoet te hebben aan een opvangplaats voor daklozen, waar de beklaagden mensen kwamen ronselen om te werken onder het mom van hulp bieden.

Naar aanleiding van nieuwe buurtonderzoeken kwam aan het licht dat er nog een tweede en een derde slachtoffer waren. Het tweede slachtoffer legde gelijkluidende verklaringen af. Hij zou de beklaagden al in Bulgarije hebben gekend en door beloftes rond hulp voor een cataractoperatie naar België gekomen zijn. Omdat deze operatie niet geslaagd was, kon hij niet werken in de zaak van de beklaagde (zoon) en werd hij gedwongen om te helpen bij allerhande andere taken, onder meer in het huishouden. Hij werd op dezelfde wijze behandeld als het andere slachtoffer en verklaarde doodsbang te zijn voor de beklaagden. Het derde slachtoffer werkte volgens de verdediging als zelfstandige en voerde af en toe opdrachten uit voor de pittazaak van de tweede beklaagde in ruil voor aandelen in de zaak. Het slachtoffer stond evenwel niet geregistreerd als aandeelhouder en ontving geen aandelen. Hij was evengoed zelf totaal niet op de hoogte van deze zogenaamde constructie.

De beklaagden hadden samen met familieleden een hele frauduleuze constructie met vennootschappen gecreëerd. Zij richtten op dezelfde locaties verschillende vennootschappen op met dezelfde activiteiten zoals een pittabar, café, winkel en bouw die frequent failliet

of in vereffening gingen. Er werd in de loop van de jaren regelmatig gewisseld van bestuurder en vennoten, zonder inschrijvingsadres in België. Ze waren dikwijls afkomstig uit dezelfde streek in Bulgarije van waar de beklaagden afkomstig zijn en doken vaak opnieuw op in de verschillende vennootschappen. Daarnaast viel het nog op dat deze Bulgaren verbleven op het adres waar de pittazaken gelegen zijn.

Op basis van de vaststellingen van de politie tijdens buurtonderzoeken en huiszoekingen, de verklaringen van buurtbewoners, het medisch rapport over de verwondingen van het slachtoffer, een fotodossier en verklaringen van andere betrokkenen acht de rechtbank de beide beklaagden (vader en zoon) schuldig aan de tenlastelegging mensenhandel. De rechtbank verwees daarbij naar "het houden van hulpbehoevende landgenoten in een systeem van moderne slavernij, met gebruik van zwaar en zinloos geweld".

De slachtoffers werden ontegensprekelijk tewerkgesteld in strijd met de menselijke waardigheid. Zij woonden in erbarmelijke omstandigheden, kregen alleen etensresten en gingen verder in afvalcontainers op zoek naar eten, mochten geen gebruik maken van de sanitaire voorzieningen in de woning, kregen geen geld voor de uitgevoerde taken, werden fysiek en verbaal bedreigd. De eerste beklaagde wordt ook schuldig geacht aan het opzettelijk toedienen van slagen en verwondingen.

De twee beklaagden hebben allebei een zwaar strafverleden. De beide beklaagden worden veroordeeld tot een gevangenisstraf van vier jaar en tot een geldboete van 24.000 euro.

Zij worden ook allebei ertoe veroordeeld om aan de burgerlijke partijen een schadevergoeding te betalen, 21.232,62 euro aan het eerste slachtoffer (bestaande uit een materiële schadevergoeding voor niet-betaald loon en een materiële en morele schadevergoeding voor de feiten van mensenhandel en het opzettelijk toedienen van slagen en verwondingen), 10.975,63 euro aan het tweede slachtoffer (bestaande uit een materiële schadevergoeding voor niet-betaald loon en een morele schadevergoeding voor de psychische uitbuiting) en 2.500 euro aan Payoke vzw. Eveneens wordt de onmiddellijke aanhouding van beide beklaagden bevolen.

2.3.6. | Atypische sector: administratief werk in een reisbureau

In een vonnis van **14 december 2020** sprak de **correctionele rechtbank van Antwerpen** zich uit over een zaak van mensenhandel met de verzwarende omstandigheid van het misbruik van de kwetsbare situatie van een persoon[167], en sociaalrechtelijke inbreuken. De incriminatieperiode liep van 31 december 2017 tot 7 december 2019. Eén beklaagde werd vervolgd. Het Marokkaanse slachtoffer stelde zich burgerlijke partij.

Het dossier werd opgestart nadat de inspectiedienst Toezicht op de Sociale Wetten (TSW) samen met de politie op 7 december 2019 een onaangekondigde controle had uitgevoerd in een reisbureau dat als eenmanszaak uitgebaat werd door de beklaagde. Tijdens deze controle stelden de inspecteurs vast dat het slachtoffer de gegevens van een klant aan het noteren was in een boekje met bagagebonnen. Als reactie op de vraag van identificatie toonde de burgerlijke partij zijn onderdakplaats in de kelder van het gebouw en vertelde hij dat hij werkte zonder contract en zonder vast loon, maar in ruil voor onderdak (in een muffe, vochtige kelder zonder enige voorzieningen), brood, koffie en af en toe wat geld voor sigaretten. Hij opende de zaak om 10 uur 's ochtends en sloot terug af rond 19 uur. Hij ontving klanten, woog hun bagage en deed alle administratie voor de verzending van de pakketten. Alle transacties werden in boekjes genoteerd. Hij verklaarde al 2,5 jaar op deze plaats te wonen en te werken. Hij was voorts niet Dimona-geregistreerd en werkte zonder de nodige arbeids- en verblijfspapieren aangezien hij in irregulier verblijf in het land was en al eerder een bevel om het grondgebied te verlaten had gekregen. De beklaagde had hem beloofd te helpen met zijn verblijfsdocumenten, maar die belofte bleef dode letter.

Tijdens een eerdere politiecontrole op 30 juni 2019 had hij alleen een nieuw BGV gekregen en moest hij van de beklaagde verklaren er niet te werken en er alleen onderdak te hebben gekregen. Tijdens een andere controle op 7 december 2019 had de beklaagde hem in het Berbers opgedragen om niets te zeggen.

De beklaagde – met de Marokkaanse nationaliteit – voerde aan dat hij maar even weg was en om de burgerlijke partij een plezier te doen hem af en toe toeliet te helpen bij het werk. Hij verschafte hem onderdak nadat de burgerlijke partij hierom gesmeekt had omdat hij in irregulier verblijf was. Uit de analyse van de handschriften

167 Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 14 december 2020, k. AC1 (beroep).

van acht inbeslaggenomen bagagebonnenboekjes, de gedetailleerde verklaringen van het slachtoffer die ondersteund werden door de vaststellingen van de inspecteurs en het feit dat de burgerlijke partij in het bezit was van een oproepnummer dat op het visitekaartje van de onderneming was vermeld acht de rechtbank de feiten bewezen.

De beklaagde werd schuldig bevonden aan mensenhandel met de verzwarende omstandigheid dat er misbruik werd gemaakt van de kwetsbare toestand van een persoon en aan sociaalrechtelijke inbreuken (met name Dimona-meldingsplicht en tewerkstelling van een vreemdeling die niet gemachtigd is om te werken).

De beklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van één jaar en tot een geldboete van 24.000 euro.

De beklaagde moet eveneens een materiële schadevergoeding van 45.846,62 euro (berekening loon) en een morele schadevergoeding van 5.000 euro betalen aan de burgerlijke partij.

2.4. | Gedwongen criminaliteit

Het hof van beroep van Antwerpen heeft een zaak van mensenhandel met het oog op gedwongen criminaliteit, die de **correctionele rechtbank van Antwerpen op 30 maart 2020**[168] in eerste aanleg had behandeld, opnieuw berecht.

Vijf beklaagden met de Macedonische nationaliteit die tot dezelfde familie behoren werden vervolgd om op verschillende manieren betrokken te zijn geweest bij onder meer mensenhandel, misbruik van de kwetsbare toestand van een persoon, de vernederende behandeling van een persoon en bedreiging van een persoon. Eén slachtoffer, een Belgische man, en een gespecialiseerd opvangcentrum hadden zich burgerlijke partij gesteld.

Het onderzoek begon nadat de politie in de loop van 2019 verschillende meldingen van buren had binnengekregen dat een oudere man dagelijks in weer en wind op het terras van een huis sliep. De politie stelde een onderzoek in en trof inderdaad een onverzorgde man aan die hulp nodig had.

Uit het onderzoek bleek dat het eerste contact van het slachtoffer met de familie dateerde van 2008, toen hij als loketbediende bij De Post werkte. Ze begonnen te sympathiseren, en hij werd regelmatig bij hen thuis uitgenodigd. Zo ging het slachtoffer zich hechten aan de familie. Al snel werd hem af en toe geld gevraagd, omdat het gezin het moeilijk had. In het begin gaf hij de familie 300 euro per maand. Kort daarna gaf hij hun ook zijn bankkaarten en pincodes, waardoor hij *de facto* de controle over zijn geld verloor. Het slachtoffer kreeg ruzie met zijn eigen broer en zus over zijn nauwe contacten met de familie. Daardoor raakte hij sociaal nog meer geïsoleerd. Hij nam ook ontslag bij De Post nadat hij op verzoek van één van de beklaagden geld van zijn werkgever had gestolen.

In 2009-2010 verkocht het slachtoffer op voorstel van de familie zijn appartement. Een groot deel van de opbrengsten diende om zijn schulden terug te betalen. Het saldo werd gestort op de rekening waarvan de familie de bankkaart en de pincode had. Op heel korte tijd haalde de familie het geld van de rekening. Het slachtoffer ging opnieuw deeltijds werken en verdiende 1.400 euro per maand. Zodra hij werd uitbetaald, verbraste de familie het loon, onder meer bij de aankoop van een auto. Het slachtoffer huurde een studio van het CAW (Centrum Algemeen Welzijnswerk). De sleutel van het appartement had hij aan de familie gegeven, die het appartement onderverhuurde aan een kennis en het huurbedrag opstreek. Het slachtoffer zelf woonde in bij het gezin, betaalde wekelijks huur en was in erbarmelijke omstandigheden gehuisvest. De man werd gedwongen om buiten te eten en te slapen. Hij moest zich wassen aan de kraan. Als de familie hem de toestemming gaf, mocht hij af en toe een douche nemen.

De laatste maanden had hij op vraag van de beklaagden ook (een twintigtal) winkeldiefstallen moeten plegen.

De familie zette hem onder druk en dreigde hem op straat te zetten. Het slachtoffer was heel beïnvloedbaar en emotioneel afhankelijk van de familie. Ondertussen had hij een berg schulden gemaakt. Er werd een collectieve schuldenregeling aangevraagd. De buren waarschuwden uiteindelijk de politie en werden door de familie bedreigd.

Het onderzoek werd gevoerd op basis van een huiszoeking, vaststellingen van de politie, een bankonderzoek, gedetailleerde en samenhangende verklaringen van het slachtoffer en weinig geloofwaardige verklaringen van de beklaagden.

In eerste aanleg had de rechtbank alle beklaagden schuldig bevonden, allen voor de feiten die hun ten laste werden gelegd. Bovendien waren sommigen niet aan hun proefstuk toe. Ze hadden al verschillende veroordelingen op hun strafblad. Eén van de beklaagden was in het verleden reeds veroordeeld voor mensenhandel. De vader,

168 Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 30 maart 2020, nr. 1879 (beschikbaar op www.myria.be). Zie ook Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, p. 85.

moeder en een zoon van het gezin werden veroordeeld tot respectievelijk vijf jaar (ouders) en dertig maanden (zoon) gevangenisstraf en tot een boete van 20.000 euro. De andere twee kinderen van het gezin werden veroordeeld tot tien en achttien maanden gevangenisstraf met uitstel en tot boetes van 8.000 (deels met uitstel) en 800 euro. Hun bijdrage aan de feiten was beperkter.

Het slachtoffer kreeg een materiële schadevergoeding van 100.000 euro en een morele schadevergoeding van 2.500 euro. Het opvangcentrum kreeg 2.500 euro als materiële en morele schadevergoeding samen.

De beklaagden gingen in beroep.

In een arrest van **27 november 2020** oordeelde het **hof van beroep van Antwerpen**[169] dat het slachtoffer zich inderdaad in een bijzonder kwetsbare situatie bevond. De ouders zochten toenadering tot een alleenstaande man zonder kinderen die een vast inkomen had, om hem volledig afhankelijk van hen te maken door hem sociaal te isoleren en hem financieel uit te buiten. Daardoor zat hij in een bijzonder kwetsbare situatie, waarvan zij misbruik hadden gemaakt.

Voor de tenlastelegging mensenhandel — en dat in tegenstelling tot de rechtbank — hield het hof alleen rekening met de schuld van de ouders maar niet van hun dochter: zij had geen controle over het slachtoffer en het is niet aangetoond dat zij het slachtoffer zou hebben aangezet tot diefstal.

De ouders daarentegen hadden controle over het slachtoffer en boden hem onderdak aan, om hem tot winkeldiefstal aan te zetten. Zo legde het slachtoffer uit dat hij goederen moest stelen als zij gingen winkelen. Dat werkte en hij stal steeds meer omdat hij nooit werd betrapt. Toen hij er alleen op uittrok, kreeg hij een lijst met zaken die hij moest stelen. Als hij dat niet wou, werden ze agressief.

Het slachtoffer was ook verplicht de sleutel van zijn sociale woning af te geven. Zonder medeweten van de huisvestingsmaatschappij verhuurden de beklaagden de woning onder. De huur werd niet betaald omdat de beklaagden die over zijn bankkaart beschikten de inkomsten van het slachtoffer onmiddellijk van zijn rekening haalden. Het hof merkte op dat ook dit een strafbaar feit was, dat mogelijk werd gemaakt door de controle die het echtpaar over het slachtoffer uitoefende, door hem te dwingen tijdens deze periode bij hen in te wonen.

Het hof bevestigde voor het overige het vonnis in eerste aanleg. Een aantal boetes werden wel verlaagd. De dochter van het koppel, die vrijgesproken werd van de tenlastelegging mensenhandel maar veroordeeld werd wegens misbruik van zwakke personen, kreeg een probatiestraf. Eén van de zonen verkreeg opschorting van straf.

Het hof bevestigde de in eerste aanleg uitgesproken burgerrechtelijke veroordelingen.

Een andere zaak van gedwongen criminaliteit werd behandeld door de **correctionele rechtbank van Dendermonde** op **8 december 2020**.[170]

In dit dossier werd een Roemeense beklaagde vervolgd wegens mensenhandel met het oog op gedwongen criminaliteit van een jong Roemeens meisje, dat veertien jaar oud was bij het begin van de feiten. Ze moest winkeldiefstalen plegen. Hij werd ook vervolgd voor verkrachting van het meisje, en omdat hij, vergezeld van zijn toenmalige vriendin, eveneens zelf kledij had gestolen.

Het meisje stelde zich via haar voogd burgerlijke partij.

Van het slachtoffer werd een audiovisueel verhoor afgenomen en de jeugdrechter had haar op een geheim adres in een centrum voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel geplaatst. In Roemenië stond zij als vermist/ontvoerd geseind.

De beklaagde en het slachtoffer hadden elkaar in Roemenië leren kennen. De beklaagde was een ex-vriend van haar moeder en woonde in bij haar en haar kinderen, onder wie het meisje. Ze gingen uit elkaar. De beklaagde is toen naar België gekomen. Hij had iemand 1.000 euro betaald om het meisje over te laten komen. Zij woonde bij hem in en ze begonnen een relatie. Ze hadden seks zonder voorbehoedsmiddelen. Hij dwong haar in winkels kleren te stelen die hij vervolgens verkocht. Het slachtoffer legde uit hoe en in welke winkels de diefstallen werden gepleegd (in heel België), en waar de kleding werd verkocht. Haar verklaringen werden bevestigd door de resultaten na het uitlezen van de gsm van de beklaagde.

De rechtbank oordeelde dat er wel degelijk sprake was van mensenhandel: de beklaagde had het meisje inderdaad laten overkomen om samen winkeldiefstallen te plegen. Het feit dat hij er ook zijn nieuwe vriendin rechtstreeks bij betrok vormt een verdere aanwijzing. Het meisje

169 Antwerpen, 27 november 2020, k. C6.

170 Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde, 8 december 2020, k. D19D (definitief).

was minderjarig, verbleef hier illegaal en was volledig afhankelijk van de beklaagde. Het slachtoffer had geen toestemming gegeven. Er moet niet specifiek sprake zijn van fysiek geweld of emotionele dwang maar ook van misbruik van de kwetsbare situatie van het slachtoffer, wat hier het geval was.

De rechtbank hield geen rekening met de tenlastelegging verkrachting omdat uit het dossier bleek dat er een liefdesrelatie tussen hen bestond en dat het niet was aangetoond dat het om seksuele betrekkingen zonder wederzijdse toestemming ging. Volgens de rechtbank was het slachtoffer naar België gekomen in het volle besef dat zij een relatie met de beklaagde zou hebben, met inbegrip van seksuele betrekkingen. Daarom herkwalificeerde hij de feiten in aanranding van de eerbaarheid.

De rechtbank hield wel rekening met de tenlastelegging diefstal: hij was immers op heterdaad betrapt met zijn nieuwe partner.

De beklaagde, die dertig jaar ouder is dan het slachtoffer, had al een zwaar gerechtelijk verleden in Roemenië en in België met veroordelingen voor diefstal en een vrijspraak voor mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting waarbij hij het voordeel van de twijfel had gekregen.

De rechtbank veroordeelde de beklaagde tot dertig maanden gevangenisstraf en tot een boete van 8.000 euro, en tot betaling aan het slachtoffer van 1.500 euro schadevergoeding.

3. Mensensmokkel

3.1. | Iraakse netwerken

In dossiers rond twee Iraakse netwerken werden veroordelingen uitgesproken. Bij één daarvan ging het om feiten van mensensmokkel waarbij in mei 2018 het Koerdische meisje Mawda om het leven is gekomen.

In de eerste zaak, die op **25 november 2020** door de **correctionele rechtbank van Antwerpen**[171] is behandeld, stonden tien beklaagden terecht voor mensensmokkel met verzwarende omstandigheden (minderjarigheid van een aantal slachtoffers, misbruik van de kwetsbare toestand van personen, gebruik van dwang, leven van het slachtoffer in gevaar gebracht, van de betrokken activiteit een gewoonte gemaakt, daad van deelneming in een criminele organisatie). Zij werden ook vervolgd om als lid of als hoofd op verschillende manieren betrokken te zijn geweest bij een criminele organisatie.

De feiten hebben zich afgespeeld tussen juni en oktober 2019.

Twee beklaagden gaven verstek.

De organisatie was betrokken bij de smokkel van meer dan 230 personen waarbij altijd dezelfde *modus operandi* werd gebruikt om transmigranten tegen betaling van aanzienlijke geldsommen te smokkelen richting het Verenigd Koninkrijk. De slachtoffers werden in Duinkerke gecontacteerd, meestal via Facebook. Zij namen een bus richting de zogenaamde kleine jungle waar ze in de laadruimte van een kleine bestelwagen werden geplaatst en naar een parking op de E34 werden gebracht (omgeving Turnhout, Tessenderlo). Zij betaalden daarvoor tussen 3.000 en 5.000 euro of pond via het hawala-systeem (ondergronds bankieren), gelden die in bewaring werden gegeven en die bij een geslaagde smokkel vrij kwamen voor de criminele organisatie. De te smokkelen personen waren zowel meer- als minderjarigen, soms zelfs heel jonge kinderen en zwangere vrouwen. De smokkelslachtoffers kwamen vooral uit Irak, sommigen uit Iran. Ze werden soms meerdere malen door de politie geïntercepteerd. Er zijn meerdere individuele feiten van mensensmokkel in beeld gebracht die in verband kunnen worden gebracht met dezelfde organisatie. De omvang en de continuïteit onderlijnen de werking van de criminele organisatie. Hoewel de meeste slachtoffers geen of weinig bereidheid toonden om mee te werken aan het onderzoek of verklaringen af te leggen, toont het dossier (door observaties, telefonie-onderzoek en verklaringen) duidelijk de werking van de organisatie aan waarin de leden elk verschillende taken en een verschillende rol hadden.

Door de vaststellingen tijdens observaties lijdt het geen twijfel dat er minderjarigen werden gesmokkeld. Het betreft ongeveer een veertigtal minderjarigen waarvan de meesten kleine kinderen in gezinsverband waren, naast enkele niet-begeleide minderjarige vreemdelingen. Sommigen werden meermaals geïntercepteerd. De te smokkelen personen bevonden zich allemaal in een uitzichtloze situatie en zouden in om het even welke vrachtwagen stappen om het VK te bereiken. De beklaagden toonden geen greintje respect voor de integriteit van de personen. Zij werden ondergebracht in koelwagens, moesten soms urenlang in bossen wachten,

171 Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 25 november 2020, k. AC10 (beroep).

de voertuigen waarmee de smokkelaars zich verplaatsten bevonden zich in een erbarmelijke staat en zij reden tegen hoge snelheden met gevaarlijke verkeerssituaties tot gevolg. Verschillende slachtoffers verklaren dat de smokkelaars het geweld of de bedreigingen niet schuwden. Bovendien is er sprake van wapendracht en werden messen gevonden. Sommige smokkelaars mengden zich in de laadruimte tussen de gesmokkelden om toezicht te houden en onderlinge communicatie te voorkomen. Dat werd ook als drukkingsmiddel gebruikt om bij een politie-interceptie een correcte slachtofferverklaring te bemoeilijken. Gelet op het grote aantal vaststellingen en de *modus operandi* werd duidelijk dat de smokkel een gewoonte was, bovendien in het kader van een criminele organisatie met internationale vertakkingen die heel professioneel te werk ging om minder zichtbaar te zijn voor politiediensten.

De eerste beklaagde is onbetwistbaar de leidende persoon van de criminele organisatie. De tweede en de derde beklaagde betwisten hun deelname aan de besluitvorming. De rechtbank stelt daarentegen dat zij op basis van hun contacten met de leidende persoon, de leverancier van de voertuigen en de hawala-bankiers een verregaande betrokkenheid aan de dag legden. Zij dienen volgens de rechtbank als beslissingsnemers te worden beschouwd.

De overige beklaagden hebben niet alleen een ongeoorloofde feitelijke toestand aanvaard, maar pleegden ook zelf misdrijven door hun acties binnen de organisatie. Ze ronselden eveneens nieuwe klanten en fungeerden soms als toezichthouders tijdens de smokkeltransporten. De rechtbank volgt hun argumentatie rond de dunne grens tussen mededader en slachtoffer niet en stelt dat hun verklaringen door het telefonieonderzoek volstrekt ongeloofwaardig zijn. Daarenboven kregen zij misschien geen geld, maar in ruil voor hun medewerking werd een gratis overtocht in het vooruitzicht gesteld, wat een voordeel in natura is en derhalve een indirect vermogensvoordeel vormt.

De hoofdbeklaagde werd bij verstek veroordeeld tot een gevangenisstraf van tien jaar en tot een geldboete van 2.808.000 euro. De tweede beklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van acht jaar en tot een geldboete van 1.176.000 euro, met uitstel voor een periode van drie jaar voor het bedrag van 588.000 euro. De derde beklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van acht jaar en tot een geldboete van 976.000 euro met uitstel voor een periode van drie jaar voor het bedrag van 488.000 euro. De overige beklaagden werden veroordeeld tot gevangenisstraffen tussen twaalf maanden en vijf jaar en tot geldboetes tussen 8.000 euro en 512.000 euro, waarvan gedeeltes met de gunst van het uitstel bekleed. De rechtbank verklaarde verschillende vermogensvoordelen alsook in beslag genomen voertuigen en gsm's verbeurd.

De tweede zaak werd op **31 maart 2021** door de **correctionele rechtbank van Luik** behandeld.[172] Deze had betrekking op het luik mensensmokkel in het dossier-Mawda, het Koerdische meisje dat overleden is nadat de politie tijdens de achtervolging van de bestelwagen met daarin migranten een schot had gelost. Op 12 februari 2021 had de correctionele rechtbank van Bergen al een uitspraak gedaan in het luik rond de dodelijke schietpartij.

In deze zaak in Luik werden zes Iraakse beklaagden, van wie er drie niet verschenen, vervolgd wegens mensensmokkel met verzwarende omstandigheden, waaronder het in gevaar brengen van het leven van de slachtoffers en de minderjarigheid van sommigen van hen tijdens de fatale nacht. Bij de vervoerde migranten ging het om Irakezen, Syriërs, Pakistanen, Iraniërs en Afghanen. De vermoedelijke bestuurder van de bestelwagen (veroordeeld in het Bergense dossier) en de smokkelaar (vrijgesproken in het Bergense dossier) werden vervolgd. Deze laatste werd samen met een andere beklaagde in het dossier eveneens vervolgd voor een aantal andere tenlasteleggingen inzake mensensmokkel. Alle beklaagden werden vervolgd wegens deelname aan bendevorming en illegaal verblijf. De vermoedelijke bestuurder van de bestelwagen bevond zich in staat van wettelijke herhaling voor in Frankrijk gepleegde feiten.

De ouders van het overleden meisje stelden zich in eigen naam en als wettelijke vertegenwoordigers van hun zoon burgerlijke partij. Ook Myria was burgerlijke partij.

De zaak werd opgestart toen speurders van de federale politie in Luik begin mei 2018 een aanvankelijk proces-verbaal opstelden waarin melding werd gemaakt van een Iraaks-Koerdische groep die zich inliet met mensensmokkel. De migranten passeerden via het Luikse. Deze smokkel van migranten uit Syrië en Irak zou worden georganiseerd tussen Frankrijk, België en andere landen, met Engeland als eindbestemming. De *modus operandi* bestond erin de migranten te groeperen in een kamp bij Duinkerke. Vervolgens werden groepen, elk vergezeld van een smokkelaar, opgepikt in bestelwagens met valse nummerplaten. Deze voertuigen werden naar verluidt bestuurd door twee chauffeurs en hielden 's nachts halt op de verschillende parkings langs de autosnelwegen, op zoek naar mogelijkheden om de migranten aan boord van vrachtwagens richting Groot-Brittannië te krijgen. Tijdens deze zoektocht waren sommige migranten actief

172 Corr. Luik, afdeling Luik, 31 maart 2021, 19e k. (beroep).

betrokken bij ondersteunende taken (overhevelen van brandstof, doorsnijden van dekzeilen van opleggers, …). Eén voertuig werd gebruikt als "openingswagen".

Het traject tussen Duinkerke en Groot-Brittannië moest bij aankomst worden betaald. Om de overtocht te kunnen maken, moesten de migranten evenwel garanderen dat het bedrag beschikbaar was via een geldtransferkantoor zoals Western Union, door de naam van de begunstigde en de code van de operatie mee te delen.

Het onderzoek van de Luikse politie deed vermoeden dat bepaalde organisaties bij eenzelfde garagehouder hoofdzakelijk in Luik bestelwagens kochten. Die werden vervolgens aangepast (wegnemen van de wand tussen de bestuurders- en de laadruimte) en voorzien van valse nummerplaten.

Meerdere voertuigen werden onderschept en meerdere dossiers werden geopend bij verschillende parketten in België.

Op 17 mei 2018 zette de politie op de autosnelweg richting Bergen de achtervolging in op een bestelwagen met valse nummerplaten die tijdens de nacht net een parking had verlaten. De bestuurder van de bestelwagen zou met zijn rijgedrag andere weggebruikers, de politie en de andere inzittenden van het voertuig in gevaar hebben gebracht en zou hebben geweigerd gevolg te geven aan de bevelen van de politie. Tijdens de achtervolging sloegen inzittenden plots de achterruit (verduisterd met zwarte verf) kapot en gooiden allerlei voorwerpen, kledingstukken en andere projectielen door de ruit om de achtervolgers te hinderen. Zij hielden ook een klein kind voor het raam.

Nadat een politieagent had geschoten, nam de bestelwagen een uitrit naar een parkeerplaats om vlak achter een vrachtwagen tot stilstand te komen. In de bestelwagen werd een dertigtal personen aangetroffen. De wand tussen de bestuurders- en de laadruimte was verwijderd, waardoor de chauffeur zich onder de migranten kon mengen. Het Iraakse meisje dat door het schot was geraakt overleed.

Er werd een onderzoek geopend om de bestuurder(s) of begeleiders, smokkelaars en de organisatoren van deze smokkeltransporten te identificeren. Verschillende onderzoeksmiddelen werden daarvoor gebruikt (*open-source*-onderzoek van sociale netwerken, uitlezen van gsm's, analyse van DNA en vingerafdrukken, …). Ook werden er anonieme getuigen gehoord.

De rechtbank oordeelde dat er wel degelijk sprake was van mensensmokkel: sommige van de beklaagden hadden immers een rol gespeeld bij het smokkeltransport door slachtoffers naar de parkings te brengen, door de vrachtwagendeuren te openen en te sluiten, door slachtoffers te helpen bij het instappen met hun koffers, door informatie in te winnen over de situatie op verschillende snelwegparkings, door geld op te halen bij slachtoffers of de voor hun transport noodzakelijke voertuigen te kopen.

De rechtbank was van oordeel dat de beklaagde die zich in staat van herhaling bevond wel degelijk de bestuurder van de bestelwagen was. Voor het morele element van het misdrijf (het verkrijgen van een vermogensvoordeel) werd bij de beklaagde geen geld aangetroffen. De rechtbank was evenwel van oordeel dat dit element niet doorslaggevend was. De smokkelaars hadden immers een vrij constante *modus operandi*, waarbij personen in illegaal verblijf die naar Engeland wensten te gaan contact opnamen met één van de smokkelaars, ofwel telefonisch, ofwel rechtstreeks via kennissen. Vervolgens werd onderhandeld over de prijs van de overtocht en werd voor de migranten een afspraak geregeld. Die werden naar de verschillende parkeerplaatsen gebracht waar een andere smokkelaar hen opwachtte, om ze aan boord van de "juiste vrachtwagens" (die naar Engeland reden) te helpen en vervolgens de deuren te sluiten. De betaling gebeurde deels via een waarborg bij een derde, die het saldo van de prijs voor de overtocht bij aankomst van de migrant op de plaats van bestemming betaalde.

De rechtbank wees op de actieve rol als smokkelaar van de in Bergen vrijgesproken beklaagde (aangewezen als diegene die de achterruit van de bestelwagen had ingeslagen en het kind voor het raam had gehouden).

Een andere beklaagde bleek de eerste bestuurder van de bestelwagen te zijn, die betrokken was bij de aankoop van het voertuig.

De rechtbank achtte ook de drie versteklatende beklaagden schuldig: één gaf bevelen aan de migranten en bestuurde op een bepaald ogenblik de bestelwagen, de twee anderen waren smokkelaars die in de bestelwagen aanwezig waren en één van die twee was betrokken bij de aankoop van het voertuig in Luik.

De rechtbank hield ook rekening met de verzwarende omstandigheden van minderjarigheid van sommige slachtoffers, misbruik van de kwetsbare situatie, listige kunstgrepen en bedreigingen, en het in gevaar brengen van een leven.

Sommige beklaagden werden ook veroordeeld voor de meeste andere tenlasteleggingen inzake mensensmokkel en voor illegaal verblijf.

Volgens de rechtbank was er wel degelijk sprake van bendevorming: het onderzoek toonde aan hoe de overtocht van de slachtoffers en de taakverdeling tussen de daders (aankoop van voertuigen met valse nummerplaten, het besturen ervan, het openen van de vrachtwagens, …) was georganiseerd, ook al stond die verdeling niet vast en voerde iedereen niet altijd dezelfde taak uit. Bovendien stonden de beklaagden constant en regelmatig met elkaar in contact, en duidelijk ook met personen die in het buitenland bij deze activiteit waren betrokken. Ze wisselden eveneens regelmatig van telefoonnummer en de telefoons werden door verschillende personen gebruikt.

De rechtbank veroordeelde de bestuurder van de bestelwagen tot een bijkomende gevangenisstraf van één jaar bovenop de in Bergen uitgesproken straf (vier jaar) en tot een boete van 208.000 euro. De andere beklaagden werden veroordeeld tot gevangenisstraffen van drie tot vijf jaar (deels met uitstel) en tot boetes van 208.000 tot 264.000 euro (waarvan één met volledig uitstel).

De rechtbank veroordeelde de beklaagde tegen wie de ouders van het meisje zich burgerlijke partij hadden gesteld (één van de versteklatende beklaagden) tot betaling van 1.000 euro definitief aan elk van hen en 2.000 euro voor hun zoon.

Myria kreeg één euro definitief.

3.2. | Vietnamees netwerk

In een **vonnis van 22 april 2016** had de **Franstalige correctionele rechtbank van Brussel**[173] vijf beklaagden met de Vietnamese nationaliteit, waarvan drie bij verstek, veroordeeld voor mensensmokkel, met name tegenover drie minderjarigen. Samen met een zesde beklaagde werden ze ook veroordeeld om op verschillende manieren actief te zijn geweest binnen een criminele organisatie.

De beklaagden waren betrokken bij een internationaal netwerk van smokkelaars. Personen die uit Vietnam afkomstig waren werden tegen een aanzienlijke vergoeding hoofdzakelijk naar Groot-Brittannië gesmokkeld. De helft van de reis werd betaald bij het vertrek uit Vietnam, de andere helft door de familie zodra de overtocht was gelukt. Een reis naar België of Frankrijk kostte zo'n 20.000 euro, een reis naar Engeland 5.000 à 6.000 euro meer. Het geld werd betaald aan de ouders van de hoofdbeklaagde. Hij stond aan het hoofd van de organisatie. De familie van deze beklaagde betaalde de kosten voor onder meer het vervoer (vergoeding van de chauffeurs).

Een andere beklaagde beheerde de gelden en stond in voor de logistiek van de organisatie. De andere beklaagden traden op als tussenpersonen, chauffeurs of verstrekkers van accommodatie.

Personen die naar Engeland wilden gaan werden ondergebracht in safehouses te Brussel en vervolgens naar de parking van Groot-Bijgaarden gebracht. Daar klommen ze in vrachtwagens richting Calais en vervolgens het Verenigd Koninkrijk (ofwel in de cabine van de vrachtwagen met medeweten van de chauffeur, ofwel in de oplegger tussen de lading, soms met gevaar voor eigen leven).

Leden van de organisatie die contacten legden om mensen afkomstig uit Oekraïne via Oost-Europa of via Zuid-Europa aan te kunnen voeren, stippelden routes uit in de landen waar de kandidaat-migranten doorheen trokken.

De feiten kwamen aan het licht na de ontdekking van verschillende mensen, onder wie minderjarigen, zonder papieren in vrachtwagenopleggers in Groot-Bijgaarden en Calais. De verschillende betrokkenen en de *modus operandi* konden op basis van telefoontaps worden achterhaald. Ook zijn verschillende observaties uitgevoerd. Bankonderzoek heeft geldtransfers via Western Union vanuit België en andere West-Europese landen naar Vietnam blootgelegd.

Het hoofd van de organisatie werd bij verstek veroordeeld tot een gevangenisstraf van tien jaar en tot een boete van 90.000 euro.

PAG-ASA en Myria hadden zich burgerlijke partij gesteld en kregen elk één euro.

De leider van de organisatie, die in Duitsland was gearresteerd en aan de Belgische autoriteiten werd overgeleverd, tekende verzet aan tegen het vonnis.

De beklaagde erkent de feiten van mensensmokkel maar betwist dat hij de leider van een criminele organisatie is.

In zijn vonnis van 25 november 2020[174] veroordeelde de rechtbank de beklaagde voor de ten laste gelegde feiten en baseerde zich daarbij op de vaststellingen en observaties van de politie, telefoontaps en computerdoorzoeking op

173 Corr. Brussel Franstalig, 22 april 2016, 47e k.: zie www.myria.be en Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2016, Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, p. 158.

174 Corr. Brussel Franstalig, 25 november 2020, 47e k. (definitief).

afstand van de Facebook-accounts van de beklaagde. Die leverden informatie op over zijn talrijke gesprekken over deze smokkel, de betalingen voor de overtocht van de mensen zonder papieren, en ook over de druk die op de families van de migranten in Vietnam werd uitgeoefend om te betalen.

De rechtbank oordeelde dat de beklaagde wel degelijk de leider was van de Belgische tak van de criminele mensensmokkelorganisatie: hij organiseerde de trajecten, gaf uitleg bij de mogelijke routes, zorgde voor de verandering van logies, leidde de migranten naar de safehouses, bepaalde de prijzen en gaf kortingen, zorgde voor de inning van de bedragen, gaf opdracht tot vrijheidsberoving en vervolgens vrijlating van de migranten nadat ze de grens waren overgestoken, zolang de in Vietnam achtergebleven familie de som niet had gestort.

De rechtbank veroordeelde de beklaagde tot een gevangenisstraf van acht jaar en tot een boete van 90.000 euro en beval zijn onmiddellijke aanhouding.

Myria en PAG-ASA kregen één euro definitief.

3.3. | Albanees smokkelnetwerk met undercoveragent

In een vonnis van **6 januari 2021** sprak de **correctionele rechtbank van Gent** zich uit over een zaak van mensensmokkel met verzwarende omstandigheden met twaalf beklaagden, allemaal met Albanese banden[175]. De feiten die door de rechtbank beoordeeld werden dateerden van 1 augustus 2018 tot 25 september 2019.

Uit politionele informatie kwam naar voren dat een hotel in Gent zou fungeren als transitplaats/safehouse voor Albanezen die via illegale transporten de oversteek naar het Verenigd Koninkrijk wensen te maken. Met de goedkeuring van de bevoegde magistraat is gebruikgemaakt van undercoveragenten om zicht te krijgen op de mogelijke criminele organisatie(s). De undercoveragent kwam onder meer in contact met de vierde beklaagde die onder een afluistermaatregel werd geplaatst. Na de telefoontap, een Europees onderzoeksbevel en verhoren van de beklaagden zijn twaalf personen geïdentificeerd die in deze zaak terechtstonden.

De beklaagden wordt deelname aan de besluitvorming van een criminele organisatie en/of leider zijn binnen een criminele organisatie ten laste gelegd, net als mensensmokkel en poging tot mensensmokkel met verzwarende omstandigheden. De rechtbank acht het bewezen dat de beklaagden deel uitmaakten van twee criminele organisaties, waarbij verschillende linken tussen beide organisaties bestonden. De leidinggevende figuren bevonden zich enerzijds in het Verenigd Koninkrijk en anderzijds in België of zelfs tijdelijk in Albanië. Vanuit deze plaatsen stuurden zij een netwerk aan waarbij personen de grens met het Verenigd Koninkrijk over gesmokkeld werden. De personen werden meestal alleen of per twee ondergebracht in de cabines van vrachtwagens of in personenwagens, hoewel de mogelijkheid om transporten via boten en/of jachten te organiseren ook werd besproken. Voor een volledig smokkeltransport vanuit Albanië naar het VK werd 15.000 euro per persoon gevraagd.

De rechtbank veroordeelde de beklaagden voor de tenlastelegging mensensmokkel met verzwarende omstandigheden. Omdat de verzwarende omstandigheid "dat het misdrijf werd gepleegd dat het leven van het slachtoffer opzettelijk of door grove nalatigheid in gevaar werd gebracht" alleen uit een objectief feit kon worden vastgesteld, waarbij niet duidelijk werd aan wie dat specifieke transport toegewezen kon worden, werd deze verzwarende omstandigheid niet in rekening gebracht.

De rechtbank veroordeelde eveneens de beklaagden die meenden in ruil voor hun eigen transport naar het Verenigd Koninkrijk mee te werken.

De beklaagden werden voor de feiten van mensensmokkel met verzwarende omstandigheden en poging tot mensensmokkel veroordeeld tot gevangenisstraffen tussen veertig maanden en acht jaar, tot geldboetes tussen 40.000 euro en 1.632.000 euro, waarvan een deel van de som met uitstel en een bijzondere verbeurdverklaring van vermogensvoordelen tussen 625 euro en 194.000 euro.

3.4. | Ethiopisch netwerk

Op **23 juni 2020** behandelde **de correctionele rechtbank van Dendermonde** een zaak van mensensmokkel met betrekking tot een Ethiopische netwerk[176].

175 Corr. Gent, afdeling Gent, 6 januari 2021, k. G28AH. Alleen de derde beklaagde heeft beroep aangetekend. Zijn veroordeling werd bevestigd door het hof van beroep van Gent in een arrest van 26 oktober 2021. Wel heeft het hof zijn straf verminderd.

176 Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde, 23 juni 2020, k. D19D (definitief).

Vijf beklaagden stonden terecht voor mensensmokkel met verzwarende omstandigheden en voor criminele organisatie.

Sinds 1 januari 2019 werden op regelmatige tijdstippen feiten van mensensmokkel gemeld op de snelwegparking langs de E17 in Kalken. Er waren in de periode van 1 januari 2019 tot 9 mei meer dan 81 vaststellingen aangaande smokkelactiviteiten. De transitmigranten moesten tussen 600 en 1.000 euro betalen voor een smokkeltransport naar het VK. Het Maximiliaanpark in Brussel fungeerde als contactpunt. Bij het aantreffen van een groep transmigranten in de oplegger van een vrachtwagen gingen de onderzoekers over tot de uitlezing van de gsm's. Op basis van die informatie kon worden overgegaan tot een retrobevraging en tapmaatregel op enkele nummers. Dankzij de tapmaatregelen kon ook worden bevolen tot huiszoekingen in twee woningen waar gelden werden aangetroffen. Op basis van de informatie die daaruit voortvloeide werden de vijf beklaagden geïdentificeerd.

De rechtbank acht de tenlastelegging mensensmokkel bewezen voor vier van de vijf beklaagden. Ze herkwalificeerde de tenlastelegging criminele organisatie naar een vereniging waarbij iedere protagonist de intentie had misdrijven te plegen en daarbij zijn eigen voordeel nastreefde maar met elk een specifieke rol in het systeem.

Voor het basismisdrijf mensensmokkel is het volgens de rechtbank niet vereist dat iedere medebeklaagde van elk smokkelslachtoffer persoonlijk geld heeft ontvangen. Het volstaat dat men rechtstreeks of via een tussenpersoon zijn medewerking verleent en deelneemt aan een organisatie die er de gewoonte van maakt om de bedenkelijke situatie waarin smokkelslachtoffers verkeren te misbruiken.

De rechtbank oordeelde dat de telling bij de tenlasteleggingen wees op 111 slachtoffers, maar rekent dat daarbij enkele dubbeltellingen zijn gebeurd. De rechtbank stelt dat het totale aantal slachtoffers 104 bedraagt, meer bepaald 36 minderjarige en 68 meerderjarige slachtoffers. Wel kan op basis van het strafdossier niet met zekerheid worden vastgesteld dat alle slachtoffers die als minderjarig zijn aangeduid dat ook effectief waren. De vrijspraak dringt zich dan ook op voor deze verzwarende omstandigheid. Daarentegen zijn de slachtoffers wel degelijk slachtoffers van mensensmokkel.

De rechtbank achtte de verzwarende omstandigheid over het in levensgevaar brengen van de smokkelslachtoffers bewezen. De beklaagden plaatsten de transmigranten op de parking in de laadruimte van koelwagens en bulkwagens, zonder medeweten van de vrachtwagenchauffeurs. Het is duidelijk dat een dergelijk transport niet zonder gevaar is, aangezien de illegalen tussen de lading zitten en die in het geval van een noodstop of een verkeersongeval kan verschuiven. De koelwagens werden dan weer gebruikt omdat de controle daarop minder groot was. Het gevaar voor de slachtoffers nam daardoor alleen maar toe: de temperaturen waren volstrekt ongeschikt en zelfs ronduit gevaarlijk en de zuurstof was beperkt, met verstikkingsgevaar tot gevolg. Daarenboven werden ook tijdens de hittegolf in de zomer van 2019 meerdere smokkelpogingen ondernomen. Het plaatsen van transmigranten in afgesloten vrachtwagens bij extreme temperaturen verhoogt het verstikkingsgevaar.

Het staat voor de rechtbank vast dat de eerste en de tweede beklaagde de spilfiguren zijn bij de smokkelactiviteiten waarbij de eerste beklaagde de grootste rol speelde en de tweede hem verving in het kader van zijn beurtrol 's nachts op de parking. Dat wordt bewezen geacht op basis van de informatie uit de tapmaatregelen, fotovoorlegging, retrobevragingen van diverse gsm-nummers, verklaringen en observaties ter plaatse. Tijdens zijn verhoor beweerde de eerste beklaagde aanvankelijk louter een transitmigrant te zijn. Uit de tapmaatregel blijkt evenwel dat hij de parking als zijn territorium beschouwde en het uitgesloten was dat smokkelaars van een andere groepering op dezelfde parking actief zouden zijn geweest. Ook tijdens de opsluiting van de eerste beklaagde in het repatriëringscentrum 127*bis* in Steenokkerzeel hield hij dagelijks contact met de anderen om op de hoogte te blijven van de activiteiten van de smokkelbende en was hij nog altijd diegene die bepaalde wat er moest gebeuren en door wie. De eerste en de tweede beklaagde worden veroordeeld tot een gevangenisstraf van zes jaar en vijf jaar en ook allebei tot een geldboete van 832.000 euro, waarvan het grootste gedeelte met uitstel.

Volgens de rechtbank fungeerden de derde en de vijfde beklaagden als bevoorrechte transmigranten die meehielpen met de activiteiten van de smokkelbende. In ruil voor hun hulp dienden zij het bedrag dat de transmigranten normaal betaalden aan de smokkelbende om de oversteek te kunnen maken niet te betalen.

De derde beklaagde ontkende steevast een smokkelaar te zijn en stelde alleen mee te helpen met de smokkelactiviteiten in de hoop zijn kans om op een transport te worden geplaatst te verhogen. Hij verklaarde bij zijn verhoor dat hij verbleef in een vluchtelingenkamp of soms in het Maximiliaanpark of bij families die onderdak boden aan transmigranten. Uit de tapmaatregelen blijkt dat hij toch een actieve rol speelde bij de activiteiten: hij ronselde klanten in het Maximiliaanpark, hield contact met hen, hielp ze in de vrachtwagen te verstoppen, ontving en bewaarde het betaalde smokkelgeld. Zijn rol was niet louter ondergeschikt want hij discussieerde mee over de smokkeltarieven waarbij hij de prijs wou opdrijven tot minimaal 1.000 euro en bepaalde mee de

straf van smokkelslachtoffers die op eigen houtje naar de parking waren gegaan. Evengoed is van de door de verdediging aangehaalde dwang in de zin van artikel 71 SW door de onmenselijke situatie waarin hij zich bevond geen sprake volgens de rechtbank. Na afwijzing van zijn asielprocedure in Duitsland koos hij uit vrije wil om deze afwijzing te omzeilen door naar België te komen met het doel de oversteek naar het Verenigd Koninkrijk te kunnen maken. Hij werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van drie jaar met uitstel en tot een geldboete van 296.000 euro met uitstel voor een bedrag van 196.000 euro voor een periode van drie jaar.

De vierde beklaagde ontkende een rol in de smokkelpraktijken te spelen. Zijn telefoon werd niet afgeluisterd. Er werden twee gesprekken met hem gecapteerd op oproepnummers van medebeklaagden. Hoewel dat laat uitschijnen dat hij bij de smokkel betrokken was, bestaat daarover geen zekerheid. De rechtbank spreekt de vierde beklaagde dan ook vrij op basis van gerede twijfel.

De vijfde beklaagde stelde dat de medebeklaagden en hij een groep vrienden vormden die elkaar op de parking hielpen om in een vrachtwagen te klimmen. Uit de tapmaatregelen bleek dat hij een tussenpersoon was tussen de transmigranten en de smokkelbende. Hij ging mee naar de parkings om de vrachtwagens te openen. Zijn rol wordt als bewezen geacht maar is veel beperkter dan deze van de eerste en de tweede beklaagde. Hij werd door de onderzoeksrechter vrijgelaten onder voorwaarden en in oktober 2019 gerepatrieerd naar Zwitserland. Hij wordt dan bij verstek in dit proces veroordeeld tot een gevangenisstraf van achttien maanden en tot een geldboete van 208.000 euro.

Aanzienlijke bedragen die als vermogensvoordeel uit het misdrijf beschouwd worden en aangetroffen werden op de beklaagden werden verbeurdverklaard.

3.5. | Eritrees netwerk

Het hof van beroep van Gent boog zich opnieuw over een zaak van mensensmokkel waarbij een bende Eritrese smokkelaars betrokken was. Dat dossier was op **25 februari 2020** in eerste aanleg behandeld door de **correctionele rechtbank van Dendermonde**[177] en kwam in het verslag 2020 aan bod.[178]

Het gaat over een Eritrese smokkelbende met acht beklaagden. De tweede beklaagde in deze zaak tekende beroep aan tegen het vonnis. Myria was burgerlijke partij in dit dossier.

In zijn verdediging werd gevraagd om niet alleen 83 geïdentificeerde personen te laten verhoren om zijn rol te kunnen weerleggen, maar ook een professor in migratiestromen te horen om noodzakelijke inlichtingen te verschaffen. Voorts argumenteerde hij dat hij zelf een transmigrant was die de wil had om naar het Verenigd Koninkrijk te gaan en dat hij zelf een slachtoffer was van de mensensmokkelbende, omdat hij tijdens zijn frequente bezoeken aan de parking in Kruibeke geen handelingen stelde die als strafbaar kunnen worden beschouwd. Het hof ging niet in op deze vraag.

In zijn **arrest van 21 december 2020** volgde het **hof van beroep van Gent** de eerste rechters in hun beoordeling[179]. De feiten en de beschikbare elementen tonen duidelijk aan dat de beklaagde zijn strafbare deelneming verleende aan de illegale transporten van transmigranten. Het hof spreekt de beklaagde vrij voor de verzwarende omstandigheid dat het misdrijf werd gepleegd ten opzichte van een minderjarige, omdat er niet met afdoende zekerheid aangetoond is dat het gaat om personen die de meerderjarigheid niet hebben bereikt en dat de beklaagde dat onmogelijk *de visu* kon vaststellen.

Hij kreeg een gevangenisstraf van vijf jaar (in plaats van de eerdere vier jaar) en een geldboete van 664.000 euro waarvan uitstel voor een gedeelte van 564.000 euro voor een periode van drie jaar.

3.6. | Smokkel via kleine boten en zeilschepen

In twee dossiers die in Brugge zijn behandeld werd een nieuwe *modus operandi* van smokkel via kleine boten of zeilschepen vastgesteld.

In de eerste zaak, beoordeeld door de **correctionele rechtbank van Brugge** op **6 mei 2020**[180], stonden vier beklaagden met de Albanese en Italiaanse nationaliteit terecht voor mensensmokkel met de verzwarende omstandigheden dat het misdrijf werd gepleegd door misbruik te maken van de kwetsbare toestand van een persoon, dat het leven van het slachtoffer in gevaar werd

177 Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde, 25 februari 2020, k. D19D, gepubliceerd op: www.myria.be.
178 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren,* p. 101.
179 Gent, 21 december 2020, 6e k.
180 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 6 mei 2020, k. B17 (definitief).

gebracht en dat het een daad van deelneming aan de bedrijvigheid van een vereniging betrof.

De zaak kwam aan het licht toen de scheepvaartpolitie van Oostende op 14 juni 2019 via de kustwacht melding kreeg van een zeiljacht met motorpech, waarbij de kapitein die de initiële melding aan de kustwacht gemaakt had opgemerkt had dat geen enkel lid van de bemanning vertrouwd was met de maritieme gebruiken of regels en niemand de Engelse taal machtig leek. Er bleken negen personen aanwezig op het zeiljacht waarvan niemand de taak van schipper op zich leek te nemen. Alle opvarenden hadden de Albanese nationaliteit en verklaarden dat het hun bedoeling was om van Antwerpen naar Lyon te varen. Uit de bevraging van één van de verdachten bleek dat de zeilboot in werkelijkheid op weg was geweest naar het Verenigd Koninkrijk. Het parket in Brugge gaf vervolgens opdracht om over te gaan tot arrestaties, DVZ te contacteren en proces-verbaal op te stellen inzake mensensmokkel zodat het onderzoek op dezelfde dag opgestart werd.

De zeilboot was bijzonder karig uitgerust (gebrek aan navigatieapparatuur, eten en drinken, gebrek aan wettelijk verplichte zaken, gps, reddingsvlot, …). Daarenboven was de zeilboot duidelijk overladen gezien de inrichting maar voor vier personen bedoeld was. De scheepvaartpolitie meende dat de oversteek niet zonder gevaar was en er zich levensbedreigende situaties konden voordoen.

Door gesprekken met de verkoper van de zeilboot, foto's die hij genomen had en gesprekken met de verantwoordelijke van de kleine haven Lillo alsook de havenmeester van de jachthaven van Blankenberge werden de eerste en de tweede beklaagde geïdentificeerd als mensensmokkelaars. In verklaringen ontkenden zij aanwezig te zijn geweest bij de aankoop van de boot of enige kennis van het besturen van een zeilboot te hebben, maar de eerdergenoemde bewijzen doen het tegendeel vermoeden. In een later verhoor gaf de tweede beklaagde toe samen met de eerste beklaagde mensen te hebben gesmokkeld in opdracht van anderen om zelf gratis over te mogen.

Een smokkelslachtoffer verklaarde dat ze in Brussel-Noord werden opgewacht door begeleiders die specifiek erop gericht waren om Albanezen naar het VK over te brengen. Bij een ander slachtoffer was er sprake van een toevallig contact in een Brussels café en werden ze nadien opgepikt door een auto. De afspraak was dat ze na hun aankomst in het VK tussen 10.000 en 12.000 euro of Britse pond moesten betalen, soms via afbetaling door te werken. Volgens de speurders was de medewerking van de smokkelslachtoffers aan het onderzoek matig. Zo verklaarde één van hen dat hij niet kon zeggen wie het motorjacht bestuurde, hij was "niet vrij om dit te verklaren". Hij meende wel dat "ze" (de smokkelaars) de groep niet op zee hadden gelaten zonder dat "iemand" ervaring had.

Op de smartphone van de hoofdbeklaagde werden afbeeldingen van heel substantiële cash gelden aangetroffen. Daarnaast werden er eveneens foto's aangetroffen van drie goudstaven, wat de speurders deed vermoeden dat hij investeerde in goud.

Op basis van een Europees aanhoudingsbevel werden de derde en de vierde beklaagde door Italië uitgeleverd. Zij verklaarden zich niet schuldig te hebben gemaakt aan mensensmokkel. Ze waren vrienden en de derde beklaagde had de vierde beklaagde vergezeld om een boot te kopen in opdracht van een vriend.

De rechtbank oordeelde dat de vier beklaagden zich schuldig hadden gemaakt aan mensensmokkel. De verklaringen van verschillende personen inclusief geleverde foto's, de video van de reddingsoperatie, het telefonieonderzoek, enzovoort staven dat.

De eerste beklaagde heeft in België nog een blanco strafregister, maar werd in Italië al eerder definitief veroordeeld tot onder meer zes jaar en twee maanden gevangenisstraf, waardoor hij zich in een staat van wettelijke herhaling bevindt. Hij bracht de slachtoffers en zichzelf in een levensgevaarlijke situatie en de rechtbank acht het bewezen dat hij zich eerder op uitvoerend niveau in de vereniging bevindt. Hij wordt veroordeeld tot een effectieve gevangenisstraf van zes jaar en tot een geldboete van 8.000 euro te vermenigvuldigen met het aantal betrokken slachtoffers, *in casu* zeven.

De tweede beklaagde wordt veroordeeld tot een gevangenisstraf van vijf jaar en tot een geldboete van 8.000 euro vermenigvuldigd met het aantal slachtoffers, gezien zijn rol wordt ingeschat als enigszins kleiner dan die van de eerste beklaagde.

De derde beklaagde en de vierde beklaagde betwisten de verzwarende omstandigheid van het levensgevaar. De rechtbank acht dat volkomen terecht aangezien er structureel met het zeiljacht niet veel verkeerd was. Het levensgevaarlijke karakter ontstond maar door de concrete omstandigheden die werden gecreëerd de dag van de smokkel zelf, waarbij zij niet betrokken waren. De derde beklaagde wordt veroordeeld tot een gevangenisstraf van een jaar met uitstel voor vijf jaar en tot een geldboete van 8.000 euro. De vierde beklaagde wordt veroordeeld tot een gevangenisstraf van twee jaar met uitstel voor vijf jaar en tot een geldboete van 8.000 euro.

De tweede zaak werd, ook door de **correctionele rechtbank van Brugge**, op **23 december 2020** behandeld.[181] Drie beklaagden werden vervolgd voor mensensmokkel. Het betreft een nieuw smokkelfenomeen met *small boats*, die vanuit Nederland of Duitsland door België naar Frankrijk worden gevoerd om in Frankrijk of in het grensgebied te worden gebruikt voor mensensmokkel.

De zaak kwam aan het licht door een lokale politiepatrouille toen de *lockdown*-maatregelen golden tijdens de coronapandemie[182] in april 2020. Twee voertuigen werden in het midden van de nacht gestopt voor een controle op naleving van de *lockdown*-maatregelen. Tijdens deze controle – die in de kustgemeentes aan de grens met Frankrijk plaatsvond – werden verschillende materialen om het Kanaal over te steken aangetroffen in de verschillende wagens (onder meer een opblaasbare boot type zodiac, buitenboordmotoren, reddingsvesten, een brandstoftank, …). Eén van de voertuigen had een ruimte die met karton afgeschermd was. In het licht van de gekende problematiek waarbij transmigranten via gammele boten het Kanaal worden overgebracht, werd dat als verdacht beschouwd. De betrokkenen in deze voertuigen werden onmiddellijk gearresteerd.

De afdeling mensenhandel en -smokkel van de federale gerechtelijke politie in Brugge nam het onderzoek over en zij vernamen omstreeks 5.00 uur diezelfde nacht dat de PZ Westkust met een drone een groepje transitmigranten gespot had ter hoogte van de grensovergang met Frankrijk. Daarnaast informeerde de Franse Gendarmerie hen dat zij diezelfde ochtend elf transmigranten van Iraakse origine met reddingsvesten had aangetroffen in Bray-Dunes, Frankrijk. Het ging om twee families, bestaande uit zeven kinderen tussen twee en veertien jaar, een zes maanden zwangere vrouw en drie mannen. Opvallend was dat in beide groepen één van de transitmigranten een gelijkaardig rood valiesje droeg. De gearresteerden van de voertuigen waren ook Koerden.

Dezelfde ochtend werd een huiszoeking uitgevoerd op het adres van de eerste beklaagde, maar die leverde niets op. De eerste beklaagde verklaarde dat hij in opdracht van een Iraakse vriend vanuit Nederland boten moest ophalen. Hij werd daarvoor telkens tussen de 600 en 800 euro betaald. De tweede beklaagde en de derde beklaagde – die zich in een andere gecontroleerde auto bevonden – erkenden te verblijven in de 'jungle' van Duinkerke en de intentie te hebben om naar het Verenigd Koninkrijk te migreren. In ruil voor het brengen van bepaalde goederen naar een bepaalde plaats, zou de tweede beklaagde voor een lagere som geld worden gesmokkeld. De smokkelprijs zou tussen 3.000 en 4.000 euro bedragen maar zou dan verlaagd worden tot 800 euro. De derde beklaagde ontkende te weten dat er een boot in de auto lag maar gaf wel toe als chauffeur daarvoor geld gekregen te hebben.

Alle beklaagden betwistten de hun ten laste gelegde feiten en wierpen ter verdediging op dat er maximaal sprake zou kunnen zijn van een strafbare poging. De rechtbank volgde de verdediging niet en is van oordeel dat het duidelijk is dat de inzittenden van beide voertuigen die nacht wetens en willens op pad waren om bootjes te leveren met het oog op het smokkelen van irreguliere vreemdelingen vanaf de Belgische of Noord-Franse kust naar het Verenigd Koninkrijk. De strafinformatie bevat daarentegen onvoldoende objectieve elementen om te besluiten dat de eerste beklaagde zou hebben samengewerkt met de tweede en/of de derde beklaagde.

De rechtbank oordeelt dat de eerste beklaagde heel goed wist dat hij zich tegen betaling met feiten van mensensmokkel inliet, en dat in opdracht van een mensensmokkelaar, "en beter moest weten dan zich zelf naar de kust te begeven in dergelijke uiterst compromitterende omstandigheden". Hij werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van drie jaar met gedeeltelijk uitstel en tot een geldboete van 8.000 euro.

De rechtbank beschouwt de verklaringen van de tweede en de derde beklaagde tegenstrijdig en ongeloofwaardig. Hij stelt dat de tweede beklaagde en de derde beklaagde zelf wensten te worden gesmokkeld naar het Verenigd Koninkrijk en dat ze de feiten van mensensmokkel duidelijk pleegden met het oog op deze eigen clandestiene oversteek. Ze werden veroordeeld tot een gevangenisstraf van drie jaar effectief en tot een boete van 8.000 euro. De voertuigen die gediend hebben om de feiten te plegen werden verbeurdverklaard evenals de op de beklaagden aangetroffen gelden.

3.7. | Fraude met humanitaire visa

Op **12 januari 2021**[183] deed de **correctionele rechtbank van Antwerpen** uitspraak in een zaak van fraude met humanitaire visa. De feiten vonden plaats tussen 2017 en 2019.

181 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 23 december 2020, k. B17 (definitief).

182 Tijdens de eerste coronagolf in deze periode waren niet-essentiële verplaatsingen naar de kust verboden.

183 Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 12 januari 2021, k. AC10 (beroep).

In deze zaak werden tien beklaagden (onder wie de hoofdbeklaagde, zijn zoon en zijn echtgenote) vervolgd om op verschillende manieren actief betrokken te zijn geweest bij mensensmokkel met verzwarende omstandigheden. De hoofdbeklaagde werd ook vervolgd als hoofd van een criminele organisatie en andere beklaagden als leden van deze organisatie. Meerderen onder hen, onder wie de hoofdbeklaagde, werden ook beschuldigd van passieve corruptie, twee beklaagden eveneens van poging tot afpersing.

De beklaagden zouden onderdanen van derde landen, tegen betaling van bedragen variërend van 2.500 tot 7.500 euro, hebben geholpen bij het verkrijgen van humanitaire visa voor een beperkte periode van een jaar en uitsluitend bestemd voor een asielaanvraag in België. Dit ondanks het feit dat deze personen zich — in strijd met de visumvoorwaarden — in het buitenland hebben gevestigd, een voornemen waarvan de beklaagden op de hoogte waren en/of geen asiel hadden aangevraagd, aangezien de geldigheidsduur van het visum inmiddels was verstreken.

De hoofdbeklaagde zou misbruik hebben gemaakt van het gezag of de faciliteiten die hem door de toenmalige staatssecretaris voor Asiel en Migratie waren verleend. Als vertegenwoordiger van de Assyrische Kerk in Mechelen was hij verantwoordelijk voor het opstellen van lijsten van Syrische kandidaten voor een dergelijk visum in het kader van een reddingsoperatie en voor het overmaken van deze lijsten aan het kabinet van de staatssecretaris.

Het humanitaire visum was, na onderzoek door de Dienst Vreemdelingenzaken, het OCAD en de Staatsveiligheid en na goedkeuring door de staatssecretaris, door de Belgische ambassade in Beiroet afgegeven aan de Syrische vluchtelingen die op de door de hoofdbeklaagde opgestelde lijsten stonden vermeld. Deze laatsten zaten vast in Libanon of kwamen uit oorlogsgebied. Eenmaal in België moesten de begunstigden van het humanitaire visum de "gewone" procedure volgen, door hun asielaanvraag naar het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS) te sturen.

De hoofdbeklaagde, gevolgd door verschillende anderen, betwistte de tenlastelegging mensensmokkel, omdat er volgens hem "geen wettelijke verplichting bestaat om asiel aan te vragen" en dat derhalve "het feit dat sommige mensen geen asiel hebben aangevraagd in het kader van de asielprocedure in België niet in strijd is met de Belgische wet".

De rechtbank volgde deze redenering niet. Het afgegeven humanitaire visum was immers alleen bedoeld om een asielaanvraag in België (en dus niet in een andere Europese lidstaat) in te dienen. Uit verschillende documenten in het dossier (verklaringen, telefonieonderzoek) bleek evenwel dat hij op de hoogte was van deze voorwaarde.

Het Openbaar Ministerie verweet de beklaagde dan ook te hebben geweten dat sommige kandidaten niet van plan waren in België te blijven of er asiel aan te vragen, maar dat ze onmiddellijk naar een andere Europese lidstaat zouden gaan. Juist daarom vroeg de beklaagde (nog) hogere bedragen (ongeveer 7.500 euro) dan diegene die werden gevraagd aan mensen van wie hij wist dat ze in België zouden blijven.

De beklaagde zelf had, na te zijn geconfronteerd met een aantal afgeluisterde gesprekken of geluidsopnamen, herhaaldelijk verklaard dat hij een "sanctieregeling" wilde invoeren of had ingevoerd om ervoor te zorgen dat de kandidaten effectief in België zouden blijven.

De rechter erkende dat het niet aan de beklaagde was om voor elke begunstigde van een humanitair visum na aankomst in België na te gaan of de persoon er asiel heeft aangevraagd dan wel er verblijft. De rechtbank is wel van oordeel dat er sprake is van mensensmokkel: de beklaagde had het — in strijd met de wet — mogelijk gemaakt dat personen de Europese Unie binnenkwamen met een humanitair visum dat alleen voor het Belgische grondgebied was afgegeven, zonder dat deze personen ooit de bedoeling hadden om er te verblijven en/of asiel aan te vragen en zich onmiddellijk naar een andere lidstaat van de Unie zouden hebben begeven, om er te verblijven of om er asiel aan te vragen.

Aan de beklaagde, die vragen had bij het gebrekkige systeem van humanitaire visa en van eventuele andere verantwoordelijkheden, antwoordde de rechter dat hij zich niet hoefde uit te spreken over de "kennis, professionaliteit, bevoegdheid en controle" van het systeem van humanitaire visa vanwege andere personen dan diegenen die toen voor de rechtbank terechtstonden.

Volgens de rechtbank is hier ook wel degelijk sprake van een criminele organisatie. Er vond een taakverdeling plaats tussen de eerste twee beklaagden (vader en zoon) en anderen, via tussenpersonen die de kandidaten voordroegen en soms ook in de winst deelden. De slachtoffers die hun belofte tot betaling niet nakwamen werden bedreigd.

De rechtbank veroordeelde de beklaagden voor nagenoeg alle tenlasteleggingen en baseerde zich daarbij op het telefonieonderzoek, telefoontaps, WhatsApp-berichten, verklaringen van bepaalde slachtoffers en beklaagden,

geld dat in een kluis werd aangetroffen, informatie van DVZ en de verklaringen van de hoofdbeklaagde, die als totaal ongeloofwaardig werden beschouwd.

De tweede beklaagde, de zoon van de hoofdbeklaagde, hielp bij het opstellen van de lijsten en nam contact op met een reeks slachtoffers of hun familieleden.

Bij de andere beklaagden ging het om de echtgenote van de hoofdbeklaagde (die een kluis huurde waarin een deel van de criminele opbrengst was verborgen) en tussenpersonen.

De hoofdbeklaagde werd veroordeeld tot acht jaar gevangenisstraf en tot een boete van 696.000 euro, naast een ontzetting uit de burgerlijke en politieke rechten en de verbeurdverklaring van 450.000 euro.

De andere beklaagden werden veroordeeld tot gevangenisstraffen van één tot vier jaar (waarvan sommige met uitstel) en tot boetes van 8.000 tot 296.000 euro (waarvan sommige deels met uitstel).

De burgerlijke partijen (waaronder de Belgische staat en Myria) ontvingen een schadevergoeding.

3.8. | Mensensmokkel en hulp bij illegale immigratie

In een vonnis van **28 juni 2019** oordeelde **de correctionele rechtbank van Brugge**[184] over een zaak van een Indiaas smokkelnetwerk.

Vijf beklaagden, onder wie Indiërs en een Afghaan, stonden terecht voor feiten van mensensmokkel (artikel 77*bis* vreemdelingenwet) met verzwarende omstandigheden, namelijk dat het misdrijf werd gepleegd ten opzichte van minderjarigen, misbruik makend van de kwetsbare toestand van een persoon, dat van de betrokken activiteit een gewoonte werd gemaakt en dat het misdrijf een daad van deelneming aan de bedrijvigheid van een criminele organisatie betrof ten nadele van een ongekend aantal slachtoffers, minstens 97 personen. De zesde beklaagde, een Belgische van Hongaarse afkomst, werd vervolgd voor hulp aan illegale migratie (artikel 77 vreemdelingenwet). De eerste, de tweede en de derde beklaagde stonden ook terecht voor illegaal verblijf en de eerste beklaagde voor valse naamdracht.

Het onderzoek werd opgestart op basis van een verklaring op 26 april 2018 van een persoon die beweerde dat de eerste beklaagde hem had gesmokkeld. Deze persoon bleek al regelmatig te zijn aangetroffen in België, met vaststellingen teruggaand tot 2008. Verklaringen van andere transmigranten en fotoherkenning wezen ook telkens naar dezelfde persoon. Een afluistermaatregel werd opgestart. Na een latere arrestatie op de trein werden twee beklaagden verhoord en hun gsm's gecontroleerd. Er volgden huiszoekingen en verdere aanhoudingen.

Op basis van de overweldigende hoeveelheid met elkaar overeenstemmende, objectieve bewijselementen (*in casu* telefoontaps, telefonieonderzoek, *de visu* vaststellingen, verklaringen van de overige beklaagden) beschouwt de rechtbank de eerste beklaagde als de hoofdschuldige ondanks zijn ontkenning. Hij speelt overduidelijk een organiserende rol bij de internationaal georganiseerde mensensmokkelpraktijken. De rechtbank acht ook de verzwarende omstandigheden bewezen. De frequentie waarmee gesmokkeld werd maakt duidelijk dat van de activiteiten een gewoonte werd gemaakt. Er werd misbruik gemaakt van de kwetsbare toestand van de slachtoffers, waarvan sommigen nog minderjarig waren.

De feiten werden eveneens gepleegd in het kader van een criminele organisatie. De beklaagden werkten onder enkele hoofdsmokkelaars die zich in India bevinden en die rechtstreeks contact hielden met en instructies gaven aan hun bendeleden. De slachtoffers werden ook vanuit India gestuurd. Ze kwamen via Parijs (Frankrijk) en Brussel in Zeebrugge terecht. Binnen de Belgische tak van het smokkelnetwerk waren er afspraken over de rolverdeling en de taken. Naast de coördinerende hoofdbeklaagde waren er begeleiders en helpers die zorgden voor opvang. Slachtoffers werden vaak dagenlang achtergelaten aan de kust en werden geconfronteerd met agressie en dreigementen.

De tweede tot en met de vijfde beklaagde maakten duidelijk deel uit van een bijzonder goed georganiseerde internationale mensensmokkelorganisatie, die werd aangestuurd vanuit India, waarbij de eerste beklaagde een spilfiguur was en de tweede, derde en vierde beklaagde zijn luitenants waren.

De rol van de vijfde beklaagde bestond er veeleer in "illegalen in zijn woont te slapen te leggen". Hij maakte zich volgens de rechtbank schuldig aan mededaderschap aan mensensmokkel[185], minstens in de zin van het faciliteren van

184 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 28 juni 2019, k.B17 (beroep).

185 De rechtbank stelt dat om als mededader van of medeplichtige van een misdrijf veroordeeld te worden het niet vereist is dat alle bestanddelen van het misdrijf in de deelnemingshandelingen begrepen zijn. Het is voldoende dat er wordt vastgesteld dat de deelnemer wetens en willens aan de uitvoering van het misdrijf heeft meegewerkt op één van de wijzen bepaald in art. 66, 2° en 3°, of 67 Sw.

illegaal verblijf, door onder druk van de eerste beklaagde illegale vreemdelingen die clandestien de overtocht naar het Verenigd Koninkrijk wilden maken bij hem te slapen te leggen om de wachttijd voor het op transport zetten of tussen twee pogingen hiertoe te overbruggen. De rechtbank verwerpt zijn verweer dat hij niet betaald werd voor zijn diensten (de wet vereist alleen een winstoogmerk, direct of indirect). Uit de taps blijkt dat hij werd betaald, of minstens dat betaling in het vooruitzicht werd gesteld. Hij werd ook in natura betaald met voedsel en medicijnen. De rol van de vijfde beklaagde in de smokkelpraktijken was wel van een andere orde dan die van de eerste tot en met de vierde beklaagde, ook voor het aantal slachtoffers, wat zich vertaalt in een lagere strafmaat.

De zesde beklaagde, die voor hulp aan illegale immigratie vervolgd werd (artikel 77 vreemdelingenwet), handelde niet vanuit een winstoogmerk en werd niet vergoed voor zijn bijstand aan vreemdelingen in onwettig verblijf. Zijn hulp strekte daarentegen wel zover dat hij niet alleen steun, onderdak en (beperkte) medische hulp verschafte maar ook geld afhaalde voor vreemdelingen in onwettig verblijf, overgemaakt via zogenaamde *moneytransmitters*. Voor de rechtbank stond het ter discussie of deze geldafhalingen voor vreemdelingen in onwettig verblijf als humanitaire hulp kunnen worden gekwalificeerd of niet. Volgens haar kan niet worden uitgesloten dat de hulp die de zesde beklaagde verschafte om humanitaire redenen werd verleend. De zesde beklaagde verklaarde op geloofwaardige wijze er een dertigjarige carrière inzake onbaatzuchtige hulpverlening op te hebben zitten en het is duidelijk dat hij zich niet zocht te verrijken, zodat de geldafhalingen onvoldoende een verdacht karakter hebben om de zesde beklaagde in de concrete omstandigheden van het onderhavige dossier te veroordelen op basis van het eerste lid van artikel 77 van de vreemdelingenwet. Minstens blijft er naar het oordeel van de rechtbank ter zake twijfel bestaan, die de zesde beklaagde in strafzaken ten goede dient te komen. Hij wordt dus vrijgesproken.

De eerste beklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van vijf jaar en tot een geldboete van 8.000 euro vermeerderd met het aantal slachtoffers, zijnde 97, die zo gebracht wordt op 776.000 euro, met uitstel voor een bedrag van 388.000 euro voor een periode van drie jaar.

De tweede beklaagde, de derde beklaagde en de vierde beklaagde worden veroordeeld tot gevangenisstraffen van dertig maanden en tot een geldboete van 8.000 euro, ook vermeerderd met het aantal slachtoffers, met gedeeltelijk uitstel.

De vijfde beklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van twaalf maanden en tot een geldboete van 8.000 euro, vermeerderd met vier slachtoffers, met gedeeltelijk uitstel.

De rechtbank sprak tegenover hen ook een verval van rechten uit.

De rechter beval eveneens de bijzondere verbeurdverklaring van de uit het misdrijf voortvloeiende geldwinsten.

De eerste beklaagde tekende beroep aan. In zijn **arrest van 15 januari 2020** oordeelde het **hof van beroep van Gent**[186] dat de door de eerste rechter opgelegde straf te mild was. Het hof acht het opleggen van een effectieve hoofdgevangenisstraf van acht jaar (in plaats van vijf jaar), gekoppeld aan een geldboete (deels met uitstel) een passende straf.

Een zaak van mensensmokkel op de luchthaven van Antwerpen is in hoger beroep opnieuw behandeld.

Eind 2018 werd een vrouw met een Brits paspoort op de luchthaven gearresteerd toen zij wilde inschepen op een vlucht naar Londen. Haar uiterlijk kwam niet overeen met de foto op het voorgelegde paspoort. Haar verklaringen waren vaag en tegenstrijdig. Op diezelfde vlucht zaten twee mannen, Britse onderdanen maar van Eritrese afkomst, van wie er één dezelfde achternaam had als zij. De drie zwoeren elkaar niet te kennen. De politie stelde vervolgens een onderzoek in. De drie personen werden ondervraagd, hun mobiele telefoons onderzocht, de beelden van de luchthavencamera's geanalyseerd en er werd een retroactief telefonieonderzoek uitgevoerd. De verklaringen van de drie personen waren tegenstrijdig: eerst schenen ze elkaar niet te kennen, daarna verklaarden zij dat ze verwant waren. Tijdens de gerechtelijke procedure verklaarden de beklaagden dat zij respectievelijk de broer en de neef van deze vrouw waren. Zij kwam oorspronkelijk uit Eritrea, had naar verluidt in Zweden gewoond en was na haar scheiding dakloos geworden. De Zweedse immigratiedienst had een negatief advies uitgebracht over haar asielaanvraag en ze had een bevel om het grondgebied te verlaten gekregen. De beklaagden probeerden haar te helpen naar het Verenigd Koninkrijk te komen, waar haar zoon en haar broer verbleven.

In zijn **vonnis van 30 maart 2020** herkwalificeerde de **correctionele rechtbank van Antwerpen** de feiten niettemin volgens artikel 77 van de wet van 15 december 1980, omdat het morele element, het bijzondere opzet "om er een rechtstreeks of onrechtstreeks vermogensvoordeel

186 Gent, 15 januari 2020, 8e k.

uit te halen" zoals bepaald in artikel 77*bis*, niet was aangetoond.[187]

De rechtbank was het er met de verdediging over eens dat er, gezien de specifieke context en de familiebanden, geen bewijs was van een rechtstreeks of onrechtstreeks vermogensvoordeel. De rechtbank hield geen rekening met het argument dat de beklaagden de bijstand hoofdzakelijk om humanitaire redenen hadden verleend. De beklaagden behoorden tot dezelfde familie en waren specifiek en opzettelijk naar België gereisd om de reis van de vrouw naar het Verenigd Koninkrijk te helpen organiseren en begeleiden. Het ging niet om particulieren die primaire bijstand of zorg verleenden aan een persoon zonder papieren.

De twee beklaagden werden veroordeeld tot een gevangenisstraf van één jaar en tot een boete van 13.000 euro, allebei met uitstel.

Het **hof van beroep van Antwerpen**[188] bevestigde deze beslissing in een **arrest van 10 december 2020**.

De rechtbank oordeelde dat de beklaagden wel degelijk hulp hadden verleend, *in casu* aan een familielid, bij haar illegale binnenkomst, doortocht of verblijf door haar een geldig Brits paspoort op naam van een andere persoon te geven, door deze persoon voor te bereiden en te begeleiden bij het inchecken voor haar vlucht naar Londen.

3.9. | Mensensmokkel en humanitaire hulp

Het hof van beroep van Brussel heeft een zaak van mensensmokkel opnieuw moeten behandelen waarbij ook burgers betrokken waren die actief waren in de hulpverlening aan migranten.

Twaalf beklaagden met de Syrische, Egyptische, Soedanese, Eritrese, Tunesische en Belgische nationaliteit werden vervolgd voor feiten van mensensmokkel met verzwarende omstandigheden: met name het in gevaar brengen van het leven van de slachtoffers, de minderjarigheid van een aantal van hen en deelname aan de activiteiten van een criminele organisatie. Een aantal beklaagden had migranten onderdak geboden en was actief binnen het burgerplatform voor hulpverlening aan migranten.

De beklaagden moesten aanvankelijk voor de correctionele rechtbank van Dendermonde verschijnen maar hadden om een taalwijziging verzocht, wat hun was toegestaan. De zaak werd daarom doorverwezen naar de Franstalige correctionele rechtbank van Brussel.

Het onderzoek werd opgestart na een aanvankelijk proces-verbaal dat de politiediensten in mei 2017 hadden opgesteld. Daaruit bleek dat de snelwegparking in Wetteren een verzamelplaats was waar migranten, zonder medeweten van de chauffeurs en onder uiterst gevaarlijke omstandigheden, door mensensmokkelaars in vrachtwagens werden gestopt, om van daaruit het Verenigd Koninkrijk te bereiken. Na analyse van de zendmasten in de buurt van deze parking konden oproepnummers en telefoons worden geïdentificeerd. Er volgden telefoontaps en huiszoekingen, met name op het domicilieadres van de personen die de migranten onderdak hadden geboden.

Uit het onderzoek bleek een relatief constante *modus operandi*. Mensen zonder papieren die naar het Verenigd Koninkrijk wilden namen telefonisch of rechtstreeks via kennissen contact op met één van de beklaagden. Er werd onderhandeld over de prijs van de overtocht en in een station werd een afspraak geregeld. Dan ging het per trein en vervolgens te voet naar de parkings. Een andere smokkelaar wachtte hen daar op, stopte ze in de "goede vrachtwagens" (die naar het Verenigd Koninkrijk reden) en sloot de deuren. De prijs voor de overtocht varieerde van enkele honderden euro's, tot 2.000/2.500 euro. De betaling gebeurde cash, of deels via een waarborg bij een derde die het saldo van de prijs van de overtocht bij aankomst van de migrant op de plaats van bestemming betaalde.

In een v**onnis van 12 december 2018** stelde de **Franstalige correctionele rechtbank van Brussel**[189] vast dat sommige beklaagden een rol hadden gespeeld bij de mensensmokkel, door ofwel de slachtoffers van een station naar de parkings te brengen, de deuren van vrachtwagens te openen en te sluiten, door slachtoffers te helpen instappen met hun bagage, door informatie in te winnen over de situatie op de snelwegparkings, of door het geld te innen bij de slachtoffers. Het vermogensvoordeel kan niet alleen bestaan in de ontvangst van financiële tegoeden als zodanig, maar ook in het toekennen van voordelen in natura, zoals een gratis overtocht of een kortingstarief.

187 Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 30 maart 2020, k. AC10, nr. 2020/1877 (beschikbaar op: www.myria.be). Zie ook Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, p. 102.

188 Antwerpen, 10 december 2020, k. C6.

189 Corr. Brussel Franstalig, 12 december 2018, 47e k.: zie www.myria.be en Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, p. 142.

Volgens de rechtbank was het merendeel van de feiten van mensensmokkel in hoofde van de meeste beklaagden aangetoond: zij die op de snelwegparkings aanwezig waren om de migranten illegaal aan boord van vrachtwagens te krijgen, zij die hen naar de parkings hebben gebracht waar de migranten door een andere beklaagde werden opgewacht, of zij die als gids fungeerden. Ook een beklaagde die de slachtoffers met smokkelaars in contact bracht en het geld ophaalde, of er borg voor stond, werd voor deze tenlastelegging veroordeeld. Zelf was hij in het verleden als smokkelaar actief geweest in Calais.

De rechtbank had de vier beklaagden die actief waren in de hulpverlening aan migranten evenwel vrijgesproken. Volgens de rechtbank hebben deze beklaagden er om te beginnen geen vermogensvoordeel uit gehaald. Hun medeplichtigheid aan de feiten kon ook niet worden aangetoond.

Voor een beklaagde die in een ander dossier voor soortgelijke feiten was veroordeeld had de rechtbank de zaak afgescheiden.

De rechtbank sprak gevangenisstraffen van één jaar tot veertig maanden uit, met uitstel. Enkel de beklaagde die naar het Verenigd Koninkrijk is getrokken werd bij verstek veroordeeld tot drie jaar gevangenisstraf. De boetes schommelden tussen 48.000 en 360.000 euro met uitstel, behalve voor de bij verstek veroordeelde beklaagde.

Het parket had beroep ingesteld tegen de bepalingen van de beslissing. Twee veroordeelde beklaagden gingen ook in beroep maar te laat. Hun beroep wordt derhalve niet-ontvankelijk verklaard. Eén beklaagde is niet verschenen. Tijdens de zitting stelde het parket-generaal nochtans dat het de vrijspraak van één van de personen die de migranten onderdak had geboden niet langer zou betwisten en vroeg het de vrijspraak voor een andere. Voor de andere twee eiste het de hoedanigheid van medeplichtige aan feiten van mensensmokkel.

In een **arrest van 26 mei 2021** bevestigde het **hof van beroep van Brussel**[190] de in eerste aanleg uitgesproken veroordelingen. In tegenstelling tot de rechtbank hield het hof wel rekening met de tenlastelegging bendevorming voor één van de beklaagden en met de tenlastelegging gebruikelijke activiteit voor een andere.

Het hof bevestigde de vrijspraak van de dames die de migranten onderdak hadden geboden, aangezien het loutere feit dat zij onderdak hadden geboden aan personen die illegaal en/of in precaire omstandigheden in het land verbleven, hun gsm hadden uitgeleend en/of de migranten die bij hen verbleven toegang hadden verleend tot hun computers, niet van dien aard is om aan te tonen dat zij, in welke hoedanigheid dan ook, hadden deelgenomen aan de laakbare feiten in deze zaak.[191]

De rechtbank verminderde voorts de in eerste aanleg uitgesproken gevangenisstraffen, aangezien de beklaagden in de eerste plaats slachtoffers waren van smokkelnetwerken.

190 Brussel, 26 mei 2021, 14e k.

191 Myria hoopte dat deze zaak een gelegenheid zou zijn om de grenzen van de humanitaire hulp, en desgevallend ook de daden die daarbuiten vallen, met uitsluiting van mensensmokkel, af te bakenen, wat helaas niet is gebeurd. Myria betreurt deze gemiste kans.

Deel 2
Statistieken

Inleiding

In dit deel van het verslag zijn de kerncijfers gebundeld die Myria heeft ontvangen van de zes actoren die mogelijk een rol spelen in een dossier van mensenhandel of mensensmokkel in België. De recentste gegevens rond mensenhandel en mensensmokkel komen daarbij aan bod. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een externe bijdrage van de inspectiedienst van de RSZ.

De zes actoren waarvan we cijfers ontvingen zijn:

- de politie, met informatie afkomstig uit de Algemene Nationale Gegevensbank (ANG);
- de inspectiedienst van de RSZ (Themadirectie mensenhandel, ECOSOC-teams);
- het College van procureurs-generaal met informatie over de vervolgingen die door de parketten en arbeidsauditoraten zijn ingesteld;
- de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ);
- PAG-ASA, Payoke en Sürya: centra gespecialiseerd in de opvang van slachtoffers;
- de Dienst voor het Strafrechtelijk beleid van de FOD Justitie, met informatie over veroordelingen.

De cijfers van de verschillende actoren zijn onderling niet geharmoniseerd. Ze volstaan dus niet als basis om het beleid te evalueren of om strategische analyses te onderbouwen. Dat beperkt ook aanzienlijk de mogelijkheden inzake rapportage ten aanzien van de Europese instellingen. Uiteraard werkt Myria dagelijks met die actoren samen om de best mogelijke cijfers te verzamelen.

Waarschuwing

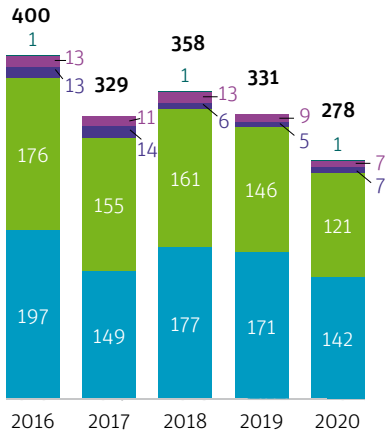
- De cijfers in dit verslag tonen geenszins de werkelijke omvang van de fenomenen mensenhandel en -smokkel. Ze betreffen alleen de feiten en de slachtoffers die door de autoriteiten zijn geïdentificeerd. Over niet-geïdentificeerde feiten en slachtoffers zijn er momenteel geen schattingen.
- Deze cijfers en hun evolutie geven veeleer info over het optreden van de autoriteiten in de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel, meer dan over die fenomenen zelf.
- Met uitzondering van de ECOSOC-teams melden alle actoren een neerwaartse trend ten opzichte van 2019, met name als gevolg van de maatregelen ter bestrijding van de pandemie. Tijdens de periodes van *lockdown* is de opsporingscapaciteit beperkt vanwege andere prioriteiten, waardoor fenomenen als mensenhandel en -smokkel minder zichtbaar dreigen te worden.

De beschikbare cijfers over mensenhandel en mensensmokkel tonen maar het topje van de ijsberg. De reële omvang van deze fenomenen is niet bekend.

1. Mensenhandel

Inbreuken mensenhandel (gegevens van de politie)

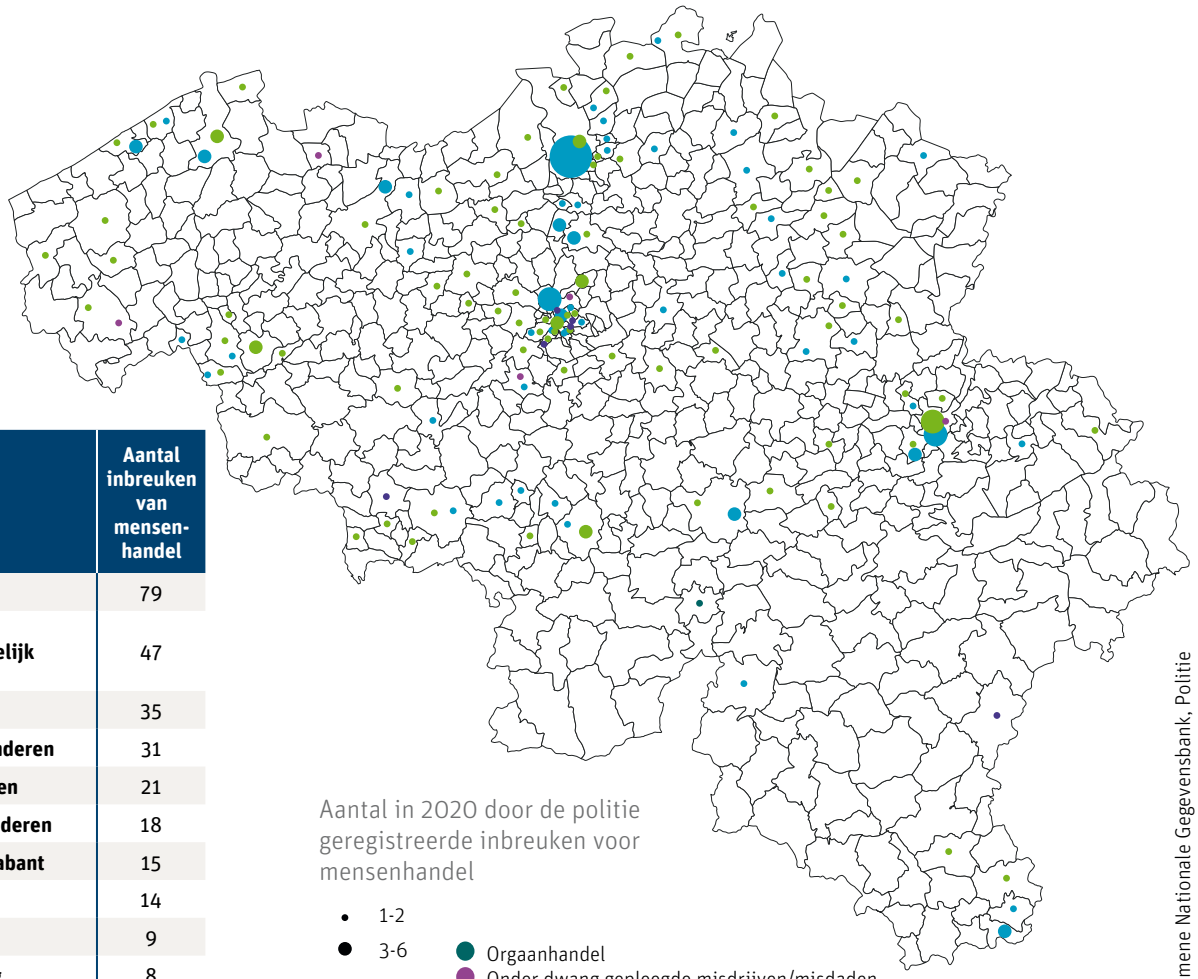

Sinds 2016 ligt het aantal inbreuken onder de 400 en dat cijfer schommelt van jaar tot jaar. In 2020 is er een daling van 16% ten opzichte van 2019.

In 2020:

- De politie heeft in totaal **278 inbreuken inzake mensenhandel** geregistreerd, hoofdzakelijk voor seksuele (51%) en economische (44%) uitbuiting. Toch waren er ook 7 inbreuken voor een misdrijf of misdaad gepleegd onder dwang en 7 voor uitbuiting van bedelarij. Er was één inbreuk op het vlak van orgaanhandel.
- De inbreuken inzake mensenhandel doen zich vaker voor in de grote steden, vooral in de hoofdstad (in totaal 47 inbreuken in de 19 gemeenten), in Antwerpen (met 45 geregistreerde inbreuken, waarvan 42 te maken hadden met seksuele uitbuiting) en in Luik (met 21 geregistreerde inbreuken).
- De provincie Antwerpen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn goed voor 62% van de inbreuken inzake seksuele uitbuiting op nationaal niveau. Wat economische uitbuiting betreft, worden de meeste inbreuken geregistreerd in de provincies Luik (21), West-Vlaanderen (20) en Antwerpen (18).

Provincie	Aantal inbreuken van mensen-handel
Antwerpen	79
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	47
Luik	35
West-Vlaanderen	31
Henegouwen	21
Oost-Vlaanderen	18
Vlaams-Brabant	15
Limburg	14
Namen	9
Luxemburg	8
Waals-Brabant	1
Totaal	278

Aantal in 2020 door de politie geregistreerde inbreuken voor mensenhandel

1-2
3-6
7-13
42

Orgaanhandel
Onder dwang gepleegde misdrijven/misdaden
Uitbuiting van bedelarij
Economische uitbuiting
Seksuele uitbuiting

bron: Algemene Nationale Gegevensbank, Politie

Processen-verbaal van de RSZ-inspectiediensten (ECOSOC-teams)

Van de in 2020 afgesloten onderzoeken:

- Heeft de inspectiedienst van de RSZ 100 processen-verbaal opgesteld wegens mensenhandel (art. 433*quinquies* van het Strafwetboek), wat bijna een verdubbeling is tegenover 2019 (58 processen-verbaal).
- Zijn 156 vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel na strafrapporten of processen-verbaal door de RSZ-inspectie doorverwezen naar de gerechtelijke overheden en gespecialiseerde opvangcentra (tegenover respectievelijk 65 en 82 in 2018 en 2019). Onder die slachtoffers waren er in 2020 137 mannelijke en 19 vrouwelijke slachtoffers.
- De bouw en de horeca waren de meest vertegenwoordigde sectoren.

Voor meer informatie, zie de externe bijdrage van de inspectiedienst van de RSZ aan het einde van dit deel.

Sector en nationaliteit van de werknemers die in 2020 door de inspectiedienst van de RSZ als vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel zijn geïdentificeerd

Land	Voedingsindustrie	Bouw	Garages	Groothandel	Kleinhandel	Vervoer over land	Horeca	Schoonmaakactiviteit	Persoonlijke diensten (schoonheidsverzorging, kapper, ...)	Huishoudens als werkgever van huishoudelijk personeel	Andere	Totaal
Marokko	4	1	1		4		11		3	1	1	26
Oekraïne		22				1					1	24
Roemenië		6					1	1	1		1	10
Slovakije											10	10
Vietnam									9			9
India			1		1		4			1		7
Pakistan			1		2		4					7
Bulgarije		5									1	6
China							4		2			6
Egypte							6					6
België			1		2		1			1		5
Oezbekistan		5										5
Brazilië		1						1			2	4
Afghanistan			1		2							3
Burkina Faso		3										3
Spanje		1					1		1			3
Ghana											3	3
Portugal		1							2			3
Algerije		2										2
Mexico							2					2
Tunesië					1		1					2
Turkije				1		1						2
Wit-Rusland						1						1
Frankrijk							1					1
Mali											1	1
Niger											1	1
Filipijnen						1						1
Rwanda							1					1
Senegal					1							1
Servië							1					1
Totaal	**4**	**47**	**5**	**1**	**13**	**4**	**38**	**2**	**16**	**5**	**21**	**156**

bron: Inspectiedienst van de RSZ (ECOSOC-cellen)

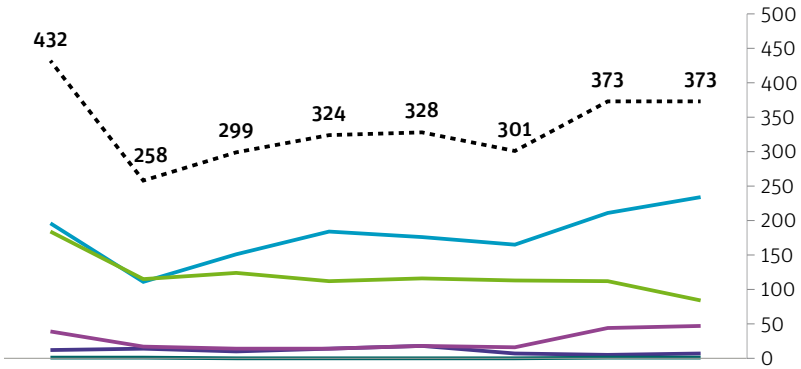
Strafzaken voor mensenhandel bij de parketten

In 2020:

- Zijn **373** dossiers bij de parketten binnengekomen wegens mensenhandel.
- Ging het bij 63% van die dossiers om seksuele uitbuiting, bij 23% om economische uitbuiting, bij 13% om onder dwang gepleegde misdrijven of misdaden en bij 2% om uitbuiting van bedelarij.

Sinds 2018 is een stijging merkbaar van het aantal zaken van seksuele uitbuiting. Het aantal gevallen van economische uitbuiting is evenwel met een kwart gedaald tussen 2019 en 2020 om het laagste niveau te bereiken sinds het begin van de registratie van deze gegevens in 2008.

Een **nieuwe strafzaak** wordt geopend op basis van een aanvankelijk pv (op basis van een navolgend pv wordt geen nieuwe strafzaak geopend). Een zaak kan ook worden geopend op basis van een klacht of van een burgerlijke partijstelling.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Seksuele uitbuiting	196	111	151	184	176	165	211	234
Economische uitbuiting	184	115	124	112	116	113	112	84
Uitbuiting van bedelarij	12	14	10	14	18	7	5	7
Onder dwang gepleegde misdrijven/misdaden	39	17	14	14	18	16	44	47
Orgaanhandel	1	1	0	0	0	0	1	1
Totaal	**432**	**258**	**299**	**324**	**328**	**301**	**373**	**373**

Methodologische opmerkingen

- Het betreft hier gegevens uit de Gegevensbank van het College van procureurs-generaal, zoals vastgesteld op 8 mei 2021.
- Ze gaan over het aantal strafzaken die in de loop van 2020 bij de correctionele parketten (met inbegrip van het federaal parket) zijn binnengekomen.
- Ze zijn beperkt tot inbreuken die door meerderjarigen zijn gepleegd en hebben geen betrekking op zaken die door de arbeidsauditeur zijn behandeld.
- De zaken die bij het parket van Eupen binnenkomen worden pas sinds 19 februari 2019 opgenomen. De jaren voordien werd er geen rekening mee gehouden, door een probleem in de harmonisering van het IT-systeem.
- Er bestaat een risico op dubbele telling van de strafzaken die voor beschikking naar een ander arrondissement worden doorverwezen of wanneer ze naar een andere afdeling van hetzelfde gerechtelijke arrondissement worden verwezen.
- Bij elke strafzaak kunnen één of meerdere beklaagden betrokken zijn.

Stijging van het aantal geseponeerde dossiers

	Geseponeerde dossiers	Totaal
Seksuele uitbuiting	100	234
Economische uitbuiting	19	84
Uitbuiting van bedelarij	4	7
Gedwongen misdrijf/misdaad	27	47
Orgaanhandel	0	1
Totaal	**150 (40%)**	**373**

- **40%** van de dossiers mensenhandel die in 2020 bij de parketten zijn binnengekomen was op 8 mei 2021 geseponeerd. Dat percentage is de afgelopen jaren constant gestegen van 24% in 2017 naar 28% in 2018 en 37% in 2019.
- In 2020 ging het in twee derde van de 150 geseponeerde zaken om seksuele uitbuiting.
- Van die 150 geseponeerde dossiers werden er 39 omwille van opportuniteitsredenen en 111 om technische redenen geseponeerd (waarvan 60 wegens onvoldoende bewijslast, 31 omdat de daders onbekend waren en 20 voor een andere reden).

bron: Gegevensbank van het College van procureurs-generaal, analisten

Ressort: omschrijving van de territoriale bevoegdheid van één jurisdictie. België is verdeeld in vijf grote gerechtelijke ressorten met telkens een hof van beroep. Elk hof van beroep is bevoegd voor verschillende gerechtelijke arrondissementen.

- Antwerpen → Antwerpen en Limburg
- Brussel → Brussel (Brussel en Halle-Vilvoorde), Leuven en Waals-Brabant
- Gent → West-Vlaanderen en Oost-Vlaanderen
- Luik → Luik, Eupen, Namen en Luxemburg
- Bergen → Henegouwen

Ressort van Antwerpen

- **Antwerpen is het ressort waarin de meeste strafzaken geopend zijn voor mensenhandel in 2020.**
- Daling met 9% van het aantal dossiers dat in het ressort Antwerpen is binnengekomen, ten opzichte van het jaar daarvoor.
- Meeste dossiers geopend voor seksuele uitbuiting (83%).

Ressort van Brussel

- Stijging met 22% van het aantal dossiers voor seksuele uitbuiting ten opzichte van 2019.
- Meeste dossiers geopend voor seksuele uitbuiting (80%).

Ressort van Gent

- De daling van het aantal dossiers sinds 2016 zet zich door.
- Dit is het enige ressort waar een daling van het aantal strafzaken wordt vastgesteld voor seksuele uitbuiting.

Ressort van Luik

- Stijging met 28% van het totale aantal dossiers ten opzichte van 2019.
- In 2020 waren er meer zaken voor economische uitbuiting (32) dan voor seksuele uitbuiting (25).

Ressort van Bergen

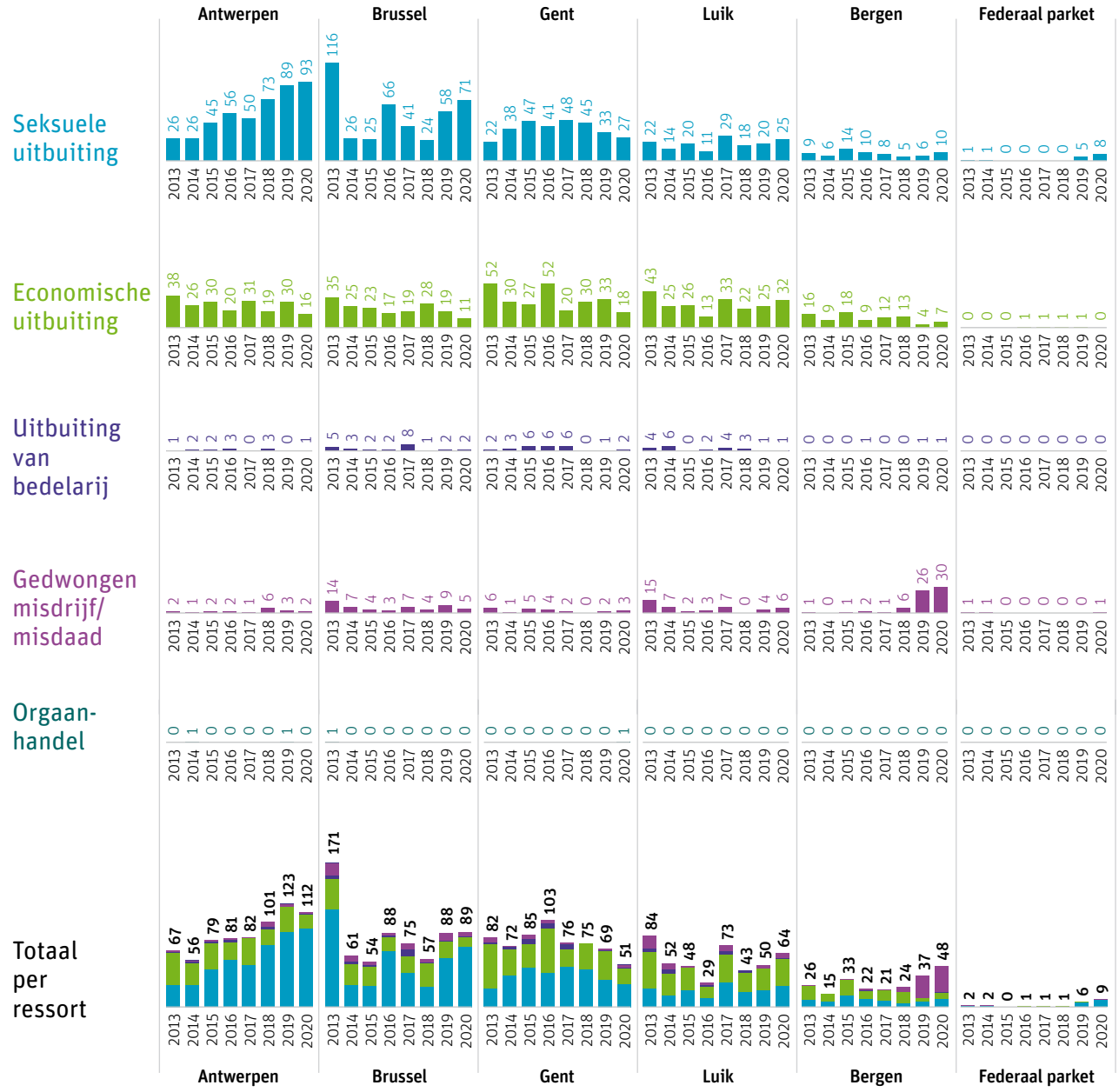
- Stijging met 30% van het totale aantal dossiers ten opzichte van 2019.
- Meeste dossiers geopend voor onder dwang gepleegde misdrijven of misdaden (30 van de 48).

Federaal parket

- In 2020 waren er 8 zaken wegens seksuele uitbuiting en één wegens onder dwang gepleegde misdrijven of misdaden.

Nomenclatuur van de inbreuken

Seksuele uitbuiting	37L	art. 433*quinquies* § 1 1°C. Sw.
Economische uitbuiting	55D	art. 433*quinquies* § 1 3°C. Sw.
Uitbuiting van bedelarij	29E	art. 433*quinquies* § 1 2°C. Sw.
Gedwongen misdrijf/misdaad	55F	art. 433*quinquies* § 1 5°C. Sw.
Orgaanhandel	55E	art. 433*quinquies* § 1 4°C. Sw.

Dossiers voor economische uitbuiting bij de arbeidsauditoraten

In 2020:

- Zijn **196** dossiers bij de arbeidsauditoraten binnengekomen wegens economische uitbuiting, wat een stijging met 20% betekent ten opzichte van 2019 toen men 164 dossiers telde.
- De inbreuken werden voornamelijk vastgesteld door de auditoraten van Brussel, Luik en Gent met respectievelijk 23%, 22% en 21% van het totaal.
- Vooral binnen de auditoraten van Brussel en Halle-Vilvoorde werd een sterke stijging van het aantal binnengekomen dossiers vastgesteld.

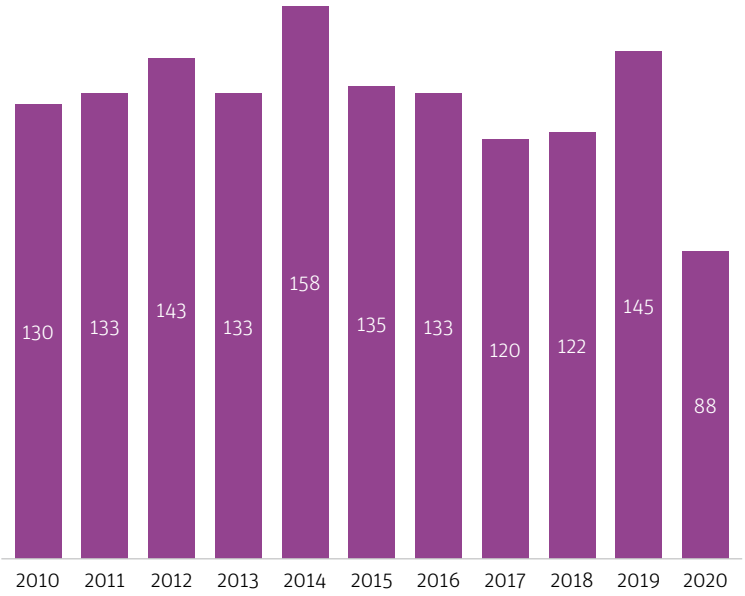
Aantal dossiers per arbeidsauditoraat en evolutie 2019-2020

Arbeidsauditoraat	2019	2020	Evol. 2019-2020	
Brussel	14	45	↗	x 3,2
Luik	46	44	→	x 1,0
Gent	47	42	↘	x 0,9
Antwerpen	34	36	↗	x 1,1
Halle-Vilvoorde	3	13	↗	x 4,3
Henegouwen	6	9	↗	x 1,5
Leuven	5	5	→	x 1,0
Waals-Brabant	9	2	↘	x 0,2
Eupen	0	0	→	x 1,0
Totaal	**164**	**196**	↗	x 1,2

bron: Gegevensbank van het College van procureurs-generaal, analisten

Nieuw opgestarte begeleidingen van slachtoffers mensenhandel door de gespecialiseerde opvangcentra

88 slachtoffers van mensenhandel zijn in 2020 in een begeleidingstraject gestapt bij een gespecialiseerd opvangcentrum

Sterke daling met 39% ten opzichte van 2019.
In 2020:

- Waren er onder de 88 slachtoffers **49 slachtoffers van economische uitbuiting** (tegenover 87 in 2019) en **36 slachtoffers van seksuele uitbuiting** (tegenover 52 in 2019).
- Bij de nieuwe begeleidingen zijn er ook 3 slachtoffers van onder dwang gepleegde inbreuken. Er zijn geen nieuwe begeleidingen van slachtoffers van orgaanhandel, noch van slachtoffers van uitbuiting van bedelarij.
- Onder die slachtoffers zijn er 41 mannelijke en 47 vrouwelijke slachtoffers.
- Er zijn 19 Nigeriaanse, 12 Marokkaanse en 8 Roemeense slachtoffers. Dat zijn de drie voornaamste nationaliteiten als het om slachtoffers van mensenhandel gaat die in 2020 bij één van de drie gespecialiseerde centra in een begeleidingstraject zijn gestapt.

De gegevens over de nieuwe begeleidingen volstaan niet om de omvang van het werk van de gespecialiseerde centra weer te geven.

- De duurtijd van de begeleiding komt hier immers niet aan bod als indicator. De cijfers van de Dienst Vreemdelingenzaken over de verlenging van de documenten in het kader van de procedure voor mensenhandel zijn daar wel een mogelijke indicator van.

  Zie Documenten uitgereikt door de Dienst Vreemdelingenzaken aan de slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel
- De meldingen van personen voor wie geen enkele begeleiding is opgestart komen hier evenmin aan bod.

Onder de 49 slachtoffers van **economische uitbuiting**:

- Hebben er 11 de Marokkaanse, 5 de Indiase en 5 de Roemeense nationaliteit.
- Zijn vrouwen in de minderheid.
- Was er één minderjarige.

Onder de 36 slachtoffers van **seksuele uitbuiting**:

- Was ruim de helft Nigeriaans (19 slachtoffers).
- Gaat het bijna uitsluitend om vrouwen (met uitzondering van één Venezolaan).
- Waren er geen minderjarigen.

Er is sprake van een **begeleiding** zodra de eerste fase (reflectieperiode) is opgestart, dus zodra een bijlage 15 is uitgevaardigd.

bron: Payoke, PAG-ASA, Sürya

Nieuw opgestarte begeleidingen van slachtoffers volgens nationaliteit en type mensenhandel

Nationaliteit	Seksuele uitbuiting				Economische uitbuiting				Onder dwang gepleegde misdrijven/misdaden				Totaal
	Vrouwen		Mannen		Vrouwen		Mannen		Vrouwen		Mannen		
	Min.	Meer.	Min.	Meer.	Min.	Meer.	Min.	Meer.	Min.	Meer.	Min.	Meer.	
Nigeria		19											19
Marokko		1				2		9					12
Roemenië		2			1	2		2	1				8
Brazilië		2				2		2					6
India								5					5
België		3						1					4
Bulgarije								4					4
Colombia		3											3
Pakistan						1		2					3
Egypte								2					2
Servië									2				2
Tunesië								2					2
Venezuela		1		1									2
Vietnam		1						1					2
Algerije								1					1
Bangladesh								1					1
China								1					1
Dominicaanse Republiek		1											1
Spanje		1											1
Ghana								1					1
Irak		1											1
Ivoorkust								1					1
Kameroen								1					1
Macedonië						1							1
Mali								1					1
Oekraïne								1					1
Portugal								1					1
Turkije								1					1
Totaal	0	35	0	1	1	8	0	40	3	0	0	0	88

In de loop van het jaar 2020 hebben de gespecialiseerde centra **561** lopende begeleidingen georganiseerd. Onder die slachtoffers waren er:

- 11 personen met de Belgische nationaliteit (2%);
- 59 EU-burgers (10,5%);
- 491 derdelanders (87,5%).

Lopende begeleidingen volgens de herkomst van het slachtoffer in 2020*

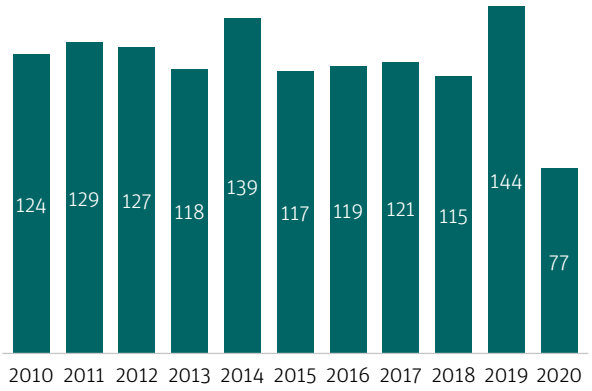
** Eén vierkant komt overeen met één procent van de lopende begeleidingen*

bron: Payoke, PAG-ASA, Sürya

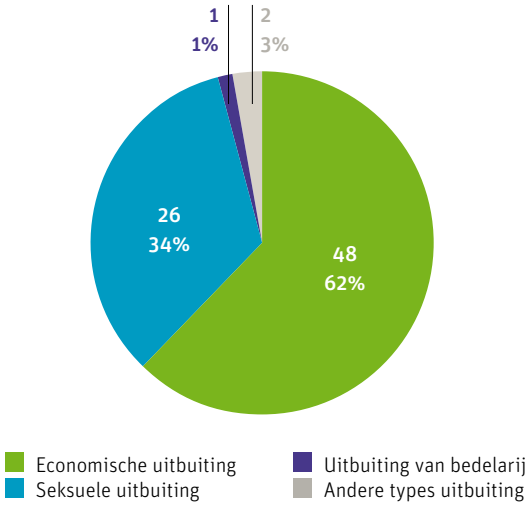
Slachtoffers van mensenhandel of van een zwaardere vorm van mensensmokkel die in de procedure zijn gestapt (gegevens DVZ)

In België komen slachtoffers van mensenhandel die ermee instemmen om samen te werken met de gerechtelijke overheden in aanmerking voor een specifiek verblijfsstatuut. Net als slachtoffers van mensenhandel kunnen ook slachtoffers van een zwaardere vorm van mensensmokkel een beroep doen op het slachtofferstatuut.
De zwaardere vormen van mensensmokkel worden omschreven in artikel 77*quater* 1° tot 5° van de wet van 15 december 1980. Het gaat met name om de minderjarigheid van het slachtoffer, het in gevaar brengen van het leven van het slachtoffer, ...

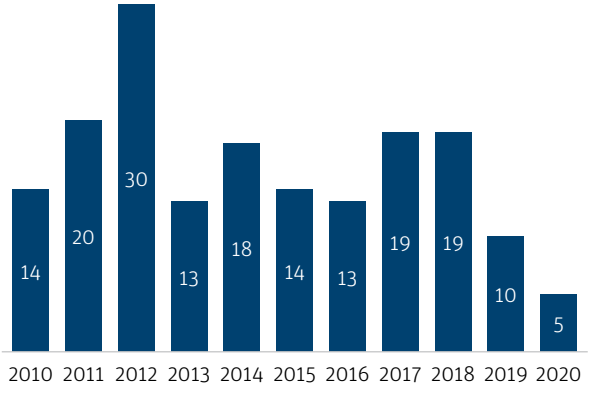
Aantal slachtoffers van mensenhandel die in de procedure zijn gestapt

Slachtoffers van mensenhandel die in de procedure zijn gestapt per type uitbuiting

Aantal slachtoffers van mensensmokkel met verzwarende omstandigheden die in de procedure zijn gestapt

De categorie "**Andere types uitbuiting**" heeft betrekking op gevallen waarvoor het type uitbuiting op het ogenblik van de 1e aanvraag nog niet duidelijk is bepaald.

In 2020:

- Zijn **77 slachtoffers** van mensenhandel in de procedure gestapt (sterke daling van 47% ten opzichte van 2019).
  - Meer dan **60%** van de slachtoffers van mensenhandel werd **economisch** uitgebuit. Meer dan een derde was het slachtoffer van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting en één slachtoffer werd uitgebuit in de sector van de bedelarij.
  - Volgens de gegevens van DVZ is in 2020 geen enkel slachtoffer van orgaanhandel of van onder dwang gepleegde misdrijven in de procedure gestapt. Deze gegevens maken evenwel melding van 2 slachtoffers van een "ander type uitbuiting".
- **5 slachtoffers** van mensensmokkel met verzwarende omstandigheden zijn in de procedure gestapt. In 11 jaar tijd was dat cijfer nooit zo laag.

Opmerking: Dit jaar wenst DVZ bepaalde informatie niet vrij te geven, om de identificatie van de betrokkenen uit te sluiten.

bron: DVZ

Rangschikking van de voornaamste nationaliteiten van slachtoffers van mensenhandel of van een zwaardere vorm van mensensmokkel in België

Nationaliteit	2020
Nigeria	15
Marokko	10
Roemenië	7
Brazilië	6
Bulgarije	5
Vietnam	5
India	4
Colombia	4
Andere	26
Totaal	82

- In 2020 vormen Nigerianen en Marokkanen de twee voornaamste nationaliteiten van slachtoffers die in de procedure zijn gestapt (alle vormen van uitbuiting en zwaardere vormen van mensensmokkel samen).
- Specifiek voor economische uitbuiting waren er 9 Marokkanen, 5 Bulgaren en 5 Brazilianen.
- Bij de slachtoffers van seksuele uitbuiting was Nigeria de meest vertegenwoordigde nationaliteit (15 personen).

Mensenhandel:

- Onder de slachtoffers waren er 37 vrouwen en 40 mannen.
- Slachtoffers van economische uitbuiting komen het vaakst voor (48 op de 77). Vooral mannen zijn daardoor getroffen. Twee derde van de slachtoffers is ouder dan 30 (32 personen).
- De slachtoffers van seksuele uitbuiting zijn bijna uitsluitend vrouwen (23 op de 26). Daarvan zijn er 12 tussen 26 en 30 jaar oud.

Vier minderjarige slachtoffers van mensenhandel zijn in 2020 in de procedure gestapt, onder wie:

- 2 slachtoffers van economische uitbuiting en 2 slachtoffers van andere types uitbuiting;
- 3 minderjarige meisjes en één minderjarige jongen;
- Allen zijn NBMV's (niet-begeleide minderjarige vreemdelingen). Ter herinnering, een NBMV die een vermoedelijk slachtoffer is moet ook worden gemeld bij de Dienst Voogdij. Na identificatie door deze dienst krijgt die een voogd toegewezen.

Mensensmokkel met verzwarende omstandigheden:

- Er waren 3 vrouwelijke en 2 mannelijke slachtoffers.
- Deze slachtoffers zijn allemaal meerderjarig.

		0-17	18-25	26-30	31 jaar en +	Totaal	Mannen	Vrouwen
Seksuele uitbuiting	2018	3	20	7	3	33	0	33
	2019	3	28	12	9	52	3	49
	2020	0	7	12	7	26	3	23
Economische uitbuiting	2018	1	14	25	35	75	66	9
	2019	7	13	11	57	88	65	23
	2020	2	8	6	32	48	37	11
Uitbuiting van bedelarij	2018	3	1	0	0	4	2	2
	2019	1	1	0	1	3	1	2
	2020	0	1	0	0	1	0	1
Andere types uitbuiting	2018	0	0	0	3	3	3	0
	2019	0	0	1	0	1	0	1
	2020	2	0	0	0	2	0	2
Totaal mensenhandel	2018	**7**	**35**	**32**	**41**	**115**	**71**	**44**
	2019	**11**	**42**	**24**	**67**	**144**	**69**	**75**
	2020	**4**	**16**	**18**	**39**	**77**	**40**	**37**
Mensensmokkel	2018	8	5	4	2	19	12	7
	2019	3	2	3	2	10	6	4
	2020	0	3	1	1	5	2	3

bron: DVZ

Documenten uitgereikt door de Dienst Vreemdelingenzaken aan slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel

		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
BGV 45 dagen (MH)		36	28	32	17	10	3	0	0	0
Bijlage 15		0	0	0	0	0	20	44	43	16
Attest van immatriculatie (AI)		140	117	133	114	116	112	113	136	80
Verlenging AI		12	15	11	22	26	31	19	16	7
Mensenhandel	Tijdelijk BIVR (Kaart A)	104	98	84	90	84	97	91	108	78
	Verlenging Kaart A	437	458	443	425	413	383	348	370	384
	Onbeperkt BIVR (Kaart B)	35	44	33	36	49	50	61	42	29
Humanitair	Tijdelijk BIVR (Kaart A)	4	2	2	6	2	0	3	3	5
	Verlenging Kaart A	44	31	30	29	20	29	20	26	34
	Onbeperkt BIVR (Kaart B)	11	24	21	36	22	23	18	26	13
Bijlage 13 (BGV)		7	11	14	2	2	4	0	0	0
Totaal		**830**	**828**	**803**	**777**	**744**	**752**	**717**	**770**	**646**

In 2020:

- Bij deze cijfers gaat het zowel om slachtoffers van **mensenhandel** als om slachtoffers van sommige zwaardere vormen van **mensensmokkel**.
- De **646** beslissingen inzake de uitreiking of verlenging van een verblijfstitel betreffen nieuwe slachtoffers uit 2020 maar ook diegenen van de voorgaande jaren die in een erkenningsprocedure voor het slachtofferstatuut zitten en tegenover wie eerder al één of meer beslissingen zijn genomen.

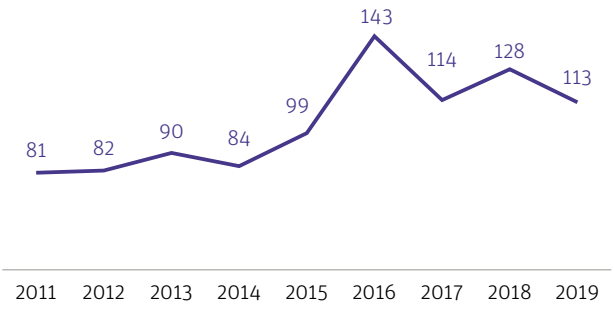
Het totale aantal aan slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel uitgereikte documenten is in 2020 gedaald (-16% ten opzichte van 2019). Toch stellen we een stijging van het aantal verlengde verblijfsdocumenten vast.

- Een bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister **(BIVR)**, van tijdelijke of verlengde aard, geldt altijd voor een periode van zes maanden. Normaal krijgen de slachtoffers er dus twee per jaar, tot aan het einde van de gerechtelijke procedure.
- Sinds 21 mei 2017 vervangt de bijlage 15 het BGV 45 dagen. De juridische grondslag en de voorwaarden voor het verkrijgen zijn niet veranderd, het type document wel. Het gaat om het document dat tijdens de reflectieperiode wordt uitgereikt. Als het slachtoffer rechtstreeks een klacht indient of verklaringen aflegt tegen de daders, dan wordt dat document niet uitgereikt. Het slachtoffer ontvangt dan onmiddellijk een attest van immatriculatie (AI).

bron: DVZ

Veroordelingen voor mensenhandel (gegevens van Justitie)

Aantal veroordelingen

Elke **veroordeling** heeft betrekking op één veroordeelde (veroordelingen zijn niet hetzelfde als vonnissen, die uit verschillende veroordelingen kunnen bestaan).

1 veroordeling = 1 persoon

De **straffen** komen overeen met de beslissingen van de veroordelingen. Bij één veroordeling kunnen tegelijk verschillende straffen worden uitgesproken (gevangenisstraf, boete, ...). Eén categorie hoeft daarom de andere niet uit te sluiten (op een aantal uitzonderingen na) en het totale aantal straffen is dus hoger dan het totale aantal daders/veroordelingen.

Methodologische opmerkingen

- Deze cijfers hebben betrekking op het aantal definitieve veroordelingen, waartegen dus geen beroep meer kan worden aangetekend.
- De databank bevat geen informatie over het type uitbuiting voor alle veroordelingen.
- Een aantal dossiers wordt met verschillende maanden vertraging in de databank ingevoerd. Daarom kunnen de gegevens in de toekomst nog worden verbeterd en zijn de gegevens voor 2020 nog niet beschikbaar.
- Deze gegevens komen overeen met de situatie zoals die op 16 maart 2021 is vastgesteld.

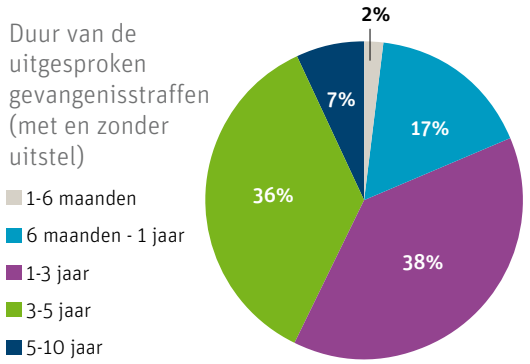
Net zoals de afgelopen jaren hebben de meeste veroordeelden in 2019 de Belgische nationaliteit. Tegelijk stellen we een stijging van het aantal veroordeelden van Roemeense origine vast.

In 2019:

- Werden **113** veroordelingen uitgesproken, quasi net zoveel als in 2017.
- Die veroordelingen hebben geleid tot 368 beslissingen over de strafmaat, waarvan 109 met uitstel. De meest courante straffen zijn de boete (28%), de gevangenisstraf (27%) en de ontzetting uit de rechten (23%).
- Bij drie vierde van de in 2019 uitgesproken gevangenisstraffen ging het om straffen van 1 tot 5 jaar.

Straffen	Beslissingen	Met uitstel (volledig of gedeeltelijk)
Boete	104	52
Gevangenisstraf	101	57
Ontzetting uit de rechten	85	/
Verbeurdverklaring	59	/
Beroepsverbod	13	/
Werkstraf	4	/
Andere beslissingen	2	/
Totaal	**368**	**109**

Duur van de uitgesproken gevangenisstraffen (met en zonder uitstel)

Voornaamste nationaliteiten van de veroordeelden voor mensenhandel in 2019

Nationaliteit	2019
België	32
Onbekend	18
Roemenië	16
Nigeria	6
China	5
Albanië	4
Frankrijk	4
Andere	28
Totaal	**113**

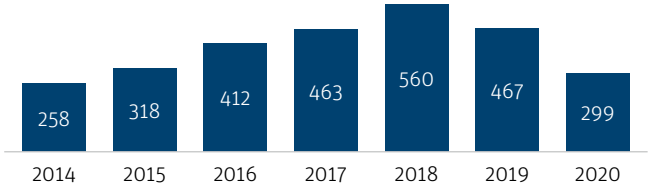
bron: Dienst voor het Strafrechtelijk beleid, FOD Justitie

2. Mensensmokkel

Inbreuken mensensmokkel (gegevens van de politie)

De politie heeft in 2020 in totaal 299 inbreuken inzake mensensmokkel geregistreerd. In 78% van de gevallen hebben die zich in het Vlaamse Gewest voorgedaan.

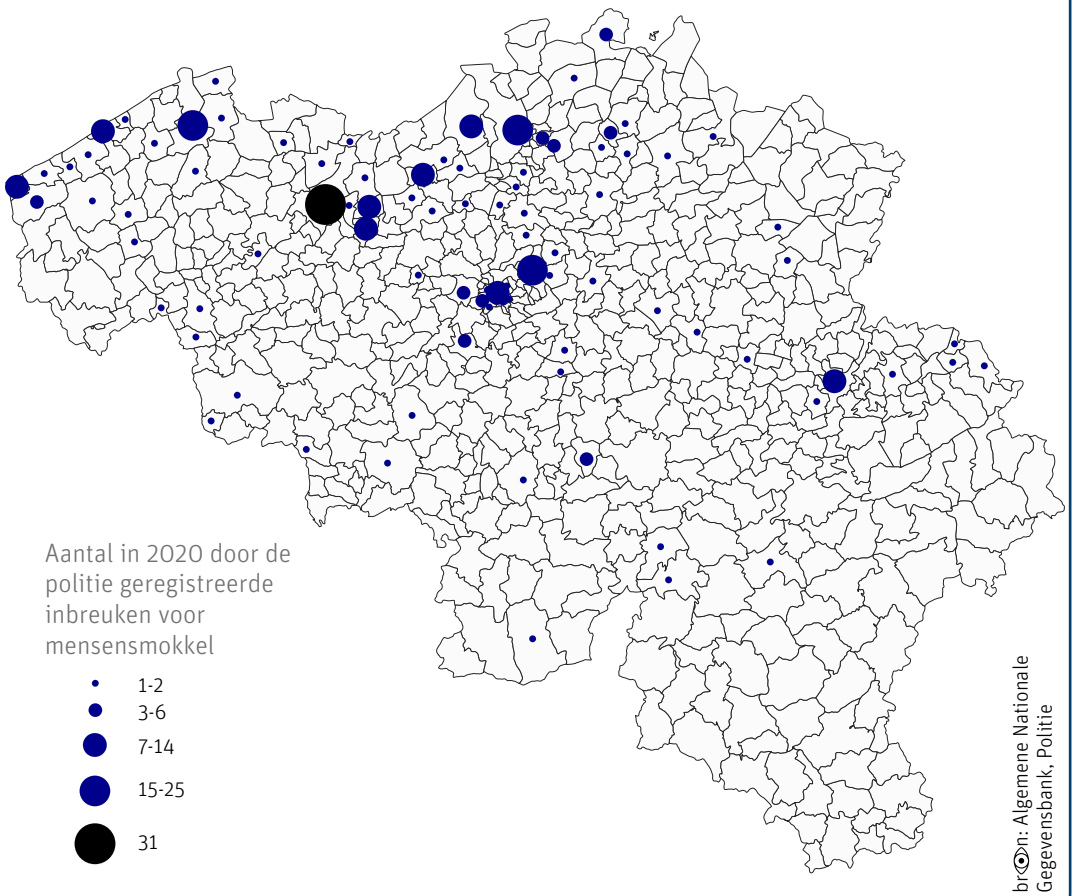
- In 2020 werd 78% van de inbreuken voor mensensmokkel in het Vlaamse Gewest geregistreerd, 11% in het Waalse Gewest en 10% in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.
- De meeste inbreuken, goed voor 27% van het totaal, werden in de provincie Oost-Vlaanderen geregistreerd.
- Op gemeentelijk niveau:
  - In Vlaanderen is Gent (31) koploper. Daarna volgen Zaventem (27), waar de politie bijna alle inbreuken op de site van de luchthaven heeft geregistreerd (25) en Brugge (19) op respectievelijk de 2e en de 3e plaats in de rangschikking.
  - In Wallonië is Luik koploper wat het aantal inbreuken betreft (14).
  - Binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voert de Stad Brussel de ranglijst van de 19 gemeenten aan met in totaal 14 inbreuken.

Recente ontwikkelingen:

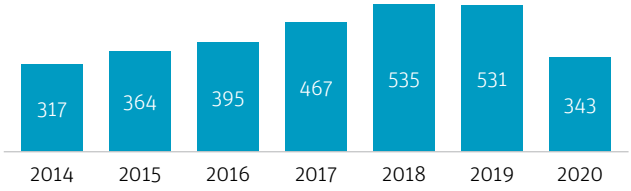
- Sinds 2014 is het aantal geregistreerde inbreuken gestaag toegenomen tot 560 in 2018 (meer dan een verdubbeling ten opzichte van 2014). Sinds 2019 is dat cijfer gezakt en het bevindt zich nu op het niveau van 2015.
- Tussen 2019 en 2020 is het aantal inbreuken vooral gedaald (-60%) in de provincie Antwerpen, waar in 2019 139 misdrijven werden geteld (en 56 in 2020).
- De aanzienlijke jaarlijkse verschillen vallen met name te verklaren door het politieoptreden tegen bepaalde criminele cellen, waardoor de cijfers omhoog gaan.

Provincie	Aantal inbreuken mensen-smokkel
Oost-Vlaanderen	81
Antwerpen	56
West-Vlaanderen	53
Vlaams-Brabant	41
Brussels Hoofd-stedelijk Gewest	31
Luik	14
Henegouwen	11
Namen	6
Limburg	2
Waals-Brabant	2
Luxemburg	1
Onbekend	1
Totaal	299

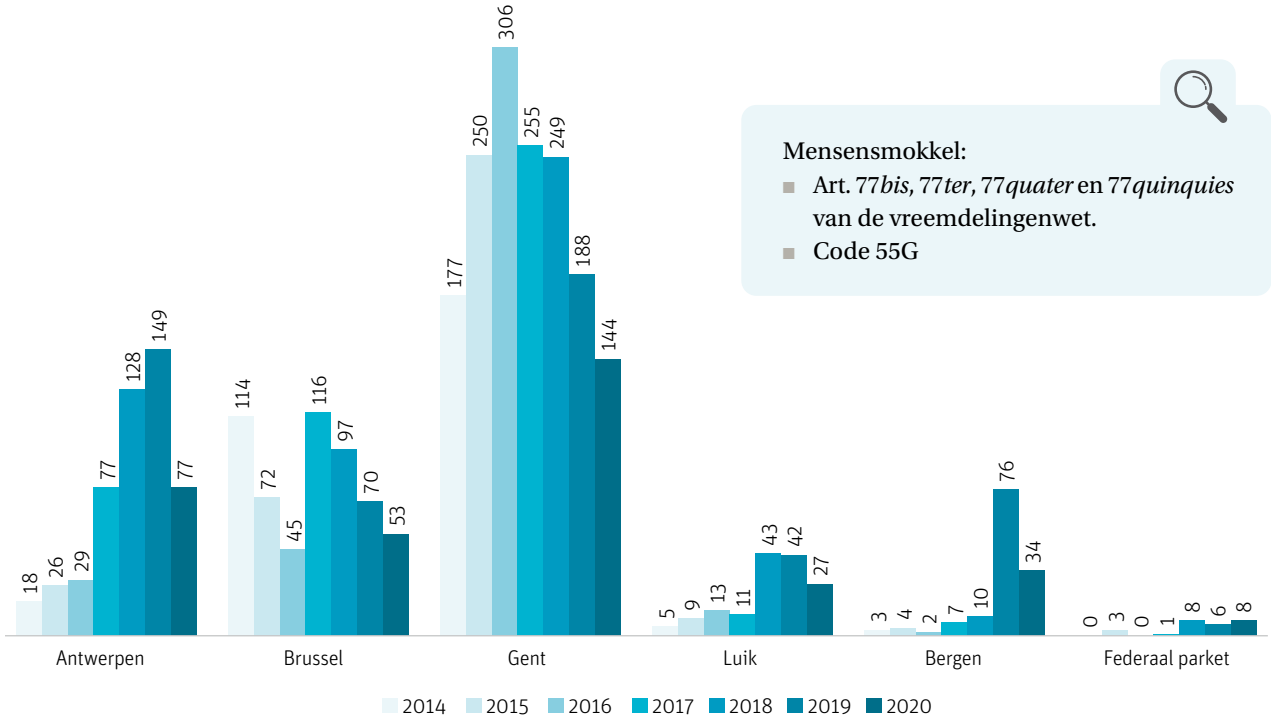

Strafzaken voor mensensmokkel bij de parketten

In 2020 zijn **343** strafzaken bij de correctionele parketten binnengekomen wegens mensensmokkel, een daling met 35% ten opzichte van 2019.

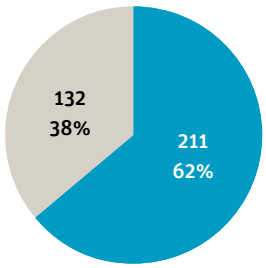
- Na een continue stijging is het aantal bij de parketten binnengekomen strafzaken wegens mensensmokkel in 2018-2019 gestabiliseerd. In 2020 is dat cijfer gezakt tot op het niveau van 2015.
- In 2020 kende het ressort Gent het hoogste aantal strafzaken voor mensensmokkel (144 zaken, of 42% van het totaal), gevolgd door het ressort Antwerpen (77 gevallen).
- Zoals dat al tussen 2018 en 2019 het geval was, blijft het aantal binnengekomen strafzaken in bijna alle ressorten dalen, behalve bij het federaal parket (waar het is toegenomen van 6 naar 8).

Mensensmokkel:
- Art. 77*bis*, 77*ter*, 77*quater* en 77*quinquies* van de vreemdelingenwet.
- Code 55G

Mensensmokkel succesvol vervolgen steeds moeilijker

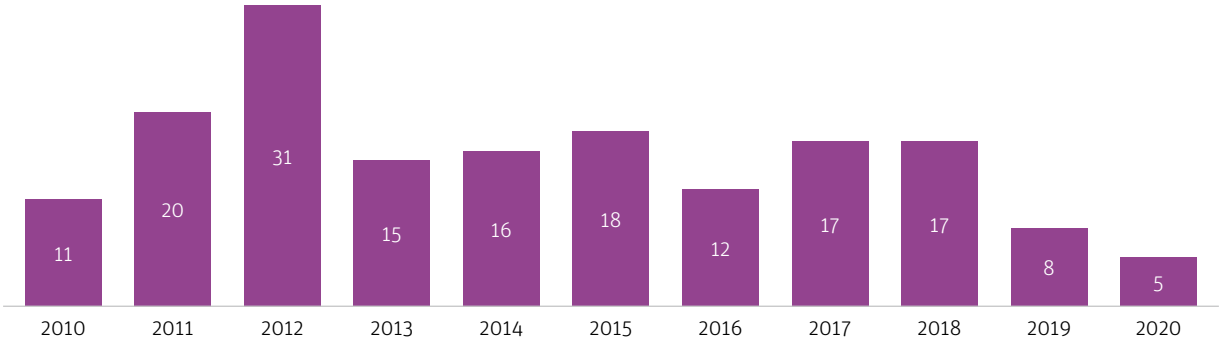
In 2020 bij de parketten binnengekomen strafzaken voor mensensmokkel die op 8 mei 2021 waren geseponeerd

- Op de 343 in 2020 bij de parketten binnengekomen strafzaken voor mensensmokkel waren er op 8 mei 2021 211 geseponeerd, oftewel zo'n 62%. In 2017 was dat maar 40%.
- Van die 211 dossiers waren er 31 geseponeerd omwille van opportuniteitsredenen en 180 om technische redenen (waarvan 124 voor onbekende dader(s) en 46 omwille van een gebrek aan bewijzen).
- Meer dan de helft (59%) van de strafzaken werd geseponeerd omdat de inbreuken waren gepleegd door daders die niet konden worden geïdentificeerd.

bron: Gegevensbank van het College van procureurs-generaal, analisten

Nieuw opgestarte begeleidingen van slachtoffers van mensensmokkel door de gespecialiseerde centra

In 2020:

- Zijn **5** slachtoffers van een zwaardere vorm van mensensmokkel bij één van de drie gespecialiseerde centra in België in een nieuw begeleidingstraject gestapt. Dat cijfer is sinds 2010 nooit zo laag geweest.
- Onder die slachtoffers zijn er 4 vrouwen en 1 man.
- Twee slachtoffers waren minderjarig, allebei Vietnamezen.

Nationaliteit	Vrouwen		Mannen		Totaal
	<18	≥18	<18	≥18	
Ethiopië		1			**1**
Eritrea		2			**2**
Vietnam	1		1		**2**
Totaal	**1**	**3**	**1**	**0**	**5**

bron: Payoke, PAG-ASA, Sürya

Veroordelingen voor mensensmokkel (gegevens van Justitie)

In 2019 werden **139 definitieve veroordelingen** uitgesproken wegens mensensmokkel, een daling met 23% ten opzichte van 2018 (181 definitieve veroordelingen).

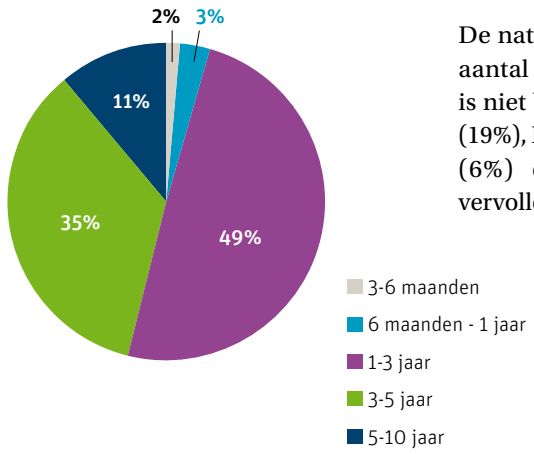
Per veroordeling kunnen verschillende beslissingen worden getroffen. Het totale aantal beslissingen verschilt dus van het aantal veroordelingen. In 2019 gingen die veroordelingen gepaard met 454 beslissingen, waarvan 88 met uitstel (volledig of gedeeltelijk). In 2019 ging het bij de meeste uitgesproken gevangenisstraffen (ook die met uitstel) om straffen van meer dan 1 tot 3 jaar (49%), op de voet gevolgd door die van meer dan 3 tot 5 jaar (35%).

Methodologische opmerkingen

- Deze cijfers hebben betrekking op het aantal definitieve veroordelingen, waartegen dus geen beroep meer kan worden aangetekend.
- Een aantal dossiers wordt met verschillende maanden vertraging in de databank ingevoerd. Daarom zijn de gegevens voor 2020 nog niet beschikbaar.
- Deze gegevens komen overeen met de situatie zoals die op 16 maart 2021 is vastgesteld.

Belangrijkste straffen	Beslissingen	Met uitstel (volledig of gedeeltelijk)
Gevangenisstraf	85	43
Boete	87	45
Werkstraf	8	/
Verbeurdverklaring	87	/
Ontzetting uit de rechten (art. 31 van het Sw.)	89	/
Andere	10	/
Totaal	**366**	**88**

Duur van de uitgesproken gevangenisstraffen (met en zonder uitstel)

De nationaliteit van een groot aantal veroordeelden in 2019 is niet bekend (19%). Irakezen (19%), Belgen (11%), Albanezen (6%) en Congolezen (4%) vervolledigen de top 5.

Nationaliteiten van de veroordeelden voor mensensmokkel in 2019

Nationaliteit	2019
Irak	27
Onbekend	26
België	15
Albanië	9
DR Congo	6
Bulgarije	5
Iran	5
Soedan	5
Nigeria	4
Nederland	4
Turkije	4
India	3
Italië	3
China	2
Marokko	2
Roemenië	2
Verenigd Koninkrijk	2
Somalië	2
Syrië	2
Algerije	1
Bangladesh	1
Kameroen	1
Cyprus	1
Egypte	1
Spanje	1
Griekenland	1
Libanon	1
Macedonië	1
Polen	1
Joegoslavië	1
Totaal	**139**

bron: : Dienst voor het Strafrechtelijk beleid, FOD Justitie

Externe bijdrage Toelichting bij de statistische gegevens over onderzoeken naar mensenhandel door de ECOSOC-teams van de RSZ-inspectie in 2020

Stéphanie Schulze,
Peter Van Hauwermeiren,
RSZ-inspectiedienst - Themadirectie mensenhandel

Inleiding

Deze bijdrage betreft de RSZ-inspectiediensten (Themadirectie mensenhandel en ECOSOC-teams).

Buiten de louter statistische gegevens volgt hier ook kwalitatieve informatie over de onderzoeken van de ECOSOC-teams van de RSZ-inspectiedienst in 2020.

De gegevens in deze bijdrage zijn afkomstig van twee bronnen:

1. Het interne dossierbeheersysteem, waaruit de gegevens zijn opgevraagd van de in 2020 afgesloten dossiers. In die gegevens is er sprake van 156 vermoedelijke slachtoffers.
2. De analyse van de checklists die de sociaal inspecteurs in 2020 hebben opgesteld overeenkomstig hoofdstuk VIII van de gemeenschappelijke omzendbrief van de minister van Justitie, de minister van Werk, de minister van Veiligheid en Binnenlandse Zaken, de staatssecretaris voor Bestrijding van de sociale fraude en het College van procureurs-generaal inzake het opsporings- en vervolgingsbeleid betreffende mensenhandel (COL 01/2015). De RSZ-inspecteurs stellen zo snel mogelijk een dergelijke checklist op na een vaststelling waarbij er voldoende duidelijke indicaties zijn dat het om een potentiële situatie van mensenhandel gaat. In 2020 werden er 134 van die checklists opgesteld, wat impliceert dat er 134 vermoedelijke slachtoffers werden aangetroffen. Het verschil met de 156 vermoedelijke slachtoffers uit het Pegasis-beheersysteem en I2020 komt voort uit het feit dat de checklists worden opgesteld zodra er voldoende indicaties zijn voor economische uitbuiting, ongeacht de status van het onderzoek (op het ogenblik dat het wordt geopend, tijdens of aan het eind van het onderzoek), terwijl de cijfers uit onze dossierbeheersystemen betrekking hebben op onderzoeken die in 2020 zijn afgesloten maar lang vóór 2020 zijn geopend (meestal tussen 2018 en 2020). Daarom zijn de gegevens met betrekking tot de checklist het meest representatief voor het jaar 2020.
3. De Themadirectie mensenhandel bezorgt de Dienst voor het Strafrechtelijk beleid van de Federale Overheidsdienst Justitie jaarlijks een specifiek analyserapport op basis van deze checklists.

Een andere bron van kwalitatieve informatie is de informatie over de onderzoeken naar mensenhandel die door de ECOSOC-teamchefs wordt uitgewisseld.

1. Statistieken over processen-verbaal en strafrapporten (Pegasis & I2020)[192]

Sinds maart 2020 zijn de ECOSOC-onderzoeken van de RSZ-inspectiediensten onderdeel van een nieuw dossierbeheersysteem: I2020. De statistieken over **in 2020 afgesloten onderzoeken** (onderzoeken die in 2020 of daarvóór zijn geopend) komen dus uit het vroegere dossierbeheersysteem (Pegasis) en het nieuwe (I2020). Aangezien de functionaliteiten van deze beheersinstrumenten niet dezelfde zijn, moesten de ruwe cijfers manueel worden "herwerkt" en was het niet gemakkelijk om statistieken op te stellen, zoals dat de afgelopen jaren gebeurde:

- **In 2020** heeft de RSZ **100 processen-verbaal en/of strafrapporten** (156 vermoedelijke slachtoffers) inzake mensenhandel (art. 433*quinquies* van het Strafwetboek) opgesteld. Na onderzoeken in samenwerking met andere inspectie- of politiediensten gebeurt het bovendien dat een andere dienst (meestal de politie) het proces-verbaal of het strafrapport inzake mensenhandel opstelt. Concreet zijn dertien rapporten of processen-verbaal door andere diensten opgesteld in het kader van een samenwerking met de RSZ.

192 Deze statistieken zijn gebaseerd op afgesloten onderzoeken.

Provinciale directies	PV's/SR'en opgesteld door de RSZ	PV's/SR'en opgesteld door een andere dienst[193]
West-Vlaanderen	3	5
Oost-Vlaanderen	8	5
Antwerpen	11	0
Limburg	0	0
Henegouwen	6	0
Namen-Luxemburg	14	0
Luik	11	1
Vlaams-Brabant	6	2
Brussel	40	0
Waals-Brabant	1	0
TOTAAL	**100**	**13**

Provinciale directies	
West-Vlaanderen	6
Oost-Vlaanderen	65
Antwerpen	9
Limburg	3
Henegouwen	2
Namen-Luxemburg	13
Luik	8
Vlaams-Brabant	12
Brussel	12
Waals-Brabant	4
TOTAAL	**134**

- De RSZ-inspectie heeft **156** vermoedelijke slachtoffers van MH op basis van strafrapporten of processen-verbaal doorverwezen naar de gerechtelijke autoriteiten.
- De meest vertegenwoordigde nationaliteiten zijn van de volgende landen: Marokko (26), Oekraïne (24), Roemenië (10), Slovakije (10) en Vietnam (9). Opvallend is daarnaast dat van die 156 vermoedelijke slachtoffers er 38 EU-onderdanen waren, onder wie ook vijf Belgen. Wat de uitsplitsing naar geslacht betreft, waren 17 vermoedelijke slachtoffers vrouwen en 139 mannen.
- De meest vertegenwoordigde activiteitsectoren waren de bouw, de horeca en de sector van de schoonheidsverzorging (nagelstudio's en Afrikaanse kappers).

2. Analyse van de checklists

2.1. Inleiding

Rekening houdend met de bepalingen van de COL 01/15 werd **in 2020** een checklist ingevuld zodra er **voldoende nauwkeurige indicaties** waren van een potentiële situatie van mensenhandel — en dat ongeacht of het onderzoek nog liep dan wel afgesloten was.

In totaal werden er **134 checklists** opgesteld (één checklist per vermoedelijk slachtoffer; verschillende checklists kunnen dus betrekking hebben op dezelfde werkgever/uitbuiter). Die zijn als volgt onderverdeeld:

193 In het kader van een onderzoek uitgevoerd in samenwerking met de RSZ.

2.2. Geografische spreiding per sector (2020)

	Namen-Luxemburg	Brussel	Luik	Henegouwen	Limburg	Waals-Brabant	Vlaams-Brabant	Antwerpen	Oost-Vlaanderen	West-Vlaanderen	Totaal
Slagerij/slachthuis											0
Bakkerij		1								3	4
Carwash en truckwash			1				2				3
Kapsalon en schoonheidssalon	1		2								3
Detailhandel		2	1								3
Bouw	2	2	2	1		3	2	1	54		67
Maakindustrie									10		10
Groothandel	6										6
Horeca		2	2				3	3		3	13
Tuinbouw/fruitteelt							1				1
Logistiek		1									1
Manege				1		1		2			4
Schoonmaak	1	1			3						5
Prostitutie	1						4				5
Diverse diensten								1			1
Vervoer								2	1		3
Huishoudelijk werk	2	2									4
Sorteren/recyclage		1									1
Totaal	**13**	**12**	**8**	**2**	**3**	**4**	**12**	**9**	**65**	**6**	**134**

2.3. Verdeling volgens leeftijd, geslacht en nationaliteit van de vermoedelijke slachtoffers 2020

Nationaliteit	Mannen	Vrouwen
Afghanistan	1	0
Algerije	2	0
Angola	1	0
Wit-Rusland	1	0
België	0	0
Brazilië	3	3
Bulgarije	7	1
Burkina Faso	4	0
Kameroen	1	0
China	1	1
Egypte	4	0
Spanje	1	2
Frankrijk	0	1
Guinee-Bissau	6	0
India	7	0
Mali	2	0
Marokko	9	1
Oezbekistan	5	0
Pakistan	3	1
Portugal	10	1
Dominicaanse Republiek	0	1
Roemenië	6	3
Senegal	3	0
Slovakije	10	0
Syrië	1	0
Tunesië	1	0
Turkije	3	0
Oekraïne	23	0
Venezuela	1	0
Vietnam	3	0
TOTAAL	**119**	**15**

Leeftijd	Mannen	Vrouwen
Minderjarigen (-18 jaar)	0	1
Tussen 18 en 30 jaar	37	3
Tussen 30 en 40 jaar	40	2
Tussen 40 en 50 jaar	29	8
Ouder dan 50	13	1
TOTAAL	**119**	**15**

Uit een snelle analyse van de tabel kan worden afgeleid dat het bij 89% van de vermoedelijke slachtoffers van economische uitbuiting om mannen gaat (119/134). Wat de leeftijd betreft, is 30% van de vermoedelijke slachtoffers tussen achttien en dertig jaar oud, 31% tussen dertig en veertig jaar oud, en 28% tussen veertig en vijftig jaar oud. De twee oudste mannelijke vermoedelijke slachtoffers zijn 63 jaar, het oudste vrouwelijke vermoedelijke slachtoffer is 55 jaar. Opvallend is dat de vrouwen voornamelijk actief zijn in de prostitutie (massagesalon), de schoonmaaksector en het huishoudelijk werk. De (Roemeense) minderjarige die werd uitgebuit was aan de slag bij een particulier om er huishoudelijk werk te verrichten. Op het moment van de controle was zij dertien jaar oud.

Wat de nationaliteit van de slachtoffers betreft, zijn er 92 van de 134 afkomstig uit derde landen (buiten de EU). Onder de 42 EU-onderdanen waren er elf Portugezen, tien Slovaken, negen Roemenen, acht Bulgaren, drie Spanjaarden en één Fransman. In 2020 waren er geen Belgen.

2.4. Omstandigheden waarin de mensenhandel zich voordeed en verzwarende omstandigheden

Bijlage 5 van de COL 01/2015 bevat verschillende indicatoren van mensenhandel onder het punt "omstandigheden". Na een analyse van de in 2020 ontvangen checklists kan het volgende worden vastgesteld:

Identiteitsdocumenten

Meer dan de helft van de onderdanen van derde landen (ongeveer 60%) verbleef illegaal op het Belgische grondgebied. Ofwel hadden ze geen identiteits- of reisdocumenten, ofwel hadden ze hun nationale paspoort of een tijdelijke verblijfstitel in een EU-land. Wat de Europeanen betreft, was ongeveer 15% in België gevestigd met een Belgische verblijfstitel of was er een procedure opgestart om zich in België te vestigen. De anderen waren over het algemeen in het bezit van hun nationale identiteitsbewijs.

In ongeveer 10% van de gevallen hadden de vermoedelijke slachtoffers geen eigen identiteits- of reisdocumenten, soms waren ze in het bezit van kopieën.

Financieel aspect – sociale zekerheid – sociale documenten

Qua inkomsten: in bijna alle situaties die zich hebben voorgedaan kreeg de betrokkene weinig, heel weinig of soms helemaal geen loon. Het beloofde loon was in verschillende gevallen overigens niet betaald. Soms moest het vermoedelijke slachtoffer een deel van het loon afstaan, hetzij zonder reden, hetzij om de ter beschikking gestelde woning te betalen of om zijn of haar reis terug te betalen.

Eén vermoedelijk slachtoffer verklaarde dat het bijna 4.000 euro moest terugbetalen, een ander 17.000 euro, nog een ander 18.000 euro voor zijn reis naar Europa.

Sommige slachtoffers die al weinig verdienden zagen hun vergoeding dalen omwille van de gezondheidscrisis.

Enkele concrete voorbeelden uit 2020 waren de volgende, als er al een loon was: 1,00 euro/uur; 3,33 euro/uur; 4 euro/uur; 4,30 euro/uur; 5,50 euro/uur; 7 euro/uur; 20 euro/15 uur; 30 euro/17 uur; 300 euro/maand voor 70-80 uur werk per week; 1.300-1.400 euro/maand voor 80 uur/week. Sommige slachtoffers werden per klus betaald en kregen 1 euro voor het opstapelen van 1,5 kubieke meter hout.

Qua sociale zekerheid en sociale documenten: heel weinig werknemers waren in Dimona geregistreerd (ongeveer 5%); voor bijna de helft van de vermoedelijke slachtoffers was een Limosa-aangifte gebeurd, maar in het kader van een bewezen of vermoedelijk frauduleuze detachering. De anderen waren illegaal tewerkgesteld zonder dat enige formaliteit was geregeld op het vlak van sociale zekerheid of sociale documenten. Bij de buitenlandse werknemers die rechtstreeks voor een Belgische werkgever werkten, mochten van de derdelanders maar enkelingen in België werken (arbeidskaart/*single permit*).

Uitbuitingsomstandigheden

De checklist bevat de hieronder opgesomde indicatoren. Sommige indicatoren komen vaak terug, zoals de erbarmelijke huisvestingsomstandigheden of de danig lange werktijden. Details en voorbeelden staan hieronder.

- **Het slachtoffer beschikt niet over geschikte uitrusting/werkkledij**
- **Het slachtoffer werkt in gevaarlijke/ongezonde omstandigheden**
  Indicatoren met betrekking tot bescherming op het werk (veiligheid en gezondheid van de werknemers: hygiënemaatregelen, kledij en werkplekken, …) zijn bij ongeveer 35% van de vermoedelijke slachtoffers vastgesteld.
  Specifiek wijzen we op één slachtoffer dat gewond werd door een scherpe machine die hij zonder enige bescherming moest bedienen. Een ander slachtoffer

liep een CO-vergiftiging op, nog een ander ernstige brandwonden door een frituurpan.

- **Het slachtoffer mag geen contact hebben met de buitenwereld**
- **De bewegingsvrijheid van het slachtoffer is beperkt**
  Zo'n 35% van de vermoedelijke slachtoffers die we hebben ontmoet had weinig of geen contact met de buitenwereld en hun bewegingsvrijheid was beperkt.
- **Het slachtoffer is in erbarmelijke omstandigheden gehuisvest**
  In tal van potentiële situaties van MH waren de slachtoffers in erbarmelijke en ongezonde woningen gehuisvest. Dat was het geval voor een zeventigtal personen, of de helft van de vermoedelijke slachtoffers.
- **Het slachtoffer krijgt geen geneeskundige verzorging**
  Een aantal vermoedelijke slachtoffers kreeg geen geneeskundige verzorging.
- **Het slachtoffer werkt bijzonder lang**
  Ruim 75% van de vermoedelijke slachtoffers die we hebben ontmoet werkte abnormaal lang. De duur van de prestaties was buitensporig en overschreed ruimschoots het aantal arbeidsuren dat in België per week is toegestaan. Veel mensen moesten 6 of 7 dagen per week werken, van 9 tot 17 uur per dag.

Verzwarende omstandigheden

Bijlage 5 van de COL 01/2015 bevat verschillende verzwarende omstandigheden van mensenhandel. Meerdere daarvan konden worden vastgesteld in de gevallen van 2020:

- **Wat de situatie van het slachtoffer betreft**
  Bij de slachtoffers werd een minderjarig Roemeens meisje van dertien jaar uitgebuit als huishoudhulp in dienst van particulieren.
- **Inzake de hoedanigheid van de dader**
  In de meeste gevallen maakte de dader misbruik van de kwetsbare situatie van het slachtoffer, had hij gezag over het slachtoffer of maakte hij misbruik van zijn functie.
  In geen enkele checklist is er sprake van een politieambtenaar in de uitoefening van zijn functie als dader.
- **Wat de omstandigheden en de gevolgen van de mensenhandel betreft**
  Van de 134 slachtoffers op de checklists van 2020 verklaarden er 27 dat zij het slachtoffer waren van bedreigingen, geweld of dwang vanwege de dader.
  De levens van enkele vermoedelijke slachtoffers werden in gevaar gebracht. Daarvan raakte er één permanent arbeidsongeschikt, een ander gedeeltelijk als gevolg van de uitbuiting.
  Eén slachtoffer werd zelfs verkracht door de dader.

Opvallend was dat verschillende van de opgespoorde vermoedelijke slachtoffers met het coronavirus waren besmet en toch moesten blijven werken; de quarantaineregels en de sociale afstand werden niet gerespecteerd.

In de overgrote meerderheid van de gevallen ging het om een gebruikelijke activiteit.

2.5. Doorverwijzing van de slachtoffers naar een gespecialiseerd opvangcentrum in 2020

Op basis van de 134 geregistreerde checklists waren er in **38** gevallen vermoedelijke slachtoffers die zijn opgevangen door een gespecialiseerd opvangcentrum (Sürya, Payoke of PAG-ASA).

Een aantal onder hen verbleef daar al; het onderzoek had dan betrekking op het verhoor van die personen en/of op grondigere onderzoeken inzake mensenhandel.

Van die 38 vermoedelijke slachtoffers vond er één minderjarige onderdak bij Esperanto.

Opvallend is ook dat onder de vermoedelijke slachtoffers van MH bijna alle buitenlandse werknemers die in het kader van een bewezen of vermoedelijk frauduleuze detachering tewerkgesteld waren niet in contact wensten te worden gebracht met een opvangcentrum en zelfs niet instemden met een verhoor (om verklaringen af te leggen over hun arbeids-, leef- of huisvestingsomstandigheden).

De verdeling per provinciale directie ziet er als volgt uit:

Provinciale directies	Aantal doorverwezen vermoedelijke slachtoffers	Nationaliteit en geslacht
Namen-Luxemburg	4	2 Portugal (1M en 1V) 1 Brazilië (V) 1 Venezuela (M)
Brussel	10	3 Marokko (M) 1 Tunesië (M) 1 Roemenië (V) 1 Egypte (M) 1 Mali (M) 2 India (M) 1 Algerije (M)
Luik	8	1 Marokko (M) 2 Vietnam (2M) 1 India (M) 1 Pakistan (M) 1 China (M) 2 Roemenië (1M en 1V)
Henegouwen	2	1 Oekraïne (M) 1 Pakistan (V)
Waals-Brabant	2	1 Marokko (M) 1 Burkina-Faso (M)
Antwerpen	3	2 Brazilië (1M en 1V) 1 Senegal (M)
Vlaams-Brabant	6	3 India (M) 1 Kameroen (M) 1 Mali (M) 1 Portugal (M)
Oost-Vlaanderen	2	1 Algerije (M) 1 Turkije (M)
West-Vlaanderen	1	1 Marokko (M)
Limburg	0	
TOTAAL	**38**	

3. EMPACT Action Days labour exploitation

In september 2020 namen de Belgische diensten van de sociale inspectie voor het vijfde jaar op rij deel aan de **"EMPACT Action Days labour exploitation"**, een Europees initiatief met steun van Europol dat voordien *Joint Action Days (JAD) labour exploitation* heette. Dat EU-initiatief kadert in het Europese EMPACT-project (*European multidisciplinary platform against criminal threats* — Europees multidisciplinair platform tegen criminaliteitsdreiging), waarbij de strijd tegen mensenhandel één van de prioriteiten vormt. Het EMPACT-project past op zijn beurt in het EU-actieplan mensenhandel.

In de week van 14 tot en met 20 september 2020 werden meerdere acties opgezet.

In verschillende EU-lidstaten hebben de politie en de diensten van de sociale inspectie in bepaalde risicosectoren controles uitgevoerd om gevallen van economische uitbuiting op te sporen.

Bijzondere aandacht ging daarbij naar de impact van de COVID-19-pandemie op werknemers die zich sowieso in een kwetsbare situatie bevinden.

In België (en ook in Nederland, in Frankrijk, in Duitsland en in het Verenigd Koninkrijk) waren verschillende acties gericht op de sector van de **nagelstudio's**. Bij deze controles konden de inspecteurs rekenen op ondersteuning van de FOD Volksgezondheid. In één zaak werden illegale schoonheidsproducten in beslag genomen.

Gezamenlijke controles waren er ook in de **land- en tuinbouwsector**. Daarbij werd eveneens een drone ingezet. Op basis van de beelden kon op uitgestrekte oppervlaktes zoals boomgaarden bijvoorbeeld precies worden bepaald waar de arbeiders waren tewerkgesteld. Het gebruik van deze technologie vormt bij dat soort controles een absolute meerwaarde.

In totaal werden op 39 werkplekken in heel België 78 werknemers en 45 zelfstandigen gecontroleerd. De werknemers werden grondig verhoord over hun werk- en leefomstandigheden en aangezien het vaak om buitenlandse werknemers ging, gebeurde dat met de hulp van beëdigde tolken. Tien van de 78 gecontroleerde werknemers werkten in het zwart en vier van hen hadden geen toelating om in België te werken.

Nog die week werden op dezelfde dag in België, Nederland en Frankrijk gelijktijdige controles uitgevoerd in de **transportsector**.

De actie vond plaats op de "stopplaatsen" van vrachtwagenchauffeurs van een grote distributieketen in België, Nederland en Frankrijk. Bij deze grootscheepse actie werd gericht gezocht naar indicaties van mogelijke economische uitbuiting van de vrachtwagenchauffeurs (arbeids-, leef- en huisvestingsomstandigheden die strijdig zijn met de menselijke waardigheid).

De leefomstandigheden op deze locaties moesten voldoen aan zowel de sociale wetgeving als de regels inzake volksgezondheid. Naleving van deze normen is altijd uiterst belangrijk, maar is dat des te meer door de COVID-19-gezondheidscrisis.

De ruimtes in het gebouw, dat naast het gecontroleerde Belgische distributiecentrum ligt waar de werknemers

onder meer toegang hebben tot sanitaire voorzieningen, waren te klein voor het grote aantal chauffeurs dat er dagelijks halt hield. Ook de algemene hygiëne voldeed niet aan de normen.

Een oplegger met container en een met dekzeil overdekte oplegger dienden als keuken, eetzaal en ontmoetingsruimte voor de chauffeurs.

De arbeidsauditeur werd in kennis gesteld van de vaststellingen. De preventieadviseur van de site kreeg de opdracht de situatie te regulariseren. Tijdens het onderzoek werd ook de betrokkenheid van de distributieketen nagegaan. Die gaf uiteindelijk blijk van openheid en bereidheid tot samenwerking om de vastgestelde disfuncties te verhelpen.

Een ander belangrijk aandachtspunt was de controle van de correcte toepassing van het "mobiliteitspakket", een nieuwe EU-verordening die op 20 augustus 2020 in werking is getreden binnen de transportsector. Met deze nieuwe verordening zijn essentiële maatregelen genomen om sociale dumping tegen te gaan door bestuurders een aantal belangrijke rechten toe te kennen, zoals het verbod op wekelijkse rusttijd in de cabine; de verplichting voor de bedrijfsleider om iedere vier weken de terugkeer van de (internationaal gerekruteerde) bestuurder naar zijn land van verblijf of van de werkgever te organiseren, de betaling door de werkgever van de verblijfskosten die de verplichte rusttijd met zich meebrengt, ...

Uit een controle één maand na de inwerkingtreding van deze nieuwe regels bleek enerzijds hoe sommige buitenlandse werkgevers al creatief te werk gingen door documenten voor te leggen waarmee werknemers afstand deden van een aantal van hun nieuwe rechten. Anderzijds was een groot deel van de bestuurders niet op de hoogte van deze nieuwe rechten of verklaarden zij vlakaf dat ze financieel verplicht waren om twee à drie maanden te rijden alvorens naar huis terug te keren.

In totaal werden tijdens deze transportactie in België 33 vrachtwagens gecontroleerd. De trekkers waren eigendom van transportbedrijven uit Litouwen (4), Polen (7), Bulgarije (12), Roemenië (8), Tsjechië (1) en Turkije (1).

Uit de controle is gebleken dat Poolse en Litouwse transportbedrijven niet langer een beroep doen op Poolse of Litouwse chauffeurs maar kiezen voor niet-Europese onderdanen uit derde landen zoals Oekraïne of Wit-Rusland. De economische situatie van deze chauffeurs is nog onzekerder en ze zijn nog afhankelijker van hun werkgever dan andere chauffeurs (met name om visa, werkvergunningen en huisvesting te verkrijgen, of wegens taalproblemen).

De inspectiediensten hebben de gegevens van de digitale tachografen van de 33 chauffeurs uitgelezen en onderzocht.

De federale wegpolitie heeft ook verschillende overtredingen vastgesteld met betrekking tot vervoersvergunningen, rij- en rusttijden en tachograafschijven.

Tijdens de controles werden op vier werkplekken (alle sectoren samen) indicaties van economische uitbuiting gevonden.

De strijd tegen **mensenhandel** vormt een kerntaak voor de ECOSOC-teams van de RSZ en tegelijk ook het prioritaire aandachtspunt van de *EMPACT Action Days labour exploitation*. Daarom besteedden alle inspecteurs die aan de acties deelnamen bijzondere aandacht aan dat fenomeen.

In België stond de Inspectiedienst van de RSZ in voor de organisatie van de acties, waaraan andere federale inspectiediensten zoals het Toezicht op de Sociale Wetten (TSW) of Toezicht op het Welzijn op het Werk (TWW) en gewestelijke inspectiediensten deelnamen.

Ook de verschillende politiediensten waren bijzonder actief zoals de directie zware en georganiseerde criminaliteit, de provinciale directies van de federale gerechtelijke politie en de lokale politiezones. Bij deze acties waren de arbeidsauditeurs eveneens betrokken.

Europol heeft zijn traditionele aanpak uitgebreid door de diensten van de sociale inspectie te betrekken bij de coördinatie van acties tegen economische uitbuiting. Het gebruikelijke coördinatiecentrum van Europol in Den Haag was niet operationeel als gevolg van de COVID-19-pandemie. Met behulp van een door Europol ter beschikking gestelde beveiligde applicatie werkten vertegenwoordigers van de verschillende landen tijdens deze week wel op afstand samen om acties te coördineren en de uitwisseling van informatie tussen de verschillende landen te vergemakkelijken.

Via deze toepassing konden de deelnemende lidstaten "speciale verzoeken" richten aan een andere lidstaat om informatie te bezorgen of om een buitenlandse inspectiedienst te verzoeken een onderzoek op zijn grondgebied te voeren. Zo werd bijvoorbeeld een Belgisch onderzoek naar economische uitbuiting gevoerd met de steun van de Portugese politie.

De uitwisseling van informatie bleef niet beperkt tot de duur van de EAD en werd ook na de actieweek voortgezet.

4. Markante gebeurtenissen in 2020

De meest markante gebeurtenis van 2020 was ongetwijfeld de **gezondheidscrisis** die lelijk huis heeft gehouden en die bij het opstellen van dit verslag nog altijd niet was uitgeraasd. De vertraging van de economie, het stilleggen van bepaalde sectoren, de sluiting van grenzen, het inperken of soms zelfs schrappen van vervoersdiensten, de beperkte toegang tot diverse overheidsdiensten of nog het beperken van sociale contacten hebben het dagelijkse leven van de 'schaduwwerkers' nog meer bemoeilijkt. Door hun verhoogde precariteit werden zij een nog kwetsbaardere prooi. Alle bevolkingsgroepen (kinderen, jongeren, …) hadden en hebben nog altijd zwaar te lijden onder de gevolgen van de pandemie, soms in ernstige mate, maar aan hun primaire behoeften (fysiologische behoeften en behoefte aan veiligheid) werd wel voldaan. Men kan zich dan ook goed voorstellen hoe zwaar vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel getroffen zijn, die heel vaak niet eens toegang hebben tot de juiste voeding of fatsoenlijke huisvesting.

In 2020, **het jaar waarin het dossierbeheersysteem is gewijzigd**, hebben de ECOSOC-teams 284 onderzoeken afgerond, gericht op het opsporen van situaties van mensenhandel met het oog op uitbuiting door arbeid. Bij verschillende onderzoeken was er evenwel sprake van overlapping. Na verificatie hield de Themadirectie het daarom bij 236 in 2020 afgesloten onderzoeken (MH).

Het nieuwe beheersysteem Inspectie 2020 heeft andere functionaliteiten dan het oude. De resultaten van de verschillende beheersystemen op elkaar afstemmen was niet eenvoudig en soms moest het herstellen van de gegevens manueel gebeuren. Inspectie 2020 is in maart 2020 gelanceerd en de eerste coderingen van resultaten verliepen niet optimaal. Dat dossierbeheersysteem is veelbelovend maar staat nog in de kinderschoenen. Op vele punten is het al aangepast en verbeterd, en dat zal ook in de toekomst nog zo zijn. In 2021 zijn overigens belangrijke wijzigingen aangebracht, om een onderscheid te kunnen maken tussen de aanvankelijke en navolgende onderzoeken, en ook om meer informatie te hebben over de slachtoffers die tijdens de controles zijn aangetroffen en contact hebben opgenomen met de opvangcentra.

Op 31 december 2020 waren er 138 onderzoeken geopend, die dus nog lopen.

Ongeveer 30 procent van de onderzoeken inzake mensenhandel die door de gespecialiseerde ECOSOC-teams zijn geopend en in 2020 zijn afgesloten brengt geen potentiële situaties van economische uitbuiting aan het licht. Dat komt vooral omdat elementen van het onderzoek niet relevant zijn of omdat de indicaties van economische uitbuiting niet duidelijk genoeg zijn, en veeleer wijzen op zwartwerk dan op economische uitbuiting.

Daarnaast is het belangrijk om te benadrukken dat verschillende onderzoeken voortvloeien uit onderzoeken naar feiten die eerder zijn opgespoord en toen aan de gerechtelijke autoriteiten zijn gemeld.

Elk jaar kiest de Themadirectie, bijgestaan door de directie Datamining van de RSZ en indien nodig door andere diensten, een **specifiek jaarproject (focus)**.

In 2020 is zowel **gefocust op** nagelstudio's als op de detachering van vreemde werknemers in de horeca. Ondanks de gezondheidscrisis en de opeenvolgende sluitingen binnen de horecasector en in de sector van de contactberoepen, zijn er tijdens een aanzienlijk deel van het jaar controles uitgevoerd en overtredingen vastgesteld.

In de sector van de **nagelstudio's** zijn 68 bedrijven en 137 werknemers (59 werknemers — 77 zelfstandigen en één andere) gecontroleerd. Er werden verschillende inbreuken vastgesteld in zaken die onder het Sociaal Strafwetboek vallen (Dimona: dertien pv's opgesteld met betrekking tot 28 werknemers; deeltijds: vijf pv's voor negen werknemers; buitenlandse arbeidskrachten: acht pv's opgesteld voor twintig Vietnamese werknemers die illegaal in België verbleven). Wat MH betreft, hebben deze controles geleid tot de opsporing van twee vermoedelijke slachtoffers.

Wat de controles op **detachering van werknemers in de horeca** betreft, zijn 21 bedrijven en 65 werknemers (33 loontrekkenden — 31 zelfstandigen en één andere) gecontroleerd. Er werden verschillende inbreuken vastgesteld in zaken die onder het Sociaal Strafwetboek vallen (Dimona: vier pv's opgesteld voor zes werknemers; deeltijds: één pv opgesteld voor drie werknemers; buitenlandse arbeidskrachten: één pv voor één illegaal verblijvende Nepalese werknemer; onderzoek naar detachering ingesteld voor twee bedrijven). Op het vlak van economische uitbuiting zijn verschillende indicatoren vastgesteld, de gerechtelijke onderzoeken lopen nog.

Ook in 2020 en zoals geïllustreerd in het deel over de *EMPACT Action Days*, maakten de sociaal inspecteurs van de ECOSOC-teams gebruik van **specifieke onderzoeksinstrumenten en -technieken, zoals:**

- luchtverkenning;
- telefonieonderzoeken;
- beelden van videobewakingsbeelden;
- uitlezen van gsm's;

- onderzoeken in '*Open source intelligence*' (internet, sociale media, ...).

Deze onderzoekstechnieken worden toegepast in samenwerking met de gespecialiseerde diensten van de federale politie, meestal op verzoek van de arbeidsauditeur. Dergelijke technieken bieden tal van mogelijkheden: identificatie en verhoor van potentiële slachtoffers, identificatie van potentiële getuigen, bevestiging van slachtofferverklaringen, vaststelling van de tewerkstelling van andere werknemers/slachtoffers, identificatie van daders en het aantonen van banden tussen personen of bedrijven.

Het gebruik van sociale media en internet wordt alsmaar noodzakelijker om speurwerk te verrichten en grondig onderzoek te voeren naar mensenhandel met het oog op uitbuiting door arbeid. Willen onze sociaal inspecteurs evenwel optimaal gebruikmaken van deze bronnen, dan moet er worden nagegaan wat de technische en juridische mogelijkheden zijn.

In de loop van 2020 werd er ook vastgesteld dat sommige **fenomenen opdoken of toenamen**, zoals de uitbuiting van vermoedelijke slachtoffers in nagelstudio's en shishabars, in de sector van het huishoudpersoneel, de logistiek en het transport, of nog in het kader van vaak frauduleuze detacheringen. Opvallend is dat in de sector van het internationaal transport steeds meer werknemers uit derde landen een beroep doen op Belgische of buitenlandse vakbonden om feiten van uitbuiting aan te klagen. Die zijn niet altijd gemakkelijk op te sporen omdat chauffeurs constant onderweg zijn en door de bijzondere regels die voor hen gelden, met name wat het naleven van de rusttijden betreft.

Tot slot zijn er vaak gevallen van illegale werknemers die willen werken en de identiteit van een andere persoon aannemen. De identiteitsdieven gebruiken dan de identiteitsdocumenten van landgenoten om officieel werk te vinden. In ruil eist de identiteitshouder een percentage van het loon dat dankzij zijn identiteit is verdiend. Soms gebruiken ze bedreigingen en intimidatie om betaald te worden. Hoewel het niet gemakkelijk is om indicaties van economische uitbuiting te vinden, blijft waakzaamheid geboden en is nader onderzoek nodig, aangezien dat misbruik rechtstreeks verband houdt met de precaire situatie van de illegale werknemer op Belgisch grondgebied.

Conclusie

2020 gaat de boeken in als het jaar van de COVID-19-pandemie. Deze pandemie heeft tot een aanzienlijke ontwrichting van onze samenleving en onze economie geleid.

Het werk van onze sociaal inspecteurs werd bemoeilijkt, zowel door de sluiting van bepaalde activiteitsectoren/handelszaken, als door de veiligheidsmaatregelen die moesten worden genomen zodat ze hun controles veilig en in de best mogelijke omstandigheden konden uitvoeren.

Tijdens het begin van de crisis konden onze ECOSOC-teams moeilijker controles uitvoeren en werden minder vermoedelijke slachtoffers gedetecteerd. De opeenvolgende *lockdowns* binnen bepaalde sectoren hebben er mee voor gezorgd dat dit sowieso al schimmige fenomeen van economische uitbuiting nog meer aan het oog werd onttrokken.

Na een paar maanden lieten de gevolgen van de crisis zich minder voelen. De ECOSOC-teams konden zo ongeveer opnieuw aanknopen met het ritme van vóór de crisis, ook al werd dat verstoord door de beperkingen die met de gezondheidssituatie te maken hadden (veiligheid van de sociaal inspecteurs, sluiting van talrijke instanties, wat de controles of onderzoekstaken belemmerde) en door de nieuwe opdrachten die ze kregen om de naleving van de COVID-maatregelen in de ondernemingen te controleren.

Gezien de cijfers in dit verslag kan evenwel worden besloten dat ondanks de moeilijkheden die inherent zijn aan het jaar 2020 het aantal vermoedelijke slachtoffers die de inspectiediensten van de RSZ heeft aangetroffen niet is gedaald maar veeleer is toegenomen. Opvallend is dat een dertigtal vermoedelijke slachtoffers is gedetecteerd als gevolg van de gezondheidscrisis zelf, zoals tijdens een controle na de ontdekking van een besmettingshaard maar ook door alle onvoorziene gebeurtenissen als gevolg van de *lockdown* (sommigen konden niet terug naar hun land van herkomst, of ernstige conflicten als gevolg van de *lockdown*).

Net zoals in andere jaren deden potentiële gevallen van economische uitbuiting zich zowel in stedelijke als in rurale gebieden voor en betroffen ze voornamelijk mannen.

In de grote meerderheid van de gevallen waren er één, twee of zelfs drie personen bij betrokken. Tegelijk konden dankzij onderzoeken verschillende vermoedelijke slachtoffers worden opgespoord die door dezelfde persoon

of door hetzelfde netwerk werden uitgebuit, met name in de volgende gevallen:

- vier dames tewerkgesteld in een massagesalon in Vlaams-Brabant;
- 25 werknemers tewerkgesteld door een Portugees bedrijf op verschillende werven in Vlaanderen. De aanleiding voor het onderzoek was de ontdekking van een uitbraak van een COVID-19-besmetting;
- zes werknemers ingezet bij het versnijden van bouwmaterialen in de provincie Namen;
- tien werknemers tewerkgesteld door een Slovaakse onderneming in een bouwmaterialenfabriek in Oost-Vlaanderen;
- twintig werknemers tewerkgesteld door een Poolse onderneming op verschillende werven in Oost-Vlaanderen die valse detacheringsdocumenten voorlegden;
- vijf werknemers tewerkgesteld op een werf in Oost-Vlaanderen in het kader van een bewezen of vermoedelijk frauduleuze detachering.

Opvallend was dat sommige vermoedelijke slachtoffers die op het werk zijn aangetroffen in omstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid niet in contact zijn gebracht met een gespecialiseerd opvangcentrum, omdat zij zich best in hun situatie konden vinden en elke begeleiding weigerden. Veel werknemers die in dienst waren van buitenlandse bedrijven, vaak in het kader van een bewezen of vermoedelijk frauduleuze detachering, weigerden overigens te praten of informatie te geven over hun levens- en arbeidsomstandigheden, omdat zij tevreden waren met hun situatie.

We wijzen er ook op dat onze dienst in sommige gevallen contact heeft opgenomen met de vermoedelijke slachtoffers nadat zij een opvangcentrum hadden benaderd, hetzij op verzoek van het centrum zelf, hetzij op verzoek van de arbeidsauditeur.

Uit de tabel die volgt blijkt een toename van het aantal vermoedelijke slachtoffers die we de afgelopen jaren tijdens onze onderzoeken hebben aangetroffen, zelfs in 2020, ondanks de impact van de pandemie op de economie en op de werking van de diensten ter bestrijding van mensenhandel.

	2018	2019	2020
Aantal vermoedelijke slachtoffers die in de afgesloten onderzoeken zijn opgenomen	65	82	156
Aantal vermoedelijke slachtoffers volgens de checklists	78	120	134
Aantal slachtoffers voor wie de opvangcentra zijn tussengekomen	39	73	38

Zoals in de inleiding vermeld werd, zijn de cijfers die betrekking hebben op de checklists de meest relevante cijfers over de situatie van economische uitbuiting, aangezien die worden opgesteld zodra een vermoedelijk slachtoffer wordt aangetroffen.

Andere gegevens zoals processen-verbaal, strafrapporten of het aantal slachtoffers in afgesloten onderzoeken die in deze bijdrage aan bod komen kunnen betrekking hebben op onderzoeken die de afgelopen jaren zijn geopend maar in 2020 zijn afgesloten.

Hoewel 2020 een moeilijk jaar was (opeenvolgende *lockdowns*, verminderde controlecapaciteit van de gespecialiseerde diensten, ...), stellen we een stijging vast van het aantal vermoedelijke slachtoffers dat aan de hand van de checklists is geïdentificeerd en die we dus in 2020 hebben ontmoet. Daarvan zijn er een veertigtal gecontroleerd door sociaal inspecteurs die niet in de ECOSOC-teams werken maar die rond deze problematiek zijn gesensibiliseerd en hun uiterste best hebben gedaan om de vermoedelijke slachtoffers zo goed mogelijk te begeleiden en de feiten aan de gerechtelijke autoriteiten te melden.

Afsluitend, en zoals de actoren die op het terrein actief zijn steevast benadrukken, is economische uitbuiting een verborgen verschijnsel dat niet gemakkelijk te doorgronden is en waarvan de omvang moeilijk in te schatten valt. Dankzij controles door sociaal inspecteurs die gespecialiseerd zijn in MH of gesensibiliseerd zijn rond deze problematiek kunnen situaties van uitbuiting toch aan het licht worden gebracht. Hoe meer menselijke middelen daartoe worden ingezet en hoe groter de bewustwording van de eerstelijnscontrolediensten, hoe krachtiger en effectiever ook de strijd tegen dat fenomeen kan worden gevoerd.

Deel 3
Aanbevelingen

Aan dit verslag wordt de laatste hand gelegd op het moment (begin november 2021) dat het parlement het wetsontwerp rond de hervorming van het seksueel strafrecht bespreekt. In dat verband is Myria gehoord in de Kamercommissie Justitie, samen met andere actoren die allemaal hun bezorgdheid hebben geuit over het deel dat betrekking heeft op prostitutie en met name over de mogelijke gevolgen ervan voor mensenhandel.

Eén van de belangrijke doelstellingen van dit wetsontwerp van de minister van Justitie is de destigmatisering van sekswerk. Daarmee zou ook een evolutie moeten worden ingezet naar een sociaal statuut voor een deel van de sekswerkers. Het wetgevende werk rond dat laatste aspect staat nog niet in de steigers.

Myria begrijpt — en is het ermee eens — dat de strijd tegen mensenhandel niet verward mag worden met de strijd tegen prostitutie. Myria verwijst naar de aanpak in Zweden en het gebrek aan veroordelingen van mensenhandelaars. Ook al wordt er over het gewenste beleid nog gedebatteerd, deze aanwijzingen moeten heel ernstig worden genomen.

Maar ook wanneer de weg naar een betere erkenning van sekswerk ingeslagen wordt, dan nog blijven er ernstige redenen voor bezorgdheid wat de mogelijke implicaties voor de strijd tegen mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting betreft, mogelijk zelfs voor de strijd tegen mensenhandel met het oog op economische uitbuiting. Sekswerk is heel divers. Het wetsontwerp werpt dus niet alleen vragen op met betrekking tot het wettelijke instrumentarium, maar ook op het implementatieniveau.

1. Uitkijken voor een wetsontwerp waarvan de contouren nog onduidelijk zijn

Meer duidelijkheid is nodig over het begrip "misbruik van prostitutie" en het onderscheid met mensenhandel.

Hoewel de door de minister van Justitie geïnitieerde hervorming van het seksueel strafrecht op sommige punten een vooruitgang betekent, met name wat de destigmatisering van sekswerk betreft, kan de vaagheid van bepaalde strafbaarstellingen een negatieve impact hebben op de strijd tegen mensenhandel en voor de bescherming van slachtoffers. **Daarom beveelt Myria aan het begrip abnormaal voordeel, dat de kern van de nieuwe strafbaarstelling misbruik van prostitutie vormt, verder te verduidelijken en de schrapping te overwegen van het artikel uit het ontwerp inzake verzwaard misbruik van prostitutie, waardoor potentiële slachtoffers van mensenhandel mogelijk in de kou komen te staan.**

Tussen "gewoon" sekswerk, dat vrijwillig en in goede omstandigheden wordt geleverd, en mensenhandel zijn er tal van situaties/gradaties waarin sekswerk — zelfs vrijwillig — tot misbruik kan leiden. Belangrijk is dat de slachtoffers daarvan zien dat de daders er niet ongestraft mee weg komen. Daarom kan Myria zich vinden in het streven van de opstellers van het wetsontwerp om erop toe te zien dat elke vorm van misbruik van prostitutie van meerderjarigen die niet onder de definitie van mensenhandel valt wordt bestraft.

Myria heeft evenwel vragen bij de concrete interpretatie van het begrip "abnormaal voordeel uit de prostitutie van een meerderjarige" in de bepalingen uit het ontwerp, en ook bij het onderscheid dat er moet worden gemaakt tussen mensenhandel en verzwaard misbruik van prostitutie, bedoeld door artikel 433*quater*/5 van het ontwerp, waarvan de definitie heel dicht aanleunt bij die van mensenhandel. Het onderscheid tussen "mensenhandel" en "verzwaard misbruik van prostitutie" is niet zonder gevolgen voor de slachtoffers. Wanneer er sprake is van mensenhandel komen zij in aanmerking voor de specifieke voorzieningen, terwijl dat niet het geval is wanneer het gaat om (verzwaard) misbruik van prostitutie.

2. Prioriteit en capaciteit

De strijd tegen mensenhandel moet een échte prioriteit worden, zowel op het terrein als op het niveau van het beleid. Dat moet worden gegarandeerd vooraleer een nieuwe wet ingevoerd wordt, die door een uitbreiding van de opdrachten veel extra middelen zal vergen.

Mensenhandel is een belangrijke prioriteit in het nationaal veiligheidsplan maar deze prioritaire keuze doorstaat de toets aan de werkelijkheid niet. In de praktijk worden middelen voor mensenhandel bij de eerstelijnsdiensten en magistraten immers verminderd of afgebouwd omwille van andere prioriteiten of beperkingen. Sommige cellen mensenhandel van de federale gerechtelijke politie werden zelfs afgeschaft. In sommige rechtsgebieden zijn er geen echte referentiemagistraten meer actief of werden zij opgenomen in een ruimere cel groot banditisme waarbij verschillende criminaliteitsfenomenen worden aangepakt en waardoor de specialisatie in mensenhandel afneemt. Door gebrek aan tijd en middelen worden zo sommige onderzoeken inzake mensenhandel niet meer of niet grondig uitgevoerd.

De politie, de magistratuur en de inspectiediensten dienen derhalve over voldoende personeel en technische middelen te beschikken om de strijd tegen dat fenomeen efficiënter aan te pakken. De situatie wordt nog nijpender wanneer een nieuwe wet aanpassingen vergt en nieuwe opdrachten toevoegt. Middelen voor de actoren op het terrein — zoals de eerstelijnsdiensten, de magistraten en de gespecialiseerde centra voor slachtoffers van mensenhandel — zijn meer dan ooit onontbeerlijk. Daar hoort ook een betere opleiding bij voor de eerstelijnsdiensten, cruciaal om slachtoffers van mensenhandel te detecteren.

De eerstelijnsdiensten en de verschillende parketten moeten de strijd tegen mensenhandel in hun actieplannen als een speerpunt blijven opnemen. De multidisciplinaire omzendbrief rond mensenhandel moet ook op het terrein effectief worden toegepast en als een prioriteit worden beschouwd.

Met datzelfde doel voor ogen is het ook essentieel dat een parlementaire commissie het beleid inzake de strijd tegen mensenhandel doorlicht, opvolgt en evalueert op het niveau van het beleid en op het terrein. Myria hoopt dat dit punt uit het regeerakkoord snel kan worden uitgevoerd.

3. Stedelijke prostitutiezones vooral controleren op indicatoren mensenhandel in plaats van prioritair op (illegaal) verblijf

Myria pleit voor handhaving in stedelijke prostitutiezones waarbij de politiecontroles voornamelijk gebaseerd zijn op indicatoren van mensenhandel in plaats van prioritair op (illegaal) verblijf. In sommige prostitutiezones zijn sekswerkers zonder papieren actief onder wie zich ook mogelijke slachtoffers van mensenhandel kunnen bevinden.

Indien deze hervorming zou worden doorgevoerd, moet men oog kunnen blijven hebben voor deze derdelanders, zodat die niet in nog onveiligere uitbuitingssituaties terechtkomen.

Op dit ogenblik zijn er in sommige steden "gedoogzones", waar sekswerkers zonder documenten werken naast sekswerkers met papieren. De focus ligt hier op de strijd tegen mensenhandel en niet op de controle van verblijfssituaties. Gespecialiseerde MH-eenheden van de lokale politie en van de federale gerechtelijke politie hebben zo aandacht voor de indicatoren mensenhandel. Ze kunnen een vertrouwensband opbouwen met de sekswerkers ongeacht hun verblijfsadministratieve situatie. Mogelijke slachtoffers voelen zich niet opgejaagd en tonen zich derhalve sneller bereid om mee te werken met politie en justitie.

Zo kan de politie een beter zicht behouden en controle uitoefenen op het fenomeen en de uitwassen van mensenhandel eruit halen. Dat beleid heeft al tot veel successen geleid en tot verschillende gerechtelijke dossiers en veroordelingen voor mensenhandel. Dat zag Myria ook in dossiers waarin het zelf burgerlijke partij was.

Het blijft de vraag hoe dit wetsontwerp concreet zal worden toegepast op het terrein. De steden en gemeentes blijven alleszins hun bevoegdheid behouden. Zal de justitieminister een beleid stimuleren waarbij er in de prostitutiezones alleen plaats is voor sekswerkers die hier wettig verblijven of blijft er enige marge? Door betere controles op mensenhandel binnen de zichtbare prostitutie kunnen uitbuitingsrisico's misschien beperkt blijven, zonder de meest kwetsbare sekswerkers en sekswerkers zonder papieren 'ondergronds te drijven'.

4. Betere toepassing slachtofferstatuut mensenhandel in stedelijke prostitutiezones

De lokale politiediensten van grote steden — in het bijzonder in Brussel met zijn meerdere zones — moeten het slachtofferstatuut mensenhandel beter toepassen en bij de interceptie van een mogelijk slachtoffer van mensenhandel de gespecialiseerde cel mensenhandel contacteren voor de verdere afhandeling en slachtoffers beter doorverwijzen naar de gespecialiseerde centra. Daarvoor hebben de gespecialiseerde cellen mensenhandel extra recherchecapaciteit nodig. De lokale overheden moeten ook rond het slachtofferstatuut mensenhandel worden gesensibiliseerd.

Vaak worden controles uitgevoerd door lokale politieagenten die weinig expertise hebben inzake mensenhandel en het slachtofferstatuut niet kennen. Ze hebben de gewoonte om mensen zonder papieren te viseren, om ze over te laten brengen naar een gesloten centrum voor repatriëring of een BGV te laten afleveren. Uitgerekend bij minderjarige Nigeriaanse slachtoffers die geen identiteitsdocumenten hebben stellen agenten vaak geen vragen over de leeftijd van deze personen, terwijl de Nigeriaanse madammen en hun handlangers

bij dergelijke controles niet verontrust worden, omdat zij wel over (valse) identiteitsdocumenten beschikken.

De lokale overheden van de steden en gemeenten moeten hun opdrachten vaak uitvoeren met beperkte middelen, al ontheft dat hen niet van hun verantwoordelijkheid. Daarnaast moeten zij doortastend worden geïnformeerd dat volgens de bestaande regelgeving mogelijke slachtoffers van mensenhandel naar de gespecialiseerde opvangcentra moeten worden doorverwezen en niet mogen worden behandeld als mensen zonder papieren in het kader van een irregulier verblijf. Ook al is mensenhandel een federale materie, de lokale besturen mogen het niet alleen benaderen met het oog op overlastbestrijding.

5. Publiciteit en protocolafspraken

Myria beveelt aan dat er voor een betere bestrijding van mensenhandel op het internet wettelijke mogelijkheden worden gecreëerd voor protocollen tussen justitie en internetproviders om misbruiken te melden.

Prostitutie via seksdatingsites en sociale media neemt fors toe. Tijdens interviews heeft Myria vernomen dat er in België dagelijks 60.000 personen online op zoek zouden gaan naar seks. De politiediensten gebruiken internet en sociale media in het kader van hun onderzoeken. Volgens de minister van Justitie werkt de politie daarbij in de mate van het mogelijke nu al samen met de internetproviders van seksdatingsites om te voorkomen dat hun platformen voor criminele doeleinden worden gebruikt.

Magistraten en internetproviders zijn zelf vragende partij voor protocollen rond afspraken met justitie om misbruiken te melden, wat door de huidige wetgeving waarbij een verbod op publiciteit voor prostitutie is ingesteld onmogelijk blijkt. Dat zou in het kader van het nieuwe wetsontwerp misschien wel mogelijk zijn. De minister van Justitie had dit begin mei 2021 toegezegd aan de parlementsleden maar ondertussen werd het wetsontwerp gewijzigd. De vraag blijft dus of digitale reclame via derden (vennootschappen zoals internetproviders en websitebeheerders) verboden zal blijven omdat alleen het aanbieden van eigen diensten op een digitaal platform toegelaten zou worden.

6. Sensibiliseren klanten

Myria benadrukt dat ook seksklanten een relevante rol kunnen spelen in de strijd tegen mensenhandel op het internet en dat zij moeten worden gesensibiliseerd via campagnes om misbruiken te melden aan de politie.

De prostitutie via seksdatingsites en sociale media neemt sterk toe. De politie kan wel internetcontroles uitvoeren maar dat vergt veel capaciteit en is soms moeilijk bij speciale apps die alleen bedoeld en beschikbaar zijn voor klanten. Deze laatsten kunnen dus een belangrijke meerwaarde vormen in de strijd tegen mensenhandel omdat ze uiteraard veel gemakkelijker en sneller bepaalde misbruiken kunnen vaststellen op plaatsen die niet of nauwelijks bereikbaar zijn voor de politie.

Het sensibiliseren van klanten wordt door de politie als een belangrijke vorm van sociale controle beschouwd in de bestrijding van mensenhandel in de (groeiende) privéprostitutie via internet. Volgens de politie waarschuwen seksklanten haar soms anoniem over mogelijke misbruiken. De seksklanten zouden geen schrik hebben van de politie maar willen zeker niet dat hun naam geregistreerd wordt omwille van hun reputatie. Volgens de justitieminister is het belangrijk dat seksklanten worden geïnformeerd over tekenen van mogelijke uitbuiting en worden aangespoord om snel gevallen van uitbuiting te melden via een aangifte die laagdrempelig, efficiënt en wars van stigmatisering verloopt.

Met het sensibiliseren van klanten voor mensenhandel en het stimuleren van meldingen van mogelijke misbruiken kan de vraagzijde van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting worden verminderd. Enerzijds zullen seksklanten hierdoor gevoeliger zijn voor de problematiek van mensenhandel, en anderzijds zullen pooiers risico's vermijden die met de inzet van slachtoffers van mensenhandel komen kijken.

7. Impact bestrijdingsapparaat

Het nieuwe wetsontwerp mag geen negatieve impact hebben op het bestrijdingsapparaat van mensenhandel.

Tot slot rijzen er nog enkele vragen bij de impact van het nieuwe wetsontwerp op het bestrijdingsapparaat van mensenhandel.

Kan de toevoeging van het nieuwe concept 'misbruik van prostitutie' leiden tot een verandering in de werking van het bestrijdingsapparaat van mensenhandel, waaronder

de eerstelijnsdiensten (bij hun aanpak) en de magistraten (bij de keuzes voor bepaalde onderzoeksdaden).

Zal in de praktijk het bestrijdingsapparaat mensenhandel meer worden gekoppeld aan de strijd tegen misbruik van prostitutie? Zal de Interdepartementale Coördinatiecel (ICC) en haar bureau in de toekomst ook bevoegd worden om het beleid rond misbruik van prostitutie op te volgen en te coördineren? Kan dat ook een impact hebben op de internationale verplichtingen inzake registratie van mensenhandel?

Indien onderzoeken tijdrovend blijven en als de middelen beperkt zijn, kan het gemakkelijker zijn voor magistraten om te opteren voor de tenlastelegging misbruik van prostitutie in plaats van de tenlastelegging mensenhandel. Misbruik van prostitutie toont het beeld van een ruimer operationeel veld van criminele handelingen dan mensenhandel voor het Openbaar Ministerie en laat misschien gemakkelijker toe om bewijsmateriaal te verzamelen. Wat zijn evenwel de gevolgen voor de slachtoffers van mensenhandel die uit de boot dreigen te vallen?

De minister van Justitie verklaarde op 30 juni 2021 in het parlement dat de diensten van de sociale inspectie een rol zullen spelen bij het toezicht op de naleving van het sociaal statuut dat voor de uitoefening van prostitutie is vastgesteld. Zullen deze diensten dan ook een grotere rol moeten spelen bij controles van contracten van sekswerkers en zullen ze zich meer moeten richten op onderzoeken naar abnormaal profijt in het kader van misbruik van prostitutie?

De focus en de specialisatie van de diensten van de sociale inspectie liggen vooral bij economische uitbuiting en in mindere mate bij seksuele uitbuiting, wat ook een andere aanpak vereist. Het vraagt tijd om hun werking aan te passen, met een overgangsperiode, en vergt bijkomende middelen terwijl hun middelen verminderen.

Mensenhandel is ruimer dan alleen seksuele uitbuiting en er moet nog voldoende aandacht worden besteed aan economische uitbuiting waarin België net veel expertise heeft opgebouwd en internationaal een voortrekker is.

Het nieuwe wetsontwerp mag het bestrijdingsapparaat van mensenhandel niet ontwrichten. Specialisatie is dé sleutelfactor in de strijd tegen mensenhandel. Die mate van specialisatie in een interdisciplinair kader kan onder druk komen te staan.

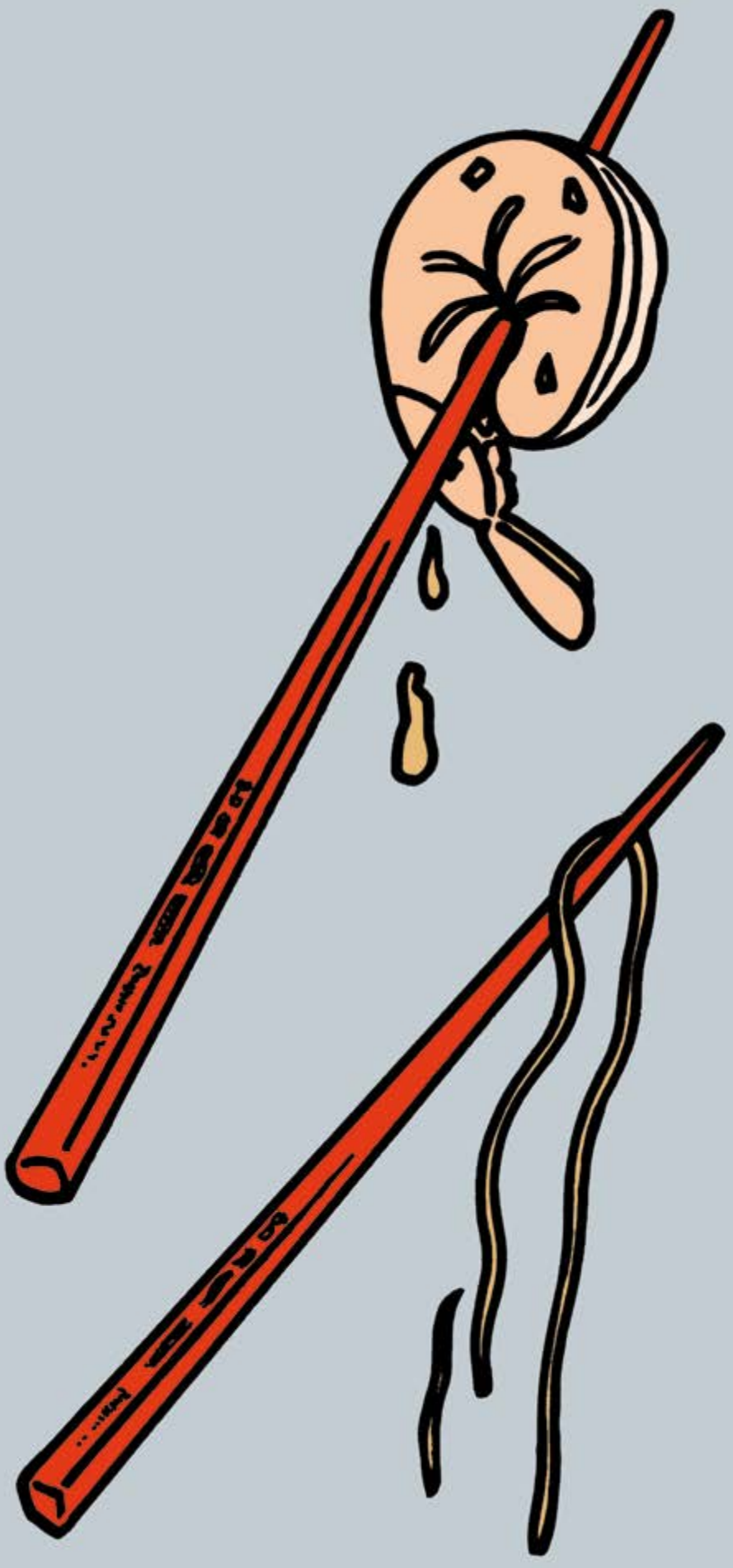
8. Redelijke overgangsperiode

Myria stelt dat er in een voldoende ruime overgangsperiode moet worden voorzien na de eventuele goedkeuring van het wetsontwerp inzake seksueel strafrecht dat aanpassingen in de regelgeving van mensenhandel vergt, zodat de eerstelijnsdiensten voldoende tijd krijgen om hun werking aan te passen en hiermee vertrouwd te raken.

Het wetsontwerp dat de invoering van nieuwe concepten impliceert zoals 'misbruik van prostitutie' heeft gevolgen voor de regelgeving inzake mensenhandel en voor de werking van het bestrijdingsapparaat.

Indien het concept misbruik van prostitutie wordt ingevoerd, vergt dat een belangrijke aanpassing voor de werking van de gespecialiseerde centra. In welke mate moet dan ook de formele regelgeving rond het slachtofferstatuut worden aangepast? Een dergelijke wijziging van het slachtofferstatuut zou dan vervolgens eveneens door de Interdepartementale Coördinatiecel moeten worden goedgekeurd, het wettelijke beleidsuitvoerende orgaan voor MH met alle federale en regionale bevoegde actoren en diensten.

Verschillende eerstelijnsdiensten zullen na de (eventuele) invoering van de nieuwe wet hun werking moeten aanpassen. Dat vereist ook de nodige tijd om hiermee vertrouwd te raken en nieuwe expertise te ontwikkelen.

COLOFON

Brussel, december 2021
Evaluatieverslag 2021, Onafhankelijk Nationaal Rapporteur Mensenhandel
Zichtbaar onzichtbaar

Uitgever en auteur:
Myria
Koningsstraat 138, 1000 Brussel
T: +32 (0)2 212 30 00
F: +32 (0)2 212 30 30
myria@myria.be
www.myria.be

Redactie: Patricia Le Cocq, Stef Janssens, Tom De Vroe, Sarah Declercq, Nathalie Van Parys, Sophie Coppens, Joris Delporte, Koen Dewulf, Joke Swankaert en Krystal Dailly.
Externe bijdragen: Magaly Rodríguez García (hoofddocent geschiedenis, KU Leuven), Lieve Huijskens (prostitutieambtenaar, Stad Antwerpen), Martine Di Marino (coördinatrice, Entre 2 Wallonie), Herman Bolhaar (de Nederlandse Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen), Stéphanie Schulze en Peter Van Hauwermeiren (Themadirectie mensenhandel, RSZ-inspectiedienst).
Vertaling: Alphavit
Grafisch ontwerp en opmaak: StudiOrama
Illustraties: Teresa Sdralevich
Drukwerk: Bulckens
Verantwoordelijke uitgever: Koen Dewulf
Met dank aan: Myria wil zijn partners danken om ons cruciale cijfergegevens voor dit rapport te bezorgen.

Ce rapport est également disponible en français. This report will be available in English.

Dit rapport is ook digitaal beschikbaar op de website van Myria:
www.myria.be.

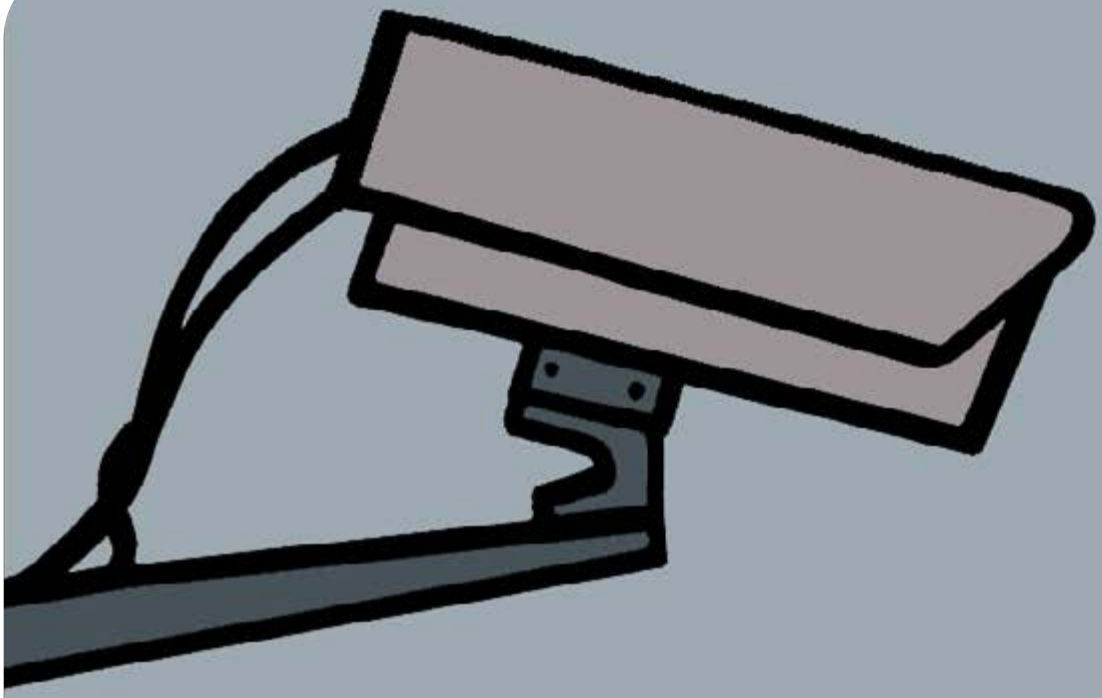
Myria juicht de verspreiding van kennis toe, maar dringt aan op respect voor de samenstellers en auteurs van alle bijdragen in deze publicatie. Gebruik van teksten, tabellen en figuren uit deze publicatie als informatiebron is alleen toegestaan met vermelding van de auteur en de bron. De gehele of gedeeltelijke reproductie, verkoop, publicatie, aanpassing van de teksten, foto's, tekeningen of andere auteursrechtelijk beschermde elementen in deze publicatie is niet toegelaten zonder de voorafgaande schriftelijke toelating van Myria. Neem contact op met Myria voor gebruik van het beeldmateriaal.

Deze publicatie is gedrukt op FSC-papier Mix Crédit CU-COC-812048.

Notities

Notities

Notities

Myria
Koningsstraat 138 • 1000 Brussel
T +32 (0)2 212 30 00
myria@myria.be

Myria, het Federaal Migratiecentrum, is een onafhankelijke openbare instelling. Het analyseert migratiebewegingen, verdedigt de rechten van vreemdelingen en strijdt tegen mensenhandel en mensensmokkel. Myria komt op voor een overheidsbeleid dat steunt op feitenkennis en respect voor de mensenrechten.

Het doel van het *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel* is een onafhankelijke evaluatie brengen van de evolutie en de resultaten van de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel.

www.myria.be
@MyriaBe
www.facebook.com/MyriaBe
www.linkedin.com/company/myria-federal-migration-centre

MYRIA
Federaal Migratiecentrum

V.U.: Koen Dewulf, Directeur van Myria - Koningsstraat 138 - B-1000 Brussel - www.myria.be - myria@myria.be - December 2021